

ΦΟΡΕΑΣ ΥΛΟΠΟΙΗΣΗΣ

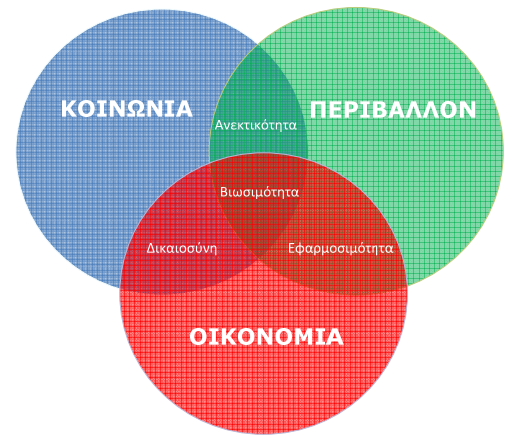

ΓΕΝΙΚΗ ΔΙΕΥΘΥΝΣΗ ΕΥΡΩΠΑΪΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ,
ΣΥΝΤΟΝΙΣΜΟΥ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ

ΣΥΜΒΑΣΗ

**ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ
ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ
ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014-2020**

**ΣΤΑΔΙΟ ΜΕΛΕΤΗΣ:
“ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ
ΓΙΑ ΤΟ ΕΠ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΔΕΙΦΟΡΟΣ ΑΝΑΠΤΥΞΗ
2014-2020”**

ΣΥΜΒΟΥΛΟΣ

ΗΜΕΡΟΜΗΝΙΑ

ΣΦΡΑΓΙΔΑ - ΥΠΟΓΡΑΦΗ

Κ/ξία:
«ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΕΩΝ ΚΑΙ ΑΝΑΠΤΥΞΗΣ ΕΠΕ,
ΕΕΟ GROUP ΑΝΩΝΥΜΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ ΣΥΜΒΟΥΛΩΝ,
ENOROS CONSULTING LTD ΚΑΙ
ENVIORPLAN A.E. ΜΕΛΕΤΗΤΙΚΗ – ΣΥΜΒΟΥΛΟΙ ΑΝΑΠΤΥΞΙΑΚΩΝ ΚΑΙ
ΤΕΧΝΙΚΩΝ ΈΡΓΩΝ»
Έδρα Κ/ξίας:
Ζήνα Ντε Τύρας 16,
1065 Λευκωσία, Κύπρος.
Αριθμός fax: +35722375598

ΙΟΥΝΙΟΣ
2014

Ο Μελετητής

Γεώργιος Λώλος

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

1	ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ	1-1
2	ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ	2-1
2.1	ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ – ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ	1
2.2	ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ, ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ.....	2
3	ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ & ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	3-1
3.1	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ.....	1
3.2	ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕ ΆΛΛΑ ΣΧΕΔΙΑ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ.....	5
3.2.1	Τομέας Περιβάλλον.....	5
3.2.1.1	Ολοκλήρωση αναγκαίων υποδομών στον τομέα των αποβλήτων.....	5
3.2.1.2	Διαχείριση υδάτινων πόρων και εδάφους.....	5
3.2.1.3	Αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων	6
3.2.1.4	Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας.....	7
3.2.2	Τομέας Ενέργειας	7
3.2.2.1	Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας.....	7
3.2.2.2	Πρώθηση ενεργειών μείωσης των εκπομπών υποξειδίου του αζώτου, αμμωνίας και μεθανίου από την γεωργία	8
3.2.3	Τομέας Κλιματικής Αλλαγής.....	8
3.2.3.1	Καταπολέμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.....	9
3.2.3.2	Προσαρμογή και πρόληψη κινδύνων.....	9
3.2.4	Συμβατότητα των έργων Ε.Π. με την Περιβαλλοντική Πολιτική.....	9
4	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ	4-1
4.1	ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Ε.Π.....	1
4.1.1	Άξονας Προτεραιότητας I	1
4.1.2	Άξονας Προτεραιότητας II	8
4.1.3	Άξονας Προτεραιότητας III	11
4.1.4	Άξονας Προτεραιότητας IV.....	15
4.1.5	Άξονας Προτεραιότητας V.....	16
4.1.6	Εποπτική Παρουσίαση Αξόνων Προγράμματος Ε.Π.	19
4.2	ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ Ε.Π. ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ.....	23

5	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ.....	5-1
5.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1
5.2	ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΥΤΕΣ ΕΝΟΣ ΕΡΓΟΥ	1
5.3	ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ & ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΠ.....	3
5.3.1	Συλλογικά Όργανα Προγραμματισμού και Στρατηγικής Παρακολούθησης	3
5.3.2	Επιλογή και Κατάλογος Εταίρων	4
5.3.3	Διαδικασίες Διαβούλευσης Ε.Π.....	6
5.3.4	Αποτελέσματα Διαβούλευσης του Ε.Π.	7
5.4	ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ	8
5.5	ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΛΥΣΗ	9
5.6	ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ.....	11
6	ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	6-1
6.1	ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ	1
6.1.1	Βιοποικιλότητα.....	1
6.1.1.1	Φυσικά οικοσυστήματα	1
6.1.1.2	Αγροτικά οικοσυστήματα.....	2
6.1.2	Χλωρίδα.....	3
6.1.3	Πανίδα.....	5
6.1.3.1	Θηλαστικά	5
6.1.3.2	Ορνιθοπανίδα.....	5
6.1.3.3	Ερπετοπανίδα.....	6
6.1.3.4	Αμφίβια	7
6.1.3.5	Ασπόνδυλα	7
6.1.3.6	Ιχθυοπανίδα	8
6.1.4	Έδαφος	9
6.1.5	Ύδατα.....	11
6.1.6	Αέρας.....	15
6.1.7	Κλιματικοί Παράγοντες	17
6.1.8	Πληθυσμός	21
6.1.9	Ανθρώπινη Υγεία	23
6.1.10	Πολιτιστική Κληρονομιά.....	23
6.1.11	Τοπίο.....	24
6.2	ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΤΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ.....	24
6.3	ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ	25

6.3.1	Πιέσεις που ασκούνται από τον υφιστάμενο αναπτυξιακό σχεδιασμό	25
6.3.1.1	Τουριστική Ανάπτυξη	25
6.3.1.2	Αστικοποίηση – Οικιστική ανάπτυξη	26
6.3.1.3	Οδικό δίκτυο.....	26
6.3.2	Ρύπανση	26
6.3.3	Απερήμωση και Κλιματική Αλλαγή	26
6.3.4	Πυρκαγιές.....	27
6.3.5	Επιπτώσεις γεωργικών, δασοπονικών και άλλων δραστηριοτήτων	27
7	ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ.....	7-1
7.1	ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ.....	1
7.1.1	Έργα του Άξονα Προτεραιότητας I: «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας» ..1	
7.1.2	Έργα του Άξονα Προτεραιότητας II: «Μείωση εκπομπών CO2 και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή»	5
7.1.3	Έργα του Άξονα Προτεραιότητας III: «Προστασία του Περιβάλλοντος και αποδοτική χρήση των πόρων»	7
7.1.4	Έργα του Άξονα Προτεραιότητας IV: «Πρώθηση βιώσιμων μεταφορών»	10
7.1.5	Έργα του Άξονα Προτεραιότητας V: «Βιώσιμη αστική ανάπτυξη».....	13
7.1.6	Συμπεράσματα του σταδίου προσδιορισμός των επιπτώσεων	16
7.2	ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	18
7.2.1	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες της βιοποικιλότητας	19
7.2.2	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του πληθυσμού	20
7.2.3	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες της υγείας των ανθρώπων.....	21
7.2.4	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του εδάφους.....	22
7.2.5	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες των υδάτων	23
7.2.6	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του αέρα	24
7.2.7	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε κλιματικούς παράγοντες	25
7.2.8	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων στην πολιτιστική κληρονομιά.....	26
7.2.9	Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του τοπίου	27
7.2.10	Συνοπτική αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων	28
7.3	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	30
7.3.1	Σύνοψη συμπερασμάτων για την αναγκαιότητα λήψης μέτρων αντιμετώπισης.....	30
7.3.2	Συγκρότηση βελτιωτικών προτάσεων για την αντιμετώπιση υφιστάμενων τάσεων των περιβαλλοντικών παραμέτρων	30
8	ΣΧΕΔΙΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ	8-1
8.1	ΕΙΣΑΓΩΓΗ	1

8.2	ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ	1
8.2.1	Διετής αναφορά	1
8.2.2	Συγκεντρωτική έκθεση	3
8.3	ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ	3
9	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ	9-1
9.1	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	1
9.1.1	Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των επιπτώσεων	1
9.1.2	Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των επιπτώσεων	4
9.1.3	Μεθοδολογία του σταδίου αξιολόγησης των επιπτώσεων.....	4
9.1.4	Εργαλείο Προσδιορισμού των επιπτώσεων.....	6
9.2	ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ	8
10	ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ	10-1
11	ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ.....	11-1
11.1	ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΩΝ	1
11.1.1	Εισαγωγή	1
11.1.2	Διαδικασία δημοσιοποίησης της ΣΜΠΕ από την Αρμόδια Αρχή.....	1
11.1.3	Διαδικασία Διαβούλευσης της ΣΜΠΕ από την Περιβαλλοντική Αρχή.....	2
11.1.3.1	Εξέταση της πληρότητας του παραδοτέου	2
11.1.3.2	Επιπρόσθετη διαδικασία διαβούλευσης σε περίπτωση διασυνοριακών επιπτώσεων	3
11.1.3.3	Επιπρόσθετη διαδικασία διαβούλευσης σε περίπτωση σημαντικών προγραμμάτων (δημόσια ακρόαση)	4
11.1.3.4	Αξιολόγηση ΣΜΠΕ - Έκδοση σχετικής γνωμάτευσης	4
11.2	ΣΜΠΕ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ.....	4

ΠΑΡΑΡΤΗΜΑ: ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

ΠΙΝΑΚΕΣ

Πίνακας Π-1: Συνολική Κοινοτική Συνδρομή Ε.Π. ανά Α.Π.	6
Πίνακας Π-2: Σύνοψη των επηρεαζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων και των αντίστοιχων μεταβολών από τα έργα του Ε.Π.	10
Πίνακας Π-3: Σύνοψη των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Ε.Π.	11
Πίνακας 3-1: Αντιστοίχιση Θεματικών Στόχων με Προτεραιότητες Χρηματοδότησης	1
Πίνακας 4-1: Άξονα Προτεραιότητας – Επενδυτικές προτεραιότητες - Ειδικό Στόχοι του Ε.Π.	20
Πίνακας 4-2: Κατανομή έργων Ε.Π. ανά Άξονα Προτεραιότητας	23
Πίνακας 5-1: Η σχετική βαρύτητα που αποδίδεται από τις τρεις εναλλακτικές δυνατότητες του στρατηγικού στόχου του ΕΠ στα θέματα της ανταγωνιστικότητας και της αειφορίας.	8
Πίνακας 6-1: Εκτίμηση Ετήσιων Αναγκών ανά Τύπο Χρήσης για το έτος 2011	14
Πίνακας 7-1: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. I του υπό μελέτη προγράμματος.....	3
Πίνακας 7-2: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. II του υπό μελέτη προγράμματος.....	5
Πίνακας 7-3: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. III του υπό μελέτη προγράμματος.....	8
Πίνακας 7-4: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. IV του υπό μελέτη προγράμματος.....	11
Πίνακας 7-5: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. V του υπό μελέτη προγράμματος.....	14
Πίνακας 7-6: Σύνοψη των επηρεαζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων και των αντίστοιχων μεταβολών από τα έργα του Ε.Π.	17
Πίνακας 7-7: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τη βιοποικιλότητα παράγοντες.....	19
Πίνακας 7-8: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τον πληθυσμό παράγοντες.....	20
Πίνακας 7-9: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για την ανθρώπινη υγεία παράγοντες	21
Πίνακας 7-10: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για το έδαφος παράγοντες.....	22
Πίνακας 7-11: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τα ύδατα παράγοντες.....	23

Πίνακας 7-12: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τον αέρα παράγοντες.....	24
Πίνακας 7-13: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για την κλιματική αλλαγή παράγοντες.....	25
Πίνακας 7-14: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για την πολιτιστική κληρονομιά παράγοντες.....	26
Πίνακας 7-15: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για το τοπίο παράγοντες.....	27
Πίνακας 7-16: Σύνοψη των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Ε.Π.	29
Πίνακας 8-1: Προτεινόμενο πρόγραμμα παρακολούθησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων	2
Πίνακας 9-1: Το σύνολο των κρίσιμων ερωτήσεων που δημιουργήθηκε για τον προσδιορισμό των ενδεχόμενων επιπτώσεων από τους άξονες του υπό μελέτη προγράμματος.....	6

ΔΙΑΓΡΑΜΜΑΤΑ

Διάγραμμα Π-1: Ποσοστό κατανομή (%) προϋπολογισμού Ε.Π. ανά Άξονα Προτεραιότητας.....7

Διάγραμμα 2-1: Η διαδοχή των σταδίων και η θέση της μελέτης στη διαδικασία ΣΠΕ της Κύπρου.1

Διάγραμμα 4-1: Ποσοστό κατανομή (%) προϋπολογισμού Ε.Π. ανά Άξονα Προτεραιότητας.....26

ΕΙΚΟΝΕΣ

Εικόνα 6-1: Γεωγραφική κατανομή των εννέα υδρολογικών περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας.	11
Εικόνα 6-2: Μέση εκτιμώμενη συγκέντρωση Όζοντος κατά τη διάρκεια του Καλοκαιριού.....	16
Εικόνα 6-3: Τύποι χαρακτήρα του τοπίου (Warnock et al., 2008).....	24

ΣΥΝΤΟΜΟΓΡΑΦΙΕΣ

ΑΕΠ: Ακαθάριστο Εθνικό Προϊόν
ΑΠ: Άξονας Προτεραιότητας
ΑΠΕ: Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας
ΒΔΤ: Βέλτιστες Διαθέσιμες Τεχνικές
ΔΕΟΚ :Δημοκρατική Εργατική Ομοσπονδία Κύπρου
Ε&Κ: Έρευνα και Τεχνολογία
ΕΓΤΑΑ: Ευρωπαϊκό Γεωργικό Ταμείο Αγροτικής Ανάπτυξης
ΕΔΕΤ: Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία
ΕΕ27: 27 μέλη της Ευρωπαϊκής Ένωσης
ΕΚΑ: Ένωση Κυπρίων Αγροτών
ΕΚΜ: Εκατομμύρια Κυβικά Μέτρα
ΕΜΠ: Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα
ΕΠ: Επιχειρησιακό Πρόγραμμα
ΕΣΔ: Εθνικό Σχέδιο Δράσης
ΕΤΑΛ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Αλιείας
ΕΤΕΚ: Επιστημονικό Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου
ΕΤΘΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Θάλασσας και Αλιείας
ΕΤΠΑ: Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης
ΘΣ: Θεματικός Στόχος
ΙΠΕ: Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας
ΚΒΧΚ: Κόκκινο Βιβλίο της Χλωρίδας της Κύπρου
ΚΓΠΚ: Καλή Γεωργική και Περιβαλλοντική Κατάσταση
ΚΕΒΕ: Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο
ΚΥ.ΣΟ.Α.: Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Ανάπηρων
ΜΒΑ: Μέγιστη Βιώσιμη Απόδοση
ΜΕΕΠ: Μελέτη Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον
ΜΚΟ: Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις
ΜΜΕ: Μικρομεσαίες Επιχειρήσεις
ΟΕΒ: Ομοσπονδία Εργοδοτών και Βιομηχάνων
ΟΕΔΑ: Ολοκληρωμένη Εγκατάσταση Διαχείρισης Απορριμμάτων

ΠΑΑ: Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης

ΠΑΣΥΔΥ: Παγκύπρια Συντεχνία Δημοσίων Υπαλλήλων

ΠΕΚ: Παναγροτική Ένωση Κύπρου

ΠΕΟ: Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία

ΠΟΒΕΚ: Παγκύπρια Ομοσπονδία Βιοτεχνών Επαγγελματιών και Καταστηματαρχών

ΡΑΕΚ: Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας Κύπρου

ΣΕΚ: Συνομοσπονδία Εργαζομένων Κύπρου

ΣΕΣ: Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης

ΣΜΠΕ: Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων

ΣΠΕ: Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση

ΣΣ: Στρατηγικός Στόχος

Τα.Σ: Ταμείο Συνοχής

ΤΕΠΑΚ: Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου

ΤΠΕ: Τεχνολογίες Πληροφοριών και Επικοινωνιών

ΥΕΠΚΑ: Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων

ΥΦΑ: Υψηλή Φυσική Αξία

ΧΑΔΑ: Χώρος Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων

ΧΓΕ: Χρησιμοποιούμενη Γεωργική Έκταση

ΗΝV: Γεωργικές περιοχές δυνητικά Υψηλής Περιβαλλοντικής Αξίας

IUCN: Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης

S3 CY: Στρατηγική Έξυπνης Εξειδίκευσης για την Κύπρο

ΣΥΜΒΑΣΗ: ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014-2020

ΣΤΑΔΙΟ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) – ΤΕΛΙΚΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ

ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

1 ΜΗ ΤΕΧΝΙΚΗ ΠΕΡΙΛΗΨΗ ΤΟΥ ΣΥΝΟΛΟΥ ΤΗΣ ΜΕΛΕΤΗΣ

Η παρούσα **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων** εκπονείται στο πλαίσιο της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης που προβλέπει ο Ν. 102(Ι)-2005 «περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Σχέδια και/ή Προγράμματα» και αφορά την ετοιμασία του Επιχειρησιακού Προγράμματος (ΕΠ) Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη της προγραμματικής περιόδου 2014-2020.

Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη 2014-2020

Το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα διαρθρώνεται σε πέντε (5) Άξονες Προτεραιότητας:

- Τον Άξονα Προτεραιότητας I: **«Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας».**
- Τον Άξονα Προτεραιότητα II: **«Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή»** που διακρίνεται σε δύο υποάξονες:
 - Υποάξονας 2Α: Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή – Ταμείο Συνοχής
 - Υποάξονας 2Β: Υποστήριξη της μετάβασης προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα - ΕΤΠΑ
- Τον Άξονα Προτεραιότητα III: **«Προστασία του Περιβάλλοντος και Αποδοτική χρήση των πόρων»** που διακρίνεται σε δύο υποάξονες:
 - Υποάξονας 3Α: Διαχείριση στερεών αποβλήτων και υδατικών πόρων – Ταμείο Συνοχής.
 - Υποάξονας 3Β: Διαχείριση πολιτιστικών και άλλων φυσικών πόρων - ΕΤΠΑ
- Τον Άξονα Προτεραιότητας IV: **«Πρώθηση Βιώσιμων Μεταφορών».**
- Τον Άξονας Προτεραιότητας V: **«Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη».**

Ειδικότερα,

Κεντρικός στόχος του **Άξονα Προτεραιότητας I** είναι η Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, μέσα από μία σειρά παρεμβάσεων που θα αξιοποιούν τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα σε ορισμένους τομείς και θα αφορούν την αντιμετώπιση των επιμέρους παραγόντων που διαμορφώνουν τη χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας θα διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, τόσο στο επίπεδο των παραγωγικών μονάδων, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο με τη δημιουργία και διατήρηση θέσεων απασχόλησης.

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του ΑΠ I του ΕΠ ανά Επενδυτική Προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

🏠 **Ε.Π. 1.1: Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας (ΘΣ3)**

- *Ειδικός Στόχος 1.1.1: Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επιχειρηματικών μονάδων και δημιουργία νέων σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών*
 - Σχέδιο Ενίσχυσης των ΜΜΕ στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών
- *Ειδικός Στόχος 1.1.2: Εμπλουτισμός και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα*

- Σχέδια Κινήτρων για αναβάθμιση και άλλες δράσεις για εμπλουτισμό και προώθηση του τουριστικού προϊόντος
- *Ειδικός Στόχος 1.1.3: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας*
 - Σχέδια Χορηγιών για Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού (π.χ. Νέους)
 - Χρηματοδοτικά εργαλεία (Financial Instruments)
- *Ειδικός Στόχος 1.1.4: Ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης και προώθησης της συνεργασίας των ΜΜΕ*
 - Υποδομές Υποστήριξης και Προώθησης της Συνεργασίας των ΜΜΕ (clusters)
- ↳ **Ε.Π. 1.2: Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ (ΘΣ1)**
 - *Ειδικός Στόχος 1.2.1: Αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων σε δραστηριότητες Έρευνας και Καινοτομίας*
 - Σχέδιο Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών
 - Πακέτα Καινοτομίας
 - Οικίες Καινοτομίας
 - Στρατηγικά Έργα Ανάπτυξης Ε&Κ
 - Έρευνα και Καινοτομίας στις επιχειρήσεις
 - Ενίσχυση συστήματος υποστήριξης ΕΤΑΚ
 - Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων
- ↳ **Ε.Π. 1.3: Ενίσχυση Υποδομών και ανάπτυξη Αριστείας σε Έρευνα και Καινοτομία (ΘΣ1)**
 - *Ειδικός Στόχος 1.3.1: Αύξηση της ερευνητικής δυναμικότητας της χώρας σε επιλεγμένους τομείς*
 - Νέες Ερευνητικές Υποδομές
 - Νέοι Ερευνητές-Νέες Ιδέες-Νέες Ευκαιρίες
 - Δομές και Υποδομές Καινοτομίας
- ↳ **Ε.Π. 1.4: Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για η-διακυβέρνηση, η-μάθηση, η-ένταξη, η πολιτισμό και η- υγεία (ΘΣ2)**
 - *Ειδικός Στόχος 1.4.1: Αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ*
 - Έργα η- διακυβέρνησης σε φορείς που προσφέρουν υπηρεσίες
- ↳ **Ε.Π. 1.5: Επέκταση της ανάπτυξης των ευρυζωνικών υπηρεσιών και των δικτύων υψηλών ταχυτήτων (ΘΣ2)**
 - *Ειδικός Στόχος 1.5.1: Εκσυγχρονισμός των υποδομών ΤΠΕ (ευρυζωνικά δίκτυα υπερ-υψηλών ταχυτήτων) και βελτίωση στην πρόσβαση τους*
 - Ανάπτυξη Υποδομών για την Παροχή Υπέρ υψηλών ταχυτήτων και άλλων υποδομών ΤΠΕ
- ↳ **Ε.Π. 1.6: Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του η-εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ (ΘΣ2)**

- *Ειδικός Στόχος 1.6.1: Αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που ενισχύονται για την ενσωμάτωση ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους και την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου*
- Σχέδια για προώθηση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας και του ηλεκτρονικού εμπορίου

⇒ **Ε.Π. 1.7: Προώθηση της Ενεργειακής Αποδοτικότητας και Χρήσης ΑΠΕ από Επιχειρήσεις (ΘΣ4)**

- *Ειδικός Στόχος 1.7.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από ΜΜΕ*
- Σχέδιο προώθησης ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ στις επιχειρήσεις

Κεντρικός στόχος του **Άξονα Προτεραιότητας II** είναι η μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή και τους ποσοτικούς στόχους που έχει θέσει χώρα στο ΕΜΠ και τις λοιπές διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει. Για την επίτευξη του στόχου αυτού κεντρικό ρόλο θα διαδραματίσουν οι επενδύσεις οι οποίες προγραμματίζεται να πραγματοποιηθούν στον τομέα των ΑΠΕ, δεδομένου ότι ο ενεργειακός τομέας στην Κύπρο χαρακτηρίζεται από υπέρμετρη εξάρτηση από την εισαγωγή πετρελαιοειδών και αποτελεί την κύρια πηγή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου. Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του ΑΠ II του ΕΠ ανά Επενδυτική Προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

⇒ **Ε.Π. 2.1: Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (ΘΣ4)**

- *Ειδικός Στόχος 2.1.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές*
- Επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ στα δημόσια κτίρια
- Έργο Συμπαράγωγής
- *Ειδικός Στόχος 2.1.2: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες*
- Σχέδιο προώθησης ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ σε οικίες

⇒ **Ε.Π. 2.1: Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (ΘΣ4)**

- *Ειδικός Στόχος 2.2.1: Περιορισμός των επιπτώσεων που συνεπάγεται η κλιματική αλλαγή, μέσω επενδύσεων για την πρόληψη και αποφυγή κινδύνων*
- Έργα Προστασίας και Βελτίωσης των παράκτιων ζώνων από τη διάβρωση των ακτών
- Έργα Προσαρμογής σε διάφορους τομείς (τουρισμός, υποδομές, υγεία κ.ά)
- Μελέτη Εκτίμησης Κινδύνου

Σε συνέχεια του Άξονα Προτεραιότητας II, ο οποίος επικεντρώνεται στη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ο **Άξονας Προτεραιότητας III** επικεντρώνεται στην προστασία του περιβάλλοντος και την αποδοτική χρήση των πόρων, ολοκληρώνοντας έτσι τη στρατηγική της τρίτης προτεραιότητας χρηματοδότησης της ΣΕΣ σχετικά με την προστασία και αποδοτική χρήση των πόρων. Μέσω των παρεμβάσεων του Άξονα III επιδιώκεται η πλήρης συμμόρφωση της Κύπρου με το Κοινωνικό Κεκτημένο στους τομείς των στερεών και υγρών αποβλήτων, η διαχείριση των υδάτινων πόρων, η προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, με

απώτερο στόχο την επίτευξη συνθηκών αιεφόρου ανάπτυξης μέσω της πράσινης οικονομίας. Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του ΑΠ ΙΙΙ του ΕΠ ανά Επενδυτική Προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

⇒ **Ε.Π. 3Α.1: Επενδύσεις στον τομέα των Αποβλήτων για εναρμόνιση με Κοινοτικό Κεκτημένο (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 3Α.1.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων*
 - Δημιουργία ΟΕΔΑ στη Λευκωσία
 - Αποκατάσταση ΧΑΔΑ Επαρχίας Λεμεσού
 - Αποκατάσταση ΧΑΔΑ Επαρχίας Λευκωσίας
- *Ειδικός Στόχος 3Α.1.2: Αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης και προώθηση μέτρων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων*
 - Πρόγραμμα πρόληψης, μείωσης, χωριστής συλλογής και αξιοποίησης οικιακών και παρόμοιου τύπου αποβλήτων
 - Σχέδιο Χορηγιών για προώθηση της αξιοποίησης των χωριστά συλλεγέντων αποβλήτων

⇒ **Ε.Π. 3Α.2: Επενδύσεις στον τομέα των Υδάτων (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 3Α.2.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων*
 - Ετοιμασία αναθεωρημένου Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού και Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας
 - Κατασκευή Αποχετευτικού Συστήματος Πύργου-Παρεκκλησιάς
 - Κατασκευή Αποχετευτικού Συστήματος Παλλώδιας
 - Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων Λάρνακας (Φράγμα Τερσεφάνου)

⇒ **Ε.Π. 3Β.1: Προστασία και αποκατάσταση της Βιοποικιλότητας (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 3Β.1.1: Αειφόρος Διαχείριση Περιοχών Δικτύου NATURA 2000*
 - Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 και υλοποίηση του Σχεδίου Ακάμα

⇒ **Ε.Π. 3Β.2: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 3Β.2.1: Βελτίωση της ελκυστικότητας περιοχών φυσικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος*
 - Αρχαιολογικοί χώροι Πάφος 2017

Το σύνολο των παρεμβάσεων του **Άξονα Προτεραιότητας ΙV** εντάσσεται στον Θεματικό Στόχο 7 «Προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές» και χρηματοδοτείται από το Ταμείο Συνοχής. Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του ΑΠ ΙV του Ε.Π. ανά Επενδυτική Προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

⇒ **Ε.Π. 4.1: Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών, επενδύοντας στο ΔΕΔ-Μ (ΘΣ7)**

- *Ειδικός Στόχος 4.1.1: Αύξηση της δυναμικότητας διακίνησης εμπορευμάτων από και προς τους λιμένες της χώρας*

- Επέκταση Λιμένα Λεμεσού
- Αναβάθμιση/ανακατασκευή παράλληλου δρόμου Λιμένα Λεμεσού (μέρος του έργου του Καθέτου Δρόμου)

➤ **Ε.Π. 4.2: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (ΘΣ7)**

- *Ειδικός Στόχος 4.2.1: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας*
 - Υλοποίηση Δράσεων Ολοκληρωμένου Σχεδίου Προγράμματος Αστικής Κινητικότητας Λευκωσίας
 - Ανάπτυξη Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αστικής Κινητικότητας για τις άλλες πόλεις
 - Αναβάθμιση Συστημάτων Ελέγχου Φωτοελεγχόμενων Κόμβων και Διαβάσεων Πεζών/Ποδηλατών
 - Προώθηση της Χρήσης του Ηλεκτρικού Οχήματος

Οι παρεμβάσεις του **Άξονα Προτεραιότητας V** εντάσσονται στους ακόλουθους θεματικούς στόχους:

- Θεματικός Στόχος 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ), μέσω του οποίου θα επιδιωχθεί η ενίσχυση υφιστάμενων ή νέων ΜΜΕ σε τομείς προτεραιότητας, για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και τη διατήρηση υφιστάμενων θέσεων.
- Θεματικός Στόχος 6 (Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων), μέσω του οποίου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος στις περιοχές παρέμβασης, καθώς και για τη διατήρηση, ανάπτυξη, προβολή και αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων σε αυτές.
- Θεματικός στόχος 7 (Προαγωγή των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων), μέσω του οποίου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη βελτίωση της αστικής κινητικότητας.
- Θεματικός στόχος 9 (Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας), μέσω του οποίου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του πληθυσμού σε κοινωνικές και οικονομικές υπηρεσίες.

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του ΑΠ V του ΕΠ ανά Επενδυτική Προτεραιότητα και ειδικό στόχο, είναι τα ακόλουθα:

➤ **Ε.Π. 5.1: Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας (ΘΣ3)**

- *Ειδικός Στόχος 5.1.1: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε αστικές περιοχές*
 - Σχέδιο ενίσχυσης ΜΜΕ σε επιλεγμένες αστικές περιοχές

➤ **Ε.Π. 5.2: Ανάλυση δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 5.2.1: Αναζωογόνηση και ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος*
 - Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και την ανάπλαση των πόλεων

- ⇒ **Ε.Π. 5.3: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΘΣ6)**
- *Ειδικός Στόχος 5.3.1: Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών πόρων σε αστικές περιοχές*
 - Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για την προώθηση και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
- ⇒ **Ε.Π. 5.4: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (ΘΣ7)**
- *Ειδικός Στόχος 5.4.1: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας*
 - Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης στον τομέα των μεταφορών
- ⇒ **Ε.Π. 5.5: Παροχή στήριξης για φυσική, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων κοινοτήτων εντός αστικών και αγροτικών περιοχών (ΘΣ9)**
- *Ειδικός Στόχος 5.5.1: Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες*
 - Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για ενίσχυση της πρόσβασης ευπαθών ομάδων πληθυσμού σε κοινωνικές υπηρεσίες

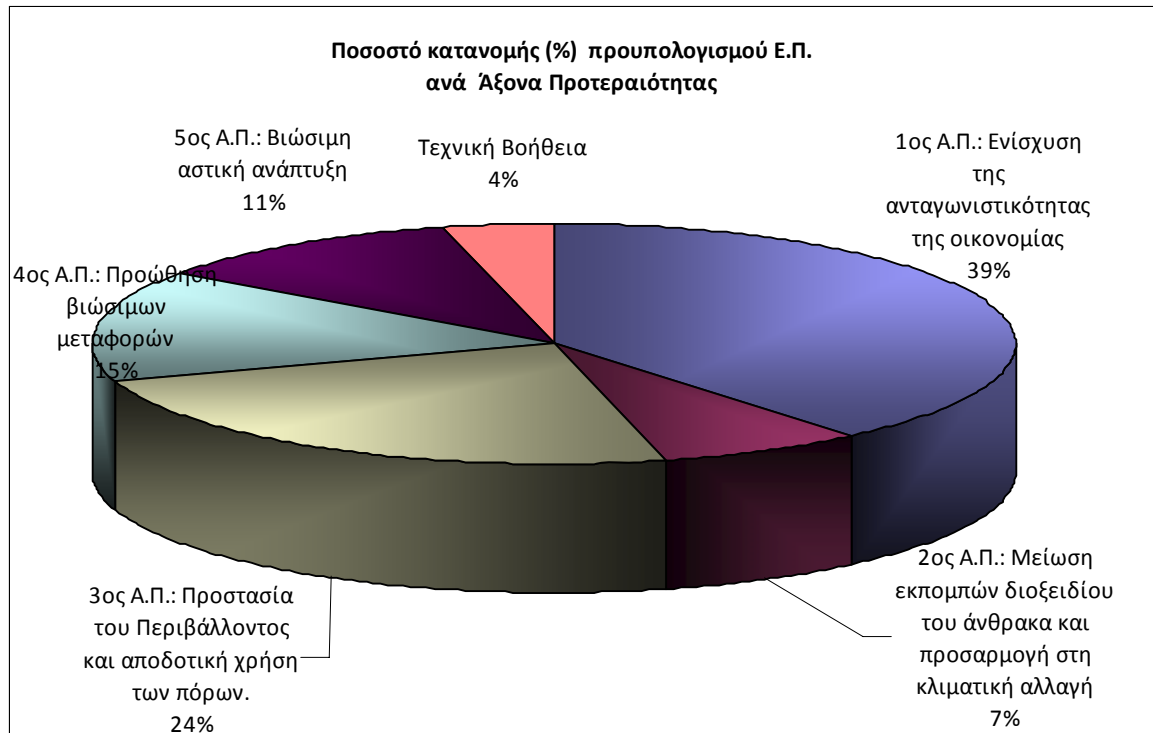
Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι παρεμβάσεις του Άξονα αυτού θα εξειδικευθούν μέσα από την εκπόνηση ολοκληρωμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης από τις Τοπικές Αρχές.

Η συνολική Κοινοτική Συνδρομή η οποία κατανέμεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ανέρχεται σε €561.840.720, τα οποία προέρχονται κατά €292.299.018 από το ΕΤΠΑ και €269.541.702 από το Ταμείο Συνοχής.

Πίνακας Π-1: Συνολική Κοινοτική Συνδρομή Ε.Π. ανά Α.Π.

ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ	ΕΤΠΑ	Τα.Σ.	ΣΥΝΟΛΟ
1	218.500.000	0	218.500.000
2	0	42.000.000	42.000.000
3	7.000.000	127.000.000	134.000.000
4	0	85.000.000	85.000.000
5	60.250.000	0	60.250.000
Τεχνική Βοήθεια	6.549.018	15.541.702	22.090.720
ΣΥΝΟΛΟ	292.299.018	269.541.702	561.840.720

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται το ποσοστό κατανομής του προϋπολογισμού των προτεινόμενων έργων του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξης της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 στους πέντε Άξονες Προτεραιότητας, συμπεριλαμβανομένης και της τεχνικής βοήθειας.

Διάγραμμα Π-1: Ποσοστό κατανομή (%) προϋπολογισμού Ε.Π. ανά Άξονα Προτεραιότητας.

Εναλλακτικές δυνατότητες του Ε.Π.

Στο πλαίσιο της παρούσας παρουσιάστηκαν συνοπτικά οι εναλλακτικές δυνατότητες που διαμορφώθηκαν και εξετάστηκαν κατά την κατάρτιση του ΕΠ και ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκαν οι συγκριτικές αξιολογήσεις και οι επιλογές μεταξύ των δυνατοτήτων αυτών. Συμπυκνώνοντας τα ζητήματα αυτά σε πέντε παραγράφους, προκύπτει ότι:

1. Για την κατάρτιση του ΕΠ εξετάστηκε μια σειρά εναλλακτικών δυνατοτήτων, σε διαδοχικά επίπεδα εξειδίκευσης.
2. Το πλαίσιο εντός του οποίου όφειλαν να κινηθούν οι εύλογες εναλλακτικές δυνατότητες διαμορφώνεται από τις ευρωπαϊκές και εθνικές κατευθυντήριες γραμμές. Η αποσαφήνιση του πλαισίου αυτού αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα, στην αφετηρία της διαδικασίας συγκρότησης εναλλακτικών δυνατοτήτων.
3. Τόσο η συγκρότηση όσο και η αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών πραγματοποιήθηκε εντός του πλαισίου της εταιρικότητας και μέσα από τη διαδικασία του Δημόσιου Διαλόγου, η οποία εφαρμόστηκε στην Κύπρο, σε ότι αφορά εθνικές επιλογές αυτής της σημασίας. Στην πράξη επρόκειτο για μια διάχυτη, κατανεμημένη διεργασία «ανάδυσης» των τελικών προτάσεων μέσα από ένα φάσμα δυνατοτήτων, η οποία πέραν του ότι εξασφάλισε τη συμμετοχή εύρους φορέων στην κατάρτιση του ΕΠ, αξιοποίησε την κρίση και τις επιμέρους οπτικές γωνίες των φορέων αυτών για να αναδείξει τις καταλληλότερες και ευρύτερα αποδεκτές επιλογές.
4. Το κύριο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αφορούσε στην διαμόρφωση της στοχοθεσίας και περιλάμβανε τόσο την αποσαφήνιση του βασικού προσανατολισμού του προγράμματος, μέσω του καταλληλότερου στρατηγικού στόχου, όσο και την εξειδίκευση του στόχου αυτού σε συνεκτικούς θεματικούς στόχους. Για το

στρατηγικό στόχο, ο οποίος αποτελεί το όραμα, τη συνολική επιδίωξη του ΕΠ, συγκροτήθηκαν και αξιολογήθηκαν τρεις εναλλακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες αντιπροσώπευαν διαφορετικά μίγματα των προτεραιοτήτων για ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία. Μέσα από τη διαδικασία αξιολόγησης, το μίγμα με την ισότιμη συμμετοχή της ανάπτυξης και της μέριμνας για το περιβάλλον, αναδείχθηκε ως η καταλληλότερη επιλογή, τόσο με επιχειρησιακά όσο και με περιβαλλοντικά κριτήρια. Η ισορροπία αυτή επιτυγχάνεται μέσω πολυθεματικών προτεραιοτήτων, όπως η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, αλλά και μέσω της στροφής προς τις νέες μορφές ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων, όπως η καινοτομία και η έρευνα, η οικονομία της γνώσης και ο εξορθολογισμός της χρήσης φυσικών πόρων.

5. Οι επιλογές που αναδείχθηκαν ως βέλτιστες από την πιο πάνω διαδικασία, αξιολογήθηκαν σε σύγκριση με τη μηδενική λύση, την περίπτωση μη-υλοποίησης του ΕΠ. Διαπιστώθηκε ότι, από περιβαλλοντικής πλευράς, η μηδενική λύση είναι απευκαίτια, αφ' ενός διότι δημιουργεί δυσαναπλήρωτες απώλειες ευκαιριών για επενδύσεις σε περιβαλλοντικές υποδομές, απαραίτητες για την αναστροφή ή εξισορρόπηση των πιέσεων και αφ' ετέρου επάγει αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία με τη σειρά της μεταφράζεται σε αδυναμία αφιέρωσης επαρκούς μέριμνας και πόρων από την κοινωνία της Κύπρου προς το περιβάλλον.

Οι επιλογές που αναδείχθηκαν ως καταλληλότερες μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αποτελούν τις προτάσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Περιβαλλοντικά χαρακτηριστικά που ενδέχεται να επηρεάσουν σημαντικά από Ε.Π.

Στο πλαίσιο της παρούσας εξετάσθηκαν (εκτιμήθηκαν – χαρακτηρίσθηκαν – αξιολογήθηκαν) οι μεταβολές που αναμένεται να επιφέρει η εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος σε κάθε μία από τις δώδεκα (12) περιβαλλοντικές παραμέτρους. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την αξιολόγηση αυτή, συνοψίζονται ως εξής:

- Στα ζητήματα των υλικών περιουσιακών στοιχείων, της χλωρίδας, της πανίδας και των διασυννοριακών επιπτώσεων, δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
- Η κατάσταση ως προς
 - την βιοποικιλότητα
 - τον πληθυσμό
 - την υγεία των ανθρώπων
 - το έδαφος
 - τα ύδατα
 - τον αέρα
 - τους κλιματικούς παράγοντες
 - την πολιτιστική κληρονομιά και
 - το τοπίο

αναμένεται να βελτιωθεί κατά και μετά την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος, λόγω της σημαντικής μέριμνας και των ανάλογων στόχων που έχουν προβλεφθεί στο Πρόγραμμα για τα ζητήματα αυτά.

Εκτίμηση, αξιολόγηση και αντιμετώπιση των επιπτώσεων του Ε.Π.

Για τη διασφάλιση της μεγαλύτερης δυνατής αξιοπιστίας των εκτιμήσεων της μελέτης, οι οποίες αναπόφευκτα συνοδεύονται από ποσοστά αβεβαιότητας, η ομάδα μελέτης επεξεργάστηκε μια συνεκτική μεθοδολογία, αξιοποιώντας τα προσφορότερα στοιχεία των προσεγγίσεων που χρησιμοποιούνται στα καθιερωμένα συγγράμματα του τομέα. Συνοπτικά, η μεθοδολογία αυτή οδηγεί την εκτίμηση και αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων διαμέσου τριών διαδοχικών βημάτων:

- Στο πρώτο βήμα, εκτιμάται η πιθανότητα μεταβολής καθενός μέλους από ένα σύνολο δώδεκα παραμέτρων του περιβάλλοντος (βιοποικιλότητα, πανίδα, χλωρίδα, έδαφος, ύδατα, αέρας, κλιματικοί παράγοντες, πληθυσμός, ανθρώπινη υγεία, πολιτιστική κληρονομιά, υλικά περιουσιακά στοιχεία και τοπίο).
- Στο δεύτερο βήμα, για κάθε μια από τις μεταβολές που εντοπίστηκαν ως πιθανές, προσδιορίζεται μια σειρά οκτώ ιδιοτήτων, η οποία αποτελεί την ταυτότητα της επίπτωσης.
- Στο τρίτο βήμα, για τις αρνητικές επιπτώσεις αξιολογείται η αναγκαιότητα και η δυνατότητα λήψης μέτρων αντιμετώπισης και αναζητείται το κατάλληλο στάδιο σχεδιασμού για τα μέτρα αυτά.

Τα συμπεράσματα αυτής της ανάλυσης, τροφοδοτούν το επόμενο στάδιο μελέτης, κατά το οποίο διαμορφώνονται λεπτομερείς προτάσεις για μέτρα αντιμετώπισης και παρακολούθησης των επιπτώσεων.

Με την ολοκλήρωση του πρώτου βήματος, διαπιστώθηκε ότι αναμένονται μεταβολές σε εννέα (9) από τους δώδεκα περιβαλλοντικούς παράγοντες που συνέθεταν το «κόσκινο» του προσδιορισμού των πιθανών περιβαλλοντικών αλλαγών από την υλοποίηση του ΕΠ. Οι παράγοντες που αναμένονται να μεταβληθούν και το είδος της αντίστοιχης μεταβολής παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας Π-2: Σύνοψη των επηρεαζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων και των αντίστοιχων μεταβολών από τα έργα του Ε.Π.

α/α	Ερώτηση	Α.Π. I	Α.Π. II	Α.Π. III	Α.Π. IV	Α.Π. V
	↑: βελτίωση ↓: επιδείνωση					
1.	Βιοποικιλότητα					
1.1	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές			↑		
2.	Πληθυσμός					
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες)	↑	↑	↑	↑	↑
3.	Υγεία των ανθρώπων					
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο		↑			
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος)			↑		↑
4.	Έδαφος					
4.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα			↑		
4.2	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα			↑		
5.	Υδατα					
5.1	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων			↑		
5.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης			↑		
6.	Αέρας					
6.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.)	↑		↑	↑	
6.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας	↑	↑			
6.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ		↑	↑		
7.	Κλιματικοί παράγοντες					
7.1	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου		↑	↑	↑	↑
8.	Πολιτιστική κληρονομιά					
8.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς			↑		↑
9.	Τοπίο					
9.1	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος			↑		
9.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο		↑		↑	↑

Οι μεταβολές αυτές αποτέλεσαν τα δεδομένα εισόδου στο δεύτερο βήμα της εκτίμησης, αυτό του χαρακτηρισμού των επιπτώσεων. Η ολοκλήρωση της σχετικής ανάλυσης κατέληξε στο συμπέρασμα ότι αρνητικές επιπτώσεις δεν εντοπίζονται, ενώ θετικές επιδράσεις δέχονται εννέα περιβαλλοντικοί παράμετροι, κυρίως στους τομείς περιβάλλοντος, προς τους οποίους το ΕΠ κατευθύνει δράσεις και πόρους, όπως η μετάβαση προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών CO₂, η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, η διαχείριση των στερεών και υγρών αποβλήτων, η προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας, καθώς και οι συνολικές περιβαλλοντικές επιδόσεις. Οι διαπιστώσεις του δεύτερου βήματος συνοψίζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας Π-3: Σύνοψη των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Ε.Π.

Στη στήλη 1 τα σύμβολα σημαίνουν: + : Θετική - : Αρνητική	Στη στήλη 4 τα σύμβολα σημαίνουν: Π : Πρωτογενής Δ : Δευτερογενής						Στη στήλη 6 τα σύμβολα σημαίνουν: ~ : Μόνιμη ! : Προσωρινή			
Στις στήλες 2, 3, 8 και 9 τα σύμβολα σημαίνουν: ■ : Μικρή ■■ : Μέση ■■■ : Ευρεία ☒ : Δεν απαιτείται	Στη στήλη 5 τα σύμβολα σημαίνουν: Α : Άμεση Μ : Μεσοπρόθεσμη						Στη στήλη 7 τα σύμβολα σημαίνουν: ☑ : Πιθανή ☒ : Απίθανη			
Αριθμός στήλης →	1	2	3	4	5		6	7	8	9
Μεταβολή	Κατεύθυνση	Έκταση	Ένταση	Μηχανισμός	Χρονικός ορίζοντας		Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Δυνατότητα πρόληψης	Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	
					Εμφάνιση	Παραμονή				
Βιοποικιλότητα										
Συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές.	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Πληθυσμός										
Παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής.	+	■■■	■	Δ	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Υγεία των Ανθρώπων										
Μείωση έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο	+	■■■	■	Δ	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία.	+	■■■	■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Έδαφος										
Ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα.	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα.	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Υδατα										
Ποιότητα επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων.	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω υδρομορφολογικών χαρακτηριστικών των επιφανειακών υδάτων	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Αέρας										
Επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Συνολική κατανάλωση ενέργειας	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ	+	■	■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Κλιματικοί παράγοντες										
Σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Πολιτιστική κληρονομιά										
Μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	+	■■■	■■■	Δ	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Τοπίο										
Αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος.	+	■	■	Π	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο	+	■	■	Π	Μ	~	☒	☒	☒	☒

Λαμβάνοντας τις ιδιότητες των επιπτώσεων του ανωτέρω πίνακα, και τα συμπεράσματα των προηγούμενων σταδίων, προκύπτει ότι δεν χρειάζεται να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώτο επίπεδο σχεδιασμού, καθ'όσον οι θετικές περιβαλλοντικές επιδράσεις του προγράμματος θεωρούνται ευπρόσδεκτες και δεν χρήζουν καμία αναγκαιότητα λήψης μέτρων πρόληψης, περιορισμού ή αντιστροφής.

Εντούτοις, στο πλαίσιο βέλτιστης συμβατότητας του Ε.Π. με το Περιβάλλον και λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα:

- Επίτευξη των στόχων για κλιματικές αλλαγές (εκπομπές, σχέδιο εμπορίας) και βιοποικιλότητα (ΕΥ 2020).
- Εφαρμογή των Ευρωπαϊκών Νομοθεσιών και πολιτικών.
- Προσαρμογή του Ε.Π. σε διαφοροποιημένες κλιματικές συνθήκες.
- Διαχείριση αλληλοεπιδράσεων μεταξύ κλιματικής αλλαγής και βιοποικιλότητας.

ακολούθως παρατίθενται ορισμένα βελτιωτικά μέτρα που οδηγούν α) στον μετριασμό των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών, β) στην προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές και γ) στην προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας της Κύπρου, που μπορούν να αποτελέσουν γόνιμο έδαφος για ένταξη έργων και δράσεων στον όλο προγραμματισμό του Ε.Π., με ειδική επισήμανση όπου ήδη αυτά εφαρμόζονται καθολικά ή εν μέρη μέσω του προτεινόμενου Ε.Π.

Ειδικότερα:

α) Αναφορικά με τα **βελτιωτικά μέτρα** σχετικά με τον **μετριασμό των κλιματικών αλλαγών** προτείνεται:

- Για την ενεργειακή ζήτηση στη Βιομηχανία
 - Μείωση ενεργειακής ζήτησης στη βιομηχανία
 - Εναλλακτικές πηγές ενέργειας (χαμηλότερες εκπομπές άνθρακα)
 - Προώθηση της οικο-καινοτομίας στις επιχειρήσεις- εφαρμόζεται ήδη
- Για την Ενεργειακή ζήτηση στα σπίτια και τις κατασκευές
 - Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης κτιρίων – εφαρμόζεται ήδη
 - Εξοικονόμηση ενέργειας
 - Αξιοποίηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας
- Για τις θερμοκηπιακές εκπομπές στον τομέα των αποβλήτων:
 - Προώθηση μείωσης αποβλήτων, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης – εφαρμόζεται εν μέρη για οικιακά στερεά απόβλητα
 - Παραγωγή ενέργειας από καύση αποβλήτων – εφαρμόζεται ήδη εν μέρη για οικιακά στερεά απόβλητα

β) Αναφορικά με τα **βελτιωτικά μέτρα** σχετικά με την **προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές** προτείνεται:

- Για τα επεισόδια κύματα καύσωνα

- Βελτίωση πολεοδομικών σχεδιασμών (χώροι πρασίνου και νερού)
 - Βιοκλιματικός σχεδιασμός (πράσινες στέγες, μονώσεις κτιρίων κ.λπ.)
 - Μείωση εκπομπών (εξατμίσεις, βιομηχανίες κ.λπ.) σε περιόδους καύσωνα
 - Σχεδιασμός συστημάτων προειδοποίησης και σχέδια αντιμετώπισης
 - Για τα επεισόδια ξηρασίες
 - Προώθηση μέτρων ορθής χρήσης και εξοικονόμησης υδάτων – εφαρμόζεται ήδη
 - Επαναχρησιμοποίηση γκρίζων νερών και νερού βροχής
 - Μέτρα απαγόρευσης υπερβολικών ποσοτήτων νερού
 - Για τις πλημμύρες και τις καταστροφικές βροχές
 - Σχέδια προστασίας υφιστάμενων υποδομών
 - Βελτίωση αποχετευτικών συστημάτων – εφαρμόζεται ήδη
 - Πολεοδομικός σχεδιασμός που προβλέπει ανοικτούς διαπερατούς στο νερό χώρους, και πολλές περιοχές πρασίνου- εφαρμόζεται ήδη σε αστικές περιοχές
- γ) Αναφορικά με τα βελτιωτικά μέτρα σχετικά με την βιοποικιλότητα προτείνεται:**
- Για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που προσφέρουν
 - Επαναφορά υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων, λαμβάνοντας υπόψη και τη βελτίωση των υπηρεσιών που αυτά προσφέρουν – εφαρμόζεται εν μέρη στις αστικές περιοχές
 - Για την αντιμετώπιση της καταστροφής των οικοτόπων
 - Χρησιμοποίηση μεθόδων όπως το «ecosystem-based approach» και «ecosystem services approach»
 - Προώθηση φυσικών διαδρομών
 - Επαναφορά υγροτόπων, δασών, αλυκών και άλλων υποβαθμισμένων οικοτόπων – εφαρμόζεται εν μέρη στις αστικές περιοχές
 - Για την αντιμετώπιση της καταστροφής της γενετικής ποικιλομορφίας
 - Απαγόρευση διέλευσης και οποιονδήποτε εργασιών σε συγκεκριμένες περιοχές/οικόπους όπου κάτι τέτοιο, δυνατό να έχει μη αντιστρεπτές επιπτώσεις σε σπάνια είδη

Πρόταση παρακολούθησης επιπτώσεων του Ε.Π.

Με την αναζήτηση των κατάλληλων δεικτών, διαμορφώθηκε η πρόταση του ακόλουθου σχήματος παρακολούθησης:

1. Διετής παρακολούθηση ορισμένων εκ των περιβαλλοντικών παραμέτρων που εκτιμήθηκε ότι επηρεάζονται ευμενώς ή καθόλου από το Ε.Π. ή και άλλων που να επαυξάνουν τη σφαιρικότητα, μέσω των ακόλουθων δεικτών
 - Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα- Πανίδα:

- Ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών στις οποίες έγιναν παρεμβάσεις (θετικές και αρνητικές)
- Πληθυσμός:
 - Αριθμός απασχολούμενων επί των αστικών περιοχών
 - Μέση διάρκεια διαμονής τουριστών στην χώρα
 - Ποσοστό των γυναικείων επιχειρηματιών στο σύνολο του γυναικείου εργατικού δυναμικού
- Ανθρώπινη Υγεία:
 - Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής
- Έδαφος:
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτροπή ανακυκλώσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν
- Ύδατα:
 - Ισοδύναμος πληθυσμός που καλύπτεται από αποχετευτικά δίκτυα και σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν
- Ατμόσφαιρα:
 - Συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας
 - Ετήσια μείωση εκπομπών CO₂ και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα αστικά κέντρα
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν – μείωση ανεξέλεγκτης διάχυσης αέριων αποβλήτων
- Κλιματικοί παράγοντες:
 - Μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τον τομέα των μεταφορών
- Υλικά περιουσιακά στοιχεία:
 - Ποσοστό κλινών στις οποίες γίνονται παρεμβάσεις αναβάθμισης για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος
- Πολιτιστική Κληρονομιά:
 - Αριθμός επισκεπτών σε τοπία πολιτιστικής κληρονομιάς
 - Αριθμός υποδομών ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος στα οποία έγιναν παρεμβάσεις

- Τοπίο:
 - Αριθμός (ή μήκος) κυματοθραυστών για την προστασία των παράκτιων ζωνών
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν
 - Εξοικονόμηση φυσικών πόρων και ενέργειας:
 - Εκτροπή ανακυκλώσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας
2. Συγκεντρωτική αποτίμηση των επιπτώσεων του Ε.Π. στο περιβάλλον, διαμέσου μιας εκτενούς αποτύπωσης όλων των μεγεθών που αναλύθηκαν στο κεφάλαιο 6, στο χρονικό στάδιο που θα έχει υλοποιηθεί το 80% του προγραμματισμού, ώστε να υπάρχει περιθώριο μέτρων αντιστάθμισης ή αναστροφής, εάν κάτι τέτοιο αποδειχθεί αναγκαίο.

ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

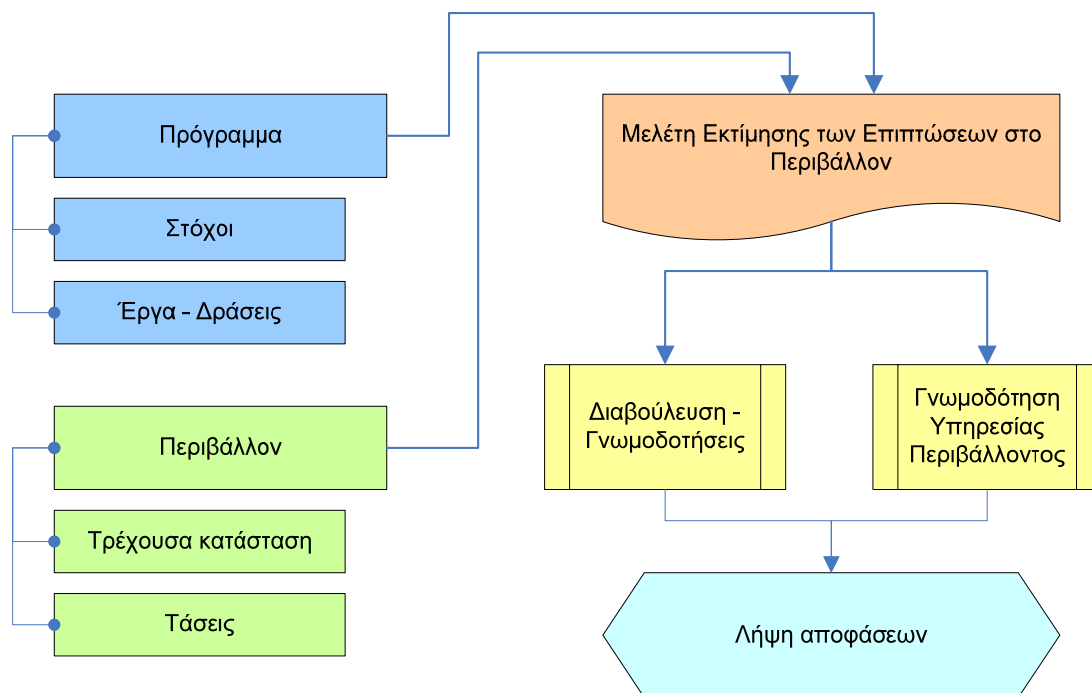
2 ΓΕΝΙΚΑ ΣΤΟΙΧΕΙΑ

Η παρούσα **Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων** εκπονείται στο πλαίσιο της διαδικασίας Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης που προβλέπει ο Ν. 102(Ι)-2005 «περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Σχέδια και/ή Προγράμματα».

2.1 ΣΚΟΠΟΣ ΚΑΙ ΔΙΑΔΙΚΑΣΙΑ ΤΗΣ ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ – ΝΟΜΟΘΕΤΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ

Το πλαίσιο εντός του οποίου διαδραματίζει το ρόλο της η παρούσα μελέτη, είναι η διαδικασία εκτίμησης των επιπτώσεων στο περιβάλλον από σχέδια και προγράμματα, ή η Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση (ΣΠΕ), όπως έχει καθιερωθεί να αποκαλείται. Η ΣΠΕ έχει προσφάτως ενταχθεί στο ευρωπαϊκό περιβαλλοντικό κεκτημένο με την Οδηγία 2001/42/ΕΚ, ενώ το περιβαλλοντικό δίκαιο της Κυπριακής Δημοκρατίας έχει εναρμονισθεί με την Οδηγία αυτή δια του Ν. 102(Ι)-2005. Ο στόχος της διαδικασίας ΣΠΕ εστιάζεται στον εντοπισμό και την πρόληψη ή αντιμετώπιση ενδεχόμενων επιπτώσεων στο περιβάλλον στο πρωϊμότερο δυνατό στάδιο προγραμματισμού, αυτό της κατάρτισης των προγραμμάτων. Οι επιπτώσεις στο περιβάλλον δεν περιλαμβάνουν μόνο αυτές που προέρχονται από τα μεμονωμένα έργα και δραστηριότητες, αλλά και αυτές που ενδέχεται να προκύψουν από συσσωρευτικά ή συνεργιστικά αποτελέσματα ομάδων παρεμβάσεων, καθώς και τις διάχυτες τάσεις που ενδέχεται να αναδυθούν ως έμμεσα αποτελέσματα της εφαρμογής του προγράμματος.

Η διαδικασία ΣΠΕ, σύμφωνα με το Ν. 102(Ι)-2005, παρουσιάζεται στο ακόλουθο σχήμα.

Διάγραμμα 2-1: Η διαδοχή των σταδίων και η θέση της μελέτης στη διαδικασία ΣΠΕ της Κύπρου

Η διαδικασία της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης (ΣΠΕ) βάσει του Ν. 102(Ι)/2005, αποτελεί το μέσο για την **ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης πριν την υιοθέτηση ενός σχεδίου ή προγράμματος**, εξασφαλίζοντας ότι λαμβάνονται υπόψη οι ενδεχόμενες περιβαλλοντικές επιπτώσεις κατά το στάδιο του σχεδιασμού και προγραμματισμού, με απώτερο

σκοπό την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης και την υψηλού επιπέδου προστασία του περιβάλλοντος.

Ως «Στρατηγική Περιβαλλοντική Εκτίμηση» (ΣΠΕ) νοείται η διαδικασία περιβαλλοντικής αξιολόγησης Σχεδίου ή Προγράμματος, μέσω της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ), της διεξαγωγής διαβουλεύσεων με τους εμπλεκόμενους φορείς (αρμόδιες Αρχές, κοινωνικούς και οικονομικούς εταίρους και ενδιαφερόμενο κοινό), της συνεκτίμησης της ΣΜΠΕ και των αποτελεσμάτων των διαβουλεύσεων και, τέλος, της λήψης αποφάσεων και της ενημέρωσης σχετικά με την απόφαση.

Με βάση τα παραπάνω η ΣΠΕ μπορεί να χωρισθεί σε δύο βασικά στάδια:

Πρώτο στάδιο: Το πρώτο στάδιο αποτελείται από την εκπόνηση της Στρατηγικής Μελέτης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, σύμφωνα με το Νόμο 102(Ι)/2005. Στην προκειμένη περίπτωση βασικός στόχος της ΣΜΠΕ είναι η εκτίμηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων από τα έργα, που προβλέπονται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αειφόρου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας, καθώς επίσης και των εναλλακτικών λύσεων που θα μπορούσαν να αναληφθούν, λαμβάνοντας υπόψη τους στόχους του Ε.Π. Η θεώρηση αναδεικνύει την πλέον αποδεκτή περιβαλλοντικά λύση, ενδυναμώνοντας έτσι την ενσωμάτωση της περιβαλλοντικής διάστασης στο τελικό Ε.Π.

Δεύτερο στάδιο: Το δεύτερο στάδιο αφορά στη διαδικασία ολοκλήρωσης της ΣΠΕ. Αυτή περιλαμβάνει τη διαβούλευση με τους εμπλεκόμενους φορείς (αρμόδιες Αρχές, κοινωνικοί και οικονομικοί εταίροι, ενδιαφερόμενο κοινό) με βασικό κείμενο την ΣΜΠΕ, καθώς και την εισήγηση στο αρμόδιο όργανο (Τμήμα Περιβάλλοντος του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος) για την αποδοχή και έγκριση των συμπερασμάτων, που προέκυψαν από τη διαδικασία ΣΠΕ.

2.2 ΙΣΤΟΡΙΚΟ ΑΝΑΘΕΣΗΣ, ΟΜΑΔΑ ΜΕΛΕΤΗΣ, ΣΤΟΙΧΕΙΑ ΕΠΙΚΟΙΝΩΝΙΑΣ

Η Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης, ανέθεσε στην «Κοινοπραξία ΛΚΝ Ανάλυσις Σύμβουλοι Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης ΕΠΕ, ΕΕΟ Group Ανώνυμη Εταιρεία Συμβούλων, ENOROS Consulting Ltd και Enviroplan A.E. Μελετητική – Σύμβουλοι Αναπτυξιακών και Τεχνικών Έργων» **την παροχή υπηρεσιών για την Εκ των Προτέρων Αξιολόγησης της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και των Επιχειρησιακών Προγραμμάτων για την Προγραμματική Περίοδο 2014-2020.**

Σύμφωνα με τη ανάθεση αυτή:

1. Αρμόδια Αρχή είναι η
Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης
που εδρεύει στη διεύθυνση
Λεωφόρος Βύρωνος 29,
1409 Λευκωσία, Κύπρος
Τηλεφωνικό κέντρο: **+357 22666810**

2. Ανάδοχος της μελέτης είναι η
**Κοινοπραξία ΛΚΝ Ανάλυσις Σύμβουλοι Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης ΕΠΕ, ΕΕΟ Group
Ανώνυμη Εταιρεία Συμβούλων, ENOROS Consulting Ltd και Enviropian A.E. Μελετητική –
Σύμβουλοι Αναπτυξιακών και Τεχνικών Έργων**
με έδρα στη διεύθυνση
**Ζήνα Ντε Τύρας 16,
1065 Λευκωσία, Κύπρος.**
Αριθμός fax: **+35722375598**

Στο πλαίσιο της σύμβασης, θα εξεταστούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση των Προγραμμάτων. Συγκεκριμένα θα εκπονηθεί Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα το οποίο θα συγχρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Ταμείο Περιφερειακής Ανάπτυξης και το Ταμείο Συνοχής, με βάσει τις πρόνοιες του περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Σχέδια και / ή Προγράμματα Νόμο (Αρ. 102(Ι)/2005). Η μελέτη θα περιέχει όλες τις πληροφορίες που αναγράφονται στο Παράρτημα Ι του προαναφερόμενου Νόμου. Η μελέτη μεταξύ άλλων θα αναφέρεται στα έργα που προνοεί το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα και καλύπτονται από τον περί της Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Σχέδια και / ή Προγράμματα Νόμο (Αρ. 102(Ι)/2005). Θα γίνεται αναφορά στις περιοχές που προτείνονται να γίνουν τα έργα αυτά και τις επιπτώσεις που αναμένεται να έχουν στο περιβάλλον.

Επιπρόσθετα θα αξιολογηθούν οι επιπτώσεις στο περιβάλλον από την υλοποίηση του Επιχειρησιακού Προγράμματος το οποίο θα συγχρηματοδοτηθεί από το Ευρωπαϊκό Κοινωνικό Ταμείο

Το συντονισμό για την σύνταξη της παρούσας μελέτης ΣΜΠΕ είχε το γραφείο μελετών **ENVIROPLAN A.E.** με έδρα στη διεύθυνση:

**Περικλέους 23 & Ήρας,
15344. Γέρακα, Αθήνα.**
Τηλεφωνικό κέντρο: **+302106105127-8**
Αριθμός fax: **+302106105138**

με την ακόλουθη ομάδα μελέτης

1. ΛΩΛΟΣ ΓΕΩΡΓΙΟΣ,
Περιβαλλοντολόγος και Γεωπόνος,
M.Sc. in Environmental Management
2. ΛΩΛΟΣ ΘΕΟΦΑΝΗΣ,
Χημικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.
3. ΤΣΟΜΠΑΝΙΔΗΣ ΧΡΗΣΤΟΣ,
Χημικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.
4. ΠΑΣΧΑΛΗ-ΜΑΝΟΥ ΚΩΝΣΤΑΝΤΙΑ,
Πολιτικός Μηχανικός Ε.Μ.Π.

5. ΚΙΚΑΪΡΕ ΣΠΥΡΙΔΟΥΛΑ,
Περιβαλλοντολόγος Πανεπιστημίου Αιγαίου
6. ΠΑΝΑΓΟΥΛΟΠΟΥΛΟΣ ΑΛΕΞΗΣ,
Περιβαλλοντολόγος,
MSc in Environmental Pollution Science,
MSc in Water Environmental Engineering
PhD in Environmental Engineering
7. ΦΡΑΓΚΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ
Περιβαλλοντολόγος Πανεπιστημίου Ιωαννίνων
8. ΧΑΛΙΚΙΑ ΑΡΤΕΜΗ,
Γεωλόγος, Ε.Κ.Π.Α.
9. ΒΛΑΧΑΝΤΩΝΗ ΕΥΑΓΓΕΛΙΑ
Γεωλόγος Ε.Κ.Π.Α.
10. ΓΡΑΜΜΑΤΙΚΟΣ ΒΑΣΙΛΕΙΟΣ,
Τοπογράφος Μηχανικός

ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ & ΣΤΟΧΟΙ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

3 ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑ & ΣΤΟΧΟΙ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

3.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΣΚΟΠΙΜΟΤΗΤΑΣ ΚΑΙ ΣΤΟΧΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στρατηγικός στόχος της αξιοποίησης των πόρων των Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) για την περίοδο 2014-2020 είναι, η **αναδιάρθρωση της οικονομίας εστιάζοντας σε τομείς στους οποίους η Κύπρος διαθέτει συγκριτικά πλεονεκτήματα και 'έξωστρεφή' χαρακτήρα** αξιοποιώντας στο μέγιστο δυνατό βαθμό την καινοτομία και τις Τεχνολογίες Πληροφορίας και Επικοινωνιών, η **διατήρηση και δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και η διασφάλιση της κοινωνικής συνοχής.**

Στα πλαίσια αυτά οι παρεμβάσεις των Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία (ΕΔΕΤ) κατά τη νέα προγραμματική περίοδο θα εστιαστούν στις ακόλουθες τρεις *Προτεραιότητες Χρηματοδότησης* οι οποίες αναλύονται πιο κάτω :

1. Υποστήριξη της Αναδιάρθρωσης της Κυπριακής Οικονομίας και Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της
2. Αναβάθμιση Ανθρώπινου Δυναμικού, Προώθηση της Απασχόλησης και Κοινωνική Συνοχή
3. Προστασία και Αποδοτική Χρήση των Πόρων.

Στα πλαίσια των Προτεραιοτήτων Χρηματοδότησης από τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία για την περίοδο 2014-2020, θα εφαρμοστεί με κατάλληλο μίγμα πολιτικής η υλοποίηση στοχευόμενων παρεμβάσεων σε επιλεγμένες θεματικές ενότητες και στους 11 Θεματικούς Στόχους του Κανονισμού Κοινών Διατάξεων. Στην ανάλυση των επιδιωκόμενων αποτελεσμάτων κάτω από κάθε Θεματικό Στόχο εντοπίζονται θεματικές επενδυτικές ενότητες που θα γίνει η επικέντρωση των παρεμβάσεων. Η αντιστοίχιση των τριών Προτεραιοτήτων Χρηματοδότησης με τους 11 Θεματικούς Στόχους παρουσιάζεται στον πίνακα που ακολουθεί.

Πίνακας 3-1: Αντιστοίχιση Θεματικών Στόχων με Προτεραιότητες Χρηματοδότησης

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης	Θεματικός Στόχος
ΥΠΟΣΤΗΡΙΞΗ ΤΗΣ ΑΝΑΔΙΑΡΘΡΩΣΗΣ ΚΑΙ ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΚΥΠΡΙΑΚΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ	Ενίσχυση της Έρευνας, της Τεχνολογικής Ανάπτυξης και της Καινοτομίας Βελτίωση της Πρόσβασης, της Χρήσης και της Ποιότητας των Τεχνολογιών Πληροφοριών και Επικοινωνίας Βελτίωση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ συμπεριλαμβανομένων των τομέων της γεωργίας, της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας Προώθηση των Βιώσιμων Μεταφορών και Άρση των Εμποδίων σε Βασικές Υποδομές Δικτύων Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής Δημόσιας Διοίκησης
ΑΝΑΒΑΘΜΙΣΗ ΑΝΘΡΩΠΙΝΟΥ ΔΥΝΑΜΙΚΟΥ, ΠΡΟΩΘΗΣΗ ΤΗΣ ΑΠΑΣΧΟΛΗΣΗΣ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΚΗ ΣΥΝΟΧΗ	Προώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση

Προτεραιότητα Χρηματοδότησης	Θεματικός Στόχος
ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΤΙΚΗ ΧΡΗΣΗ ΤΩΝ ΠÓΡΩΝ	Υποστήριξη της Μετάβασης σε μια Οικονομία Χαμηλών Εκπομπών Διοξειδίου του Άνθρακα σε όλους τους τομείς Πρώθηση της Προσαρμογής της Κλιματικής Αλλαγής και της Πρόληψης Κινδύνων Προστασία του Περιβάλλοντος και Πρώθηση της Αποδοτικής Χρήσης των Πόρων

Η πολιτική που θα εφαρμοσθεί στο πλαίσιο της Προτεραιότητας Χρηματοδότησης «Υποστήριξη της Αναδιάρθρωσης και Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Κυπριακής Οικονομίας», θα εφαρμοστεί μέσω παρεμβάσεων που θα προωθηθούν κυρίως στα πλαίσια των Θεματικών Στόχων «Ενίσχυση της έρευνας, της τεχνολογικής ανάπτυξης και της καινοτομίας», «Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των τεχνολογιών πληροφοριών και επικοινωνίας», «Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των μικρομεσαίων επιχειρήσεων, συμπεριλαμβανομένων και αυτών του γεωργικού τομέα και του τομέα της αλιείας και της υδατοκαλλιέργειας», «Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων» και «Ενίσχυση της θεσμικής ικανότητας των δημόσιων αρχών και των ενδιαφερόμενων φορέων και της αποτελεσματικής Δημόσιας Διοίκησης».

Αντίστοιχα, η πολιτική της Προτεραιότητας Χρηματοδότησης «Αναβάθμιση Ανθρώπινου Δυναμικού και Πρώθηση της Απασχόλησης» προωθείται μέσω παρεμβάσεων κυρίως στο πλαίσιο των Θεματικών Στόχων «Πρώθηση της βιώσιμης απασχόλησης υψηλής ποιότητας και υποστήριξη της κινητικότητας των εργαζομένων», «Πρώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων» και «Επένδυση στην εκπαίδευση, την κατάρτιση και την επαγγελματική κατάρτιση για την απόκτηση δεξιοτήτων και τη δια βίου μάθηση».

Οι βασικοί Θεματικοί Στόχοι που συμβάλλουν στην επίτευξη της στρατηγικής της Προτεραιότητας Χρηματοδότησης «Προστασία και Αποδοτική Χρήση των Πόρων» είναι η «Υποστήριξη της Μετάβασης σε μια Οικονομία Χαμηλών Εκπομπών Διοξειδίου του Άνθρακα σε όλους τους τομείς», «Πρώθηση της Προσαρμογής της Κλιματικής Αλλαγής και της Πρόληψης Κινδύνων» και «Προστασία του Περιβάλλοντος και Πρώθηση της Αποδοτικής Χρήσης των Πόρων».

Σε συμφωνία με την Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης, το προτεινόμενο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξης» της προγραμματικής περιόδου 2014-2020, διαρθρώνεται στους ακόλουθους Θεματικούς Στόχους:

➤ Ενίσχυση της Έρευνας και Καινοτομίας

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Ενίσχυση του ποσοστού ερευνητικών δαπανών στο 0,50% του ΑΕΠ, βάσει στόχου ΕΜΠ (0,49% το 2012)
- Κάλυψη των αναγκών σύνδεσης της έρευνας με τις ανάγκες της πραγματικής οικονομίας, μέσω της συνεργασίας των επιχειρήσεων με ερευνητικούς φορείς, σύμφωνα με τα συμπεράσματα της S3CY, λαμβανομένων υπόψη και των συστάσεων του Συμβουλίου, με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των κυπριακών επιχειρήσεων.
- Ανάγκη δημιουργίας υποστηρικτικών μηχανισμών και μέσων για την ενίσχυση της καινοτομίας στις ΜΜΕ.

- Ενίσχυση δυνατοτήτων έρευνας και καινοτομίας, μέσω ενίσχυσης των υποδομών έρευνας και καινοτομίας και αύξησης του ανθρώπινου ερευνητικού δυναμικού

⇒ Βελτίωση της πρόσβασης, της χρήσης και της ποιότητας των ΤΠΕ

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Κάλυψη της υστέρησης στις υποδομές υπερυψηλών ταχυτήτων που θα διευκολύνουν την προώθηση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας και της η-διακυβέρνησης
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ μέσω της προώθησης των ΤΠΕ στις διαδικασίες λειτουργίας τους και προώθηση του η-εμπορίου
- Κάλυψη της υστέρησης όσον αφορά παροχή και χρήση ηλεκτρονικά διαθέσιμων υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις και τους πολίτες και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ στις εσωτερικές της διαδικασίες.

⇒ Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Αντιμετώπιση της συρρίκνωσης του παραγωγικού ιστού της χώρας – συμβολή στην αναδιάρθρωση του παραγωγικού προτύπου, λαμβάνοντας υπόψη και τη S3CY.
- Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας γενικότερα, βάσει και των σχετικών συστάσεων του Συμβουλίου, αλλά και ειδικότερα του τουρισμού, βάσει Μνημονιακών δεσμεύσεων της χώρας.
- Βελτίωση της πρόσβασης των ΜΜΕ σε κεφάλαια.
- Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ευαίσθητων ομάδων του πληθυσμού, βάσει και της σύστασης του Συμβουλίου για την προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας
- Δημιουργία και διατήρηση βιώσιμων θέσεων απασχόλησης.

⇒ Προώθηση οικονομίας χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Συμβολή στην επίτευξη των στόχων του ΕΜΠ ως προς:
 - Την εξοικονόμηση ενέργειας στην πρωτογενή κατανάλωση και στην τελική χρήση (14,3% μέχρι το 2020)
 - Αύξηση της διείσδυσης των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση ενέργειας (13% μέχρι το 2020)
 - Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τον τομέα της ενέργειας (5% για τους τομείς εκτός του συστήματος εμπορίας μέχρι το 2020)
- Κάλυψη των υποχρεώσεων της χώρας στο πλαίσιο της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ, για την ενεργειακή απόδοση κτιρίων.

⇒ Προώθηση της προσαρμογής της κλιματικής αλλαγής και της πρόληψης κινδύνων

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Αντιμετώπιση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής μέσω δράσεων προσαρμογής

- Βελτίωση μηχανισμών παρακολούθησης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής

⇒ Προστασία του Περιβάλλοντος και αποδοτική χρήση των πόρων

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Κάλυψη αποκλίσεων από Κοινοτικό Κεκτημένο, με βάση την Εθνική Στρατηγική της χώρας ως προς:
 - Τη μείωση των βιοαποικοδομήσιμων υλικών που διατίθενται σε χώρους υγειονομικής ταφής (κατά μέγιστο στο 35% του βάρους, Οδηγία 1999/31/ΕΚ)
 - Την αύξηση του ποσοστού ανακυκλώσιμων υλικών στο 50% (Οδηγία 2008/98/ΕΚ)
 - Την κάλυψη των οικισμών με ισοδύναμο πληθυσμό άνω των 2.000 κατοίκων με αποχετευτικά δίκτυα και σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων (Οδηγία 91/271/ΕΕ)
- Εφαρμογή μέτρων ολοκληρωμένης διαχείρισης βιοποικιλότητας περιοχών NATURA 2000
- Προστασία, ανάδειξη και αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων.
- Βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, στα πλαίσια της βιώσιμης αστικής ανάπτυξης, μέσα από την ανάπλαση και αναζωογόνηση υποβαθμισμένων τμημάτων των πόλεων

⇒ Προώθηση βιώσιμων μεταφορών και άρση εμποδίων σε βασικές υποδομές δικτύων

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Βελτίωση της δυναμικότητας των λιμένων της χώρας για την κάλυψη αυξανόμενων αναγκών και της σύνδεσής τους με το Διευρωπαϊκό Δίκτυο Οδικών Μεταφορών της χώρας.
- Ενίσχυση βιώσιμης αστικής κινητικότητας και μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τομέα μεταφορών.

⇒ Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και των διακρίσεων

Αιτιολόγηση της επιλογής:

- Ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού των πόλεων σε βελτιωμένες οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες

Λαμβάνοντας υπόψη τα ανωτέρω η στρατηγική του Επιχειρησιακού Προγράμματος διαρθρώνεται στους ακόλουθους πέντε Άξονες Προτεραιότητας (ΑΠ):

1. Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας
2. Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στη κλιματική αλλαγή
3. Προστασία του περιβάλλοντος και αποδοτική χρήση των πόρων
4. Προώθηση βιώσιμων μεταφορών
5. Βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

3.2 ΣΥΣΧΕΤΙΣΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΜΕ ΚΟΙΝΟΤΙΚΟΥΣ ΚΑΙ ΕΘΝΙΚΟΥΣ ΣΤΟΧΟΥΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΠΟΛΙΤΙΚΗΣ – ΣΥΝΑΦΕΙΑ ΜΕ ΆΛΛΑ ΣΧΕΔΙΑ & ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΑ

3.2.1 Τομέας Περιβάλλον

Στο πλαίσιο πλήρους συμμόρφωσής της χώρας με το κοινοτικό κεκτημένο στον τομέα του περιβάλλοντος, άλλα και στην προώθηση παρεμβάσεων που στοχεύουν στην αειφόρο ανάπτυξη, (περιλαμβανομένης της πράσινης και γαλάζιας ανάπτυξης), οι βασικές ενότητες είναι οι ακόλουθες:

3.2.1.1 Ολοκλήρωση αναγκαίων υποδομών στον τομέα των αποβλήτων

Άμεση προτεραιότητα αποτελούν οι δράσεις για αντιμετώπιση των σημαντικών επενδυτικών αναγκών στον τομέα των **στερεών αποβλήτων**, σε συνέχεια των έργων που υλοποιήθηκαν την περίοδο 2007-2013, η εφαρμογή των οποίων θα επιδιωχθεί με τη χρήση καινοτόμων δράσεων που ενσωματώνουν νέες τεχνολογίες στη διαχείριση αποβλήτων. Στα πλαίσια αυτά, θα προωθηθεί και η εκπλήρωση της υποχρέωσης της Κύπρου για αποκατάσταση όλων των χώρων ανεξέλεγκτης διάθεσης απορριμάτων (ΧΑΔΑ).

Παράλληλα, θα προωθηθούν μέτρα, τόσο νομοθετικά όσο και ενημερωτικά, που θα στοχεύουν στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων, στην προώθηση της χωριστής συλλογής στην πηγή και την ενθάρρυνση της ανακύκλωσης και της επαναχρησιμοποίησης των αποβλήτων. Τα μέτρα αυτά θα εφαρμοστούν σε συνεργασία με εμπλεκόμενους φορείς (βιομηχανία, τοπική αυτοδιοίκηση, οργανωμένα σύνολα, οργανισμοί, εμπορικές εταιρείες κλπ), και θα πληρούν τις αρχές «ο ρυπαίνων πληρώνει», και «ευθύνη του παραγωγού», καθώς και τις αρχές της εγγύτητας και της αυτάρκειας, με απώτερο στόχο την επίτευξη των στόχων/υποχρεώσεων του κράτους αλλά και την ανάπτυξη μιας κοινωνίας ανακύκλωσης.

3.2.1.2 Διαχείριση υδάτινων πόρων και εδάφους

Στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων, επιδιώκεται η υλοποίηση του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού, Προγράμματος Μέτρων και Σχεδίου Διαχείρισης Ξηρασίας που έχουν καταρτιστεί στα πλαίσια εφαρμογής της Οδηγίας Πλαίσιο περί Υδάτων (2000/60/ΕΚ), καθώς και η κατάρτιση και υλοποίηση του Σχεδίου Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας, στα πλαίσια εφαρμογής της Οδηγίας για τις Πλημμύρες (2007/60/ΕΚ).

Στον **τομέα της διαχείρισης των υγρών αποβλήτων** στοχεύεται η ολοκλήρωση της αναγκαίας υποδομής και των διεργασιών, για την παροχή υπηρεσιών επεξεργασίας λυμάτων και ιλύος, και την προώθηση της επαναχρησιμοποίησης των υδάτων για σκοπούς άρδευσης. Συγκεκριμένα, επιδιώκεται η ολοκλήρωση των αποχετευτικών συστημάτων λυμάτων στις περιοχές της υπαίθρου που έχουν συμπεριληφθεί στο πρόγραμμα εφαρμογής της Οδηγίας για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων 91/271/ΕΟΚ, καθώς και η ολοκλήρωση αποχετευτικών συστημάτων σε κοινότητες που εμπίπτουν στο Πρόγραμμα Μέτρων της Οδηγίας Πλαίσιο περί Υδάτων 2000/60/ΕΚ.

Η αύξηση της αποδοτικότητας στη χρήση ύδατος θα επιδιωχθεί μέσω ειδικών μέτρων εξοικονόμησης νερού, όπως η μείωση απωλειών από τα συστήματα μεταφοράς νερού, βελτιωμένα συστήματα ύδρευσης και άρδευσης, εφαρμογή έξυπνων συστημάτων καταγραφής και διαχείρισης δικτύων, εφαρμογή κατάλληλων πολιτικών τιμολόγησης, λαμβάνοντας υπόψη την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει», και άλλα. Ιδιαίτερη βαρύτητα δίδεται στην καλλιέργεια

υδατικής συνείδησης με στόχο την ενεργή συμμετοχή όλων των πολιτών στην προσπάθεια εξοικονόμησης νερού.

Στο γεωργικό τομέα ειδικότερα, επιδιώκεται η εφαρμογή μέτρων τόσο για μείωση της κατανάλωσης ύδατος όσο και για διατήρηση της δομής των υδάτινων οικοσυστημάτων, των επιφανειακών υδάτων και των υπόγειων υδροφορέων. Στα πλαίσια αυτά, στοχεύεται η μεταφορά τεχνογνωσίας για την υιοθέτηση εφαρμογών ΤΠΕ (π.χ. τηλεμετρητές, μέθοδοι γεωργίας ακριβείας) και η λήψη αγροπεριβαλλοντικών μέτρων, τα οποία περιλαμβάνουν, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή κύκλων αμειψισποράς στις ετήσιες καλλιέργειες, τη μηχανική καλλιέργεια ζιζανίων και τη μείωση στη χρήση φυτοπροστατευτικών προϊόντων και χημικών λιπασμάτων. Η προώθηση της βιολογικής γεωργίας συμβάλει επίσης στην βελτίωση της ποιότητας των υδάτων και του εδάφους.

Επίσης, επιδιώκεται η μεγιστοποίηση της εκμετάλλευσης του ανακυκλωμένου νερού και η ενίσχυση του υδατικού ισοζυγίου με την παροχή ικανοποιητικών ποσοτήτων νερού για άρδευση καλλιεργειών, γηπέδων, χώρων πρασίνου, κ.λπ., καθώς και η εξοικονόμηση ενέργειας και η μείωση των ρύπων από τις αφαλατώσεις, αφού η επαναχρησιμοποίηση των επεξεργασμένων λυμάτων για σκοπούς άρδευσης αυξάνει τις διαθέσιμες ποσότητες νερού των φραγμάτων για ύδρευση και μειώνει αντίστοιχα τις απαιτήσεις παραγωγής αφαλατωμένου νερού.

3.2.1.3 Αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων

Στο πλαίσιο του στόχου επιδιώκεται επίσης η προώθηση καινοτόμων πολιτικών και πρωτοβουλιών με στόχο τη διατήρηση και αξιοποίηση της πολιτισμικής και φυσικής κληρονομιάς, η οποία λειτουργεί συμπληρωματικά με τους στόχους της πολιτικής στον τομέα του τουρισμού. Παρεμβάσεις στον τομέα αυτό θα προωθηθούν, μεταξύ άλλων, και στα πλαίσια ενός ολοκληρωμένου σχεδιασμού για ενίσχυση της αειφόρου αστικής ανάπτυξης, που θα στοχεύουν άμεσα στην προστασία του φυσικού περιβάλλοντος στις πόλεις.

Επιπρόσθετα, επιδιώκεται η προστασία και αξιοποίηση των φυσικών πόρων, περιλαμβανομένου του θαλάσσιου περιβάλλοντος, μέσω της στήριξης της βιώσιμης εκμετάλλευσης των θαλάσσιων υδάτων και των παράκτιων ζωνών και της λήψης μέτρων για την καταπολέμηση της ρύπανσης του θαλάσσιου περιβάλλοντος.

Η ύπαρξη Ολοκληρωμένης Διαχείρισης Παράκτιων Περιοχών και ενός βιώσιμου Θαλάσσιου Χωροταξικού Σχεδιασμού θα συμβάλει στο συντονισμό των τομεακών προσεγγίσεων και στην προώθηση όλων των επενδύσεων που σχετίζονται με τη θάλασσα, συμπεριλαμβανομένων των υδατοκαλλιέργειών, του τουρισμού και άλλων θαλάσσιων δραστηριοτήτων. Η υδατοκαλλιέργεια θα πρέπει να ενταχτεί στα πλαίσια ενός ενιαίου θαλάσσιου και παράκτιου χωροταξικού σχεδιασμού με σκοπό τη δημιουργία και τη θεσμοθέτηση ζωνών υδατοκαλλιέργειας. Παράλληλα, επιδιώκεται η διασφάλιση της βιώσιμης εκμετάλλευσης των αλιευτικών αποθεμάτων στους διαθέσιμους πόρους.

Η Κοινή Αλιευτική Πολιτική αποσκοπεί στην εκμετάλλευση των έμβιων υδάτινων πόρων, η οποία να αποκαθιστά και να διατηρεί τους αλιευτικούς πόρους σε επίπεδα που καθιστούν δυνατή την παραγωγή Μέγιστης Βιώσιμης Απόδοσης (ΜΒΑ). Σε αυτό το πλαίσιο επιδιώκεται η προστασία και αποκατάσταση της θαλάσσιας βιοποικιλότητας και των οικοσυστημάτων μέσω βιώσιμων αλιευτικών δραστηριοτήτων, η μείωση των επιπτώσεων των αλιευτικών δραστηριοτήτων στο

περιβάλλον και η σταδιακή εξάλειψη των απορρίψεων, για την επίτευξη πιο βιώσιμης χρήσης των θαλάσσιων βιολογικών πόρων και την επίτευξη MBA.

3.2.1.4 Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας

Βασική προτεραιότητα του στόχου αποτελεί επίσης η αποκατάσταση, διατήρηση και βελτίωση της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων και της κατάστασης των τοπίων της χώρας, με στοχευμένα γεωπεριβαλλοντικά συστήματα που περιλαμβάνουν τις περιοχές NATURA 2000 και περιοχές Υψηλής Φυσικής Αξίας.

Συγκεκριμένες δράσεις που συμβάλλουν, μεταξύ άλλων, ως προς τον στόχο αυτό είναι η δημιουργία ενός μόνιμου και αποτελεσματικού σχεδίου παρακολούθησης για τις περιοχές του δικτύου Natura 2000, σχέδια αποκατάστασης οικοτόπων και ενδιατημάτων των ειδών, έργα συνεκτικότητας για το δίκτυο Natura 2000 με χρήση πράσινης υποδομής (π.χ. σύνδεση αρχαίων μνημείων και στοιχείων του τοπίου με ποτάμια/υδροβιότοπους), και δημιουργία οικοτουριστικών δραστηριοτήτων για ανάδειξη των περιοχών του δικτύου. Ειδικότερα, η αποκατάσταση των οικοσυστημάτων και ενδιατημάτων των ειδών θα επιδιωχθεί μέσω της δημιουργίας πράσινων υποδομών, οι οποίες περιλαμβάνονται ως ένα από τα μέτρα του Πλαισίου Προτεραιοτήτων Δράσης, και αφορούν δημιουργία οικολογικών διαδρόμων, δημιουργία μικροαποθεμάτων, ιδιαίτερα για αμμοθινικά ενδιατήματα.

Στον αγροτικό τομέα είναι αναγκαία η αντιμετώπιση των φαινομένων εγκατάλειψης της γεωργικής γης, ιδιαίτερα στις ορεινές περιοχές, και της υποβάθμισης των εδαφών, με την εφαρμογή αγροπεριβαλλοντικών μέτρων. Η δημιουργία του αναγκαίου θεσμικού πλαισίου για τον καθορισμό περιοχών Υψηλής Φυσικής Αξίας, σε συνδυασμό με τον χαρακτηρισμό καλλιεργειών ως παραδοσιακές (άμπελος, φυλλοβόλα), θα συμβάλουν στη διατήρηση των χαρακτηριστικών του τοπίου και της βιοποικιλότητας στις περιοχές αυτές.

3.2.2 Τομέας Ενέργειας

Η Περιβαλλοντική Πολιτική στοχεύει στη διασφάλιση προμήθειας της ενέργειας και την ικανοποίηση των ενεργειακών αναγκών της χώρας, με όσο το δυνατό μικρότερη επιβάρυνση στην οικονομία και το περιβάλλον συμβάλλοντας στην επίτευξη των εθνικών στόχων της Στρατηγικής «Ευρώπη 2020».

Οι στοχευμένες παρεμβάσεις στα πλαίσια αυτού του Στόχου επικεντρώνονται στις ακόλουθες ενότητες:

3.2.2.1 Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της χρήσης ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, της έξυπνης διαχείρισης της ενέργειας

Με βάση τις αδυναμίες που αντιμετωπίζει η Κύπρος στον τομέα αυτό και τους σχετικούς στόχους που τίθενται στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα, πρωταρχική προτεραιότητα για χρηματοδότηση τη νέα προγραμματική περίοδο αποτελεί η προώθηση της ενεργειακής απόδοσης μέσω της εφαρμογής παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης του υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος της χώρας (δημόσια κτίρια, επιχειρήσεις, οικίες), αλλά και κατασκευής νέων κτιρίων σχεδόν μηδενικής κατανάλωσης ενέργειας. Παράλληλα θα προωθηθούν παρεμβάσεις για την ενεργειακή αναβάθμιση στις βιομηχανίες και στις διαδικασίες επεξεργασίας και αποθήκευσης ενέργειας.

Η προώθηση σύγχρονων συστημάτων μείωσης της κατανάλωσης ενέργειας, οι ενεργειακοί έλεγχοι, η αντικατάσταση δομικών στοιχείων των κτιρίων, η εγκατάσταση έξυπνων μετρητών, η ανάπτυξη συστημάτων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θέρμανσης/και ψύξης υψηλής απόδοσης αποτελούν ορισμένα από τα εργαλεία που θα μπορούσαν να χρησιμοποιηθούν για την προώθηση της ενεργειακής απόδοσης.

Στον τομέα της αλιείας θα προωθηθούν παρεμβάσεις εξοικονόμησης ενέργειας στα αλιευτικά σκάφη και την υδατοκαλλιέργεια. Στον τομέα της γεωργίας και της μεταποίησης τροφίμων θα προωθηθεί η αύξηση της αποδοτικότητας της ενεργειακής χρήσης με τον εκμοντερνισμό των μηχανημάτων που χρησιμοποιούν οι γεωργικές εκμεταλλεύσεις και οι επιχειρήσεις παρασκευής τροφίμων.

Παράλληλα, με στόχο τον εμπλουτισμό του ενεργειακού ισοζυγίου της χώρας και την αντικατάσταση ενέργειας από εισαγόμενες πηγές (πετρέλαιο) θα προωθηθεί η παραγωγή και χρήση ΑΠΕ με έμφαση στην ηλιακή ενέργεια, μην αποκλείοντας ωστόσο την αξιοποίηση και άλλων τεχνολογιών όπως η αιολική ενέργεια, η βιομάζα/βιοαέριο, η γεωθερμία, η κυματική ενέργεια και άλλες μορφές ενέργειας που θα αναπτυχθούν τα επόμενα χρόνια. Η έμφαση που θα δοθεί στην αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας οφείλεται κυρίως στη μείωση του κόστους των διαφόρων τεχνολογιών αξιοποίησης της ηλιακής ενέργειας αλλά και του σημαντικού ηλιακού δυναμικού που διαθέτει η χώρα, που αποτελεί ένα από τα ψηλότερα στην Ευρωπαϊκή Ένωση. Στο πλαίσιο αυτό θα προωθηθεί και η εγκατάσταση φωτοβολταϊκών πλαισίων για χρήση στο γεωργικό και κτηνοτροφικό τομέα.

3.2.2.2 Προώθηση ενεργειών μείωσης των εκπομπών υποξειδίου του αζώτου, αμμωνίας και μεθανίου από την γεωργία

Επιπλέον, η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου στον τομέα της γεωργίας θα επιτευχθεί μέσω της μείωσης των ρυπογόνων εισροών (η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου θα επιτευχθεί μέσω της προώθησης ενεργειών μείωσης των εκπομπών υποξειδίου του αζώτου, αμμωνίας και μεθανίου από την γεωργία με μείωση της χρήσης αζωτούχων λιπασμάτων και με βελτίωση των μεθόδων διαχείρισης της κτηνοτροφίας για την επεξεργασία των ζωικών αποβλήτων) καθώς και μέσω της αύξησης της δέσμευσης διοξειδίου του άνθρακα με ενισχύσεις στη δασοκομία (ενέργειες αύξησης της δέσμευσης άνθρακα από τα δάση μέσω στοχευμένων μέτρων αναδάσωσης και βιώσιμης διαχείρισης και πρόληψης των δασικών πυρκαγιών). Μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου (και ειδικότερα μεθανίου) αναμένονται από τις δράσεις στους τομείς της διαχείρισης των στερεών και υγρών αποβλήτων.

Η παροχή κινήτρων για μηχανική καλλιέργεια ζιζανίων αντί της χρήσης χημικών λιπασμάτων έχει ως αποτέλεσμα τη μείωση των εκπομπών ρύπων από την παρασκευή των ζιζανιοκτόνων ενώ η μηχανική καλλιέργεια απαιτεί λιγότερη ενέργεια (και συνεπώς αποδίδει λιγότερους ρύπους) σε σχέση με την εφαρμογή χημικών ζιζανιοκτόνων.

3.2.3 Τομέας Κλιματικής Αλλαγής

Η Περιβαλλοντική Πολιτική στο τομέα αυτό επικεντρώνεται σε συγκεκριμένες δράσεις προσαρμογής, στα πλαίσια υλοποίησης της Εθνικής Στρατηγικής της Κύπρου για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Οι βασικές ενότητες που προωθούνται στο πλαίσιο του στόχου είναι:

3.2.3.1 Καταπολέμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής

Οι δασώσεις – δημιουργία νέων δασικών εκτάσεων, πρόληψη και αποκατάσταση ζημιών στα δάση, επενδύσεις που βελτιώνουν την ανθεκτικότητα και την αξία των δασών αποτελούν επενδύσεις που θα συμβάλουν στην αύξηση της αποθήκευσης άνθρακα, συμβάλλοντας στους στόχους για την καταπολέμηση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής.

Η εγκατάσταση ή/και βελτίωση συστημάτων έγκαιρης προειδοποίησης και ανάπτυξης μηχανισμών άμεσης διάσωσης, η προστασία της εγχώριας γεωργοκτηνοτροφικής παραγωγής - ειδικά με τεχνικές βελτίωσης της γονιμότητας των εδαφών και συγκράτησης σε αυτά του οργανικού άνθρακα -, η ορθολογική διαχείριση των φυσικών πόρων σε συνδυασμό με την επέκταση της εφαρμογής τεχνολογιών πράσινης ανάπτυξης και την αξιοποίηση της ηλιακής ενέργειας, είναι επίσης ανάμεσα στις προτεραιότητες που θα μελετηθούν διεξοδικά. Παράλληλα, μέσα από τη συνεργασία των γεωργικών μονάδων με ακαδημαϊκά ιδρύματα/ερευνητικά κέντρα θα επιδιωχθεί και η διεξαγωγή εφαρμοσμένης έρευνας με στόχο την εξεύρεση νέων τεχνολογιών και προϊόντων, που θα συμβάλουν στην πρόληψη και διαχείριση κινδύνων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή για τον τομέα της γεωργίας.

3.2.3.2 Προσαρμογή και πρόληψη κινδύνων

Στο πλαίσιο του στόχου θα εφαρμοστούν μια σειρά από μέτρα, που θα προταθούν από την Εθνική Στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, με επικέντρωση στην παράκτιες ζώνες και ειδικότερα τη διάβρωση των ακτών, η οποία συσχετίζεται άμεσα με τον τουρισμό, που είναι ο κυριότερος τομέας οικονομικής ανάπτυξης της Κύπρου. Παράλληλα, θα επιδιωχθεί η υλοποίηση δράσεων της Στρατηγικής Προσαρμογής που αφορούν τους τομείς της βιοποικιλότητας, της υγείας, της ενέργειας και τις υποδομές.

Επιπρόσθετα, θα επιδιωχθεί η ανάπτυξη συστημάτων πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή και τα ακραία καιρικά φαινόμενα, γι' αυτό και είναι αναγκαία η ετοιμασία σχετικής μελέτης αξιολόγησης και χαρτογράφησης των συγκεκριμένων κινδύνων.

Οι προτεραιότητες αυτές αναμένεται να συμβάλουν τόσο στην επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής Ευρώπη 2020, όσο και στην επίτευξη στόχων διεθνών συμβάσεων για την κλιματική αλλαγή τις οποίες έχει συνυπογράψει η Κύπρος (Πρωτόκολλο του Κιότο, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών).

3.2.4 Συμβατότητα των έργων Ε.Π. με την Περιβαλλοντική Πολιτική

Οι απαιτήσεις των οριζόντιων πολιτικών της ΕΕ σχετικά με τη βιώσιμη ανάπτυξη λαμβάνονται υπόψη τόσο στο επίπεδο του σχεδιασμού του ΕΠ όσο και στο επίπεδο της επιλογής των έργων που θα ενταχθούν σε αυτό.

Στο επίπεδο του προγραμματισμού, το ΕΠ περιλαμβάνει Άξονες Προτεραιότητας, Επενδυτικές Προτεραιότητες και Ειδικούς Στόχους στο πλαίσιο των οποίων θα ενταχθούν παρεμβάσεις που συνδέονται άμεσα με τις απαιτήσεις προστασίας του περιβάλλοντος, την αποδοτικότητα των πόρων, την αντιμετώπιση των επιπτώσεων στην κλιματική αλλαγή και την προσαρμογή σε αυτή, την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και τη διαχείριση κινδύνων. Οι Άξονες Προτεραιότητας που συμβάλουν άμεσα στις επιμέρους πολιτικές του τομέα της βιώσιμης ανάπτυξης είναι ο ΑΠ2 «Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή» και ο ΑΠ3

«Προστασία του Περιβάλλοντος και αποδοτική διαχείριση των πόρων». Παράλληλα, συμβολή στη βιώσιμη ανάπτυξη έχουν και κάποιες από τις παρεμβάσεις που εντάσσονται στον ΑΠ4 «Πρώθηση Βιώσιμων Μεταφορών», οι οποίες θα συμβάλουν στη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που προέρχονται από τον τομέα των μεταφορών, καθώς και παρεμβάσεις του ΑΠ5 «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη», δεδομένου ότι σημαντικοί πόροι του άξονα δεσμεύονται για τη βελτίωση της αστικής κινητικότητας και την αντιμετώπιση των προβλημάτων του αστικού περιβάλλοντος.

Για το σύνολο των παραπάνω παρεμβάσεων έχουν εξειδικευθεί δείκτες αποτελέσματος στο επίπεδο των Ειδικών Στόχων του ΕΠ, η επιλογή δε των έργων που θα υλοποιηθούν θα περιλαμβάνει ως βασικό κριτήριο τη συμβολή των παρεμβάσεων στα εκτιμώμενα αποτελέσματα του ΕΠ.

Περαιτέρω, οι πρόνοιες του κοινοτικού κεκτημένου για τη βιώσιμη ανάπτυξη, περιλαμβανομένων των προνοιών για το περιβάλλον και την κλιματική αλλαγή, ενσωματώνονται στην επιλογή του συνόλου των έργων που θα ενταχθούν στο ΕΠ στο σύνολο των αξόνων προτεραιότητας. Η ενσωμάτωση αυτή επιτυγχάνεται μέσω της εξειδίκευσης του συστήματος κριτηρίων επιλογής των έργων, το οποίο περιλαμβάνει ως διακριτή ενότητα κριτηρίων τη συμβατότητα με τις αρχές της βιώσιμης ανάπτυξης, με κριτήρια και υποκριτήρια τα οποία θα εξειδικεύονται στο επίπεδο της κάθε πρόσκλησης, ανάλογα με τη φύση των έργων. Αυτό επιτυγχάνεται μέσω της συνεργασίας της Διαχειριστικής Αρχής (ΔΑ) με το Τμήμα Περιβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης, το οποίο είναι η αρμόδια υπηρεσία αξιολόγησης τόσο της περιβαλλοντικής επίδρασης των παρεμβάσεων όσο και της επίδρασής τους στη μείωση των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής ή/και στην μείωση του κινδύνου και της ευπάθειας στην κλιματική αλλαγή.

Τα κριτήρια επιλογής των παρεμβάσεων του ΕΠ θα εγκριθούν από την Επιτροπή Παρακολούθησης, μετά από εισήγηση της ΔΑ. Επιπλέον, προκειμένου η ΔΑ να εξασφαλίσει τον ομοιογενή χαρακτήρα της εφαρμογής των κριτηρίων σε όλες τις παρεμβάσεις του ΕΠ.

Για τη συμβατότητα των συγχρηματοδοτούμενων έργων με τις Κοινοτικές και Εθνικές Πολιτικές για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη, θα λαμβάνεται η γνώμη, όπου αυτό ενδείκνυται, των αρμόδιων σύμφωνα με την σχετική Νομοθεσία Υπηρεσιών, όπως είναι το Τμήμα Περιβάλλοντος του Υπουργείου Περιβάλλοντος και Αγροτικής Ανάπτυξης, η Υπηρεσία Ενέργειας του Υπουργείου Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού και άλλες αρμόδιες Υπηρεσίες ανάλογα με τη φύση των παρεμβάσεων.

Σε κάθε περίπτωση, τα έργα που θα προταθούν στο Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξης της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 θα πρέπει να συνάδουν με το σύνολο της περιβαλλοντικής νομοθεσίας, κύριοι άξονες της οποίας είναι οι ακόλουθοι Νόμοι και Κανονισμοί που προκύπτουν από αυτούς:

- Ο Νόμος για την Εκτίμηση των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Ορισμένα Έργα (Ν. 140(Ι)/2005), ισχύει από τις 2 Δεκεμβρίου 2005 και έχει αντικαταστήσει το Νόμο Αρ. 57(Ι)/2001, που ίσχυε από το 2001 και ο οποίος εναρμονίζει τη νομοθεσία της Κυπριακής Δημοκρατίας με τις Οδηγίες 85/337/ΕΟΚ, 97/11/ΕΚ και 2003/35/ΕΚ, της Ευρωπαϊκής Ένωσης για το συγκεκριμένο θέμα.

- Ο Νόμος περί Προστασίας και Διαχείρισης της Φύσης και της Άγριας Ζωής (Ν. 153(I)/2003). Η Κύπρος με το νόμο περί Προστασίας και Διαχείρισης της Φύσης και της Άγριας Ζωής (Ν. 153(I)/2003) εναρμονίζεται με την οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τα ενδιαιτήματα. Σημειώνεται ότι ο νόμος έχει τροποποιηθεί από τον Νόμο 131(I)/2006 για σκοπούς εναρμόνισης της πιο πάνω οδηγίας όπως αυτή επίσης τροποποιήθηκε με τον Κανονισμό (ΕΚ) αριθ. 1882/2003 του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 29ης Σεπτεμβρίου 2003 περί προσαρμογής στην απόφαση 1999/468/ΕΚ του Συμβουλίου των διατάξεων των σχετικών με τις επιτροπές που επικουρούν την Επιτροπή στην άσκηση των εκτελεστικών αρμοδιοτήτων της. Ο νόμος αυτός εναρμονίζεται πλήρως με το Άρθρο 6 της Οδηγίας.
- Ο Νόμος Αρ. 106(I)/2002 μαζί με τις τροποποιήσεις του (Αρ. 160(I)/2005, 76(I)/2006, 22(I)/2007, 11(I)/2008, 53(I)/2008, 68(I)/2009, 78(I)/2009) αναφέρονται ως «οι Περί Ελέγχου της Ρύπανσης των Νερών Νόμοι του 2002 μέχρι 2009». Για ορισμένες κατηγορίες εγκαταστάσεων με σημαντικές δυνητικές 'ρύπογόνες' δραστηριότητες εφαρμόζονται επιπρόσθετα «οι περί Ολοκληρωμένης Πρόληψης και Ελέγχου της Ρύπανσης Νόμοι του 2003 - 2008» (Ν. 56(I)/2003, Ν. 15(I)/2006 και Ν. 12(I)/2008). Οι Νόμοι αυτοί στοχεύουν στην πρόληψη των εκπομπών στην ατμόσφαιρα και των απορρίψεων στα νερά και το έδαφος με βάση την πρόγνωση και τη λήψη των αναγκαίων μέτρων, κυρίως με την εφαρμογή των Βέλτιστων Διαθέσιμων Τεχνικών (ΒΔΤ), ώστε να επιτευχθεί υψηλό επίπεδο προστασίας του περιβάλλοντος στο σύνολό του.
- Ο Νόμος 185(I)/2011 που διέπει την λειτουργία μονάδων διαχείρισης στερεών και επικίνδυνων αποβλήτων στην Κύπρο κατά εναρμόνιση της «οδηγία 2008/98/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου της 19ης Νοεμβρίου 2008 για τα απόβλητα και την κατάργηση ορισμένων οδηγιών». Ο εν λόγω νόμος θεσπίζει μέτρα για την προστασία του περιβάλλοντος και της ανθρώπινης υγείας, εμποδίζοντας ή μειώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις της παραγωγής και της διαχείρισης αποβλήτων και περιορίζοντας το συνολικό αντίκτυπο της χρήσης των πόρων και βελτιώνοντας την αποδοτικότητα αυτής.

Σε περιπτώσεις Σχεδίων Χορηγιών, ο αρμόδιος Ενδιάμεσος Φορέας, όπου ενδείκνυται, θα υποβάλλει για έλεγχο στο Τμήμα Περιβάλλοντος το Σχέδιο και θα εξασφαλίζει πιστοποίηση συμβατότητας με την Εθνική και Κοινοτική πολιτική για το Περιβάλλον στο επίπεδο του Σχεδίου και κατ' επέκταση για το σύνολο των έργων που θα προωθηθούν κάτω από αυτό.

Τέλος, αξίζει να επισημανθεί, ότι στην παρούσα προγραμματική περίοδο 2014-2020, στην Κύπρο τις Κοινοτικές και Εθνικές Πολιτικές για την προστασία του περιβάλλοντος και τη βιώσιμη ανάπτυξη, εκτός από το ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη θα εκπληρώσουν και το ΕΠ Απασχόληση, Ανθρώπινοι Πόροι και Κοινωνική Συνοχή, το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης και το ΕΠ «ΘΑΛΑΣΣΑ», σε συμμόρφωση με το Σύμφωνο Εταιρικής Σχέσης (ΣΕΣ). Στην παρούσα όμως φάση δεν υπάρχουν διαθέσιμες δημοσιευμένες πληροφορίες για τα εν λόγω προγράμματα, πέραν του ΣΕΣ, για να εκτιμηθεί η συνάφεια του ΕΠ Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη με άλλα σχέδια και προγράμματα της περιόδου αυτής.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

4 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ

Στην ενότητα αυτή, περιγράφεται το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα (ΕΠ) Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξης της προγραμματικής περιόδου 2014-2020. Ειδικότερα περιγράφονται οι Άξονες Προτεραιότητας, εκτός της τεχνικής βοήθειας, και οι παρεμβάσεις όπως αυτές αντιστοιχίζονται στους Άξονες Προτεραιότητας και τους Θεματικούς Στόχους του Προγράμματος.

4.1 ΑΞΟΝΕΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ Ε.Π.

4.1.1 Άξονας Προτεραιότητας Ι

Ο Άξονας Προτεραιότητας Ι του Ε.Π. έχει τίτλο: «**Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας**».

Η ανταγωνιστικότητα του παραγωγικού τομέα της Κύπρου συνεχίζει να παρουσιάζει υστέρηση σε σχέση με την ΕΕ27, εξ αιτίας μιας σειράς παραγόντων, όπως είναι το μικρό μέγεθος της αγοράς της χώρας, οι δυσκολίες πρόσβασης των ΜΜΕ σε επενδυτικά κεφάλαια, η απόσταση από το οικονομικό κέντρο της ΕΕ, η περιορισμένη συμμετοχή των επιχειρήσεων της χώρας σε προγράμματα έρευνας και ανάπτυξης καινοτομίας. Παρά την προσπάθεια που καταβλήθηκε κατά την προγραμματική περίοδο 2007-13 για τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας, η πρόσφατη οικονομική κρίση και η κατάρρευση κλάδων που στο παρελθόν διαδραμάτισαν σημαντικό ρόλο για την ανάπτυξη της οικονομίας της χώρας, είχαν ως αποτέλεσμα τη σημαντική επιβράδυνση της οικονομικής δραστηριότητας και την περαιτέρω επιδείνωση των παραγόντων που συμβάλουν στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα.

Κεντρικός στόχος του Άξονα Προτεραιότητας είναι η Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ, μέσα από μία σειρά παρεμβάσεων που θα αξιοποιούν τα πλεονεκτήματα που διαθέτει η χώρα σε ορισμένους τομείς και θα αφορούν την αντιμετώπιση των επιμέρους παραγόντων που διαμορφώνουν την χαμηλή ανταγωνιστικότητα. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας θα διαδραματίσουν αποφασιστικό ρόλο στην αντιμετώπιση των συνεπειών της οικονομικής κρίσης, τόσο στο επίπεδο των παραγωγικών μονάδων, όσο και σε κοινωνικό επίπεδο με τη δημιουργία και διατήρηση θέσεων απασχόλησης.

Σημαντικό ρόλο προς αυτή την κατεύθυνση της βελτίωσης της ανταγωνιστικότητας και της δημιουργίας θέσεων απασχόλησης αναμένεται να διαδραματίσουν η προώθηση της εισαγωγής καινοτομιών στις επιχειρήσεις, μέσω της εμπλοκής τους σε δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας και της συνεργασίας τους με ακαδημαϊκούς και ερευνητικούς φορείς, η ενθάρρυνση της συνεργασίας των επιχειρήσεων μέσω της δημιουργίας κατάλληλης δομής, καθώς και ο εκσυγχρονισμός των επιχειρηματικών μονάδων μέσα από την τεχνολογική τους αναβάθμιση και την αξιοποίηση των νέων δυνατοτήτων που προσφέρουν οι ΤΠΕ, όπως η προώθηση προϊόντων και υπηρεσιών μέσω του διαδικτύου. Προς την ίδια κατεύθυνση θα συμβάλει επίσης και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων του πληθυσμού.

Ιδιαίτερη έμφαση αποδίδεται στην αναβάθμιση του τουριστικού προϊόντος της χώρας, όπου εντοπίζονται και οι μεγαλύτερες προοπτικές ανάπτυξης της κυπριακής οικονομίας, αλλά και γενικότερα στην ενίσχυση της εξωστρέφειας των κυπριακών επιχειρήσεων σε όλους τους τομείς.

Η ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ προϋποθέτει επίσης την διευκόλυνση της πρόσβασής σε κεφάλαια, με την εισαγωγή και τη χρήση σύγχρονων εργαλείων χρηματοοικονομικής τεχνικής, ώστε να αντιμετωπισθούν τα προβλήματα ρευστότητας που

προκύπτουν αφενός από το μικρό μέγεθος των Κυπριακών επιχειρήσεων, όσο και από την τρέχουσα οικονομική κρίση.

Κατά συνέπεια η αντιμετώπιση της περιορισμένης ανταγωνιστικότητας των επιχειρήσεων της χώρας προαπαιτεί μία συνεκτική και ολοκληρωμένη προσέγγιση με ανάληψη πρωτοβουλιών σε πολλαπλούς τομείς, ώστε να αντιμετωπισθούν όλοι οι επιμέρους παράγοντες οι οποίοι συμβάλλουν στη χαμηλή ανταγωνιστικότητα, γεγονός που προϋποθέτει τον συνδυασμό επενδυτικών προτεραιοτήτων από τρεις Θεματικούς Στόχους (ΘΣ1, ΘΣ3 και του ΘΣ2) κάτω από τον ίδιο Άξονα Προτεραιότητας, αφού δρουν συμπληρωματικά για την επίτευξη των στόχων του. Παράλληλα, με τον τρόπο αυτό, εξυπηρετείται η στόχευση της ΕΕ για τη συγκέντρωση των πόρων σε στρατηγικά επικεντρωμένες παρεμβάσεις για την αύξηση της αποτελεσματικότητάς τους, η οποία διευκολύνει διαχειριστικά την αξιοποίηση των πόρων του Ταμείου.

Επενδυτικές Προτεραιότητες και Ειδικό Στόχοι

Επενδυτική προτεραιότητα 1.1	<i>Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων.</i>
Κωδικός	1.1.1
Ειδικός στόχος	Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επιχειρηματικών μονάδων και δημιουργία νέων σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Οι ΜΜΕ της χώρας έχουν υποστεί σοβαρό πλήγμα από την οικονομική κρίση, με τα στοιχεία να δείχνουν ότι αυξάνεται ο αριθμός περιπτώσεων χρεοκοπίας και μειώνεται ο ρυθμός δημιουργίας νέων επιχειρήσεων. Παράλληλα η πλειοψηφία των ΜΜΕ που βρίσκονται σε λειτουργία αντιμετωπίζει προβλήματα επιβίωσης, ως αποτέλεσμα του περιορισμού της εγχώριας ζήτησης, του υψηλού κόστους παραγωγής, της έλλειψης ρευστότητας και του μειωμένου κεφαλαίου κίνησης. Μέσω του ειδικού στόχου θα προωθηθούν παρεμβάσεις οι οποίες αποσκοπούν στην ενίσχυση των ΜΜΕ, στο πλαίσιο της στρατηγικής επιλογής της ΣΕΣ για την μεταστροφή του συνολικού αναπτυξιακού προτύπου της Κυπριακής Οικονομίας. Οι παρεμβάσεις αυτές στοχεύουν στη δημιουργία νέων επιχειρήσεων, ιδιαίτερα σε τομείς προτεραιότητας βάση της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης και σε τομείς επαγγελματικών υπηρεσιών που λειτουργούν υποστηρικτικά προς αυτούς, στον εκσυγχρονισμό και την αναβάθμιση υπάρχουσών επιχειρήσεων μέσω της ολοκληρωμένης υποστήριξης της λειτουργίας τους, στη βελτίωση της προστιθέμενης αξίας των ΜΜΕ που θα ενισχυθούν, στην ενίσχυση της εξωστρέφειας τους, στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και στη διατήρηση ήδη υφιστάμενων που θα συμβάλει στην ανάσχεση των υψηλών ποσοστών ανεργίας που παρατηρούνται στη χώρα τα τελευταία έτη.

Κωδικός	1.1.2
Ειδικός στόχος	Εμπλουτισμός και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Ο τομέας του τουρισμού, παραμένει ένας από τους κύριους κλάδους της κυπριακής οικονομίας, δεδομένων των σημαντικών συγκριτικών πλεονεκτημάτων που παρουσιάζει, αλλά και των προκλήσεων που αντιμετωπίζει λόγω της γεωγραφικής της θέσης και τις τάσεις που διαμορφώνονται στον τομέα της γαλάζιας οικονομίας στην ευρύτερη περιοχή. Για τη βελτίωση του επιχειρηματικού μοντέλου του τουριστικού τομέα και την επανεξέταση της τουριστικής στρατηγικής έχει ήδη δρομολογηθεί σχετική μελέτη, ενώ η ανάγκη για αναβάθμιση και ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας του τουριστικού προϊόντος αποτελεί υποχρέωση της χώρας στο πλαίσιο των δεσμεύσεων που έχουν τεθεί με την υπογραφή του Μνημονίου Συναντίληψης.</p> <p>Μέσω του ειδικού στόχου επιδιώκεται η περαιτέρω αξιοποίηση των συγκριτικών πλεονεκτημάτων της χώρας, με την παροχή ενισχύσεων που στόχο έχουν να αμβλύνουν τους περιορισμούς της τουριστικής ανάπτυξης, όπως είναι η εποχικότητα της τουριστικής κίνησης, το μονοδιάστατο τουριστικό προϊόν και η γήρανση της υποδομής και ειδικότερα της ξενοδοχειακής. Με την επικεντρωμένη στήριξη τουριστικών μονάδων για την αναβάθμιση και τον εμπλουτισμό των παρεχόμενων υπηρεσιών τους προς τουρίστες, καθώς και την επέκταση προς νέες υπηρεσίες οι οποίες θα συνδυάζουν εναλλακτικές μορφές τουρισμού, όπως είναι ο συνεδριακός, ο αθλητικός και ο τουρισμός υγείας, επιδιώκεται η βελτίωση της ποιότητας του τουριστικού προϊόντος, η επέκταση του σε νέες αγορές και η επιμήκυνση της τουριστικής περιόδου για τη χώρα.</p>
Κωδικός	1.1.3
Ειδικός στόχος	Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων του πληθυσμού
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Η εμφάνιση της οικονομικής κρίσης πλήττει ιδιαίτερα ορισμένες ομάδες του πληθυσμού, κυρίως τους νέους, όπως αντανακλάται στα ιδιαίτερα αυξημένα ποσοστά ανεργίας τους, αλλά και τις γυναίκες οι οποίες αν και χαρακτηρίζονται από σχετικά υψηλό βαθμό συμμετοχής στο εργατικό δυναμικό, παραδοσιακά εμφανίζουν ποσοστά ανεργίας υψηλότερα των ανδρών. Παράλληλα, ιδιαίτερα χαμηλή είναι η ροπή των γυναικών για ανάληψη επιχειρηματικών δραστηριοτήτων, παρά το υψηλό μορφωτικό επίπεδο του γυναικείου πληθυσμού της χώρας.</p> <p>Οι παρεμβάσεις που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του ειδικού στόχου επιδιώκουν την ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών πληθυσμιακών ομάδων, ιδιαίτερα των γυναικών και των νέων, ή/και άλλων διακριτών ομάδων του πληθυσμού</p>

Κωδικός	1.1.3
Ειδικός στόχος	Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων του πληθυσμού
	που ενδεχομένως να αναδειχθούν ως ιδιαίτερα ευάλωτες από την εξέλιξη της υφεσιακής πορείας της οικονομίας. Αποτελέσματα των παρεμβάσεων αυτών εκτιμώνται ότι θα είναι η δημιουργία νέων επιχειρήσεων και κατ' επέκταση η δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης ιδιαίτερα για τις ομάδες του πληθυσμού που πλήττονται περισσότερο από την κρίση.

Κωδικός	1.1.4
Ειδικός στόχος	Ενίσχυση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Μια από τις κύριες προκλήσεις που αντιμετωπίζουν οι ΜΜΕ είναι η αδυναμία πρόσβασης στη χρηματοδότηση, η οποία οφείλεται σε πολλαπλούς παράγοντες, όπως το μικρό μέγεθός των ΜΜΕ, καθώς και οι συνέπειες της διαδικασίας αναδιάρθρωσης και εξυγίανσης του χρηματοπιστωτικού τομέα, με άμεση επίδραση στις δραστηριότητες δανεισμού των χρηματοπιστωτικών ιδρυμάτων, τα οποία έθεσαν πιο αυστηρούς όρους χρηματοδότησης, τόσο ως προς το κόστος δανεισμού, όσο και ως προς τις απαιτήσεις εγγυήσεων. Μέσω του ειδικού στόχου επιδιώκεται η διευκόλυνση των ΜΜΕ για πρόσβαση σε χρηματοδοτικά κεφάλαια, μέσω της διάθεσης προς αυτές των κατάλληλων και εξειδικευμένων επενδυτικών προϊόντων, σύμφωνα με τις ανάγκες της αγοράς. Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου είναι δυνατή, υπό ορισμένες προϋποθέσεις, η συμπληρωματική ενίσχυση ΜΜΕ οι οποίες εντάσσονται στην υλοποίηση παρεμβάσεων άλλων ειδικών στόχων του Επιχειρησιακού Προγράμματος, όπως είναι οι παρεμβάσεις για τον εκσυγχρονισμό των υφιστάμενων ΜΜΕ και τη δημιουργία νέων σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών, η ενίσχυση επενδύσεων στον τουριστικό τομέα για τον εμπλουτισμό και την αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών και η ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων του πληθυσμού. Ο συνδυασμός των εν λόγω ενισχύσεων στοχεύει στην επιτάχυνση της υλοποίησης των επενδύσεων και την αποφυγή εγκατάλειψης επιχειρηματικών σχεδίων λόγω περιορισμένης ρευστότητας.

Κωδικός	1.1.5
Ειδικός στόχος	Ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης και προώθησης της συνεργασίας των ΜΜΕ
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Με τις παρεμβάσεις που θα ενισχυθούν στο πλαίσιο του ειδικού στόχου επιδιώκεται η αντιμετώπιση ορισμένων διαρθρωτικών αδυναμιών των ΜΜΕ της χώρας, όπως το μικρό τους μέγεθος και η περιορισμένη συνεργασία τους, είτε

Κωδικός	1.1.5
Ειδικός στόχος	Ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης και προώθησης της συνεργασίας των ΜΜΕ
	<p>μεταξύ τους είτε με ερευνητικούς φορείς της χώρας.</p> <p>Η υποστήριξη των ΜΜΕ μέσα από τη δημιουργία κατάλληλης δομής, σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους, όπως και η η επιδίωξη της δημιουργίας σταθερών δομών συνεργασίας μεταξύ του ιδιωτικού τομέα και πανεπιστημίων ή ερευνητικών ιδρυμάτων, με μορφή συστάδων επιχειρήσεων (clusters), θα συμβάλουν στην μεγαλύτερη εμπλοκή τους σε δραστηριότητες έρευνας, στη διευκόλυνση της πρόσβασής τους σε καινοτομίες και κατά συνέπεια στη βελτίωση της προστιθέμενης αξίας από τον παραγωγικό τομέα της οικονομίας.</p>

Επενδυτική προτεραιότητα 1.2	<i>Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ, ανάπτυξης δεσμών και συνεργειών μεταξύ επιχειρήσεων, κέντρων έρευνας και ανάπτυξης και του τομέα της ανώτατης εκπαίδευσης ιδίως μέσω της προαγωγής επενδύσεων για την ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών, στη μεταφορά τεχνολογίας, στην κοινωνική καινοτομία, στην οικολογική καινοτομία, στις εφαρμογές παροχής δημόσιων υπηρεσιών, στην ενθάρρυνση της ζήτησης, στη δικτύωση, στα συμπλέγματα φορέων και στην ανοιχτή καινοτομία μέσω έξυπνης εξειδίκευσης, καθώς και στήριξης της τεχνολογικής και εφαρμοσμένης έρευνας, πιλοτικών γραμμών, ενεργειών έγκαιρης επικύρωσης προϊόντων, προηγμένων ικανοτήτων παραγωγής και πρώτης παραγωγής ειδικά σε βασικές τεχνολογίες γενικής εφαρμογής και διάδοση των τεχνολογιών γενικής εφαρμογής.</i>
-------------------------------------	---

Κωδικός	1.2.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση του ποσοστού της ιδιωτικής συμμετοχής σε δραστηριότητες Έρευνας και Καινοτομίας
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Χαρακτηριστικό του ερευνητικού συστήματος της χώρας παραμένει η ιδιαίτερα περιορισμένη συμμετοχή των ιδιωτικών επιχειρήσεων, αποτέλεσμα σε μεγάλο βαθμό του μικρού τους μεγέθους και της αδυναμίας πρόσβασης σε χρηματοδότηση, καθώς και των χρονοβόρων διαδικασιών που εφαρμόστηκαν για συγχρηματοδότηση έργων Ε&Κ από τα ΕΔΕΤ την περίοδο 2007-2013. Η γεφύρωση του χάσματος μεταξύ της ακαδημαϊκής γνώσης και των αναγκών της παραγωγικής δραστηριότητας παραμένει βασική ανάγκη του συστήματος έρευνας και καινοτομίας της χώρας, όπως επισημαίνεται και από συστάσεις του Συμβουλίου.</p> <p>Μέσω του ειδικού στόχου επιδιώκεται η συστηματική ενίσχυση του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας προκειμένου να εμπλακεί στις δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας, ενισχύοντας περαιτέρω τη δυναμική που παρουσιάζει η χώρα στον τομέα κατά τα τελευταία έτη και αυξάνοντας τον αριθμό</p>

Κωδικός	1.2.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση του ποσοστού της ιδιωτικής συμμετοχής σε δραστηριότητες Έρευνας και Καινοτομίας
	των κυπριακών επιχειρήσεων που εμπλέκονται σε συναφείς δραστηριότητες.

Επενδυτική προτεραιότητα 1.3	Ενίσχυση των υποδομών έρευνας και καινοτομίας (E&K) και των ικανοτήτων ανάπτυξης αριστείας στον τομέα της έρευνας και καινοτομίας και της προαγωγής των κέντρων ικανότητας, ιδίως των κέντρων ευρωπαϊκού ενδιαφέροντος
-------------------------------------	---

Κωδικός	1.3.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση της ερευνητικής δυναμικότητας της χώρας σε επιλεγμένους τομείς
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Μέσω των παρεμβάσεων που εντάσσονται στον Ειδικό Στόχο επιδιώκεται η στήριξη υφιστάμενων υποδομών Έρευνας που ήδη λειτουργούν στην Κύπρο, ή/και η επιλεκτική ανάπτυξη νέων υποδομών, στο βαθμό που το ερευνητικό τους αντικείμενο συνδέεται άμεσα με τις τομεακές προτεραιότητες της Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης. Μέσω των παρεμβάσεων αυτών επιδιώκεται η αύξηση του ανθρώπινου δυναμικού της χώρας, το οποίο απασχολείται σε ερευνητικές δραστηριότητες στους κλάδους αιχμής της κυπριακής οικονομίας, συμβάλλοντας στη διεύρυνση της ικανότητας του συστήματος ΕΤΑΚ να παράγει αποτελέσματα υψηλού επιπέδου και να τα αξιοποιεί προς όφελος της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και της κοινωνικής πρόοδου και στην ανάπτυξη ανταγωνιστικών ερευνητικών υποδομών και κέντρων αριστείας.

Επενδυτική προτεραιότητα 1.4	Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική διακυβέρνηση, ηλεκτρονική μάθηση, ηλεκτρονική ένταξη, ηλεκτρονικό πολιτισμό και ηλεκτρονική υγεία
-------------------------------------	---

Κωδικός	1.4.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Μέσω των παρεμβάσεων του ειδικού στόχου επιδιώκεται η αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών του ευρύτερου δημόσιου τομέα (συμπεριλαμβανομένων των Αρχών Τοπικής Αυτοδιοίκησης) που παρέχονται ηλεκτρονικά προς τις επιχειρήσεις και τους πολίτες, τομέας στον οποίο η χώρα παρουσιάζει υστέρηση, παρά την πρόοδο που καταγράφεται κατά τα τελευταία έτη. Οι παρεμβάσεις στο πλαίσιο του ειδικού στόχου, θα συμβάλουν επίσης στον εκσυγχρονισμό της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης των ΤΠΕ στις εσωτερικές της

Κωδικός	1.4.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ
	διαδικασίες, καθώς και στην αρμόδιες για την εφαρμογή, την παρακολούθηση και την ανταλλαγή δεδομένων στο πλαίσιο ευρωπαϊκών πολιτικών, καθώς και την ανάπτυξη της παροχής ηλεκτρονικών υπηρεσιών σε τομείς όπως η υγεία, περιλαμβανομένων αυτών για τις οποίες η χώρα έχει αναλάβει υποχρεώσεις στο πλαίσιο του Μνημονίου Συναντίληψης.

Επενδυτική προτεραιότητα 1.5

Επέκταση της ανάπτυξης των ευρυζωνικών υπηρεσιών και των δικτύων υψηλών ταχυτήτων και στήριξη της υιοθέτησης των αναδυόμενων τεχνολογιών και δικτύων στο χώρο της ψηφιακής οικονομίας

Κωδικός	1.5.1
Ειδικός στόχος	Ανάπτυξη δικτύων πρόσβασης νέας γενιάς για την παροχή υπερ υψηλών ταχυτήτων (τουλάχιστον 100 Mbps) στην Κύπρο
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Ο ειδικός στόχος επιδιώκει τον εκσυγχρονισμό των υποδομών ΤΠΕ στη χώρα και ιδιαίτερα στον τομέα στον οποίο η Κύπρος παρουσιάζει υστέρηση, δηλαδή στην ανάπτυξη σταθερών ευρυζωνικών δικτύων υπέρ-υψηλών ταχυτήτων (τουλάχιστο 100Mbps). Η ανάπτυξη δικτύων πρόσβασης νέας γενιάς θα έχει ως αποτέλεσμα τη βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού και των επιχειρήσεων της χώρας σε όλο το εύρος των διαδικτυακών υπηρεσιών (πρόσβαση του πληθυσμού, ηλεκτρονικό εμπόριο, παροχή και χρήση ηλεκτρονικών Κυβερνητικών Υπηρεσιών) συμβάλλοντας τόσο στη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, όσο και στην υποστήριξη της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης.

Επενδυτική προτεραιότητα 1.6

Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ

Κωδικός	1.6.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που ενισχύονται για την ενσωμάτωση ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους και την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Παρά το γεγονός ότι ο βαθμός χρήσης των ΤΠΕ από τις Κυπριακές ΜΜΕ είναι ικανοποιητικός όσον αφορά τις εσωτερικές τους λειτουργίες υστέρηση καταγράφεται όσον αφορά την πραγματοποίηση αγορών μέσω διαδικτύου καθώς και στον αριθμό των επιχειρήσεων της χώρας που δραστηριοποιούνται ηλεκτρονικά.

Κωδικός	1.6.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που ενισχύονται για την ενσωμάτωση ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους και την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου
	Μέσω του ειδικού στόχου επιδιώκεται η αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ της χώρας οι οποίες χρησιμοποιούν ΤΠΕ στην καθημερινή τους λειτουργία, συμπεριλαμβανομένου του τομέα του ηλεκτρονικού εμπορίου. Η διεύρυνση της χρήσης των ΜΜΕ στην λειτουργία των επιχειρήσεων θα συμβάλει επιπρόσθετα στην βελτίωση της χρήσης Κυβερνητικών Υπηρεσιών από τις επιχειρήσεις, σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στον τομέα της ηλεκτρονικής διακυβέρνησης, όπου σήμερα διαπιστώνεται επίσης μικρή απόκλιση μεταξύ των ΜΜΕ της χώρας και της ΕΕ27.

4.1.2 Άξονας Προτεραιότητας II

Ο Άξονας Προτεραιότητας II του Ε.Π. έχει τίτλο: «**Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή**» και διακρίνεται σε δύο υποάξονες:

- Υποάξονας 2Α: Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή – Ταμείο Συνοχής
- Υποάξονας 2Β: Υποστήριξη της μετάβασης προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα - ΕΤΠΑ

Κεντρικός στόχος του άξονα προτεραιότητας είναι η μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, σύμφωνα με την Εθνική Στρατηγική Προσαρμογής στην Κλιματική Αλλαγή και τους ποσοτικούς στόχους που έχει θέσει χώρα στο ΕΜΠ και τις λοιπές διεθνείς υποχρεώσεις που έχει αναλάβει. Για την επίτευξη του στόχου αυτού κεντρικό ρόλο θα διαδραματίσουν οι επενδύσεις οι οποίες προγραμματίζεται να πραγματοποιηθούν στον τομέα των ΑΠΕ, δεδομένου ότι ο ενεργειακός τομέας στην Κύπρο χαρακτηρίζεται από υπέρμετρη εξάρτηση από την εισαγωγή πετρελαιοειδών και αποτελεί την κύρια πηγή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου.

Στον τομέα των ΑΠΕ η χώρα έχει ήδη σημειώσει σημαντική πρόοδο τα τελευταία έτη, με την αύξηση του ποσοστού συνεισφοράς των ΑΠΕ στην τελική ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας και την αύξηση της ηλεκτροπαραγωγής από ΑΠΕ και βρίσκεται σε πορεία επίτευξης των εθνικών της στόχων. Περαιτέρω βελτίωση του ενεργειακού ισοζυγίου της χώρας θα συμβάλει αποφασιστικά, παράλληλα με άλλες δράσεις του ΕΠ, στον τομέα της εξοικονόμησης ενέργειας και ενεργειακής απόδοσης, στον περιορισμό των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου και συνακόλουθα στον περιορισμό των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής στην Κύπρο.

Κατά συνέπεια οι επενδύσεις για την προώθηση οικονομίας χαμηλών εκπομπών ρύπων, μέσω παρεμβάσεων για την αύξηση της συνεισφοράς των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης, είναι αλληλένδετες με τις επενδύσεις που αφορούν στη διαχείριση κινδύνων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή, καθώς και τις αναγκαίες ενέργειες για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή στα πλαίσια και της υλοποίησης της

Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή. Ο συνδυασμός επενδυτικών προτεραιοτήτων από δύο συναφείς Θεματικούς Στόχους (ΘΣ4: Προώθηση Οικονομίας Χαμηλών Εκπομπών Διοξειδίου του Άνθρακα και ΘΣ5: Προώθηση της προσαρμογής στην κλιματική αλλαγή και της πρόληψης κινδύνων) κάτω από τον ίδιο Άξονα Προτεραιότητας κρίνεται σκόπιμος αφού παρουσιάζουν συνέργεια ως προς την επίτευξη των στόχων του Άξονα.

Περαιτέρω, είναι αναγκαία η συνδρομή πόρων τόσο από το ΕΤΠΑ, όσο και από τα Ταμεία Συνοχής, ώστε να είναι επαρκείς για το σύνολο των αναγκαίων δράσεων που θα υλοποιηθούν. Οι δράσεις που θα χρηματοδοτηθούν από το Ταμείο Συνοχής θα είναι απόλυτα συμπληρωματικές εκείνων που θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΠΑ, λαμβάνοντας υπόψη τις πρόνοιες του κανονιστικού πλαισίου για την διάρθρωση του Άξονα Προτεραιότητας.

Περαιτέρω, οι παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας, λειτουργούν συμπληρωματικά προς παρεμβάσεις που εντάσσονται σε άλλους Άξονες Προτεραιότητας του Επιχειρησιακού Προγράμματος και ιδιαίτερα προς τις παρεμβάσεις στον τομέα της προώθησης των καθαρών μεταφορών, καθώς και με τις παρεμβάσεις που θα συγχρηματοδοτηθούν από το ΕΓΤΑΑ και το ΕΤΑΛ στα πλαίσια των αντίστοιχων Επιχειρησιακών Προγραμμάτων της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης, συμβάλλοντας από κοινού στους στόχους που έχει θέσει η χώρα για την κλιματική αλλαγή.

Επενδυτικές προτεραιότητες και ειδικοί στόχοι

Υποάξονας 2Α: Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή – Ταμείο Συνοχής

Επενδυτική προτεραιότητα 2Α.1	<i>Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων και του τομέα της στέγασης</i>
--------------------------------------	--

Κωδικός	2Α.1.1
Ειδικός στόχος	Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου επιδιώκεται η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας, μέσω της εφαρμογής παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης δημοσίων κτιρίων και δημοσίων υποδομών, με αντίστοιχο αποτέλεσμα την αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας στην πρωτογενή κατανάλωση, συμβάλλοντας στον αντίστοιχο ποσοτικό στόχο που έχει θέσει η χώρα στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα. Μέσω των παρεμβάσεων σε δημόσια κτίρια καλύπτεται η υποχρέωση της χώρας με βάση το το Άρθρο 5 της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ, για ανακαίνιση ετησίως του 3% του εμβαδού ψυχομένων και θερμαινόμενων ιδιόκτητων δημοσίων κτιρίων που χρησιμοποιούνται από την κεντρική κυβέρνηση, προκειμένου να ικανοποιούν τις εθνικές ελάχιστες απαιτήσεις ενεργειακής απόδοσης των

Κωδικός	2Α.1.1
Ειδικός στόχος	Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές
	κτιρίων (για όλη την περίοδο από 01/01/2014 μέχρι το 2020).

Κωδικός	2Α.1.2
Ειδικός στόχος	Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου επιδιώκεται η βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και της εξοικονόμησης ενέργειας, μέσω της εφαρμογής παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης των κατοικιών, με αντίστοιχο αποτέλεσμα την αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας στην πρωτογενή κατανάλωση, συμβάλλοντας στον αντίστοιχο ποσοτικό στόχο που έχει θέσει η χώρα στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα

Επενδυτική προτεραιότητα 2Α.2

Προώθηση επενδύσεων για την αντιμετώπιση εθνικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών

Κωδικός	2Α.2.1
Ειδικός στόχος	Περιορισμός των επιπτώσεων που συνεπάγεται η κλιματική αλλαγή, μέσω επενδύσεων για την πρόληψη και αποφυγή κινδύνων
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Στο πλαίσιο του θεματικού στόχου θα εφαρμοστούν μια σειρά από μέτρα, που θα προταθούν από την Εθνική Στρατηγική για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, καθώς και η ανάπτυξη συστημάτων πρόληψης και διαχείρισης κινδύνων που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή και τα ακραία καιρικά φαινόμενα. Μέσω των παρεμβάσεων αυτών θα ενισχυθεί η επίτευξη των στόχων της Στρατηγικής Ευρώπη 2020 καθώς και των λοιπών διεθνών συμβάσεων για την κλιματική αλλαγή τις οποίες έχει συνυπογράψει η Κύπρος (Πρωτόκολλο του Κιότο, Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών) και θα βελτιωθεί η δυνατότητα παρακολούθησης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και της διαχείρισης κινδύνων.

Υποάξονας 2B: Υποστήριξη της μετάβασης προς μία οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα - ΕΤΠΑ

Επενδυτική προτεραιότητα 2B.1	Πρώθηση της ενεργειακής απόδοσης και της χρήσης ΑΠΕ από επιχειρήσεις
Κωδικός	2.1.1
Ειδικός στόχος	Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από ΜΜΕ
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Με βάση τις αδυναμίες που αντιμετωπίζει η Κύπρος στον τομέα της ενεργειακής απόδοσης και εξοικονόμησης και τους σχετικούς στόχους που τίθενται στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα, οι παρεμβάσεις της νέας προγραμματικής περιόδου προσανατολίζονται στην προώθηση της ενεργειακής απόδοσης μέσω της εφαρμογής παρεμβάσεων ενεργειακής αναβάθμισης του υφιστάμενου κτιριακού αποθέματος της χώρας.</p> <p>Στο πλαίσιο αυτό θα χρηματοδοτηθεί η εφαρμογή μέτρων για τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης σε επιχειρήσεις, καθώς και σε παρεμβάσεις χρήσης ΑΠΕ από αυτές, με αποτέλεσμα την αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας στην πρωτογενή κατανάλωση, συμβάλλοντας στον αντίστοιχο ποσοτικό στόχο που έχει θέσει η χώρα στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα.</p> <p>Οι παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης επιχειρήσεων του δευτερογενή όσο και του τριτογενή τομέα (π.χ. ξενοδοχεία), θα συμβάλλουν στην μείωση του ενεργειακού κόστους των επιχειρήσεων και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητάς τους, συμβάλλοντας στους ευρύτερους στόχους της στρατηγικής για την υποστήριξη επιλεγμένων τομέων στην προσπάθεια ανάκαμψης της ανταγωνιστικότητας της χώρας.</p>

4.1.3 Άξονας Προτεραιότητας III

Ο Άξονας Προτεραιότητας III του Ε.Π. έχει τίτλο: «**Προστασία του Περιβάλλοντος και Αποδοτική χρήση των πόρων**» και διακρίνεται σε δύο υποάξονες:

- Υποάξονας 3Α: Διαχείριση στερεών αποβλήτων και υδατικών πόρων – Ταμείο Συνοχής.
- Υποάξονας 3B: Διαχείριση πολιτιστικών και άλλων φυσικών πόρων - ΕΤΠΑ

Σε συνέχεια του Άξονα Προτεραιότητας II, ο οποίος επικεντρώνεται στη μείωση των εκπομπών του διοξειδίου του άνθρακα και στην προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή, ο Άξονας Προτεραιότητας III επικεντρώνεται στην προστασία του περιβάλλοντος και την αποδοτική χρήση των πόρων, ολοκληρώνοντας έτσι τη στρατηγική της τρίτης προτεραιότητας χρηματοδότησης της ΣΕΣ σχετικά με την προστασία και αποδοτική χρήση των πόρων. Μέσω των παρεμβάσεων του Άξονα III επιδιώκεται η πλήρης συμμόρφωση της Κύπρου με το Κοινωνικό Κεκτημένο στους τομείς των στερεών και υγρών αποβλήτων, η διαχείριση των υδάτινων πόρων, η προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και η αξιοποίηση των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, με απώτερο στόχο την επίτευξη συνθηκών αιεφόρου ανάπτυξης μέσω της πράσινης οικονομίας.

Οι αναγκαίες επενδύσεις στους προαναφερθέντες τομείς, προκειμένου η Κύπρος να καλύψει τις διεθνείς της υποχρεώσεις και να επιτύχει τους στόχους που έχουν τεθεί στο πλαίσιο του εθνικού προγραμματισμού, απαιτεί την συνεισφορά σημαντικών χρηματοδοτικών πόρων, γεγονός το οποίο οδηγεί στην ανάγκη χρηματοδότησης του Άξονα Προτεραιότητας τόσο από το Ταμείο Συνοχής όσο και από το ΕΤΠΑ, ώστε να καταστεί δυνατή και η κάλυψη των αναγκών που εντοπίζονται στους τομείς της φύσης και βιοποικιλότητας και της διαχείρισης των φυσικών και πολιτιστικών πόρων.

Ειδικότερα, με τη χρηματοδότηση του Ταμείου Συνοχής αντιμετωπίζονται οι ανάγκες της χώρας όσον αφορά τη διαχείριση των στερεών αποβλήτων και των υδάτινων πόρων, μέσω των παρεμβάσεων που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του Υπό-Άξονα Προτεραιότητας 3Α, στις επενδυτικές προτεραιότητες 3Α.1 και 3Α.2 και τους αντίστοιχους ειδικούς στόχους ανά επενδυτική προτεραιότητα.

Με τη χρηματοδότηση του ΕΤΠΑ αντιμετωπίζονται οι ανάγκες της χώρας όσον αφορά τη διατήρηση, προστασία, αξιοποίηση και προβολή των φυσικών και πολιτιστικών πόρων, καθώς και την προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους, με παρεμβάσεις που θα χρηματοδοτηθούν στο πλαίσιο του Υπο-Άξονα Προτεραιότητας 3Β, στις επενδυτικές προτεραιότητες 3Β.3 και 3Β.4 και τους αντίστοιχους ειδικούς στόχους ανά επενδυτική προτεραιότητα.

Επενδυτικές προτεραιότητες και ειδικοί στόχοι

Υπό-Άξονας Προτεραιότητας 3Α: Διαχείριση στερεών αποβλήτων και υδάτινων πόρων – Ταμείο Συνοχής

Επενδυτική προτεραιότητα 3Α.1	<i>Επενδύσεις στον τομέα των αποβλήτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών, που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις</i>
Κωδικός	3Α.1.1
Ειδικός στόχος	Κάλυψη των απαιτήσεων των κεκτημένων της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Η καθυστέρηση η οποία σημειώνεται στην κάλυψη των απαιτήσεων του Κοινοτικού κεκτημένου από την Κύπρο, επιβάλλει την κατά προτεραιότητα υλοποίηση έργων στον τομέα της διαχείρισης των στερεών αποβλήτων, σύμφωνα με το εθνικό σχέδιο διαχείρισης οικιακών και παρομοίου τύπου αποβλήτων.</p> <p>Αποτέλεσμα των παρεμβάσεων του ειδικού στόχου θα είναι η μείωση του ποσοστού των βιοαποικοδομήσιμων υλικών που διατίθενται σε χώρους υγειονομικής ταφής, επιδιώκοντας την υλοποίηση του σχετικού εθνικού στόχου, βάσει της Οδηγίας 1999/31/ΕΚ..</p>

Κωδικός	3Α.1.2
Ειδικός στόχος	Αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης και προώθηση μέτρων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου, θα προωθηθούν παρεμβάσεις, που θα συμβάλουν στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων, στην προώθηση της χωριστής συλλογής στην πηγή και στην ενθάρρυνση της ανακύκλωσης, σύμφωνα με το εθνικό Πρόγραμμα Πρόληψης Δημιουργίας Αποβλήτων και της Οδηγίας 2008/98/ΕΚ. Οι παρεμβάσεις αυτές θα αφορούν τόσο νομοθετικά όσο και ενημερωτικά μέτρα (πilotικά προγράμματα, σχέδια), με στόχο την ενεργό συμμετοχή και ανάληψη πρωτοβουλιών των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, καθώς και την ενθάρρυνση επενδύσεων από τον ιδιωτικό τομέα.</p> <p>Κύρια επιδίωξη των πιο πάνω παρεμβάσεων είναι η μείωση του κατά κεφαλή ποσοστού παραγωγής αποβλήτων και η αύξηση του ποσοστού ανακυκλώσιμων υλικών (χαρτί, πλαστικό, μέταλλο, γυαλί, οργανικά) και η αξιοποίησή τους ως πόρων, συμβάλλοντας στον στόχο που τέθηκε από το Κοινοτικό Κανονιστικό Πλαίσιο και περιλαμβάνεται στο εθνικό σχέδιο διαχείρισης οικιακών και παρομοίου τύπου αποβλήτων.</p>

Επενδυτική προτεραιότητα 3Α.2	<i>Επενδύσεις στον τομέα των υδάτων για την ικανοποίηση των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα του περιβάλλοντος και για την αντιμετώπιση των αναγκών που έχουν προσδιορισθεί από τα κράτη μέλη για επενδύσεις που υπερβαίνουν τις εν λόγω απαιτήσεις</i>
--------------------------------------	---

Κωδικός	3Α.2.1
Ειδικός στόχος	Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης υγρών αποβλήτων
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις στον τομέα της διαχείρισης των υγρών αποβλήτων, οι οποίες θα συμβάλουν στην κάλυψη των οικισμών της χώρας με ισοδύναμο πληθυσμό άνω των 2000 κατοίκων με την εγκατάσταση αποχευτευτικών δικτύων και σταθμών επεξεργασίας λυμάτων, συμβάλλοντας στην εφαρμογή της Οδηγίας για την επεξεργασία των Αστικών Λυμάτων 91/271/ΕΟΚ, καθώς και η ολοκλήρωση αποχευτευτικών συστημάτων σε κοινότητες που εμπίπτουν στο Πρόγραμμα Μέτρων της Οδηγίας Πλαίσιο περί Υδάτων 2000/60/ΕΚ.</p> <p>Επιπλέον, επιδιώκεται η υλοποίηση του Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού, Προγράμματος Μέτρων και Σχεδίου Διαχείρισης Ξηρασίας, τα οποία καταρτίστηκαν με βάση την Οδηγία Πλαίσιο περί Υδάτων (2000/60/ΕΚ), καθώς και η κατάρτιση και υλοποίηση Σχεδίου Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας, στα πλαίσια εφαρμογής της Οδηγίας για τις πλημμύρες (2007/60/ΕΚ). Οι παρεμβάσεις αυτές στοχεύουν στη βελτίωση της διαχείρισης των υδάτινων πόρων,</p>

Κωδικός	3A.2.1
Ειδικός στόχος	Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης υγρών αποβλήτων
	συμβάλλοντας έτσι στη δημιουργία συνθηκών βιώσιμης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης.

Υπό-Άξονας Προτεραιότητας 3B: Διαχείριση πολιτιστικών και άλλων φυσικών πόρων – ΕΤΠΑ

Επενδυτική προτεραιότητα 3B.3	<i>Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους καθώς και της προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μεταξύ άλλων και μέσω του δικτύου NATURA 2000 και των πράσινων υποδομών</i>
--------------------------------------	---

Κωδικός	3B.3.1
Ειδικός στόχος	Αειφόρος Διαχείριση Περιοχών Δικτύου NATURA 2000
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Μέσω των παρεμβάσεων του ειδικού στόχου επιδιώκεται η ολοκληρωμένη διαχείριση των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο Natura 2000, εκτός των θαλάσσιων περιοχών του Δικτύου οι παρεμβάσεις στις οποίες θα χρηματοδοτηθούν από το ΕΤΘΑ. Οι παρεμβάσεις θα συμβάλουν στην ανάδειξη των περιοχών και τη βελτίωση της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων, καθώς και στη βελτίωση της προσπελασιμότητας και της επισκεψιμότητάς τους, στο πλαίσιο της ευρύτερης πολιτικής για την διαφοροποίηση του τουριστικού προϊόντος της οικονομίας και την ανάπτυξη του αγροτουρισμού.

Επενδυτική προτεραιότητα 3B.4	<i>Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς</i>
--------------------------------------	--

Κωδικός	3B.4.1
Ειδικός στόχος	Βελτίωση της ελκυστικότητας περιοχών φυσικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Ο τομέας της διαχείρισης των πόρων του φυσικού και πολιτιστικού περιβάλλοντος της χώρας αποτελεί κρίσιμη παράμετρο για τη χώρα, στο βαθμό που επιδιώκεται η σύζευξη του φυσικού περιβάλλοντος, της πολιτιστικής κληρονομιάς και του τουρισμού, ο οποίος αποτελεί τομέα πρώτης προτεραιότητας στην προσπάθεια ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και διαφοροποίησης της οικονομίας της χώρας. Μέσω των παρεμβάσεων που θα προωθηθούν στο πλαίσιο του ειδικού στόχου, επιδιώκεται η προστασία και ανάδειξη περιοχών φυσικού ή/και πολιτιστικού ενδιαφέροντος, με στόχο τη βελτίωση της επισκεψιμότητας των περιοχών αυτών.

4.1.4 Άξονας Προτεραιότητας IV

Ο Άξονας Προτεραιότητας IV του Ε.Π. έχει τίτλο: «**Πρώθηση Βιώσιμων Μεταφορών**».

Το σύνολο των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσεται στον Θεματικό Στόχο 7 «Πρώθηση των βιώσιμων μεταφορών και άρση των προβλημάτων σε βασικές υποδομές» και χρηματοδοτείται από το Ταμείο Συνοχής.

Επενδυτικές προτεραιότητες και ειδικοί στόχοι

Επενδυτική προτεραιότητα 4.1	Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών, επενδύοντας στο Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών (ΔΕΔ-Μ)
Κωδικός	4.1.1
Ειδικός στόχος	Αύξηση της δυναμικότητας διακίνησης εμπορευμάτων από και προς τους λιμένες της χώρας
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της Κύπρου, τα λιμάνια της χώρας αποτελούν πύλες διασύνδεσης της χώρας με το εξωτερικό, ενώ η αναβάθμισή τους είναι αναγκαία για την αντιμετώπιση του προβλήματος προσβασιμότητας της χώρας και της απόστασης που την χωρίζει από το οικονομικό κέντρο της ΕΕ. Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου περιλαμβάνεται κατά προτεραιότητα η αναβάθμιση του λιμένα Λεμεσού, για την κάλυψη των αυξημένων αναγκών που αντιμετωπίζει η χώρα όσον αφορά τη διακίνηση εμπορευμάτων από και προς τις άλλες χώρες της ΕΕ και την διακίνηση επιβατών που επισκέπτονται την Κύπρο. Επίσης, η βελτίωση της προσπελασιμότητας του λιμένα Λεμεσού και της βελτίωσης της σύνδεσής του με το δίκτυο Διευρωπαϊκών Οδικών μεταφορών της χώρας, αποτελεί αναγκαία συμπληρωματική παρέμβαση για την αξιοποίηση της αναβάθμισης του λιμένα και της αυξημένης δυναμικότητας διακίνησης εμπορευμάτων και επιβατών, με στόχους τη διευκόλυνση των εργασιών που διεξάγονται στην ΑΟΖ της χώρας και τη διεύρυνση της δυνατότητας εμπλοκής της χώρας στη αγορά της κρουαζιέρας στην περιοχή της Μεσογείου. Επιπλέον οι παρεμβάσεις αυτές συμβάλλουν στην αντιμετώπιση σε ένα βαθμό της επίπτωσης που έχουν η απομακρυσμένη θέση και ο νησιωτικός χαρακτήρας στην περιορισμένη ανταγωνιστικότητα της οικονομίας της.

Επενδυτική προτεραιότητα 4.2	Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον με χαμηλές εκπομπές άνθρακα, συμπεριλαμβανομένων των εσωτερικών πλωτών οδών και των θαλάσσιων μεταφορών, των λιμένων, των πολυτροπικών συνδέσεων και των υποδομών αερολιμένων, με σκοπό την προαγωγή της βιώσιμης περιφερειακής και τοπικής κινητικότητας
Κωδικός	4.2.1
Ειδικός στόχος	Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας στην Λευκωσία
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	<p>Οι πόλεις της Κύπρου αντιμετωπίζουν, μεταξύ άλλων, σημαντικά προβλήματα στον τομέα της κινητικότητας, αποτέλεσμα του γεγονότος ότι το μεγαλύτερο τμήμα των μεταφορών πραγματοποιείται μέσω του ιδιωτικού αυτοκινήτου, ενώ οι δημόσιες συγκοινωνίες άρχισαν να αναπτύσσονται μόνο κατά τα τελευταία έτη. Η αυξημένη χρήση των αυτοκινήτων ως το κύριο μέσο μεταφοράς, έχει σημαντική επίπτωση στην εκπομπή αερίων του θερμοκηπίου, αναδεικνύοντας τον τομέα των μεταφορών ως τον τομέα με την μεγαλύτερη επιβάρυνση ως προς τις εκπομπές αυτές.</p> <p>Μέσω του ειδικού στόχου θα υλοποιηθούν παρεμβάσεις στην Λευκωσία, οι οποίες θα συμβάλλουν στην δημιουργία ή επέκταση δικτύων βιώσιμων μεταφορών και στη μείωση των εκπομπών αερίων από τον τομέα των μεταφορών και κατά συνέπεια στην επίτευξη των εθνικών στόχων της χώρας στον τομέα της κλιματικής αλλαγής.</p> <p>Οι παρεμβάσεις αυτές, θα συμβάλλουν επίσης στην αναζωογόνηση της αστικής περιοχής της Λευκωσίας και θα είναι συμπληρωματικές προς τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο του Άξονα Προτεραιότητας 5 «Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη».</p>

4.1.5 Άξονας Προτεραιότητας V

Ο Άξονας Προτεραιότητας V του Ε.Π. έχει τίτλο: «**Βιώσιμη Αστική Ανάπτυξη**».

Οι πόλεις της Κύπρου και ιδιαίτερα οι κεντρικές περιοχές τους αντιμετωπίζουν σύνθετα τεχνικά και κοινωνικοοικονομικά προβλήματα, ως αποτελέσματα της καταπόνησης του φυσικού περιβάλλοντος και της υποβάθμισης του δομημένου περιβάλλοντος (οικιστικών και άλλων υποδομών), της αυξημένης κυκλοφοριακής συμφόρησης ως συνέπεια της εξάρτησης από το αυτοκίνητο και της αδυναμίας ανάπτυξης και προώθησης εναλλακτικών και φιλικών προς το περιβάλλον μέσων μεταφορών, προβλήματα τα οποία επιδεινώνονται περαιτέρω μετά την εμφάνιση της οικονομικής κρίσης, οπότε και παρατηρούνται πλέον έντονα σημεία συρρίκνωσης σε οικονομικό, χωρικό, κοινωνικό και δημογραφικό επίπεδο που επιταχύνουν τη φθίνουσα πορεία των κέντρων των πόλεων και οδηγούν στη σταδιακή εγκατάλειψή τους.

Κατά τη νέα προγραμματική περίοδο, είναι αναγκαία η συνεισφορά χρηματοδοτικών πόρων από περισσότερους του ενός θεματικούς στόχους, έτσι ώστε να συγκροτηθούν συνεκτικές και

ολοκληρωμένες στρατηγικές που θα αντιμετωπίζουν ταυτόχρονα τις επιμέρους παραμέτρους της κρίσης, όπως αυτή εκφράζεται στα κέντρα των πόλεων. Ειδικότερα, οι παρεμβάσεις του Άξονα Προτεραιότητας εντάσσονται στους ακόλουθους θεματικούς στόχους:

- Θεματικός Στόχος 3 (Βελτίωση της ανταγωνιστικότητας των ΜΜΕ), μέσω του οποίου θα επιδιωχθεί η ενίσχυση υφιστάμενων ή νέων ΜΜΕ σε τομείς προτεραιότητας, για τη δημιουργία θέσεων απασχόλησης και τη διατήρηση υφιστάμενων θέσεων.
- Θεματικός Στόχος 6 (Προστασία του περιβάλλοντος και προώθηση της αποδοτικότητας των πόρων), μέσω του οποίου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη ανάπτυξη του αστικού περιβάλλοντος στις περιοχές παρέμβασης καθώς και την διατήρηση, ανάπτυξη, προβολή και αξιοποίηση φυσικών και πολιτιστικών πόρων σε αυτές.
- Θεματικός στόχος 7 (Προαγωγή των βιώσιμων μεταφορών και εξάλειψη των σημείων συμφόρησης σε υποδομές βασικών δικτύων), μέσω του οποίου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη βελτίωση της αστικής κινητικότητας.
- Θεματικός στόχος 9 (Προώθηση της κοινωνικής ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας), μέσω του οποίου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις για τη βελτίωση της προσβασιμότητας του πληθυσμού σε κοινωνικές και οικονομικές υπηρεσίες.

Το σύνολο των παρεμβάσεων του Άξονα Προτεραιότητας χρηματοδοτείται από το ΕΤΠΑ και θα εξειδικευθούν μέσω την εκπόνηση Στρατηγικής Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης για κάθε μία από τις αστικές περιοχές στις οποίες θα πραγματοποιηθούν παρεμβάσεις, στο πλαίσιο της στρατηγικής της ΣΕΣ για την βιώσιμη αστική ανάπτυξη και των προνοιών του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Επενδυτικές προτεραιότητες και Ειδικό Στόχοι

Επενδυτική προτεραιότητα 5.1	<i>Προαγωγή της επιχειρηματικότητας, ιδίως με τη διευκόλυνση της οικονομικής αξιοποίησης νέων ιδεών και ενίσχυσης της δημιουργίας νέων επιχειρήσεων, μεταξύ άλλων και μέσω θερμοκοιτίδων επιχειρήσεων</i>
Κωδικός	5.1.1
Ειδικός στόχος	Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε αστικές περιοχές
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Μέσω της χρηματοδότησης Σχεδίων Χορηγιών σε επιλεγμένες περιοχές παρέμβασης επιδιώκεται η αναθέρμανση του παραγωγικού περιβάλλοντος εντός των αστικών κέντρων της Κύπρου, η δημιουργία νέων ΜΜΕ ή/και η ενίσχυση υφιστάμενων μονάδων, που θα συμβάλουν στη δημιουργία νέων θέσεων απασχόλησης και στην διατήρηση των υφιστάμενων. Η αναθέρμανση του οικονομικού περιβάλλοντος των κεντρικών αστικών περιοχών αντιμετωπίζει τα προβλήματα εγκατάλειψης τους και συμβάλλει στην προσέλκυση επισκεπτών, σε συνδυασμό με τις παρεμβάσεις που θα υλοποιηθούν στο πλαίσιο των λοιπών επενδυτικών προτεραιοτήτων του ΑΠ.

Επενδυτική προτεραιότητα 5.2	Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος για την ανάπτυξη των πόλεων, αναζωογόνηση και απολύμανση των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (συμπεριλαμβανομένων των προς ανασυγκρότηση περιοχών), τη μείωση της ατμοσφαιρικής ρύπανσης και την προώθηση μέτρων για τον περιορισμό του θορύβου
-------------------------------------	--

Κωδικός	5.2.1
Ειδικός στόχος	Αναζωογόνηση και ανάπτυξη του αστικού περιβάλλοντος
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Οι παρεμβάσεις που θα ενισχυθούν στον τομέα της ανάπτυξης του αστικού περιβάλλοντος, επιδιώκουν την αναζωογόνηση συγκεκριμένων υποβαθμισμένων περιοχών εντός των αστικών κέντρων της Κύπρου με στόχους τη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων και τη βελτίωση της επισκεψιμότητάς τους. Οι παρεμβάσεις αυτές θα σχεδιαστούν και θα εφαρμοστούν σε συμπληρωματικότητα με τις παρεμβάσεις ενίσχυσης της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, τόσο για την περιοχή της Λευκωσίας, όσο και για τις λοιπές περιοχές για τις οποίες θα εξειδικευθούν σχέδια βιώσιμης αστικής κινητικότητας.

Επενδυτική προτεραιότητα 5.3	Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς
-------------------------------------	---

Κωδικός	5.3.1
Ειδικός στόχος	Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών πόρων σε αστικές περιοχές
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις προστασίας και ανάδειξης πολιτιστικών και φυσικών πόρων στις περιοχές παρέμβασης των πόλεων της Κύπρου, οι οποίες θα συμβάλλουν στη βελτίωση της ποιότητας της ζωής των κατοίκων, ενώ η διατήρηση και ανάδειξη πολιτιστικών πόρων και μνημείων πολιτιστικής κληρονομιάς θα συμβάλλει στην επιδιωκόμενη σύζευξη των τομέων του τουρισμού και του πολιτισμού με αποτέλεσμα την βελτίωση της ελκυστικότητας των κεντρικών περιοχών και την βελτίωση της επισκεψιμότητάς τους.

Επενδυτική προτεραιότητα 5.4	Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφοράς φιλικών προς το περιβάλλον (συμπεριλαμβανομένων των συστημάτων χαμηλού θορύβου) και των συστημάτων χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα, με σκοπό την προαγωγή μίας βιώσιμης τοπικής κινητικότητας
-------------------------------------	---

Κωδικός	5.4.1
Ειδικός στόχος	Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Στο πλαίσιο του ειδικού στόχου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις βελτίωσης της κινητικότητας στις περιοχές εφαρμογής των Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης, με αποτέλεσμα την βελτίωση των συνθηκών κυκλοφορίας σε αυτές και συνακόλουθα τη μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου που παράγονται από τον τομέα των μεταφορών. Ο περιβαλλοντικός αντίκτυπος των εν λόγω παρεμβάσεων αναμένεται να συμβάλει στη βελτίωση της ποιότητας ζωής στις εν λόγω περιοχές καθώς και στη βελτίωση της επισκεψιμότητάς τους.

Επενδυτική προτεραιότητα 5.5	Πρωώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας και οποιωνδήποτε διακρίσεων μέσω της παροχής στήριξης για φυσική, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση κοινοτήτων εντός αστικών περιοχών
-------------------------------------	--

Κωδικός	5.5.1
Ειδικός στόχος	Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες
Τα αποτελέσματα που επιδιώκει το κράτος μέλος με τη στήριξη της Ένωσης	Μέσω του ειδικού στόχου θα ενισχυθούν παρεμβάσεις οι οποίες θα συμβάλουν στη βελτίωση της κοινωνικής συνοχής ευάλωτων αστικών περιοχών, οι οποίες παρουσιάζουν σημεία οικονομικής υστέρησης και σημαντικές συγκεντρώσεις ευάλωτων κοινωνικών ομάδων, μέσω δράσεων οι οποίες θα εξειδικευθούν μέσα από τις Στρατηγικές Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης που θα εφαρμοσθούν στις περιοχές παρέμβασης.

4.1.6 Εποπτική Παρουσίαση Αξόνων Προγράμματος Ε.Π.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζονται εποπτικά οι πέντε Άξονες Προτεραιότητας και οι αντίστοιχοι Ειδικοί Στόχοι.

Πίνακας 4-1: Άξονα Προτεραιότητας – Επενδυτικές προτεραιότητες - Ειδικόί Στόχοι του Ε.Π.

Άξονες Προτεραιότητας	Υποάξονες Προτεραιότητας	Επενδυτικές προτεραιότητες	Ειδικόί Στόχοι
1 ^{ος} Α.Π.: Ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας		1.1.: Προαγωγή της επιχειρηματικότητας,	1.1.1: Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επιχειρηματικών μονάδων και δημιουργία νέων σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών
			1.1.2: Εμπλουτισμός και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα
			1.1.3: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας ειδικών ομάδων του πληθυσμού
			1.1.4.: Ενίσχυση της πρόσβασης των ΜΜΕ στη χρηματοδότηση
			1.1.5: Ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης και προώθησης της συνεργασίας των ΜΜΕ
		1.2.: Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ	1.2.1.: Αύξηση του ποσοστού της ιδιωτικής συμμετοχής σε δραστηριότητες Έρευνας και Καινοτομίας
		1.3.: Ενίσχυση των υποδομών Ε &Κ	1.3.1. Αύξηση της ερευνητικής δυναμικότητας της χώρας σε επιλεγμένους τομείς.
		1.4: Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για ηλεκτρονική διακυβέρνηση	1.4.1.: Αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ
1.5: Επέκταση της ανάπτυξης των ευρυζωνικών υπηρεσιών και των δικτύων υψηλών ταχυτήτων και στήριξη της υιοθεσίας των αναδυόμενων τεχνολογιών και δικτύων στο χώρο της ψηφιακής οικονομίας.	1.5.1: Ανάπτυξη δικτύων πρόσβασης νέας γενιάς για την παροχή υπέρ υψηλών ταχυτήτων (τουλάχιστον 100Mbps) στην Κύπρο		
1.6.: Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του ηλεκτρονικού εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ	1.6.1: Αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που ενισχύονται για την ενσωμάτωση ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους και την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου		
2 ^{ος} Α.Π.: Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην	Υπόάξονας 2.Α: Μείωση εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην	2.Α.1: Επενδυτική προτεραιότητα: Στήριξη της ενεργειακής απόδοσης, της έξυπνης διαχείρισης ενέργειας στις δημόσιες υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των δημόσιων κτιρίων και του τομέα της στέγασης.	2.Α.1.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές. 2.Α.1.2: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε

Άξονες Προτεραιότητας	Υποάξονες Προτεραιότητας	Επενδυτικές προτεραιότητες	Ειδικοί Στόχοι
κλιματική αλλαγή	κλιματική αλλαγή Ταμείο Συνοχής		κατοικίες
		2.A.2: Προώθηση επενδύσεων για την αντιμετώπιση εθνικών κινδύνων, εξασφαλίζοντας την ανθεκτικότητα σε καταστροφές και αναπτύσσοντας συστήματα διαχείρισης καταστροφών.	2.A.2.1.: Περιορισμός των επιπτώσεων που συνεπάγεται η κλιματική αλλαγή, μέσω επενδύσεων για την πρόληψη και αποφυγή κινδύνων
	Υποάξονας 2.B: Υποστήριξη της μετάβασης προς μια οικονομία χαμηλών εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα - ΕΤΠΑ	2.B.1.: Προώθηση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από ΜΜΕ	2.B.1.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από ΜΜΕ
3 ^{ος} Α.Π.: Προστασία του Περιβάλλοντος και αποδοτική χρήση των πόρων.	Υποάξονας 3Α: Διαχείριση στερεών αποβλήτων και υδατικών πόρων – Ταμείο Συνοχής.	3.A.1: Επενδύσεις στο τομέα των αποβλήτων	3.A.1.1: Κάλυψη των απαιτήσεων των κεκτημένων της Ένωσης στο τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων 3.A.1.2.: Αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης και προώθηση μέτρων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων
		3.A.2: Επενδύσεις στο τομέα των υδάτων	3.A.2.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στο τομέα της διαχείρισης υγρών αποβλήτων
	Υποάξονας 3.B.: Διαχείριση πολιτιστικών άλλων φυσικών πόρων	3.B.3.: Προστασία και αποκατάσταση της βιοποικιλότητας και του εδάφους και της προαγωγής των υπηρεσιών των οικοσυστημάτων μεταξύ άλλων και μέσω του δικτύου NATURA 2000 και των πράσινων υποδομών.	3.B.3.1: Αειφόρος Διαχείριση Περιοχών Δικτύου NATURA 2000
		3.B.4: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	3.B.4.1.: Βελτίωση της ελκυστικότητας περιοχών φυσικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος.
4 ^{ος} Α.Π.: Προώθηση βιώσιμων μεταφορών	-	4.1.: Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών, επενδύοντας στο Διευρωπαϊκό Δίκτυο Μεταφορών (ΔΕΔ—Μ),	4.1.1.: Αύξηση της δυναμικότητας διακίνησης εμπορευμάτων από και προς τους λιμένες της χώρας
		4.2.: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών	4.2.1.: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας στην Λευκωσία

Άξονες Προτεραιότητας	Υποάξονες Προτεραιότητας	Επενδυτικές προτεραιότητες	Ειδικόί Στόχοι
		προς το περιβάλλον με χαμηλές εκπομπές άνθρακα	
5 ^{ος} Α.Π.: Βιώσιμη αστική ανάπτυξη	-	5.1.: Προαγωγή της επιχειρηματικότητας	5.1.1.: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε αστικές περιοχές.
		5.2.: Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος	5.2.1.: Αναζωογόνηση και ανάπλαση αστικού περιβάλλοντος
		5.3.: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	5.3.1. Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών πόρων σε αστικές περιοχές.
		5.4.: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον	5.4.1. Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας.
		5.5.: Προώθηση της Κοινωνικής Ένταξης και καταπολέμηση της φτώχειας.	5.5.1.: Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες.

4.2 ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΕΡΓΑ Ε.Π. ΑΝΑ ΑΞΟΝΑ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ

Η συνολική Κοινωνική Συνδρομή η οποία κατανέμεται στο Επιχειρησιακό Πρόγραμμα ανέρχεται σε €561.840.720, τα οποία προέρχονται κατά €292.299.018 από το ΕΤΠΑ και €269.541.702 από το Ταμείο Συνοχής.

Ο ακόλουθος πίνακας αφορά σε ενδεικτικά έργα ή κατηγορίες έργων, κατά περίπτωση, όπως αυτά έχουν καταγραφεί ανά Άξονα Προτεραιότητας στο πρώτο προσχέδιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος το οποίο έχει υποβληθεί στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή. Στην τελευταία στήλη των αναλυτικών πινάκων καταγράφεται ο συνολικός προϋπολογισμός (εθνική και κοινωνική συνδρομή) ανά έργο/κατηγορία έργου και επενδυτική προτεραιότητα, καθώς και στο σύνολο του Άξονα. Ο προϋπολογισμός αυτός έχει διαμορφωθεί μέσα από τις προτάσεις των Υπουργείων, σε συνάφεια με την κατανομή των κοινωνικών πόρων ανά Θεματικό Στόχο όπως έχει δηλωθεί στη Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης.

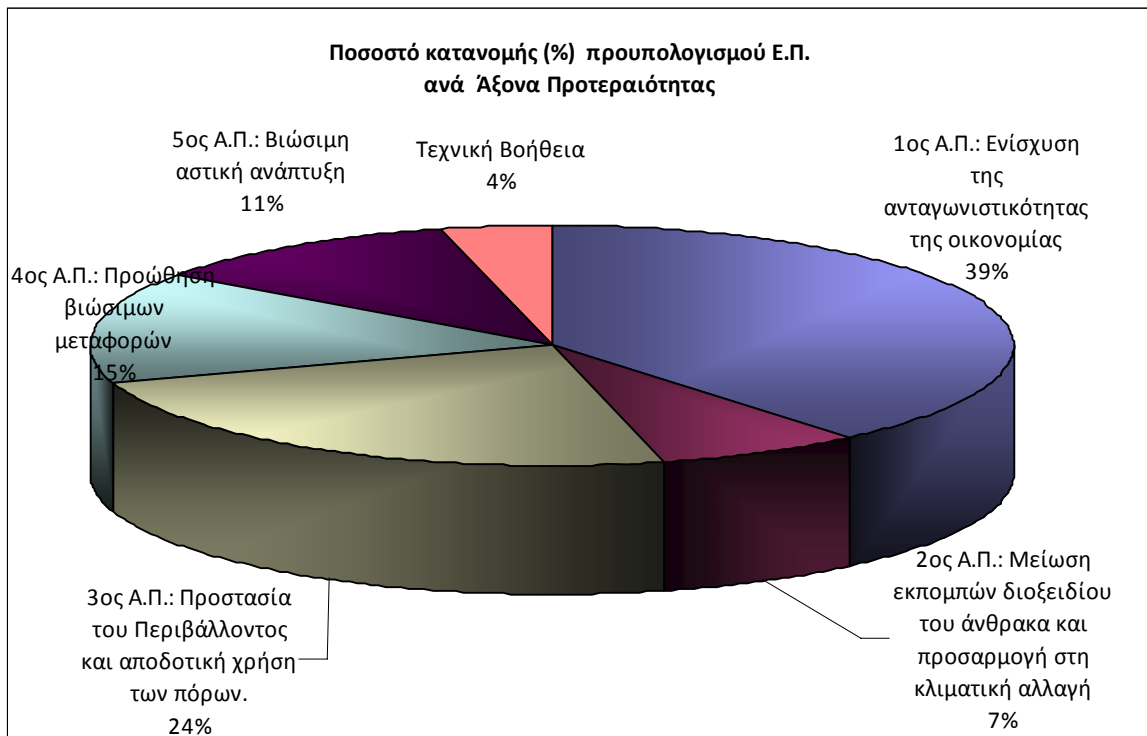
Πίνακας 4-2: Κατανομή έργων Ε.Π. ανά Άξονα Προτεραιότητας

Άξονας Προτεραιότητας / Επενδυτική Προτεραιότητα/ Ειδικός Στόχος/Αρμόδιος Φορέας	Ενδεικτικά Έργα /Κατηγορίες Έργων	ΣΥΝΟΛΟ
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 1: ΕΝΙΣΧΥΣΗ ΤΗΣ ΑΝΤΑΓΩΝΙΣΤΙΚΟΤΗΤΑΣ ΤΗΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΑΣ		218.500.000
Ε.Π. 1.1: Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας (ΘΣ3)		62.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.1.1: Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επιχειρηματικών μονάδων και δημιουργία νέων σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών</i>		<i>15.000.000</i>
	Σχέδιο Ενίσχυσης των ΜΜΕ στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών	15.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.1.2: Εμπλουτισμός και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα</i>		<i>16.000.000</i>
	Σχέδια Κινήτρων για αναβάθμιση και άλλες δράσεις για εμπλουτισμό και προώθηση του τουριστικού προϊόντος	16.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.1.3: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας</i>		<i>28.000.000</i>
	Σχέδια Χορηγιών για Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού (π.χ. Νέους)	13.000.000
	Χρηματοδοτικά εργαλεία (Financial Instruments)	15.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.1.4: Ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης και προώθησης της συνεργασίας των ΜΜΕ</i>		<i>3.000.000</i>
	Υποδομές Υποστήριξης και Προώθησης της Συνεργασίας των ΜΜΕ (clusters)	3.000.000
Ε.Π. 1.2: Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ (ΘΣ1)		48.020.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.2.1: Αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων σε δραστηριότητες Έρευνας και Καινοτομίας</i>		<i>48.020.000</i>
Υπ. Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	Σχέδιο Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών	16.000.000
Υπ. Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	Πακέτα Καινοτομίας	3.500.000
Υπ. Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	Οικίες Καινοτομίας	1.000.000
Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας	Στρατηγικά Έργα Ανάπτυξης Ε&Κ	17.100.000
Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας	Έρευνα και Καινοτομίας στις επιχειρήσεις	7.940.500
Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας	Ενίσχυση συστήματος υποστήριξης ΕΤΑΚ	2.004.500
Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας	Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων	475.000
Ε.Π. 1.3: Ενίσχυση Υποδομών και ανάπτυξη Αριστείας σε Έρευνα και Καινοτομία (ΘΣ1)		21.980.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.3.1: Αύξηση της ερευνητικής δυναμικότητας της χώρας σε επιλεγμένους τομείς</i>		<i>21.980.000</i>
Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας	Νέες Ερευνητικές Υποδομές	9.500.000
Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας	Νέοι Ερευνητές-Νέες Ιδέες-Νέες Ευκαιρίες	7.980.000
Υπ. Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού	Δομές και Υποδομές Καινοτομίας	4.500.000
Ε.Π.1.4: Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για η-διακυβέρνηση, η-μάθηση, η -ένταξη, η πολιτισμό και η- υγεία (ΘΣ2)		48.500.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.4.1: Αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ</i>		<i>48.500.000</i>
	Έργα η- διακυβέρνησης σε φορείς που προσφέρουν υπηρεσίες	48500000
Ε.Π. 1.5: Επέκταση της ανάπτυξης των ευρυζωνικών υπηρεσιών και των δικτύων υψηλών ταχυτήτων (ΘΣ2)		21.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 1.5.1: Εκσυγχρονισμός των υποδομών ΤΠΕ (ευρυζωνικά δίκτυα υπερ-υψηλών ταχυτήτων) και</i>		<i>21.000.000</i>

Άξονας Προτεραιότητας / Επενδυτική Προτεραιότητα/ Ειδικός Στόχος/Αρμόδιος Φορέας	Ενδεικτικά Έργα /Κατηγορίες Έργων	ΣΥΝΟΛΟ
Βελτίωση στην πρόσβαση τους		
	Ανάπτυξη Υποδομών για την Παροχή Υπέρ υψηλών ταχυτήτων και άλλων υποδομών ΤΠΕ	21000000
Ε.Π. 1.6: Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του η-εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ (ΘΣ2)		4.000.000
Ειδικός Στόχος 1.6.1: Αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που ενισχύονται για την ενσωμάτωση ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους και την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου		4.000.000
	Σχέδια για προώθηση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας και του ηλεκτρονικού εμπορίου	4000000
Ε.Π. 1.7: Προώθηση της Ενεργειακής Αποδοτικότητας και Χρήσης ΑΠΕ από Επιχειρήσεις (ΘΣ4)		13.000.000
Ειδικός Στόχος 1.7.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από ΜΜΕ		13.000.000
	Σχέδιο προώθησης ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ στις επιχειρήσεις	13000000
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 2: ΜΕΙΩΣΗ ΕΚΠΟΜΠΩΝ ΔΙΟΞΕΙΔΙΟΥ ΤΟΥ ΑΝΘΡΑΚΑ ΚΑΙ ΠΡΟΣΑΡΜΟΓΗ ΣΤΗΝ ΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΛΛΑΓΗ		42.000.000
Ε.Π. 2.1: Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (ΘΣ4)		32.000.000
Ειδικός Στόχος 2.1.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές		17.000.000
	Επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ στα δημόσια κτίρια	17.000.000
Ειδικός Στόχος 2.1.2:Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες		15.000.000
	Σχέδιο προώθησης ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ σε οικίες	15.000.000
Ε.Π. 2.1: Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (ΘΣ4)		10.000.000
Ειδικός Στόχος 2.2.1: Περιορισμός των επιπτώσεων που συνεπάγεται η κλιματική αλλαγή, μέσω επενδύσεων για την πρόληψη και αποφυγή κινδύνων		10.000.000
Τμήμα Δημοσίων Έργων	Έργα Προστασίας και Βελτίωσης των παράκτιων ζωνών από τη διάβρωση των ακτών	8.550.000
	Έργα Προσαρμογής σε διάφορους τομείς (τουρισμός, υποδομές, υγεία κ.ά)	975.000
Τμήμα Περιβάλλοντος	Μελέτη Εκτίμησης Κινδύνου	475.000
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 3: ΠΡΟΣΤΑΣΙΑ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ ΚΑΙ ΑΠΟΔΟΤΙΚΗ ΔΙΑΧΕΙΡΙΣΗ ΤΩΝ ΠΟΡΩΝ		134.000.000
Ε.Π. 3Α.1: Επενδύσεις στον τομέα των Αποβλήτων για αναρμόνιση με Κοινωνικό Κεκτημένο (ΘΣ6)		97.000.000
Ειδικός Στόχος 3Α.1.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων		80.000.000
Υπουργείο Εσωτερικών	Δημιουργία ΟΕΔΑ στη Λευκωσία	43.600.000
Υπουργείο Εσωτερικών	Αποκατάσταση ΧΑΔΑ Επαρχίας Λεμεσού	25.500.000
Υπουργείο Εσωτερικών	Αποκατάσταση ΧΑΔΑ Επαρχίας Λευκωσίας	10.900.000
Υπουργείο Εσωτερικών	Επέκταση Δικτύου Πράσινων Σημείων	0
Ειδικός Στόχος 3Α.1.2: Αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης και προώθηση μέτρων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων		17.000.000
Τμήμα Περιβάλλοντος	Πρόγραμμα πρόληψης, μείωσης, χωριστής συλλογής και αξιοποίησης οικιακών και παρόμοιου τύπου αποβλήτων	12.000.000
Τμήμα Περιβάλλοντος	Σχέδιο Χορηγιών για προώθηση της αξιοποίησης των χωριστά συλλεγέντων αποβλήτων	5.000.000
Ε.Π. 3Α.2: Επενδύσεις στον τομέα των Υδάτων (ΘΣ6)		30.000.000
Ειδικός Στόχος 3Α.2.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων		30.000.000
Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων	Ετοιμασία αναθεωρημένου Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού και Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας	700.000
Συμβούλιο Αποχετεύσεων Λεμεσου-Αμαθούνας	Κατασκευή Αποχετευτικού Συστήματος Πύργου-Παρεκκλησιάς	8.400.000
Συμβούλιο Αποχετεύσεων Λεμεσου-Αμαθούνας	Κατασκευή Αποχετευτικού Συστήματος Παλλωδίας	5.300.000
Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων	Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων Λάρνακας (Φάση Α' - Αγωγός Τερσεφάνου)	5.355.019

Άξονας Προτεραιότητας / Επενδυτική Προτεραιότητα/ Ειδικός Στόχος/Αρμόδιος Φορέας		Ενδεικτικά Έργα /Κατηγορίες Έργων	ΣΥΝΟΛΟ
Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων		Άλλα έργα	10.244.981
Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων		Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων Λάρνακας (Φάση Β' - Φράγμα Τερσεφάνου)	0
Ε.Π. 3B.1: Προστασία και αποκατάσταση της Βιοποικιλότητας (ΘΣ6)			5.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 3B.1.1: Αειφόρος Διαχείριση Περιοχών Δικτύου NATURA 2000</i>			<i>5.000.000</i>
Τμήμα Περιβάλλοντος		Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 και υλοποίηση του Σχεδίου Ακάμα	5.000.000
Ε.Π. 3B.2: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΘΣ6)			2.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 3B.2.1: Βελτίωση της ελκυστικότητας περιοχών φυσικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος</i>			<i>2.000.000</i>
Διαχειριστική Επιτροπή Δήμου Πάφου		Αρχαιολογικοί χώροι Πάφος 2017	2.000.000
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 4: ΠΡΩΘΗΣΗ ΒΙΩΣΙΜΩΝ ΜΕΤΑΦΟΡΩΝ			85.000.000
Ε.Π. 4.1: Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών, επενδύοντας στο ΔΕΔ-Μ (ΘΣ7)			31.500.000
<i>Ειδικός Στόχος 4.1.1: Αύξηση της δυναμικότητας διακίνησης εμπορευμάτων από και προς τους λιμένες της χώρας</i>			<i>31.500.000</i>
Τμήμα Δημοσίων έργων		Επέκταση Λιμένα Λεμεσού	12.500.000
Τμήμα Δημοσίων έργων		Ολοκλήρωση του Καθέτου Δρόμου	19.000.000
Ε.Π. 4.2: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (ΘΣ7)			53.500.000
<i>Ειδικός Στόχος 4.2.1: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας</i>			<i>53.500.000</i>
		Υλοποίηση Δράσεων Ολοκληρωμένου Σχεδίου Προγράμματος Αστικής Κινητικότητας Λευκωσίας	47.800.000
		Ανάπτυξη Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αστικής Κινητικότητας για τις άλλες πόλεις	1.425.000
		Αναβάθμιση Συστημάτων Ελέγχου Φωτοελεγχόμενων Κόμβων και Διαβάσεων Πεζών/Ποδηλατών	2.850.000
		Προώθηση της Χρήσης του Ηλεκτρικού Οχήματος	1.425.000
ΑΞΟΝΑΣ ΠΡΟΤΕΡΑΙΟΤΗΤΑΣ 5: ΒΙΩΣΙΜΗ ΑΣΤΙΚΗ ΑΝΑΠΤΥΞΗ (***) <i>Οι παρεμβάσεις του Άξονα θα εξειδικευθούν μέσα από την εκπόνηση ολοκληρωμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης από τις Τοπικές Αρχές</i>			60.250.000
Ε.Π. 5.1: Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας (ΘΣ3)			8.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 5.1.1: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε αστικές περιοχές</i>			<i>8.000.000</i>
		Σχέδιο ενίσχυσης ΜΜΕ σε επιλεγμένες αστικές περιοχές	8.000.000
Ε.Π. 5.2: Ανάλυση δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (ΘΣ6)			17.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 5.2.1: Αναζωογόνηση και ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος</i>			<i>17.000.000</i>
		Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και την ανάπλαση των πόλεων	17.000.000
Ε.Π. 5.3: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΘΣ6)			6.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 5.3.1: Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών πόρων σε αστικές περιοχές</i>			<i>6.000.000</i>
		Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για την προώθηση και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς	6.000.000
Ε.Π. 5.4: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (ΘΣ7)			14.250.000
<i>Ειδικός Στόχος 5.4.1: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας</i>			<i>14.250.000</i>
		Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης στον τομέα των μεταφορών	14250000
Ε.Π. 5.5: Παροχή στήριξης για φυσική, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων κοινοτήτων εντός αστικών και αγροτικών περιοχών (ΘΣ9)			15.000.000
<i>Ειδικός Στόχος 5.5.1: Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες</i>			<i>15.000.000</i>
		Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για ενίσχυση της πρόσβασης ευπαθών ομάδων πληθυσμού σε κοινωνικές υπηρεσίες	15000000

Στο διάγραμμα που ακολουθεί παρουσιάζεται το ποσοστό κατανομής του προϋπολογισμού των προτεινόμενων έργων του Ε.Π. Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξης της προγραμματικής περιόδου 2014-2020 στους πέντε Άξονες Προτεραιότητας, συμπεριλαμβανομένης και της τεχνικής βοήθειας.

Διάγραμμα 4-1: Ποσοστό κατανομή (%) προϋπολογισμού Ε.Π. ανά Άξονα Προτεραιότητας.

ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

5 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

5.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Η συγκρότηση εναλλακτικών προγραμματικών δυνατοτήτων και η αξιολόγησή τους ως προς την αποτελεσματικότητα και ως προς την περιβαλλοντική τους συμβατότητα, αποτέλεσε συστατικό στοιχείο των διαδοχικών σταδίων ωρίμανσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη» 2014-2020. Στο κεφάλαιο αυτό παρουσιάζονται συνοπτικά οι πληροφορίες που σχετίζονται

- με το πλαίσιο που οριοθετεί το εύρος των ρεαλιστικών εναλλακτικών δυνατοτήτων, όπως αυτό διαμορφώνεται από τις προτεραιότητες της Δήλωσης Κυβερνητικής Στρατηγικής, τις Στρατηγικές Κοινωνικές Κατευθύνσεις για την Πολιτική Συνοχής, τις Ολοκληρωμένες Κατευθυντήριες Γραμμές για την Ανάπτυξη και την Απασχόληση, τους κανονισμούς των Διαρθρωτικών Ταμείων και του Ταμείου Συνοχής για την περίοδο 2014-2020, καθώς και από το Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου για τη Στρατηγική Ευρώπη 2020,
- τη «δεξαμενή» ιδεών, κατευθύνσεων και εναλλακτικών προσεγγίσεων που δημιουργήθηκαν αφ' ενός από την πολυσυλλεκτική αλληλεπίδραση των εταίρων και αφ' ετέρου από το εύρος του Δημοσίου Διαλόγου που διεξήχθη στο πλαίσιο της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης 2014-2020,
- τα διαδοχικά επίπεδα συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων,
- το εύρος των κριτηρίων αξιολόγησης των εναλλακτικών δυνατοτήτων, εντός του οποίου, πέραν των περιβαλλοντικών, περιλαμβάνονται κριτήρια για την αποτελεσματικότητα, τη συνάφεια με τις εθνικές και κοινωνικές πολιτικές, καθώς και για τη συμπληρωματικότητα με τα άλλα Προγράμματα για την «Απασχόληση, Ανθρώπινοι Πόροι και Κοινωνική Συνοχή» για την Αγροτική Ανάπτυξη και την Αλιεία.

Προ της ανάλυσης των εναλλακτικών δυνατοτήτων του ΕΠ, παρατίθεται μια ενότητα μεθοδολογικού χαρακτήρα, στην οποία επεξηγείτε το πλαίσιο και οι διαδικασίες διαμόρφωσης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων κατά την εκπόνηση ενός προγράμματος, μέσω της αντιδιαστολής με τις συναφείς διαδικασίες του σχεδιασμού ενός έργου.

5.2 ΔΙΑΦΟΡΟΠΟΙΗΣΕΙΣ ΣΤΗ ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΕΝΟΣ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΕ ΣΧΕΣΗ ΜΕ ΑΥΤΕΣ ΕΝΟΣ ΕΡΓΟΥ

Το επιστημονικό πεδίο της περιβαλλοντικής εκτίμησης, παραδοσιακά είναι συνυφασμένο, κατά το μεγαλύτερο του μέρος, με τις Μελέτες Εκτίμησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον, δηλαδή με την εκτίμηση και αντιμετώπιση επιπτώσεων από έργα και δραστηριότητες. Ο κλάδος της Στρατηγικής Περιβαλλοντικής Εκτίμησης είναι σχετικά πιο νέος και πολλές από τις ιδιαιτερότητές του δεν είναι ακόμη ευρέως γνωστές. Για το λόγο αυτό, πριν η ανάλυση της μελέτης προχωρήσει στις εναλλακτικές δυνατότητες του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη», ίσως είναι χρήσιμο να υπογραμμισθούν οι διαφοροποιήσεις μεταξύ της διαδικασίας συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών λύσεων κατά το σχεδιασμό ενός προγράμματος σε σχέση με αυτή για ένα έργο ή δραστηριότητα.

Κατά το σχεδιασμό ενός έργου, οι στόχοι που αυτό καλείται να πετύχει είναι εκ των προτέρων διαμορφωμένοι και επαρκώς συγκεκριμένοι. Οι στόχοι του έργου διαμορφώνονται μέσω

διαδικασιών που προηγούνται του σχεδιασμού του και τις περισσότερες φορές προέρχονται από επίπεδα ευρύτερου προγραμματισμού· για το λόγο αυτό, είναι πρακτικά αδύνατη η αμφισβήτησή τους από το σχεδιασμό του έργου, ο οποίος οριοθετείται πλέον από την πρόκληση να επιτύχει τους στόχους αυτούς στο μεγαλύτερο βαθμό και με το μικρότερο δυνατό περιβαλλοντικό και τεχνικοοικονομικό κόστος. Στο πλαίσιο αυτό, οι εναλλακτικές δυνατότητες ενός έργου, παρότι συχνά χαρακτηρίζονται από σημαντικό εύρος, μπορούν να έχουν μια επαρκώς συγκεκριμένη μορφή, η οποία δικαιολογεί τη συνήθη ονομασία τους ως «εναλλακτικές λύσεις». Στην πράξη, συχνά πρόκειται για εναλλακτικούς σχεδιασμούς προκαταρκτικού επιπέδου, στο οποίο είναι γνωστά όλα τα βασικά τεχνικά χαρακτηριστικά του έργου. Το επίπεδο των εναλλακτικών λύσεων είναι αυτό που επιτρέπει τη συγκριτική τους αξιολόγηση με απτά κριτήρια. Τέλος, η διαδικασία διαμόρφωσης και σύγκρισης των εναλλακτικών λύσεων ολοκληρώνεται σε ένα στάδιο.

Αντίθετα, η διαδικασία συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων ενός προγράμματος πραγματοποιείται σε τουλάχιστον δύο στάδια, συχνά δε και περισσότερα. Το πρώτο στάδιο αναφέρεται στις στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος· εκεί μπορούν να διαμορφωθούν εναλλακτικές προσεγγίσεις του σκοπού του προγράμματος, ο οποίος εκ της φύσεώς του είναι ευρύς και γενικός (σε άλλη περίπτωση δεν θα απαιτούσε πρόγραμμα για την εκπλήρωσή του, ένα ή περισσότερα έργα θα ήταν αρκετά). Η αξιολόγηση των εναλλακτικών προσεγγίσεων στο στάδιο αυτό πραγματοποιείται με διττό σκοπό:

- αφ' ενός να αποκλεισθούν εναλλακτικές δυνατότητες που δεν ικανοποιούν κάποια ή κάποιες από τις συνιστώσες της πολλαπλότητας που συνθέτουν οι στρατηγικές επιδιώξεις του προγράμματος, παρότι μπορεί να υπόσχονται πολλά ως προς την επίτευξη των άλλων συνιστωσών, και
- αφ' ετέρου να εντοπισθεί εκείνη η προσέγγιση που συνδυάζει το μέγιστο βαθμό συνάφειας με όλες τις επιμέρους ανάγκες που καλείται να ικανοποιήσει το πρόγραμμα.

Σε αυτό το επίπεδο αξιολόγησης των εναλλακτικών προσεγγίσεων, συνεκτιμώνται επίσης οι γενικές δεσμεύσεις και κατευθύνσεις που διαμορφώνουν το εξωτερικό πλαίσιο του προγράμματος, αλλά και η συμπληρωματικότητα κάθε εναλλακτικής προσέγγισης με άλλα σχέδια ή προγράμματα συναφούς χωρικής ή τομεακής αναφοράς.

Η επιλογή του σκοπού του προγράμματος μέσα από την πιο πάνω διαδικασία, ακολουθείται από το δεύτερο στάδιο αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων, ως προς τη διαμόρφωση του βέλτιστου δυνατού πλέγματος επιμέρους στόχων και προτεραιοτήτων. Στο στάδιο αυτό, συγκροτούνται διαφορετικές προσεγγίσεις στην εξειδίκευση του σκοπού του προγράμματος και η αξιολόγησή τους πραγματοποιείται βάσει κριτηρίων που καλύπτουν τόσο ζητήματα αποτελεσματικότητας όσο και συνέπειας με τις κατευθύνσεις για τη δομή, το εύρος και το περιεχόμενο των επιμέρους στόχων και προτεραιοτήτων. Μαζί με αυτή την επιχειρησιακή φύση αξιολόγησης, πραγματοποιείται και αξιολόγηση με περιβαλλοντικά κριτήρια, τα οποία αυτή τη φορά είναι σαφέστερα από τα κριτήρια του προηγούμενου επιπέδου και αφορούν διαδοχικά

- τη συμμόρφωση ή μη κάθε εναλλακτικής δυνατότητας με το κανονιστικό πλαίσιο για την προστασία του περιβάλλοντος,
- το βαθμό συμμόρφωσης με τις δεσμεύσεις για την προώθηση της αειφόρου ανάπτυξης,

- τις χωρικές προτεραιότητες προστασίας του περιβάλλοντος.

Με τον τρόπο αυτό, εντοπίζεται η εναλλακτική δυνατότητα που συνδυάζει το βέλτιστο επιχειρησιακό αποτέλεσμα με τις υψηλότερες περιβαλλοντικές επιδόσεις.

5.3 ΠΡΟΕΛΕΥΣΗ & ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΩΝ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΩΝ ΤΟΥ ΕΠ

Τη συνολική ευθύνη για το συντονισμό των απαραίτητων ενεργειών για κατάρτιση του Επιχειρησιακού Προγράμματος και υποβολής του στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή, έχει αναλάβει η *Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης* (πρώην Γραφείο Προγραμματισμού), ως Εθνική Αρχή Προγραμματισμού και ως Διαχειριστική Αρχή.

5.3.1 Συλλογικά Όργανα Προγραμματισμού και Στρατηγικής Παρακολούθησης

Πέραν της συνεργασίας και διαβούλευσης με όλους τους εταίρους που επιτελείται, κρίθηκε αναγκαία η δημιουργία των κατάλληλων συλλογικών συντονιστικών και συμβουλευτικών οργάνων. Στόχοι των συλλογικών οργάνων είναι :

- Η βελτίωση του συντονισμού και της διασφάλισης των μέγιστων δυνατών συνεργειών μεταξύ όλων των Ταμείων, τόσο στο στάδιο του σχεδιασμού όσο και στο στάδιο υλοποίησης των Προγραμμάτων.
- Η συνεχής στρατηγική παρακολούθηση και αξιολόγηση της επίτευξης των στόχων και αποτελεσμάτων, και η υποβολή *Ενδιάμεσης Έκθεσης Προόδου*.
- Η ενδυνάμωση της συμμετοχής και η δημιουργία μιας θεσμοθετημένης εταιρικής σχέσης όλων των εμπλεκόμενων φορέων, περιλαμβανομένων και των αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης, των κοινωνικών εταίρων, καθώς και μη κυβερνητικών οργανώσεων τόσο στη διαδικασία προγραμματισμού όσο και στη διαδικασία υλοποίησης.

Ειδικότερα στο πλαίσιο αυτό έχουν συσταθεί οι πιο κάτω Επιτροπές:

(α) Η **Συντονιστική Επιτροπή Σχεδιασμού και Στρατηγικής Παρακολούθησης**, αρμοδιότητα της οποίας είναι ο συντονισμός της αποτελεσματικής διεκπεραίωσης της όλης διαδικασίας καταρτισμού των Προγραμματικών Εγγράφων της περιόδου 2014-2020 και η στρατηγική παρακολούθηση της πορείας υλοποίησής τους. Της Επιτροπής προεδρεύει ο Γενικός Διευθυντής της ΓΔ ΕΠΣΑ και σε αυτή συμμετέχουν οι Γενικοί Διευθυντές των Υπουργείων Οικονομικών, Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος, Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων, Εσωτερικών, Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού, Παιδείας και Πολιτισμού και Συγκοινωνιών και Έργων. Η Επιτροπή διασφαλίζει το συντονισμό και με άλλα προγράμματα της ΕΕ, καθώς και με εθνικές πολιτικές και προωθεί σχετικές εισηγήσεις, όπου κρίνεται αναγκαίο, για τη λήψη αποφάσεων πολιτικής, οι οποίες προωθούνται στο Υπουργικό Συμβούλιο για έγκριση. Ανάλογα με την ημερησία διάταξη της κάθε συνεδρίας της Επιτροπής είναι δυνατό να καλούνται να παραστούν και Γενικοί Διευθυντές άλλων Υπουργείων.

(β) Η **Συμβουλευτική Επιτροπή Σχεδιασμού και Στρατηγικής Παρακολούθησης**, στην οποία συμμετέχουν όλοι οι εμπλεκόμενοι φορείς, περιλαμβανομένων των οργανισμών που εκπροσωπούν τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης, των θεσμικών οικονομικών και κοινωνικών εταίρων και μη Κυβερνητικών οργανώσεων. Ο ρόλος της «Συμβουλευτικής Επιτροπής Σχεδιασμού και Παρακολούθησης» είναι καθαρά συμβουλευτικός και αρμοδιότητά της είναι να

εκφράζει απόψεις ως προς το περιεχόμενο των προγραμματικών εγγράφων, καθώς και για ενδεχόμενες τροποποιήσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Οι Επιτροπές αυτές είναι δυνατόν, όπου κρίνεται αναγκαίο, να συστήσουν υποεπιτροπές για συγκεκριμένα θέματα και ιδιαίτερα σε αυτά που απαιτούν συντονισμένες ενέργειες πολλών υπηρεσιών και φορέων, όπως είναι η ολοκληρωμένη ανάπτυξη και αναζωογόνηση των αστικών περιοχών.

5.3.2 Επιλογή και Κατάλογος Εταίρων

Η διαδικασία διαβούλευσης του Επιχειρησιακού Προγράμματος, σύμφωνα και με τις πρόνοιες του Άρθρου 5 του Κανονισμού Κοινών Διατάξεων για τα Ευρωπαϊκά Διαρθρωτικά και Επενδυτικά Ταμεία, περιλαμβάνει τρεις κατηγορίες εταίρων:

- ↗ Υπουργεία/Υπηρεσίες, Ημικρατικούς Οργανισμούς, Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης
- ↗ Οικονομικούς και Κοινωνικούς Εταίρους
- ↗ Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις/Ιδρύματα, Περιβαλλοντικές Οργανώσεις κλπ

Η **επιλογή των εταίρων** έγινε με βάση το ισχύον θεσμικό πλαίσιο και πρακτικές. Ειδικότερα όσον αφορά την τοπική αυτοδιοίκηση συμμετείχαν οι Ενώσεις Δήμων και Κοινοτήτων, που εκπροσωπούν όλες τις αρχές τοπικής αυτοδιοίκησης. Για τους κύριους Οικονομικούς και Κοινωνικούς Εταίρους λήφθηκε υπόψη η σύνθεση της Οικονομικής Συμβουλευτικής Επιτροπής και του Εργατικού Συμβουλευτικού Σώματος, καθώς και των Επιτροπών Παρακολούθησης για τα Προγράμματα 2007 – 2013. Για τους υπόλοιπους εταίρους λήφθηκαν υπόψη οι θεσμικές και άλλες διευθετήσεις σε επιμέρους τομείς και οριζόντια θέματα, όπως Ισότητα των Φύλων, Μη Διάκριση, Περιβάλλον κλπ. Παράλληλα, στο επίπεδο της κάθε αρμόδιας κρατικής υπηρεσίας και σε συντονιστικό επίπεδο, πραγματοποιήθηκαν συναντήσεις και διαβουλεύσεις με άλλους φορείς και οργανώσεις στους διάφορους τομείς. Οι εταίροι που συμμετέχουν στην προετοιμασία του προγράμματος είναι:

- Υπουργείο Άμυνας
- Υπουργείο Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος,
- Υπουργείο Δικαιοσύνης και Δημόσιας Τάξης,
- Υπουργείο Ενέργειας, Εμπορίου, Βιομηχανίας και Τουρισμού,
- Υπουργείο Εργασίας, Πρόνοιας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων,
- Υπουργείο Εσωτερικών,
- Υπουργείο Οικονομικών,
- Υπουργείο Παιδείας και Πολιτισμού,
- Υπουργείο Συγκοινωνιών και Έργων,
- Υπουργείο Υγείας,
- Ένωση Δήμων Κύπρου,
- Ένωση Κοινοτήτων Κύπρου,
- Αρχή Ανάπτυξης Ανθρώπινου Δυναμικού,

- Αρχή Ηλεκτρισμού Κύπρου,
- Αρχή Λιμένων Κύπρου,
- Αρχή Τηλεπικοινωνιών Κύπρου,
- Ίδρυμα Προώθησης Έρευνας,
- Κυπριακός Οργανισμός Τουρισμού,
- Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας Κύπρου (ΡΑΕΚ),
- Γραφείο Επιτρόπου Ρυθμίσεων Ηλεκτρονικών Επικοινωνιών και Ταχυδρομείων,
- Έφορος Εσωτερικού Ελέγχου
- Έφορος Κρατικών Ενισχύσεων
- Επίτροπος Μεταρρύθμισης Δημόσιας Υπηρεσίας,
- Επίτροπος Περιβάλλοντος,
- Επίτροπος Εθελοντισμού κα ΜΚΟ,
- Επίτροπος Διοικήσεως και Ανθρωπίνων Δικαιωμάτων – Αρχή Ισότητας και Αρχή κατά των Διακρίσεων,
- Γενικός Ελεγκτής,
- Γενική Λογίστρια,
- Κεντρική Τράπεζα,
- Πανεπιστήμιο Κύπρου,
- Τεχνολογικό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
- Ανοικτό Πανεπιστήμιο Κύπρου,
- Κυπριακό Εμπορικό και Βιομηχανικό Επιμελητήριο (ΚΕΒΕ),
- Κυπριακό Ναυτιλιακό Επιμελητήριο,
- Ομοσπονδία Εργοδοτών και Βιομηχάνων (ΟΕΒ),
- Επιστημονικό Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου (ΕΤΕΚ),
- Οργανισμός Ασφάλισης Υγείας,
- Ινστιτούτο Νευρολογίας και Γενετικής Κύπρου,
- Οργανισμός Νεολαίας Κύπρου,
- Εθνικός Μηχανισμός για τα Δικαιώματα της Γυναίκας,
- Επιτροπή Ισότητας των Φύλων στην Απασχόληση και Επαγγελματική Εκπαίδευση,
- Παγκύπριο Συντονιστικό Συμβούλιο Εθελοντισμού, Ομοσπονδία Περιβαλλοντικών και Οικολογικών Οργανώσεων,
- Παγκύπριο Συμβούλιο Ατόμων με Αναπηρία,
- Κυπριακή Συνομοσπονδία Οργανώσεων Ανάπηρων (ΚΥ.ΣΟ.Α),

- Παγκύπρια Συντεχνία Δημοσίων Υπαλλήλων (ΠΑΣΥΔΥ),
- Παγκύπρια Εργατική Ομοσπονδία (ΠΕΟ),
- Συνομοσπονδία Εργαζομένων Κύπρου (ΣΕΚ),
- Δημοκρατική Εργατική Ομοσπονδία Κύπρου (ΔΕΟΚ),
- Παγκύπρια Ομοσπονδία Βιοτεχνών Επαγγελματιών και Καταστηματαρχών (ΠΟΒΕΚ),
- Κυπριακός Σύνδεσμος Καταναλωτών
- Αγροτική,
- Παναγροτικός Σύνδεσμος Κύπρου,
- Παναγροτική Ένωση Κύπρου (ΠΕΚ),
- Ένωση Κυπρίων Αγροτών (ΕΚΑ),
- Παγκύπριος Σύνδεσμος Επαγγελματιών Ψαράδων Παράκτιας Αλιείας,
- Σύνδεσμος Ψαράδων Πολυδύναμων Σκαφών,
- Σύνδεσμος Εργοδοτών Αλιείας,
- Συμβουλευτική Επιτροπή Υδατοκαλλιέργειας
- Παγκύπριος Σύνδεσμος Θαλασσοκαλλιερητών.

5.3.3 Διαδικασίες Διαβούλευσης Ε.Π.

Η όλη διαδικασία διαβούλευσης άρχισε επίσημα το δεύτερο τρίμηνο του 2013 με την αποστολή του *Περιγράμματος Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής* και των Βασικών Προνοιών των Νέου Νομοθετικού Πλαισίου των Ταμείων στα Υπουργεία και όλους τους εμπλεκόμενους εταίρους για υποβολή σχολίων και προτάσεων αξιοποίησης των πόρων που θα παραχωρηθούν στην Κύπρο από τα ΕΔΕΤ (Μάιος-Ιούνιος 2013). Ταυτόχρονα ζητήθηκε από τα Υπουργεία / Τμήματα κι άλλους φορείς του ευρύτερου δημόσιου τομέα να υποβάλουν την προτεινόμενη στρατηγική στο τομέα της αρμοδιότητάς τους. Ο κάθε φορέας είχε την υποχρέωση να διαβουλευθεί με τους εταίρους του τομέα αρμοδιότητάς του.

Παράλληλα, διοργανώθηκε αριθμός ενημερωτικών ημερίδων και συναντήσεων. Συγκεκριμένα:

- Το Φεβρουάριο του 2012 παρουσιάστηκε από εκπρόσωπο της Ευρωπαϊκής Επιτροπής το νέο νομοθετικό πλαίσιο των Ευρωπαϊκών Διαρθρωτικών και Επενδυτικών Ταμείων, σε ημερίδα που διοργάνωσε το Γραφείο Προγραμματισμού στην Κύπρο και στην οποία συμμετείχαν εκπρόσωποι Υπουργείων, αρχών τοπικής αυτοδιοίκησης και οικονομικών και κοινωνικών εταίρων.
- Τον Απρίλιο 2013 διοργανώθηκε ενημερωτική ημερίδα με τη συμμετοχή όλων των Υπουργείων/Τμημάτων για επεξήγηση του νέου νομοθετικού πλαισίου.
- Διοργανώθηκε ένας μεγάλος αριθμός ειδικών συναντήσεων με τα αρμόδια Υπουργεία/Τμήματα/Φορείς ανά Θεματική Ενότητα.
- Τον Ιούλιο 2013 διοργανώθηκαν ειδικές ενημερωτικές ημερίδες για τις Αρχές Τοπικής Αυτοδιοίκησης.

Ευρείες διαδικασίες διαβούλευσης ακολουθούνται ήδη όσον αφορά την εκπόνηση της *Στρατηγικής Έξυπνης Εξειδίκευσης* για την Κύπρο, η οποία βρίσκεται υπό επεξεργασία από το ΙΠΕ και το Τεχνολογικό Πανεπιστημίου Κύπρου. Η εξειδίκευση της στρατηγικής βασίζεται στη συμμετοχή του ιδιωτικού τομέα της οικονομίας σε μία εκτεταμένη έρευνα πεδίου, ενώ παράλληλα λαμβάνει υπόψη της προτάσεις και απόψεις δημόσιων φορέων, Πανεπιστημίων και Ερευνητικών Ιδρυμάτων της χώρας. Τα προκαταρκτικά αποτελέσματα της μελέτης δημοσιοποιήθηκαν σε ημερίδα που οργανώθηκε από το Γραφείο Προγραμματισμού στις 7 Οκτωβρίου 2013, με τη συμμετοχή επιχειρήσεων, ερευνητικών φορέων του δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, Υπουργείων και άλλων Τμημάτων και Δημοσίων Οργανισμών.

Παράλληλα στον διαδικτυακό τόπο www.structuralfunds.org.cy διαμορφώθηκε ειδική ιστοσελίδα, (http://www.structuralfunds.org.cy/programming_period_2014_2020) όπου αναρτώνται πληροφορίες σχετικά με τον προγραμματισμό της νέας περιόδου, όπως το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, τα Έγγραφα Εργασίας της Επιτροπής σχετικά με την προετοιμασία της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και των Προγραμμάτων, προσκλήσεις και πληροφορίες σχετικά με τη διοργάνωση ημερίδων και άλλων διαδικασιών διαβούλευσης και άλλες σχετικές πληροφορίες.

Το τελικό προσχέδιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα αποσταλεί στα μέλη των πιο πάνω αναφερόμενων Επιτροπών για να υποβάλουν τις παρατηρήσεις τους γραπτώς και οι Επιτροπές θα συγκληθούν τον Ιούνιο του 2014 όπου τα μέλη των Επιτροπών θα έχουν την ευκαιρία να εκφράσουν τις απόψεις τους.

Σημειώνεται τέλος ότι στο επίπεδο της στρατηγικής παρακολούθησης η συνεισφορά των εταίρων στην προετοιμασία της Έκθεσης Προόδου, όπως ορίζεται από το Άρθρο 52 θα περιλαμβάνει εισροές των Υπουργείων με βάση την πρόοδο υλοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος ή παρεμβάσεων τα οποία διαχειρίζονται, κατά περίπτωση εισροές άλλων εταίρων που συμμετέχουν στην Επιτροπή Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος (περιβαλλοντικοί, κοινωνικοί εταίροι, κλπ), ή φορείς που συμμετέχουν στην εταιρική σχέση σε ειδικά θέματα (π.χ. ισότητα των φύλων, κλπ). Το τελικό Προσχέδιο της Έκθεσης Προόδου θα τίθεται ενώπιον της πιο πάνω αναφερόμενης *Συμβουλευτικής Επιτροπής Προγραμματισμού και Στρατηγικής Παρακολούθησης*. Στα πλαίσια επίσης της Επιτροπής Παρακολούθησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος θα γίνεται ενημέρωση και σχετική διαβούλευση με όλους τους συμμετέχοντες εταίρους.

5.3.4 Αποτελέσματα Διαβούλευσης του Ε.Π.

Η διαμόρφωση του πρώτου προσχεδίου του Επιχειρησιακού Προγράμματος βασίστηκε στις απόψεις/παρατηρήσεις των Υπουργείων και άλλων εταίρων στο Περίγραμμα Εθνικής Αναπτυξιακής Στρατηγικής 2014-2020 καθώς και στις προτάσεις που υπέβαλαν, κατά την περίοδο Μαΐου-Ιουνίου 2013, για αξιοποίηση των πόρων από τα ΕΔΕΤ. Το τελικό προσχέδιο του Επιχειρησιακού Προγράμματος λαμβάνει υπόψη σε μεγάλο βαθμό τις απόψεις των εταίρων που εκφράστηκαν σε ημερίδες και συναντήσεις καθώς και στο πλαίσιο των Επιτροπών Διαβούλευσης. Σημαντικά θέματα που προέκυψαν από την όλη διαδικασία διαβούλευσης, και που λήφθηκαν υπόψη στη διαμόρφωση του περιεχομένου του προσχεδίου του Προγράμματος, είναι:

- η ανάγκη προώθησης παρεμβάσεων με προστιθέμενη αξία που να συμβάλλουν στην επαναδραστηριοποίηση και τη βελτίωση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας,

- η ενεργότερη συμμετοχή των κοινωνικών εταίρων στην όλη διαδικασία προγραμματισμού και στρατηγικής παρακολούθησης των προγραμμάτων,
- η ανάγκη προώθησης παρεμβάσεων προς όφελος της τοπική αυτοδιοίκησης,
- οι αυξημένες αναπτυξιακές ανάγκες σε υποβαθμισμένες αστικές περιοχές που αντικατοπτρίζεται στη σημαντικά μεγαλύτερη χρηματοοικονομική κατανομή των πόρων του ΕΤΠΑ από την ελάχιστη επιτρεπόμενη από τον Κανονισμό σε ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης και
- η ανάγκη στήριξης των ΜΜΕ που αντικατοπτρίζεται στη σημαντική επικέντρωση των πόρων του ΕΤΠΑ στο Θεματικό Στόχο 3.

5.4 ΕΝΑΛΛΑΚΤΙΚΕΣ ΔΥΝΑΤΟΤΗΤΕΣ

Το πλέγμα των στοιχείων αυτών οριοθέτησε το πλαίσιο εντός του οποίου οφείλει να κινηθεί η στοχοθεσία του ΕΠ «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη». Εντός του πλαισίου αυτού, στη διάρκεια της διαβούλευσης εξετάσθηκε πλήθος προτάσεων, οι οποίες ομαδοποιήθηκαν στις τρεις ακόλουθες εναλλακτικές δυνατότητες για τον στρατηγικό στόχο του ΕΠ:

ΣΣ-Α. Η έμφαση στην ανταγωνιστικότητα, αφήνοντας τη διασφάλιση των προϋποθέσεων για αειφορία στο κανονιστικό πλαίσιο προστασίας του περιβάλλοντος.

ΣΣ-Β. Η έμφαση στη διασφάλιση του περιβάλλοντος, μέσω επενδύσεων στις υποδομές άμεσης βελτίωσης και προστασίας του, αφήνοντας την ανταγωνιστικότητα να αναδυθεί μέσα από τις εθνικές και ευρωπαϊκές συνθήκες της αγοράς.

ΣΣ-Γ. Ο συνδυασμός ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και διασφάλισης της αειφορίας, μέσω ισότιμης συμμετοχής τους στη διατύπωση του στρατηγικού στόχου.

Η σχετική βαρύτητα που κάθε εναλλακτική δυνατότητα αποδίδει στην ανταγωνιστικότητα και στην αειφορία παρουσιάζεται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 5-1: Η σχετική βαρύτητα που αποδίδεται από τις τρεις εναλλακτικές δυνατότητες του στρατηγικού στόχου του ΕΠ στα θέματα της ανταγωνιστικότητας και της αειφορίας.

		Εναλλακτικές δυνατότητες στρατηγικού στόχου ΕΠ		
		ΣΣ-Α	ΣΣ-Β	ΣΣ-Γ
Θεματική βαρύτητα	Ανταγωνιστικότητα	●●●	●	●●
	Αειφορία	●	●●●	●●

Η αξιολόγηση των τριών εναλλακτικών δυνατοτήτων προέκρινε τη επιλογή ΣΣ-Γ, η οποία υιοθετήθηκε ως στρατηγικός στόχος του ΕΠ. Οι λόγοι επιλογής της δυνατότητας ΣΣ-Γ συνοψίζονται ακολούθως:

- Από επιχειρησιακή άποψη, ο συνδυασμός ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και διασφάλισης της αειφορίας καλύπτει το μεγαλύτερο δυνατό εύρος του πλαισίου δράσης που ανατίθεται στο ΕΠ. Η επαναφορά της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας αποτελεί τη

μεγαλύτερη πρόκληση για την αναπτυξιακή πορεία της χώρας, αποτελεί δε μία από τις *Ειδικές Συστάσεις* του Συμβουλίου για την Κύπρο στα πλαίσια της αξιολόγησης του *Εθνικού Μεταρρυθμιστικού Προγράμματος (ΕΜΠ)* για το 2012. Παράλληλα η αειφόρος ανάπτυξη αποτελεί κεντρική παράμετρο του προγραμματισμού, αφού η προώθησή της μπορεί να έχει άμεσα αποτελέσματα τόσο στην ορθολογική αξιοποίηση των πόρων, όσο και στη δημιουργία θέσεων απασχόλησης. Επιπλέον, τονώνει τους κρισιμότερους τομείς θεματικών προτεραιοτήτων της Κύπρου, στους οποίους μάλιστα έχουν καταγραφεί σημαντικά ελλείμματα στη σημερινή κατάσταση.

- Από περιβαλλοντική άποψη, η ενίσχυση ήπιων αλλά αποδοτικών μορφών ανάπτυξης, που αποτελούν τη βάση ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας στη χώρα, εξασφαλίζει την ενεργητική προστασία του περιβάλλοντος, διαμέσου της οικονομικής ευρωστίας. Η προσαρμογή της χώρας στην κλιματική αλλαγή, η αντιμετώπιση των κινδύνων που αυτή συνεπάγεται και των γενικότερων συνεπειών της, δημιουργεί ανάγκες συνδυασμένων παρεμβάσεων από τα ΕΔΕΤ, αφού τα αποτελέσματα του προγράμματος καταδεικνύουν ότι σοβαρές αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής παρατηρούνται διαχρονικά στο φυσικό περιβάλλον, με οριζόντιες και διατομεακές επιδράσεις σε βασικούς τομείς της οικονομίας, όπως είναι η υγεία, η γεωργία και η κτηνοτροφία, οι υδάτινοι πόροι, ο τουρισμός, τα δάση, οι ακτές, η χερσαία και θαλάσσια βιοποικιλότητα, τα οικοσυστήματα κ.ά. Συνεπώς, παρότι από στενά περιβαλλοντική θεώρηση η εναλλακτική δυνατότητα ΣΣ-Β για την εντατικότερη προώθηση της περιβαλλοντικής προστασίας μοιάζει πιο θελκτική, είναι αμφίβολο το εάν πρόκειται να διασφαλίσει μεσοπρόθεσμα τη βιωσιμότητα των επιδιώξεών της, λόγω της ασθενούς σύνδεσής της με ταυτόχρονη ανάπτυξη. Αντίθετα, η εναλλακτική δυνατότητα ΣΣ-Γ εγγυάται πληρέστερα τη διάρκεια της μέριμνας για το περιβάλλον, τόσο διαμέσου επενδύσεων από τα πλεονάσματα που διασφαλίζει μια ανταγωνιστική οικονομία, όσο και διαμέσου του εξορθολογισμού στη χρήση φυσικών πόρων, ενέργειας και άλλων, αλληλένδετων με το περιβάλλον συντελεστών παραγωγής, δεδομένου ότι ο εξορθολογισμός αυτός αποτελεί το πρώτο βήμα για την επίτευξη ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων.

5.5 ΜΗΔΕΝΙΚΗ ΛΥΣΗ

Κατά τη διαδοχική αξιολόγηση των εναλλακτικών δυνατοτήτων σε επίπεδο στοχοθεσίας, ως σενάριο βάσης χρησιμοποιήθηκε η μηδενική λύση, δηλαδή η περίπτωση μη-πραγματοποίησης του Επιχειρησιακού Προγράμματος. Οι εξελίξεις που αναμένονται μεσοπρόθεσμα εάν το ΕΠ δεν υλοποιηθεί, μπορούν να ομαδοποιηθούν στα ακόλουθα σενάρια:

- *Σενάριο απραξίας (business-as-usual scenario)*: Πρόκειται για την εξέλιξη όπου δεν πραγματοποιούνται επενδύσεις, συγκρίσιμες σε μέγεθος με αυτές του ΕΠ, από άλλη πηγή (εθνικοί πόροι, άλλα ευρωπαϊκά ταμεία, ιδιωτικός τομέας) στους τομείς που αναφέρεται το ΕΠ. Οπότε, η κατάσταση σε αυτούς τους τομείς διαμορφώνεται από τη συνισταμένη των κοινωνικών τάσεων, των δυνάμεων της αγοράς και του κανονιστικού πλαισίου, χωρίς ουσιαστικές παρεμβάσεις καθοδηγητικού χαρακτήρα από τη Διοίκηση.
- *Σενάριο ανάπτυξης χωρίς κεντρικό σχεδιασμό (unplanned growth scenario)*: Πρόκειται για το σενάριο που θεωρεί ότι πραγματοποιούνται ορισμένες επενδύσεις, κυρίως του ιδιωτικού τομέα, με σκοπό την μεγιστοποίηση του οικονομικού αποτελέσματος. Παράλληλα, είναι πιθανές ορισμένες επενδύσεις από το κράτος, κυρίως για την επίλυση άμεσων προβλημάτων.

Το βασικό χαρακτηριστικό του σεναρίου αυτού είναι η έλλειψη συγκεκριμένων κατευθύνσεων, αφού θεωρείται ότι δεν υπάρχει συγκεκριμένη κεντρική στοχοθεσία.

Παρά τα διαφορετικά αποτελέσματα στα οποία οδηγούν οι εξελίξεις με βάση τα δύο παραπάνω σενάρια, οι ομοιότητες τους είναι αρκετές ώστε να επιτρέπουν την από κοινού αξιολόγησή τους, η οποία συνοψίζεται ως εξής:

1. Από την άποψη της **επιχειρησιακής αξιολόγησης**, οι μηδενικές λύσεις μεταφράζονται σε *παραίτηση από τους στόχους της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης*. Οι στόχοι του ΕΠ συνδέονται απ' ευθείας με τους στόχους της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης 2014-2020 που υιοθετήθηκε σε επίπεδο Ευρωπαϊκής Ένωσης, αλλά λειτουργεί επίσης και ως σύνολο κατευθύνσεων για τις εθνικές πολιτικές, περιλαμβανόμενης αυτής της Κύπρου. Είναι αυτονόητο ότι η παραίτηση από τους στόχους αυτούς μεταφράζεται σε δημιουργία αναπτυξιακού και κοινωνικού χάσματος μεταξύ Κύπρου και Ευρωπαϊκής Ένωσης.
2. Συγχρόνως, η υιοθέτηση της μηδενικής λύσης σημαίνει *παραίτηση από μέρος των πόρων που δικαιούται η Κύπρος*. Η θέση της Κύπρου στην ΕΕ, κατατάσσει τη χώρα σε αυτές που δικαιούνται σημαντικής ενίσχυσης από τα χρηματοδοτικά εργαλεία. Σημαντικό ποσοστό των πόρων αυτών αφορά στο ΕΠ «Απασχόληση και Κοινωνική Συνοχή», αλλά το μεγαλύτερο μέρος των επενδύσεων που διατίθενται από αυτά τα χρηματοδοτικά εργαλεία, προορίζεται να αξιοποιηθεί μέσω του Επιχειρησιακού Προγράμματος «Ανταγωνιστικότητα και Αειφόρος Ανάπτυξη». Η παραίτηση από τους πόρους αυτούς μεταφράζεται στην πράξη, πέραν της αναπτυξιακής υστέρησης, σε καθήλωση της ευημερίας στα σημερινά επίπεδα και παραίτηση από τις ευκαιρίες βελτίωσής της.
3. Από αυτή τη συνοπτική παράθεση των συνεπειών που συνοδεύουν τη μη-πραγματοποίηση του ΕΠ, καθίσταται εμφανές ότι, *από επιχειρησιακής πλευράς η μηδενική λύση συνιστά ένα έντονα απευκαίριο ενδεχόμενο, με σοβαρές δυσμενείς επιπτώσεις τόσο στην προσπάθεια ουσιαστικής αναπτυξιακής πορείας της Κύπρου όσο και στην ευημερία των κατοίκων της*. Ο λόγος που ακολουθούνται πολιτικές ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας και της ανάπτυξης είναι η βελτίωση του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών, η ενίσχυση της κοινωνικής συνοχής και η προστασία του περιβάλλοντος, που αποτελούν αλληλένδετες επιδιώξεις της Στρατηγικής Ευρώπη 2020. Συνεπώς, οι αναπτυξιακές υστερήσεις, ως συνέπεια ενδεχόμενης υιοθέτησης της μηδενικής λύσης για το Επιχειρησιακό Πρόγραμμα, συνδέονται με σοβαρή υποβάθμιση της ευημερίας, δηλαδή του βιοτικού επιπέδου και της ποιότητας ζωής των πολιτών· για το λόγο αυτό η μηδενική λύση αποτελεί ένα δυσμενές και έντονα απευκαίριο ενδεχόμενο.
4. Εκκινώντας από αφετηρία ανεξάρτητη της επιχειρησιακής αξιολόγησης, η **περιβαλλοντική αξιολόγηση** της μηδενικής λύσης διεξάγεται με βάση το ακόλουθο σκεπτικό:
 - *Η οικονομική ανάπτυξη και η αειφορική διαχείριση του περιβάλλοντος είναι αλληλένδετες*: Όπως έχει ήδη αναφερθεί κατά την αξιολόγηση της εναλλακτικής δυνατότητας ΣΣ-Β, η οικονομική και κοινωνική ανάπτυξη, αφ' ενός τροφοδοτεί με πόρους τις πρωτοβουλίες προστασίας του περιβάλλοντος και αφ' ετέρου καθιστά τις κοινωνίες ωριμότερες, ώστε τα περιβαλλοντικά ζητήματα να κατατάσσονται σε υψηλή θέση της κλίμακας προτεραιοτήτων. Με βάση τη σύνδεση μεταξύ ανάπτυξης και περιβάλλοντος, γίνεται προφανές ότι η μη-υλοποίηση του Επιχειρησιακού

Προγράμματος, η οποία συνιστά μια έντονα αντιαναπτυξιακή επιλογή, αποτελεί κατ' ουσία και ένα έντονα αντιπεριβαλλοντικό ενδεχόμενο.

- Η ενεργητική προστασία, η μείωση των εκπομπών διοξειδίου του άνθρακα και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και η ορθή διαχείριση του περιβάλλοντος απαιτεί δαπάνες: Η ειδικότερη εφαρμογή της προηγούμενης διαπίστωσης στο επίπεδο των επενδύσεων για περιβαλλοντική προστασία, εκκινεί από το γεγονός ότι οι περισσότερες σύγχρονες ανθρωπογενείς δραστηριότητες επάγουν σημαντικές πιέσεις στο περιβάλλον, είτε λόγω υπερεκμετάλλευσης των φυσικών πόρων (σε επίπεδο εισροών) είτε μέσω εύκολων αλλά λανθασμένων επιλογών (σε επίπεδο εκροών). Για την εξισορρόπηση των αρνητικών αποτελεσμάτων από τις πιέσεις αυτές, απαιτούνται σημαντικές επενδύσεις σε κατάλληλες περιβαλλοντικές υποδομές. Παράλληλα, η μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αποτελεί βασική ανάγκη για τη χώρα, στο πλαίσιο και της τήρησης των διεθνών υποχρεώσεων που έχει αναλάβει και θα εξυπηρετηθεί από την αντιμετώπιση των επιμέρους αναγκών στον τομέα της ενέργειας και των μεταφορών και των αναγκών για την πρόληψη και την προσαρμογή στις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Με βάση το σκεπτικό αυτό, και λαμβάνοντας υπόψη τις σημαντικές επενδύσεις του ΕΠ σε κρίσιμα περιβαλλοντικά ζητήματα όπως η διαχείριση των αποβλήτων και υδατικών πόρων καθώς και η προώθηση επενδύσεων για την αντιμετώπιση εθνικών κινδύνων, η παραίτηση από την υλοποίηση του ΕΠ, σημαίνει απώλεια των πόρων που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές ή/και άλλες επενδύσεις προσαρμογής στις κλιματικές αλλαγές και, κατά συνέπεια, αποτυχία επαρκούς αναστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών πιέσεων.

5. Συνοψίζοντας, η περιβαλλοντική αξιολόγηση της μηδενικής λύσης καταλήγει στο συμπέρασμα ότι η μη-υλοποίηση του ΕΠ συνιστά ένα έντονα απευκαίιο, αντιπεριβαλλοντικό σενάριο, διότι:

- ο συνολικός αντίκτυπος της μηδενικής λύσης θα είναι η αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία, λόγω της σύγχρονης σύνδεσης ανάπτυξης-περιβάλλοντος θα συνοδεύεται από τάσεις περιβαλλοντικής υποβάθμισης, ενώ
- ειδικότερα στον τομέα των δαπανών που κατευθύνονται προς επένδυση σε περιβαλλοντικές υποδομές, η απώλεια των σχετικών κονδυλίων οδηγεί στην αποτυχία αντιστροφής ή εξισορρόπησης των περιβαλλοντικών προβλημάτων, και μάλιστα χωρίς σοβαρή πιθανότητα υποκατάστασης από παρεμφερούς μεγέθους επενδύσεις εθνικών πόρων.

5.6 ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Στις τρεις προηγούμενες ενότητες παρουσιάστηκαν συνοπτικά οι εναλλακτικές δυνατότητες που διαμορφώθηκαν και εξετάστηκαν κατά την κατάρτιση του ΕΠ και ο τρόπος με τον οποίο πραγματοποιήθηκαν οι συγκριτικές αξιολογήσεις και οι επιλογές μεταξύ των δυνατοτήτων αυτών. Συμπυκνώνοντας τα ζητήματα αυτά σε πέντε παραγράφους, προκύπτει ότι:

1. Για την κατάρτιση του ΕΠ εξετάστηκε μια σειρά εναλλακτικών δυνατοτήτων, σε διαδοχικά επίπεδα εξειδίκευσης.

2. Το πλαίσιο εντός του οποίου όφειλαν να κινηθούν οι εύλογες εναλλακτικές δυνατότητες διαμορφώνεται από τις ευρωπαϊκές και εθνικές κατευθυντήριες γραμμές. Η αποσαφήνιση του πλαισίου αυτού αποτέλεσε το πρώτο σημαντικό βήμα, στην αφετηρία της διαδικασίας συγκρότησης εναλλακτικών δυνατοτήτων.
3. Τόσο η συγκρότηση όσο και η αξιολόγηση εναλλακτικών επιλογών πραγματοποιήθηκε εντός του πλαισίου της εταιρικότητας και μέσα από τη διαδικασία του Δημόσιου Διαλόγου, η οποία εφαρμόστηκε στην Κύπρο, σε ότι αφορά εθνικές επιλογές αυτής της σημασίας. Στην πράξη επρόκειτο για μια διάχυτη, κατανεμημένη διεργασία «ανάδυσης» των τελικών προτάσεων μέσα από ένα φάσμα δυνατοτήτων, η οποία πέραν του ότι εξασφάλισε τη συμμετοχή εύρους φορέων στην κατάρτιση του ΕΠ, αξιοποίησε την κρίση και τις επιμέρους οπτικές γωνίες των φορέων αυτών για να αναδείξει τις καταλληλότερες και ευρύτερα αποδεκτές επιλογές.
4. Το κύριο επίπεδο συγκρότησης και αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αφορούσε στην διαμόρφωση της στοχοθεσίας και περιλάμβανε τόσο την αποσαφήνιση του βασικού προσανατολισμού του προγράμματος, μέσω του καταλληλότερου στρατηγικού στόχου, όσο και την εξειδίκευση του στόχου αυτού σε συνεκτικούς θεματικούς στόχους. Για το στρατηγικό στόχο, ο οποίος αποτελεί το όραμα, τη συνολική επιδίωξη του ΕΠ, συγκροτήθηκαν και αξιολογήθηκαν τρεις εναλλακτικές προσεγγίσεις, οι οποίες αντιπροσώπευαν διαφορετικά μίγματα των προτεραιοτήτων για ανάπτυξη και περιβαλλοντική προστασία. Μέσα από τη διαδικασία αξιολόγησης, το μίγμα με την ισότιμη συμμετοχή της ανάπτυξης και της μέριμνας για το περιβάλλον, αναδείχθηκε ως η καταλληλότερη επιλογή, τόσο με επιχειρησιακά όσο και με περιβαλλοντικά κριτήρια. Η ισορροπία αυτή επιτυγχάνεται μέσω πολυθεματικών προτεραιοτήτων, όπως η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, αλλά και μέσω της στροφής προς τις νέες μορφές ανταγωνιστικών πλεονεκτημάτων όπως η καινοτομία και η έρευνα, η οικονομία της γνώσης και ο εξορθολογισμός της χρήσης φυσικών πόρων.
5. Οι επιλογές που αναδείχθηκαν ως βέλτιστες από την πιο πάνω διαδικασία, αξιολογήθηκαν σε σύγκριση με τη μηδενική λύση, την περίπτωση μη-υλοποίησης του ΕΠ. Διαπιστώθηκε ότι, από περιβαλλοντικής πλευράς, η μηδενική λύση είναι απευκταία, αφ' ενός διότι δημιουργεί δυσαναπλήρωτες απώλειες ευκαιριών για επενδύσεις σε περιβαλλοντικές υποδομές, απαραίτητες για την αναστροφή ή εξισορρόπηση των πιέσεων και αφ' ετέρου επάγει αναπτυξιακή υστέρηση, η οποία με τη σειρά της μεταφράζεται σε αδυναμία αφιέρωσης επαρκούς μέριμνας και πόρων από την κοινωνία της Κύπρου προς το περιβάλλον.

Οι επιλογές που αναδείχθηκαν ως καταλληλότερες μέσω της διαδικασίας αξιολόγησης εναλλακτικών δυνατοτήτων αποτελούν τις προτάσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

6 ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

6.1 ΑΠΟΤΥΠΩΣΗ ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΗΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΗΣ

6.1.1 Βιοποικιλότητα

6.1.1.1 Φυσικά οικοσυστήματα

Ένα σύνολο παραγόντων όπως οι εναλλαγές στο κλίμα, η ποικιλία στα γεωλογικά υποστρώματα και τη γεωμορφολογία, καθώς και η παρουσία του ανθρώπου και η αλληλεπίδρασή του με τη φύση, είχαν ως αποτέλεσμα τη διαμόρφωση μιας μεγάλης ποικιλίας διαφορετικών οικοσυστημάτων.

Σήμερα, η Κύπρος διατηρεί εκτεταμένα δάση που καλύπτουν το 17% του νησιού και κατανέμονται κυρίως στις οροσειρές του Τροόδους και του Πενταδακτύλου. Οι χαμηλότεροι λόφοι καλύπτονται από θαμνώνες διαφόρων τύπων που εναλλάσσονται με καλλιέργειες και κατά τόπους με οικισμούς. Οι πεδινές περιοχές, με κύρια την εκτεταμένη πεδιάδα της Μεσαορίας, και η παράκτια ζώνη καλύπτονται από καλλιέργειες (περίπου 45% του νησιού) και οικισμούς, αλλά τοπικά διατηρούνται μεγαλύτερες ή μικρότερες εκτάσεις φυσικής ή ημι-φυσικής βλάστησης.

Τα θερμόφιλα πευκοδάση της τραχείας πεύκης (*Pinus brutia*) αποτελούν τα πλέον εκτεταμένα δάση, που εξαπλώνονται από το επίπεδο της θάλασσας μέχρι και τα 1400 m, καλύπτοντας μεγάλο μέρος των οροσειρών του Τρόδους και του Πενταδακτύλου και μέρος της Χερσονήσου του Ακάμα. Δάση κυπαρισσιών (*Cupressus sempervirens*) εμφανίζονται μόνο στον Πενταδάκτυλο. Η ημι-φυλλοβόλος βελανιδιά *Quercus infectoria subsp. veneris* σχηματίζει μεμονωμένες συστάδες στο δυτικό κυρίως μέρος του νησιού. Τα δάση μαύρης πεύκης *Pinus nigra subsp. pallasiana* και του ενδημικού κέδρου *Cedrus brevifolia*, καθώς και οι συστάδες ορεινών ειδών αρκεύθου (*Juniperus foetidissima*, *Juniperus oxycedrus*, *Juniperus excelsa*) εμφανίζονται στα υψηλά υψόμετρα της οροσειράς του Τρόδους. Η ενδημική χρυσόφυλλη δρυς (*Quercus alnifolia*) εμφανίζεται, είτε στον υπόροφο των κωνοφόρων, είτε σε αμιγείς συστάδες, κυρίως σε υψόμετρα μεγαλύτερα των 700 m, σε όλη την οροσειρά του Τρόδους.

Στη Θερμο-Μεσογειακή και την ημίξηρη ζώνη επικρατούν διάφοροι τύποι θαμνώνων, με πιο σπάνιους τους θαμνώνες με ελιά *Olea europaea* και χαρουπιά *Ceratonia siliqua*, καθώς επίσης τους ψηλούς θαμνώνες με περνια *Quercus coccifera subsp. calliprinos*. Πιο συχνά εμφανίζεται η χαμηλή βλάστηση με τους αγκαθωτούς θαμνώνες των φρυγάνων. Στην παράκτια ζώνη είναι χαρακτηριστική η παρουσία των παράκτιων αόρατων *Juniperus phoenicea*.

Σε ανοιχτές θέσεις, ανάμεσα στους θαμνώνες και σε ανοίγματα δασών ή σε παρυφές καλλιεργειών και δρόμων και σε εγκαταλειμμένες καλλιέργειες, σχηματίζονται λιβάδια διαφόρων τύπων. Στην κατηγορία των υγρών λιβαδιών εντάσσονται οι μοναδικοί αλκαλικοί τυρφώνες που σχηματίζονται σε δύο μόνο γειτονικές θέσεις του Τρόδους, σε υψόμετρο περίπου 1600 - 1650 m.

Οι αμμώδεις ακτές είναι ως επί το πλείστον στενές, με αμμόφιλες κοινότητες σε χαμηλές πρωτογενείς ή κινούμενες θίνες. Εκτεταμένα αμμοθινικά συστήματα που περιλαμβάνουν και σταθεροποιημένες αμμοθίνες με θάμνους, αμμόφιλα λιβάδια, ακόμα και υγρές κοιλάδες με υδρόφιλα είδη, αναπτύσσονται σε λίγες θέσεις, όπως για παράδειγμα στον Απόστολο Ανδρέα, στην Καρπασία και στον Ακάμα. Επίσης, εκτεταμένα είναι τα αμμοθινικά συστήματα που

συνδέονται με παράκτιους υγρότοπους όπως στην Αμμόχωστο, στην Αγία Ειρήνη και στις αλμυρές λίμνες του Ακρωτηρίου και της Λάρνακας.

Μια ασυνεχής και μάλλον στενή λωρίδα από παραποτάμια βλάστηση αναπτύσσεται κατά μήκος των ρυακιών που διασχίζουν το νησί, συχνά διά μέσω καλλιεργούμενης γης. Μόνιμες υδατοσυλλογές είναι μόνο τα τεχνητά φράγματα και οι υδατοδεξαμενές, που φιλοξενούν σημαντική υγρόφιλη βλάστηση.

Οι βραχώδεις οικότοποι φιλοξενούν χασμοφυτικές κοινωνίες που αναπτύσσονται σε ασβεστολιθικό υπόστρωμα (Ακάμας, Πενταδάκτυλος), πυριτικούς βράχους (Τρόδος) και υγρούς βράχους. Ενδημικές σερπεντινόφιλες χασμοφυτικές κοινότητες αναπτύσσονται σε διάφορες περιοχές, κυρίως στο Τρόδος, τον Ακάμα και το Δάσος Λεμεσού.

Η μεγάλη ποικιλότητα που εμφανίζεται στο νησί σε τοπία και τύπους οικοτόπων, αντικατοπτρίζεται στον αριθμό των διαφορετικών τύπων οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Ευρωπαϊκής Οδηγίας των Οικοτόπων (92/43/ΕΟΚ) που έχουν καταγραφεί στην Κύπρο. Με βάση τα υφιστάμενα στοιχεία από το Τμήμα Περιβάλλοντος, έχουν καταγραφεί στην Κύπρο 52 διαφορετικοί τύποι οικοτόπων του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας των Οικοτόπων (92/43/ΕΟΚ), από τους οποίους οι πέντε εμφανίζονται αποκλειστικά στο νησί.

Λαμβάνοντας υπόψη του Κοινούς Δείκτες Πλαισίου, οι περιοχές που εντάσσονται στο Δίκτυο Natura 2000¹ καλύπτουν το 28,4% της έκτασης της χώρας, έναντι 17,9% στην ΕΕ-27. Το 6% της ΧΓΕ ανήκει στο Δίκτυο έναντι 10,6% στην ΕΕ-27 ενώ το 50,4% της έκτασης των δασών εντάσσεται στο Δίκτυο και προστατεύεται βάσει των Οδηγιών 79/409 και 92/43. Ακριβή δεδομένα για την σχέση γεωργίας –βιοποικιλότητας δεν είναι σε παρούσα φάση γνωστά και παρατηρούνται ελλείψεις σε κρίσιμα δεδομένα όπως για παράδειγμα η τιμή του Farmland Birds. Από τα δεδομένα που υπάρχουν για την παρακολούθηση των οικοτόπων² το 50% εντάσσεται στην κατηγορία favourable, το 25% στην κατηγορία unfavourable – inadequate ενώ το 25% στην κατηγορία άγνωστο.

6.1.1.2 Αγροτικά οικοσυστήματα

Οι κύριες μόνιμες καλλιέργειες είναι τα αμπέλια κυρίως στην ορεινή Λεμεσό και Πάφο. Καλλιεργούνται επίσης εντατικά αρδευόμενες φυτείες εσπεριδοειδών, μπανανιών, αβοκάντο και πεκάν. Οι ξηρικές καλλιέργειες με ελιά, αμυγδαλιά, χαρουπιά ή και ανάμεικτες με άλλα είδη είναι ένα σημαντικό αγροοικοσύστημα στο νησί. Οι συγκεκριμένες καλλιέργειες πέραν της παραγωγής είναι συνδεδεμένες παραδοσιακά με πολλαπλή παράλληλη χρήση γης (βόσκηση, καλλιέργεια μονοετών φυτών) και επιτελούν σημαντικό οικολογικό ρόλο βελτιστοποιώντας μικροκλιματικές και εδαφικές διαφοροποιήσεις ενώ παράλληλα αποτελούν ενδιαίτημα για την πτηνοπανίδα.

Λαμβάνοντας υπόψη τους Κοινούς Δείκτες Πλαισίου, η γεωργική γη³ καλύπτει το 47,8% της συνολικής έκτασης της Κύπρου (ΕΕ-27: 46,8%), οι φυσικοί λειμώνες το 3% (ΕΕ-27 2,5%), τα δάση το 16,7% (ΕΕ-27: 30,5%), η οικοδομημένη γη καλύπτει το 8,4% (διπλάσιο ποσοστό από τον μέσο όρο της ΕΕ-27), η φυσική γή το 19,2% (ΕΕ -27: 7,5%). Οι περιοχές με φυσικά μειονεκτήματα⁴

¹ ΔΚΠ 34 Natura 2000

² ΔΚΠ 36 Biodiversity Conservation – Habitats related to grassland

³ ΔΚΠ 31 Land cover

⁴ ΔΚΠ 32 Areas with natural constraints

καλύπτουν το 60,2% της συνολικής ΧΓΕ (ΕΕ-27: 54,48%) αναδεικνύοντας ακόμα ένα διαρθρωτικό πρόβλημα της Κυπριακής Γεωργίας ενώ ιδιαίτερα αυξημένη είναι στην Κύπρο η έκταση των Λιγότερο Ευνοημένων Περιοχών με ειδικούς περιορισμούς (13,2% έναντι 3,2% στην ΕΕ-27), που σε συνδυασμό με το σχετικά αυξημένο ποσοστό καλλιεργειών χαμηλής έντασης⁵ (52.010 ha,) ή 44%, έναντι 41% στην ΕΕ-27, που σημαίνει αυξημένο ποσοστό γεωργικών περιοχών δυνητικά υψηλής περιβαλλοντικής αξίας (ΗΝV). Σημαντική παράμετρος για την βιώσιμη ανάπτυξη της κτηνοτροφίας είναι ότι η έκταση που καταλαμβάνουν οι εκτατικοί βοσκότοποι (άλλες περιοχές δυνητικά υψηλής περιβαλλοντικής αξίας) είναι μηδενική.

6.1.2 Χλωρίδα

Η χλωρίδα του νησιού παρουσιάζει ιδιαίτερα πλούσια ποικιλότητα με αρκετά ενδημικά και σπάνια taxa. Οι πληροφορίες παρουσιάζονται με τέτοιο τρόπο ώστε να γίνεται αναφορά στις μεγαλύτερες ταξινομικές κλάσεις των οργανισμών που συνθέτουν τη χλωρίδα της Κύπρου, παρ'όλο που το 14% της χλωρίδας απειλείται με εξαφάνιση, ενώ κινδυνεύει περίπου το 34% των γνωστών ειδών.

Τα Βρυόφυτα, Πτεριδόφυτα, Γυμνόσπερμα και Αγγειόσπερμα αντιπροσωπεύονται από 29, 10, 3 και 117 οικογένειες και 236, 23, 13 και 2005 taxa, αντίστοιχα.

Όπως ήταν αναμενόμενο από τον σχετικά μεγάλο αριθμό οικογενειών που ανήκουν στα Αγγειόσπερμα, αυτά χαρακτηρίζονται και από τη μεγαλύτερη ποικιλότητα. Είναι αξιοσημείωτο το γεγονός ότι τα 2,005 taxa που υπάρχουν στην Κύπρο, αποτελούν το 8,9% των Αγγειόσπερμων που υπάρχουν στη Λεκάνη της Μεσογείου (συνολικά 22,500) και την καθιστούν ένα από τα 34 «Θερμά Σημεία» (Hotspots) βιοποικιλότητας του πλανήτη (Global Strategy for Plant Conservation, 2012).

Οι οικογένειες των Αγγειόσπερμων με τους περισσότερους αντιπρόσωπους είναι οι *Poaceae* (αγρωστώδη), *Fabaceae* (ψυχανθή) και *Asteraceae* (σύνθετα), με 220, 217 και 195 taxa, αντίστοιχα. Εν τούτοις, οι οικογένειες αυτές παρουσιάζουν χαμηλά ποσοστά ενδημισμού. Σύμφωνα με τους Hand, Hadjikyriakou & Christodoulou (2011), από τα taxa που απαντούν στην Κύπρο, 110 είναι ενδημικά είδη, 26 ενδημικά υποείδη και 5 ενδημικές ποικιλίες. Είναι επίσης αξιοπρόσεκτες οι περιπτώσεις 3 εκ των 110 ενδημικών ειδών (*Pteroccephalus multiflorus*, *Phlomis cypria*, *Scutellaria cypria*) που περιλαμβάνουν 2 υποείδη το καθένα, τα οποία είναι με τη σειρά τους ενδημικά στο νησί. Γι' αυτό το λόγο ο αριθμός των ενδημικών taxa εκτιμάται ότι είναι 144. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των ενδημικών taxa όπως και το σύνολο των taxa δεν παραμένουν σταθεροί καθώς νέα στοιχεία προκύπτουν με τη συνεχή μελέτη της χλωρίδας και τις νέες μεθόδους προσέγγισης της συστηματικής βοτανικής. Γεγονός που επιβεβαιώνεται από το ότι 11 taxa (Euro+Med, 2006) δεν θεωρούνται πλέον ενδημικά της Κύπρου καθώς είτε αποτελούν συνώνυμα άλλων taxa με μεγαλύτερη εξάπλωση ή έχουν βρεθεί και σε άλλες θέσεις εκτός του νησιού.

Από τα 144 ενδημικά taxa που απαντούν στην Κύπρο, μόνο 1 ανήκει στα Γυμνόσπερμα (*Cedrus brevifolia*) και τα υπόλοιπα ανήκουν στα Αγγειόσπερμα. Από τις 120 οικογένειες των Σπερματοφύτων (Γυμνόσπερμα και Αγγειόσπερμα), μόνον οι 33 περιλαμβάνουν ενδημικά taxa. Οι οικογένειες *Lamiaceae*, *Asteraceae*, *Brassicaceae* και *Caryophyllaceae* έχουν τα ψηλότερα επίπεδα ενδημισμού με 22, 15, 11 και 11 ενδημικά taxa, αντίστοιχα.

⁵ ΔΚΠ 33 Extensive agriculture

Ένας σημαντικός αριθμός taxa (όλα ανήκουν στα Αγγειόσπερμα) που απαντούν στην Κύπρο (ενδημικά και μη) αποτελούν taxa Εθνικού, Ευρωπαϊκού ή και Διεθνούς ενδιαφέροντος καθώς περιλαμβάνονται σε παραρτήματα Κυπριακών νομοθεσιών, Ευρωπαϊκών Οδηγιών και Διεθνών Συμβάσεων, καθώς επίσης και σε διεθνείς καταλόγους απειλούμενων ειδών (Πίνακας 1, Παράρτημα II). Συγκεκριμένα, 18 taxa περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Οδηγίας των Οικοτόπων (92/43/ΕΟΚ), εκ των οποίων 8 χαρακτηρίζονται ως «προτεραιότητας». Τα 16 από τα 18 taxa της Οδηγίας είναι ενδημικά και περιλαμβάνονται επίσης μαζί με άλλα 5 ενδημικά και 6 μη ενδημικά στο Προσάρτημα I της Σύμβασης για τη Διατήρηση της Ευρωπαϊκής Άγριας Ζωής και των Φυσικών Οικοτόπων (Σύμβαση της Βέρνης). Συνολικά, 27 taxa περιλαμβάνονται στο Προσάρτημα I της Σύμβασης της Βέρνης και χαρακτηρίζονται ως Αυστηρώς Προστατευόμενα. Εκτός αυτών, όλα τα είδη του γένους *Cyclamen* (*Primulaceae*) και όλοι οι εκπρόσωποι της οικογένειας *Orchidaceae* περιλαμβάνονται στο Παράρτημα II της Σύμβασης για το Διεθνές Εμπόριο Απειλούμενων Ειδών της Άγριας Πανίδας και Χλωρίδας (CITES). Οι πιο πάνω Συμβάσεις και Οδηγίες έχουν υιοθετηθεί από την Κυπριακή Δημοκρατία με αντίστοιχες νομοθετικές πράξεις.

Σημαντική είναι και η συμπερίληψη 7 ενδημικών αντιπροσώπων της χλωρίδας της Κύπρου, στο βιβλιάριο με Τα 50 Κορυφαία Φυτά των Νησιών της Μεσογείου (Montmollin & Strahm, 2005) που εξέδωσε η Διεθνής Ένωση για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN) και αναφέρεται σε ορισμένα από τα πιο σπάνια και απειλούμενα taxa των μεσογειακών νησιών.

Σε εθνικό επίπεδο, το Κόκκινο Βιβλίο της Χλωρίδας της Κύπρου (ΚΒΧΚ) (Τσιντίδης και συν., 2007), περιλαμβάνει 328 taxa της Κυπριακής χλωρίδας. Από αυτά 326 είναι Αγγειόσπερμα και μόνο 2 ανήκουν στα κωνοφόρα (Γυμνόσπερμα). Η κατάσταση διατήρησης των 328 taxa έχει αξιολογηθεί με τα κριτήρια της IUCN και έτσι χαρακτηρίστηκαν 23 ως Τοπικά Εξαφανισθέντα (RE), 46 ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR), 64 ως Κινδυνεύοντα (EN), 128 ως Εύτρωτα (VU), 45 ως Ανεπαρκώς Γνωστά (DD), 15 ως Εγγύς Απειλούμενα (NT) και 7 ως Ελάχιστα Ανησυχητικά (LC). Από τα 328 taxa του Κόκκινου Βιβλίου, τα 45 είναι ενδημικά (44 Αγγειόσπερμα και 1 Γυμνόσπερμο) και χαρακτηρίστηκαν 5 ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR), 8 ως Κινδυνεύοντα (EN) και 32 ως Εύτρωτα (VU). Σύμφωνα με τους Bilz, Kell, Maxted και Lansdown (2011), και την αξιολόγηση της κατάστασης διατήρησης μερικών taxa της Ευρώπης, τα 45 ενδημικά taxa που περιλαμβάνονται στο ΚΒΧΚ πλέον, 10 ως Κρισίμως Κινδυνεύοντα (CR), 5 ως Κινδυνεύοντα (EN), 24 ως Εύτρωτα (VU), 1 ως Εγγύς Απειλούμενο (NT) και 4 ως Ανεπαρκώς Γνωστά (DD).

Αξίζει να τονιστεί ότι μετά την έκδοση του ΚΒΧΚ (2007) έχουν προκύψει νέα δεδομένα για την χλωρίδα του νησιού. Συγκεκριμένα, έχουν προκύψει νέα ενδημικά είδη (όπως για παράδειγμα τα *Cynara makrisii* και *Paraver raphium*), νέες καταγραφές από taxa που δεν ήταν προηγουμένως γνωστό ότι απαντούν στο νησί ή ακόμα και καταγραφές ειδών σε νέες θέσεις αλλάζοντας έτσι τα πληθυσμιακά τους δεδομένα (Hand, 2009; 2011).

Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν και τα Βρυόφυτα του νησιού, παρόλο που δεν είναι εκτενώς μελετημένα όπως τα Αγγειόσπερμα. Σύμφωνα με τον Kaufmann (2010), στο νησί απαντούν 236 taxa, τα οποία μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε 2 Hornworts (κερατόφυτα), 35 Liverworts (ηπατικά) και 199 Mosses (φυλλόβρυα). Τα μισά από τα taxa αυτά (συνολικά 117 taxa) είναι συγκεντρωμένα στο Εθνικό Δασικό Πάρκο Τροόδους.

6.1.3 Πανίδα

Η πανίδα της Κύπρου παρουσιάζει εξαιρετικό ενδιαφέρον μιας και διαθέτει πολλά ενδημικά στοιχεία, καθώς και είδη με πολύ εντοπισμένη εξάπλωση. Η απομόνωση του νησιού και η ποικιλία των βιοτόπων του έχουν οδηγήσει στη διαφοροποίηση πολλών ειδών. Παράλληλα, η γεωγραφική θέση της Κύπρου στο ανατολικό άκρο της Μεσογείου και σχετικά κοντά στην Ανατολία, την Εγγύς Ανατολή αλλά και τη βόρεια Αφρική, έχει συνεισφέρει σημαντικά στον πανιδικό πλούτο της. Ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζουν επίσης οι συγγένειες των ειδών της Κύπρου με εκείνα των γειτονικών περιοχών, καθώς η Κύπρος ουδέποτε ενώθηκε με ηπειρωτικές μάζες οπότε όλα τα είδη ή οι πρόγονοί τους έφθασαν εδώ μέσω διασποράς.

Παραταύτα, οι γνώσεις μας για την πανίδα της Κύπρου είναι σχετικά περιορισμένες και εστιάζονται κυρίως στα σπονδυλόζωα, καθώς και σε ελάχιστες ομάδες ασπονδύλων, όπως οι πεταλούδες. Επιπλέον, ακόμα και για είδη που γνωρίζουμε καλά την εξάπλωσή τους, δεν έχουμε επαρκή δεδομένα σχετικά με τα πληθυσμιακά τους μεγέθη, τη βιολογία τους και τις απειλές που ενδεχομένως αντιμετωπίζουν, με λίγες μόνο εξαιρέσεις.

Εδώ παρουσιάζονται συνοπτικά τα δεδομένα που διαθέτουμε για τις διάφορες ομάδες ζώων της Κύπρου.

6.1.3.1 Θηλαστικά

Η Κύπρος φιλοξενεί 39 είδη θηλαστικών, 22 από τα οποία είναι νυχτερίδες (Χειρόπτερα). Δύο είδη (Τρωκτικά) είναι ενδημικά της χώρας, όπως και 5 υποείδη (1 Σαρκοφάγο, 1 Αρτιοδάκτυλο, 1 Λαγόμορφο, 2 Εντομοφάγα). Το είδος *Monachus monachus* (φώκια) θεωρείται Κρισίμως Κινδυνεύον (CR) (Aguilar & Lowry, 2008) ενώ 2 νυχτερίδες (*Myotis caraccinii* και *Rhinolophus mehelyi*) (Hutson et al., 2008(a), 2008(b)) και το αγρινό (*Ovis orientalis ophion*) (Valdez, 2008), θεωρούνται Τρωτά (VU) σύμφωνα με τον Κόκκινο Κατάλογο Απειλούμενων Ειδών της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN).

Μέχρι σήμερα, έχει εκπονηθεί διαχειριστικό σχέδιο για το αγρινό (Σφουγγάρης, 2011) από το Τμήμα Δασών και εκτελείται πρόγραμμα προστασίας για 15 είδη νυχτερίδων από το Τμήμα Περιβάλλοντος (ICOSTACY – LIFE09 NAT/CY/000247).

Οι αρμοδιότητες για τα διάφορα είδη θηλαστικών της Κύπρου κατανέμονται μεταξύ Τμήματος Περιβάλλοντος, Τμήματος Δασών, Ταμείου Θήρας και Τμήματος Αλιείας και Θαλάσσιων Ερευνών.

6.1.3.2 Ορνιθοπανίδα

Η Κύπρος ως ένα από τα μεγάλα νησιά της Μεσογείου και σχετικά απομονωμένη από άλλες χερσαίες εκτάσεις, παρουσιάζει υψηλό ενδημισμό σε διάφορες μορφές ζωής συμπεριλαμβανομένων και των πουλιών, ενώ έχει προσδιοριστεί ως μια από τις σημαντικότερες περιοχές για τα ενδημικά πτηνά στη Γη (είναι η μόνη Ευρωπαϊκή χώρα με αυτό το καθεστώς και μια από τις ελάχιστες περιοχές υψηλού ενδημισμού πανίδας εκτός της τροπικής κλιματικής ζώνης (BirdLife International, 2012). Επίσης, η θέση της στο ανατολικό άκρο της Μεσογείου, κατά μήκος ενός από τους μεταναστευτικούς διαδρόμους μεταξύ Ευρώπης και Αφρικής, της προσδίδει επιπρόσθετη ιδιαίτερη ορνιθολογική σημασία αφού αποτελεί σημαντική περιοχή μετανάστευσης είτε για μεταναστευτικά είδη που φωλιάζουν στο νησί, είτε για είδη που ξεχειμωνιάζουν, είτε για περαστικούς μετανάστες.

Στο νησί έχουν καταγραφεί μέχρι σήμερα 397 taxa πουλιών. Από αυτά, 2 είναι ενδημικά είδη: *Sylvia melanothorax* (Τρυπομάζης) και *Oenanthe cypriaca* (Σκαλιφούρτα). Απαντούν επίσης 4 ενδημικά υποείδη: *Otus scops cyprius* (Θουπί), *Parus ater cypriotes* (Πέμπτεσος), *Certhia brachydactyla dorotheae* (Δεντροβάτης) και *Garrulus glandarius glasznari* (Κίσσα).

Όσον αφορά στα φωλεάζοντα είδη, 53 είναι μόνιμοι κάτοικοι, 42 φωλιάζουν τακτικά στο νησί και άλλα 18 έχουν φωλιάσει έστω μία φορά.

Για την προστασία των πτηνών έχουν μέχρι σήμερα χαρακτηριστεί ως Ζώνες Ειδικής Προστασία (ΖΕΠ – Οδηγία 2009/147/ΕΕΚ και Νόμος 152(Ι)/2003) 15 περιοχές και επίκειται ο χαρακτηρισμός άλλων περιοχών στη βάση κυρίως των «Σημαντικών Περιοχών για τα Πτηνά» που έχει ορίσει ο Πτηνολογικός Σύνδεσμος Κύπρου, αναθεωρημένος κατάλογος, ο οποίος θα εκδοθεί εντός του 2012.

Αρμοδιότητα για τα πτηνά έχει το Ταμείο Θήρας, το οποίο έχει την ευθύνη εφαρμογής της Εθνικής Νομοθεσίας (Νόμος 152(Ι)/2003).

Τα είδη επηρεάζονται από διάφορους παράγοντες, μεταξύ των οποίων η όχληση από διάφορες δραστηριότητες (νόμιμες ή παράνομες), οι αλλαγές στη χρήση της γης (περιλαμβανομένης της αλόγιστης ανάπτυξης), η κλιματική αλλαγή, ο διαειδικός ανταγωνισμός και η παράνομη θήρευση/παγίδευση.

Πολλά από τα 397 taxa εντάσσονται σε διάφορες οδηγίες, νομοθεσίες ή διεθνείς συμβάσεις.

Έξι είδη του Παραρτήματος ΙΧ του νόμου 152(Ι)/2003 είναι υπό απειλή. Αυτά είναι: *Gyps fulvus* (γύπας), *Aegyptius monachus* (μαυρόγυπας), *Aquila heliaca* (βασιλαετός), *Hieraetus fasciatus* (περτικοσαίχινο), *Larus auduini* (αιγαιόγλαρος) και *Pterocles orientalis* (πουρτάλα).

Την περίοδο αυτή βρίσκονται σε εξέλιξη δύο προγράμματα που αφορούν στην προστασία ειδών πτηνοπανίδας, από το Ταμείο Θήρας (ΓΥΠΑΣ - Για την Ενδυνάμωση του Κυπριακού πληθυσμού του Γύπα (*Gyps fulvus*) με άτομα από την Κρήτη) και την Υπηρεσία Θήρας και Πανίδας (OROKLINI - LIFE10 NAT/CY/000716: Restoration and management of Oroklini Lake SPA (CY6000010) in Cyprus).

6.1.3.3 Ερπετοπανίδα

Η Κύπρος φιλοξενεί 22 είδη ερπετών, εκ των οποίων, ένα φίδι (*Hierophis cypriensis*) και μια σαύρα (*Phoenicolacerta troodica*) είναι ενδημικά στο νησί. Επιπλέον, αναγνωρίζονται και 8 ενδημικά υποείδη. Υπάρχουν 3 είδη χελωνών, 2 από τα οποία είναι θαλάσσιες χελώνες και 1 γλυκών νερών.

Οι θαλάσσιες χελώνες χαρακτηρίζονται ως Κινδυνεύοντα είδη (EN), σύμφωνα με τα κριτήρια της Διεθνούς Ένωσης για τη Διατήρηση της Φύσης (IUCN), έχουν μελετηθεί εκτενώς και έχουν αναληφθεί αρκετές δράσεις προστασίας των περιοχών ωστοκίας τους. Αντιθέτως, τα στοιχεία για την κατάσταση διατήρησης των υπόλοιπων ερπετών είναι ελλιπή. Την περίοδο αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη πρόγραμμα μελέτης και προστασίας 3 ειδών φιδιών (ICOSTACY – LIFE09 NAT/CY/000247) από το Τμήμα Περιβάλλοντος. Ένα είδος φιδιού και ένα είδος σαύρας θεωρούνται επίσης Κινδυνεύοντα (EN) (Böhme, Lymberakis, & Andrén, 2009; Hraoui-Bloquet et al., 2009).

6.1.3.4 Αμφίβια

Η πανίδα των αμφιβίων της Κύπρου είναι ιδιαίτερος φτωχή, όπως είναι αναμενόμενο, δεδομένων των κλιματικών και βιοτοπικών χαρακτηριστικών του νησιού. Στο νησί απαντούν 3 είδη Άνουρων. Αξίζει να αναφερθεί ότι υπάρχει μια διχογνωμία σχετικά με το είδος *Pelophylax bedriagae* (= *Rana bedriagae*), το οποίο είναι κοινό στην περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου (Parenfuss et al., 2009). Σύμφωνα με τους Baier, Sparrow και Wield (2009), είναι πιθανόν τα άτομα που απαντούν στην Κύπρο να αποτελούν νέο είδος ενδημικό στο νησί. Τη θέση αυτή υποστηρίζουν και άλλες επιστημονικές δημοσιεύσεις (Plötner, Ohst, Böhme & Schreiber, 2001; Lymberakis et al., 2007; Plotner et al., 2012). Εν τούτοις, υπάρχει και η άποψη ότι ο πληθυσμός της Κύπρου είναι μεν διαφοροποιημένος από αυτόν της ευρύτερης περιοχής εξάπλωσης του είδους, αλλά οι διαφορές δεν είναι τόσο σημαντικές ώστε να τον κατατάξουν σε νέο είδος. Μελλοντικές εργασίες και έρευνα ίσως να ξεκαθαρίσουν το τοπίο γύρω από την ταξινόμηση και το επίπεδο ενδημισμού του πληθυσμού στην Κύπρο.

Η κατάσταση διατήρησης των πληθυσμών των αμφιβίων της Κύπρου παραμένει άγνωστη και δεν έχουν υλοποιηθεί μελέτες ή δράσεις για την αξιολόγησή τους.

Αρμοδιότητα για τα είδη αμφιβίων έχει τόσο το Τμήμα Περιβάλλοντος όσο και το Τμήμα Δασών.

6.1.3.5 Ασπόνδυλα

Με τον όρο «ασπόνδυλα» περιγράφονται είδη που ανήκουν σε τεράστια ποικιλία ταξινομικών ομάδων, τα οποία και συγκροτούν τη συντριπτική πλειονότητα των ειδών κάθε περιοχής. Οι γνώσεις μας, όμως, για τις περισσότερες ομάδες ασπόνδυλων είναι από περιορισμένες έως ανύπαρκτες, οπότε εδώ παρουσιάζονται στοιχεία για τις λίγες εκείνες ομάδες που έχουν μελετηθεί κάπως περισσότερο.

Η παρουσίαση των δεδομένων γίνεται χωριστά για τα θαλάσσια και τα χερσαία είδη.

6.1.3.5.1 Θαλάσσια ασπόνδυλα

Μέχρι σήμερα έχουν καταγραφεί στην Κύπρο 764 είδη θαλάσσιων ασπόνδυλων, ελάχιστα από τα οποία εντάσσονται σε κάποιο καθεστώς προστασίας.

Λόγω και της γεωγραφικής θέσης της Κύπρου, η θαλάσσια βιοποικιλότητά της επηρεάζεται σημαντικά από τους λεσεψιανούς μετανάστες, είδη δηλαδή που εισέρχονται στη Μεσόγειο από την Ερυθρά Θάλασσα μέσω της διώρυγας του Σουέζ.

Η κατάσταση των πληθυσμών των ειδών θαλάσσιων ασπόνδυλων παραμένει άγνωστη και δεν έχουν πραγματοποιηθεί σχετικές μελέτες.

Αρμοδιότητα για τα θαλάσσια ασπόνδυλα έχει το Τμήμα Αλιείας και Θαλασίων Ερευνών.

6.1.3.5.2 Χερσαία ασπόνδυλα

Υπάρχουν πολλές διάσπαρτες αναφορές για ποικίλες ομάδες χερσαίων ασπόνδυλων της Κύπρου αλλά έχουν γίνει ελάχιστες προσπάθειες συστηματικής καταγραφής τους (Γεωργίου, 1977; Μακρής, 2003; Tumbrinck, 2006; Austin et al., 2008; Vardinoyannis et al., 2012) και ακόμα λιγότερες εκτίμησης της κατάστασης διατήρησης των πληθυσμών τους.

Η εντομοπανίδα της Κύπρου σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή βάση δεδομένων για την πανίδα (Fauna Europaea, 2012) περιλαμβάνει 5317 είδη και υποείδη. Μέχρι σήμερα μόνο λίγες τάξεις έχουν μελετηθεί επαρκώς όπως τα ημερόβια Λεπιδόπτερα (52 είδη), Οδοντόγναθα (34 είδη),

Ορθόπτερα (67 είδη) καθώς και μερικές οικογένειες της τάξης των κολεόπττερων όπως οι *Carabidae* και *Buprestidae*. Γενικά η βάση δεδομένων της πανίδας της Ευρώπης παρουσιάζει ελλείψεις και διπλές αναφορές ειδών. Παρόλα αυτά νέα ενδημικά είδη ανακαλύπτονται κάθε χρόνο καθώς και νέες αναφορές για το νησί. Για αυτό το λόγο ο πραγματικός αριθμός της εντομοπανίδας της Κύπρου υπολογίζεται μεταξύ 6000-7000 είδη.

Τα κολεόπτερα (1856 είδη) και τα υμενόπτερα (989 είδη) είναι οι δύο πιο πλούσιες τάξεις εντόμων της Κύπρου σύμφωνα με τη βάση δεδομένων Fauna Europaea.

Εκτιμάται ότι το 10% του αριθμού των εντόμων είναι ενδημικά δηλαδή 600 είδη παρουσιάζονται μόνο στη Κύπρο και πουθενά αλλού στο κόσμο. Για την οικογένεια *Buprestidae* γνωρίζουμε πως το 30% των ειδών που ανήκουν σε αυτή την οικογένεια είναι ενδημικά. Ενδεικτικά αναφέρεται πως κάθε χρόνο περιγράφονται νέα για την επιστήμη είδη κολεόπττερων.

Σημειώνεται ότι στο πρόγραμμα ICOSTACY (LIFE09 NAT/CY/000247) που εκπονεί το Τμήμα Περιβάλλοντος, έχουν ενταχθεί συν των άλλων και δύο είδη ασπόνδυλων τα οποία περιλαμβάνονται στην Οδηγία 92/43/ΕΟΚ, η νυχτοπεταλούδα *Callimorpha quadripunctaria* και σκαθάρι *Prorotacrus cyriacus* το οποίο είναι ενδημικό είδος της Κύπρου. Είναι σαπροφάγο είδος που τρέφεται με σάπιο ξύλο δρυ (*Quercus infectoria ssp. veneris*) και σπάνιο είδος αφού το ενδιαίτημα (κουφάλες αιωνόβιων δέντρων) του απειλείται από ανθρώπινες δραστηριότητες.

Τα χερσαία ασπόνδυλα απειλούνται κατά κύριο λόγο από ανθρωπογενείς δραστηριότητες και κατά δεύτερο λόγο από φυσικά αίτια. Λόγω της συνεχιζόμενης οικιστικής ανάπτυξης σε φυσικές περιοχές (μεμονωμένες κατοικίες), την αλλαγή των χρήσεων γης, την εγκατάλειψη παραδοσιακών αγροτικών τεχνικών και εκμοντερνισμό του αγροτικού εξοπλισμού, την εκτεταμένη χρήση λιπασμάτων και την εισδοχή τους στο υπέδαφος και στους ποταμούς επηρεάζονται χερσαία και υδρόβια ασπόνδυλα χωρίς να γνωρίζουμε το μέγεθος της καταστροφής και του επηρεασμού αυτής της ομάδας. Επίσης οι εκτεταμένες ξηρασίες, οι ανομβρίες, η παρατηρημένη αύξηση της θερμοκρασίας και κατ' επέκταση η αλλαγή του κλίματος έχει αρχίσει να επηρεάζει αρνητικά αυτή την ομάδα.

Θεωρείται σημαντικό το γεγονός ότι στην Κύπρο υπάρχουν αξιόλογες μουσειακές συλλογές ασπόνδυλων, τόσο σε δημόσιους φορείς (Δήμος Λάρνακας, Τμήμα Γεωργίας) όσο και σε ιδιώτες που ασχολούνται με διάφορες ομάδες ασπόνδυλων.

Αυτή την περίοδο, ο ειδικός επιστήμονας στα Αρθρόποδα Marc Srouf ετοιμάζει βάση δεδομένων για τα χερσαία αρθρόποδα της Κύπρου.

6.1.3.6 Ιχθυοπανίδα

Μια πρώτη ανασκόπηση των ιχθύων που έχουν καταγραφεί στα νερά της Κύπρου αριθμεί περί τα 310 είδη. Η συνολική σύνθεση των ειδών ψαριών της Κύπρου δεν είναι καλά μελετημένη και η παρούσα αναφορά είναι από τις λίγες επισκοπήσεις για το σύνολο της ιχθυοπανίδας στο νησί.

Δεν έχει διεξαχθεί πρόσφατα ολοκληρωμένη προσπάθεια καταγραφής όλων των ειδών ψαριών της Κύπρου με εξαίρεση τον κατάλογο των Demetropoulos και Neocleous (1969), ορισμένες ειδικές έρευνες (π.χ. Hadjichristophorou, 2006 για τους χονδριχθύες) ή μικρές αναφορές και καταλόγους που δεν αποτελούν όμως ολοκληρωμένη ανασκόπηση (π.χ. Torcu, Aka & İşbilir, 2001). Την περίοδο αυτή βρίσκεται σε εξέλιξη μελέτη καταγραφής της ιχθυοπανίδας του νησιού.

Από τα γνωστά είδη, 3 είναι κρισίμως κινδυνεύοντα (CR), 8 είναι κινδυνεύοντα (EN), 16 είναι τρωτά (VU), 5 είναι σχεδόν απειλούμενα (NT) και 16 είναι ανεπαρκώς γνωστά (DD).

Στα εσωτερικά ύδατα απαντούν συνολικά περίπου 25 είδη, όμως μόνο 3 από αυτά είναι ιθαγενή της Κύπρου. Υπάρχουν πρόσφατες ενδείξεις ότι πολλά από τα ξενικά είδη έχουν εγκλιματιστεί και αναπαράγονται, και ορισμένα, όπως η καφετιά πέστροφα (*Salmo trutta*), είναι εγκλιματισμένα για περισσότερο από 70 χρόνια. Επίσης, άλλα 10 ιθαγενή θαλάσσια είδη εισέρχονται στα εσωτερικά νερά είτε σπάνια/τοπικά είτε τακτικά, όπως το χέλι.

Από τα απειλούμενα/προστατευόμενα είδη των εσωτερικών υδάτων υπάρχουν τρία με ιδιαίτερο ενδιαφέρον:

- Η Ζαμπαρόλα (*Aphanius fasciatus*), προστατευόμενο είδος βάσει της Οδηγίας 92/43/ΕΟΚ που έχει πολύ περιορισμένη εξάπλωση στο νησί (απαντά μόνο σε δύο σημεία - στο Ακρωτήριο καθώς και στην περιοχή Αμμοχώστου).
- Το χέλι (*Anguilla anguilla*) – είδος που χαρακτηρίζεται ως κρισίμως κινδυνεύον απαντά σε πολλούς ποταμούς και υγροτόπους της Κύπρου. Το είδος εισέρχεται ως νεαρό ιχθύδιο (γυαλόχελο) μέσα στους ποταμούς κυρίως του εαρινούς μήνες και διαβιώνει για περίπου μια δεκαετία στα εσωτερικά νερά πριν ξανα-επιστρέψει στη μέρη αναπαραγωγής του στον Ατλαντικό. Έχει παρατηρηθεί καταστροφική πτώση του πληθυσμού στην Ευρώπη αλλά και στην Κύπρο.
- Η Ποταμοσαλιάρα (*Salaria fluviatilis*), είδος γνωστό μόνο από μουσειακά δείγματα. Δεν βρέθηκε πουθενά στο νησί έπειτα από πρόσφατες δειγματοληψίες και μπορεί να έχει εξαφανιστεί. Συνεπώς παρότι το είδος δεν είναι θεσμικά προστατευόμενο, έχει ιδιαίτερο ενδιαφέρον για την τοπική βιοποικιλότητα. Πιθανότατα πολλά είδη των εσωτερικών νερών να έχουν υποφέρει από την εντατική καταπολέμηση κουνουπιών με εντομοκτόνα που άρχισε με την εκτεταμένη χρήση DDT στα τέλη της δεκαετίας του '40.

6.1.4 Έδαφος

Δύο οροσειρές κυριαρχούν στο ανάγλυφο του νησιού: η οροσειρά Τροόδους καλύπτει το μεγαλύτερο μέρος των νότιων και δυτικών τμημάτων του νησιού (έκταση 3,200 περίπου km²) και φτάνει σε ύψος 1,952 m ενώ η οροσειρά Πενταδακτύλου είναι μια στενή επιμήκης τοξοειδής οροσειρά που εκτείνεται κατά μήκος της βόρειας ακτής, καταλαμβάνει πολύ λιγότερη έκταση και χαμηλότερα υψόμετρα (ψηλότερη κορυφή στα 1,024 m). Η πεδιάδα της Μεσαορίας διασχίζεται από τους ποταμούς Πεδιαίο (ο μεγαλύτερος στο νησί) και Σερράχη και σχηματίστηκε κυρίως από προσχωσιγενή εδάφη. Το νησί περιβάλλεται από πέντε στενές παράκτιες πεδιάδες στις οποίες απαντώνται θαλάσσιες αναβαθμίδες. Οι πεδιάδες αυτές είναι της Κερύνειας, της Λάρνακας, της Λεμεσού-Αυδήμου, της Πάφου και της Χρυσοχούς. Η ακτογραμμή κυμαίνεται από απόκρημνους βράχους και απρόσιτες βραχώδεις ακτές με θαλάσσιες σπηλιές σε ομαλές πλαγιές με αμμώδεις παραλίες.

Το νησί χωρίζεται γεωλογικά σε τέσσερις ζώνες: (α) τη Ζώνη Πενταδακτύλου που αποτελείται από ανακρυσταλλωμένους ασβεστόλιθους που περιβάλλονται από ιζηματογενή πετρώματα, (β) τη Ζώνη Τροόδους που αποτελείται από πυριγενή πετρώματα, (γ) τη Ζώνη Μαμωνιών αποτελούμενη από εκρηξιγενή, ιζηματογενή και μεταμορφωμένα πετρώματα και (δ) τη Ζώνη των αυτόχθονων ιζηματογενών πετρωμάτων με μπεντονίτες, ηφαιστειοκλαστικά, συνονθύλευμα πετρωμάτων (melange), μάργες, κρητίδες, κερατόλιθους, ασβεστόλιθους κ.α.

Η Κύπρος, βρίσκεται στη σεισμογενή ζώνη Άλπων – Ιμαλαίων η οποία αποτελεί τη δεύτερη σε ένταση σεισμογενή ζώνη της γης με το ποσοστό σεισμών να φτάνει το 15% της παγκόσμιας σεισμικής δραστηριότητας. Η σεισμικότητα του νησιού οφείλεται κυρίως στο Κυπριακό Τόξο που αποτελεί το τεκτονικό όριο μεταξύ της Αφρικανικής και Ευρασιατικής Λιθοσφαιρικής Πλάκας. Οι τεκτονικές κινήσεις στο μήκος του Κυπριακού Τόξου αποτελούν την αιτία σεισμών, αρκετοί από τους οποίους είναι ισχυροί.

Στην Κύπρο το φαινόμενο της διάβρωσης απαντάται συχνά κυρίως λόγω της φύσης των εδαφών της, της αραιής φυτοκάλυψης, της τοπογραφίας του νησιού και των κλιματολογικών χαρακτηριστικών. Παράγοντες που σχετίζονται με την εντατική εκμετάλλευση των φυσικών πόρων και της γεωργικής γης, η αστικοποίηση, η αποψίλωση, καθώς επίσης και η μόλυνση επιτείνουν το πρόβλημα. Επίσης, ακραία φαινόμενα όπως οι καταιγίδες και οι πυρκαγιές, εντείνουν το φαινόμενο αυτό. Πολλές περιοχές της Κύπρου χαρακτηρίζονται από μεγάλες απώλειες επιφανειακού εδάφους ενώ σε κάποιες περιοχές (Αραδίππου – Κόση) εμφανίζεται στην επιφάνεια το μητρικό πέτρωμα. Γενικά, η διάβρωση του εδάφους διατηρείται σε χαμηλά επίπεδα, λιγότερο από 1 mm διαβρωμένου εδάφους το χρόνο (I.A.CO, 2007). Τα μέτρα που εφαρμόζονται έως τώρα στην Κύπρο για την αντιμετώπιση της εδαφικής διάβρωσης σχετίζονται με τη βελτίωση της εδαφικής υγρασίας, δομής και γονιμότητας και εντάσσονται στα πλαίσια των πολιτικών διαφόρων τομέων, όπως του τομέα της Γεωργίας, των Δασών και των Υδάτων. Στον τομέα της Γεωργίας, μέτρα για την προστασία από τη διάβρωση προβλέπονται μέσα από την απαίτηση για διατήρηση των γαιών σε Καλή Γεωργική και Περιβαλλοντική Κατάσταση (ΚΓΠΚ) της Πολλαπλής Συμμόρφωσης, που ισχύει για τους γεωργούς που λαμβάνουν άμεσες ενισχύσεις από το Πρόγραμμα Αγροτικής Ανάπτυξης (ΠΑΑ).

Στην Κύπρο έχουν υποστεί αλάτωση εδάφη σε περιοχές όπου γίνεται άρδευση με νερό υψηλής συγκέντρωσης σε άλατα είτε λόγω διείσδυσης της θάλασσας και υφαλμύρισης του υδροφορέα είτε λόγω χρήσης τριτοβάθμια επεξεργασμένου νερού με ιδιαίτερα αυξημένη αλατότητα (όπως στην περίπτωση του Σταθμού Επεξεργασίας Αστικών Λυμάτων Λάρνακας). Επίσης αλάτωση παρατηρείται και σε περιθωριακά υδροφόρα στρώματα που αντλείται νερό από μεγάλα βάθη και που παρουσιάζουν μικρή υδροφορία και σε περιοχές όπου η άντληση γίνεται από υδροφορείς γύψου (Ζύγι – Μαρώνι) ή ψαμμιτών (I.A.CO, 2007). Για να ελεγχθεί το φαινόμενο της αλάτωσης που προκαλείται από τον άνθρωπο, πρέπει να γίνεται συστηματικός έλεγχος της ποιότητας του νερού που χρησιμοποιείται για άρδευση και για τεχνητό εμπλουτισμό των υδροφορέων και να ελέγχονται οι ποσότητες άντλησης από τους παράκτιους υδροφορείς για την αποφυγή της διείσδυσης της θάλασσας. Σε αυτή την κατεύθυνση, ο Νόμος 79(Ι)/2010 προβλέπει την εγκατάσταση και παρακολούθηση μετρητών παροχής νερού σε γεωτρήσεις και τη θέσπιση ανώτατων ορίων απόληψης για τον έλεγχο της υπεράντλησης καθώς και την επιβολή προστίμων σε περίπτωση υπέρβασης των ορίων.

Η απερήμωση αποτελεί σοβαρό πρόβλημα και για την Κύπρο αφού σχετική μελέτη (I.A.CO, 2007) έδειξε ότι 57% των εδαφών βρίσκονται σε κρίσιμη κατάσταση, 42,3% είναι ευαίσθητα στην απερήμωση και 0,7% των εδαφών χαρακτηρίστηκε ως δυνητικά απειλούμενο από απερήμωση. Καμία περιοχή δεν θεωρήθηκε μη απειλούμενη από απερήμωση ενώ οι λιγότερο απειλούμενες περιοχές βρίσκονται σε υψηλά υψόμετρα. Για την εκπλήρωση των υποχρεώσεων και των απαιτήσεων της Κύπρου που απορρέουν από τις πρόνοιες της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης, έχει ετοιμαστεί Εθνικό Σχέδιο Δράσης (ΕΣΔ) για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης και τον περιορισμό των συνεπειών της ξηρασίας. Στο ΕΣΔ

γίνεται προσδιορισμός των απειλούμενων περιοχών, εκτίμηση της ακολουθούμενης πολιτικής και μέτρων, της ανάγκης εισαγωγής αποτελεσματικότερων θεσμικών ρυθμίσεων/διαδικασιών και της ανάγκης προώθησης της αειφόρου εκμετάλλευσης των εδαφών και των υδάτινων πόρων για περιορισμό ή αντιστροφή του φαινομένου. Τα μέτρα που υλοποιούνται έως τώρα στην Κύπρο και θεωρούνται ότι αντιμετωπίζουν μεταξύ άλλων και το φαινόμενο της απερήμωσης περιλαμβάνουν νομοθετικά μέτρα, κυβερνητικά έργα και πρακτικές σε επίπεδο ιδιώτη. Ωστόσο, τα μέτρα αυτά απαιτούν ενίσχυση και συντονισμένη δράση όλων των εμπλεκόμενων τομέων και σχετικών φορέων (γεωργία, κτηνοτροφία, δάση, υδάτινοι πόροι, τουρισμός, οικιστική ανάπτυξη, βιομηχανία) για την επίτευξη ικανοποιητικών αποτελεσμάτων.

Από τους υπάρχοντες διαθέσιμους Κοινούς Δείκτες Πλαισίου, δεν μπορούν να αντληθούν στοιχεία για τη διάβρωση. Ο δείκτης ποιότητας του εδάφους (ποσοστό οργανικής ουσίας) ο οποίος θα μπορούσε να χρησιμοποιηθεί και ως δείκτης για την δέσμευση άνθρακα στο έδαφος, άρα και ως δείκτης για την κλιματική αλλαγή, δείχνει πολύ χαμηλές επιδόσεις της Κύπρου (χαμηλότερος στην ΕΕ). Διαφαίνεται πως δεν υπάρχει φορέας ή μεθοδολογία παρακολούθησης και αξιολόγησης της διάβρωσης των εδαφών. Το πρόβλημα διαχείρισης των εδαφικών πόρων εντοπίζεται κυρίως στις ορεινές και ημιορεινές περιοχές. Οι κύριοι λόγοι που εντείνουν το πρόβλημα είναι η σύσταση του εδάφους, οι έντονες εκτός εποχής βροχοπτώσεις, οι μεγάλες κλίσεις, οι πυρκαγιές, η εγκατάλειψη της καλλιεργήσιμης γης, και σε μικρότερο βαθμό η υπερβόσκηση ή/και το είδος των φυτών που καλλιεργούνται.

6.1.5 Ύδατα

Υδρογραφικά, το νησί της Κύπρου είναι υποδιαιρεμένο σε εννέα (9) υδρολογικές περιοχές, που αποτελούνται από 70 κύριες λεκάνες απορροής και 387 υπολεκάνες απορροής. Η περιοχή υπό τον έλεγχο της Κυβέρνησης περιλαμβάνει 47 κύριες λεκάνες απορροής.

Εικόνα 6-1: Γεωγραφική κατανομή των εννέα υδρολογικών περιοχών της Κυπριακής Δημοκρατίας.

Οι περισσότεροι ποταμοί πηγάζουν από την περιοχή του Τροόδους. Η εποχιακή κατανομή της επιφανειακής απορροής ακολουθεί την εποχιακή κατανομή των κατακρημνισμάτων, με

ελάχιστες τιμές κατά τους θερινούς μήνες και μέγιστες τιμές κατά τους χειμερινούς μήνες. Αποτέλεσμα του Ανατολικού Μεσογειακού κλίματος, το οποίο χαρακτηρίζεται από ζεστό θέρος μεγάλης διάρκειας και χαμηλής μέσης ετήσιας βροχόπτωσης, είναι να μην υπάρχουν ποταμοί με συνεχή ροή σε όλο τους το μήκος. Οι περισσότεροι ποταμοί ρέουν για 3 με 4 μήνες το χρόνο και στερεύουν για το υπόλοιπο έτος. Μόνο τμήματα κάποιων ποταμών τα οποία βρίσκονται ανάντη της περιοχής του Τροόδους έχουν συνεχή ροή (οι ποταμοί Ξερός, Διαρίζος, Καργώτης Μαραθάσας, Κούρης και Γερμασόγειας). Οι περισσότεροι ποταμοί έχουν μάλλον απότομη κλίση εκτός από τα ποτάμια στις πεδινές εκτάσεις κατά μήκος της νότιας ακτής του νησιού. Τα πιο πολλά τμήματα των ποταμών, ωστόσο, βρίσκονται σε ενδιάμεσο υψόμετρο.

Ως αποτέλεσμα του ξηρού Μεσογειακού κλίματος, υπάρχουν μόνο 5 φυσικές λίμνες οι οποίες είναι υφάλμυρες ή αλμυρές. Τα άλλα συστήματα υδάτων έχουν δημιουργηθεί από τον άνθρωπο ως αποτέλεσμα της κατασκευής φραγμάτων σε ποτάμια ή της δημιουργίας αποθηκευτικών δεξαμενών. Όλες οι λίμνες στην Κύπρο μπορούν να χαρακτηρισθούν ως δυναμικά συστήματα. Οι φυσικές αλμυρές και υφάλμυρες λίμνες στεγνώνουν συχνά, αλλά όχι κάθε έτος. Τόσο οι αλμυρές όσο και οι υφάλμυρες λίμνες περιλαμβάνουν είδη που είναι τυπικά για αυτές τις συνθήκες. Η ποσότητα νερού στους τεχνητούς ταμιευτήρες και τις αποθηκευτικές δεξαμενές εξαρτάται από τη βροχόπτωση και τη χρήση. Οι τεχνητοί ταμιευτήρες κυρίως γεμίζουν από την εισροή νερού από τα ποτάμια. Κατά τη διάρκεια του χειμώνα γεμίζουν αλλά το καλοκαίρι το περισσότερο νερό χρησιμοποιείται και η στάθμη του νερού υποβιβάζεται. Συνεπώς, η στάθμη του νερού και το μέγεθος αυτών των λιμνών είναι μεταβαλλόμενα. Καθώς όλοι οι τεχνητοί ταμιευτήρες και οι αποθηκευτικές δεξαμενές είναι κατασκευασμένες με σκοπό την παροχή πόσιμου νερού και νερού για άρδευση, όλες αυτές οι λίμνες ενδέχεται να στεγνώσουν, κάτι που στην πραγματικότητα συμβαίνει συχνά.

Συνολικά, στην Κύπρο έχουν αναγνωριστεί 216 ποτάμια υδάτινα σώματα, εκ των οποίων τα 49 έχουν χαρακτηριστεί ως ιδιαίτερα τροποποιημένα. Εξ αυτών 68 δηλαδή ποσοστό 32% υπήχθησαν στην κατηγορία καλή οικολογική κατάσταση, 76 δηλαδή ποσοστό 35% στη μέτρια, 16 δηλαδή ποσοστό 7% στην ελλιπή, 3 δηλαδή ποσοστό 2% στην κακή και 56 δηλαδή ποσοστό 25% δεν ταξινομήθηκε. Επισημαίνεται ότι στην κατηγορία των μη ταξινομημένων αντιστοιχεί το 16% του συνολικού μήκους των ποτάμιων σωμάτων της Κύπρου, ενώ στην κατηγορία της καλής κατάστασης το 33%, όπως προκύπτει από την Τεχνική Έκθεση για Αξιολόγηση των Αποτελεσμάτων των Προγραμμάτων Παρακολούθησης για τα Επιφανειακά Ύδατα στα Πλαίσια του Άρθρου 8 της Οδηγίας 2000/60/ΕΚ.

Όσον αφορά τα συστήματα υπόγειων υδάτων, οι περισσότεροι υδροφορείς του νησιού είναι φρεάτιοι, και είναι ανεπτυγμένοι σε ποτάμια ή παράκτιες αλλουβιακές αποθέσεις. Αυτοί είναι οι μεγαλύτεροι και οι πιο δυναμικοί υδροφορείς, οι οποίοι ανατροφοδοτούνται κυρίως από τις παροχές ποταμών και τις βροχοπτώσεις. Υπάρχουν τρεις μεγάλοι παράκτιοι υδροφορείς οι οποίοι περιλαμβάνουν όλες τις κάθετες κοίτες των ποταμών. Τα παράκτια τμήματα αυτών των υδροφορέων συνίστανται από άμμο, ιλύ, ασβεστόλιθους, κροκαλοπαγή πετρώματα και άργιλο. Οι κοίτες των ποταμών αποτελούνται από αλλουβιακές αποθέσεις, κροκάλες, άμμο και ιλύ. Αυτοί οι υδροφορείς είναι φρεάτιοι και έχουν βάθος γύρω στα 30m. Εκτός από τον μεγάλο αλλά όχι και τόσο παραγωγικό υδροφορέα των τροαδικών μαγματικών βράχων, οι άλλοι υδροφορείς υφίστανται σε γύψο, ψαμμίτες, ασβεστόλιθους και κρητίδες. Αυτοί οι υδροφορείς είναι κυρίως φρεάτιοι και σε κάποια τμήματα ημιπερατοί ή υπό πίεση. Αυτά τα τμήματα είναι καλυμμένα από στρώματα ιλύος και λάσπης ή από αμμώδη μάργα. Παρατηρήθηκε ότι ο υδροφορέας του όρους

Τρόδος, έχει αναπτυχθεί γενικά σε οφιόλιθους χαμηλής διαπερατότητας και τοπικά σε μέτρια διαπερατές διαρρηγμένες ζώνες μαγματικών βράχων και για αυτό είναι υπό-πίεση σε κάποια τμήματα. Όλοι οι υδροφορείς της Κύπρου (66) έχουν ομαδοποιηθεί σε 20 συστήματα υπόγειων υδάτων, με βάση τη λιθολογία, τα υδραυλικά χαρακτηριστικά, τις πιέσεις και τη σπουδαιότητα του κάθε υδροφορέα. Δέκα συστήματα υπόγειων υδάτων έχουν άμεση σύνδεση με τη θάλασσα. Το σύστημα υπόγειων υδάτων της Λεμεσού εκρέει στη θάλασσα και η εκροή φτάνει τα 350 m³/h, ενώ τα άλλα υδατικά συστήματα έχουν εκροή χαμηλότερη από 150 m³/h. Τα περισσότερα συστήματα υπόγειων υδάτων είναι φρεάτια με κάποια τμήματα ημιπερατά ή υπό πίεση. Μόνο οι γύψοι Μαρώνι είναι εντελώς υπό πίεση. Το οικοσύστημα των βάλτων Φασούρι (κοντά στη αλμυρή λίμνη Ακρωτήρι) είναι το μοναδικό οικοσύστημα στην Κύπρο που εξαρτάται άμεσα από τα υπόγεια ύδατα και συγκεκριμένα από το υδατικό σύστημα του Ακρωτηρίου.

Μέχρι και το 1997 η μοναδική πηγή υδατικών πόρων στην Κύπρο, ήταν η βροχόπτωση. Σύμφωνα με μια μακρά σειρά παρατηρήσεων η μέση ετήσια βροχόπτωση, περιλαμβανόμενης και της χιονόπτωσης, είναι 503 χιλιοστόμετρα, ενώ από το 2000 μέχρι σήμερα έχει μειωθεί στα 463 χιλιοστόμετρα. Η ποσότητα νερού που αντιστοιχεί στην ολική επιφάνεια της ελεύθερης περιοχής της Κύπρου ανέρχεται στα 2.750 εκατομμύρια κυβικά μέτρα (ΕΚΜ), αλλά μόνο το 10% ή 275 ΕΚΜ προσφέρεται για εκμετάλλευση, αφού τα υπόλοιπα 90% περίπου επιστρέφουν στην ατμόσφαιρα ως απευθείας εξάτμιση και διαπνοή.

Η βροχόπτωση είναι γεωγραφικά ανομοιόμορφα κατανεμημένη με τη μέγιστη στους δύο ορεινούς όγκους και την ελάχιστη στις ανατολικές πεδινές και παράλιες περιοχές. Επιπρόσθετα υπάρχει και μεγάλη διαχρονική διακύμανση της βροχόπτωσης με συχνές συνεχείς ανομβρίες διάρκειας δύο μέχρι τεσσάρων χρόνων.

Η μέση ετήσια ποσότητα των 275 ΕΚΜ νερού κατανέμεται με μια αδρή αναλογία 1:3 σε επιφανειακή αποθήκευση και σε υπόγεια νερά αντίστοιχα. Από την υπόγεια αποθήκευση περίπου το 1/3 ρέει στη θάλασσα.

Επομένως, η Κύπρος χαρακτηρίζεται γενικά από έλλειψη πόρων γλυκού νερού περιορίζοντας τις δυνατότητες γεωργικής εκμετάλλευσης των εδαφών, αλλά και την γενική παραγωγικότητα του χερσαίου οικοσυστήματος. Παρόλο που τα τελευταία 40 χρόνια προτεραιότητα του κράτους ήταν η ανάπτυξη των υδάτινων πόρων και η προώθηση μέτρων εξοικονόμησης, η περιορισμένη διαθεσιμότητα νερού παραμένει γεγονός. Τα αυξημένα φαινόμενα σοβαρής ανομβρίας – ως αποτέλεσμα των κλιματικών αλλαγών - καθώς και η μεγάλη αύξηση των υδατικών αναγκών επιδεινώνουν την κατάσταση.

Τα μειωμένα αποθέματα επιφανειακών υδάτων οδήγησαν στην υπεράντληση των υδροφορέων, με αποτέλεσμα τα περισσότερα συστήματα υπόγειων υδάτων να θεωρείται σήμερα ότι βρίσκονται σε κίνδυνο. Το μεγαλύτερο πρόβλημα υπεράντλησης μεταξύ των υπόγειων υδροφορέων της ελεύθερης Κύπρου, παρατηρείται στους υδροφορείς Κοκκινοχωριών, Κιτίου, Γερμασόγειας, Ακρωτηρίου και Πέγειας με αποτέλεσμα τη διεύδυση του θαλάσσιου νερού στους υδροφορείς και τον επηρεασμό της ποιότητας των υδάτων. Στις περιοχές αυτές εφαρμόζεται ειδική νομοθεσία που μεταξύ άλλων προνοεί την παροχή άδειας για άντληση του υπόγειου νερού και κατά συνέπεια ελέγχεται η υπόγεια στάθμη του.

Τα τελευταία χρόνια στο υδατικό ισοζύγιο της χώρας προστέθηκαν σημαντικές ποσότητες αφαλατωμένου θαλασσινού νερού και νερού από την επαναχρησιμοποίηση εξαγνισμένου

λιμμάτων. Παράλληλα προωθήθηκε η χρήση Βελτιωμένων Συστημάτων Άρδευσης φτάνοντας το 95% στις αρδευόμενες καλλιέργειες και εξοικονομώντας 55 εκ. κυβικών μέτρων νερού ετησίως.

Η ετήσια εκτίμηση αναγκών σε νερό σε όλες τις περιοχές που ελέγχονται από την κυβέρνηση της Κυπριακής Δημοκρατίας για το έτος 2011, ανέρχεται σε 252 εκατομμύρια m³. Οι υπολογιζόμενες ανάγκες σύμφωνα με την Τελική Έκθεση Υδατικής Πολιτικής κατ'εφαρμογήν της Οδηγίας Πλαίσιο για τα νερά, κατανομούνται ως ακολούθως:

Πίνακας 6-1: Εκτίμηση Ετήσιων Αναγκών ανά Τύπο Χρήσης για το έτος 2011

Τύπος Χρήσης	Εκτίμηση αναγκών Εκατ. m ³	Ποσοστιαία κατανομή επί του συνόλου
Άρδευση	152,0	60%
Αστική Χρήση	73,5	30%
Κτηνοτροφία	8,5	3%
Βιομηχανική Χρήση	8,0	3%
Άρδευση χώρων πρασίνου	10,0	4%
Συνολική εκτίμηση αναγκών	252,0	100%

Η διαθεσιμότητα νερού στις πεδινές και παράκτιες περιοχές έχει αυξηθεί σημαντικά από τα κυβερνητικά υδατικά έργα και έχει μειωθεί ο ανταγωνισμός για νερό μεταξύ ύδρευσης και άρδευσης. Ωστόσο, η ζήτηση νερού άρδευσης, ειδικά σε περιόδους ξηρασίας, δεν ικανοποιείται πάντα. Η ποιότητα των υπογείων υδάτων θεωρείται ιδιαίτερα σημαντική, καθώς η πλειοψηφία των υπόγειων υδάτινων σωμάτων βρίσκονται σε κακή ποσοτική κατάσταση και η αποκατάστασή τους δεν αποτελεί εύκολη διαδικασία. Η ξηρασίες είναι επίσης σημαντικές για τον τομέα, δεδομένης της συχνότητάς τους ενώ τα υφιστάμενα μέτρα δεν θεωρούνται ικανοποιητικά.

Όσον αφορά τη διαθεσιμότητα νερού για άρδευση, τα μέτρα που έχουν εφαρμοστεί έως τώρα δεν έχουν πλήρως ικανοποιήσει τη ζήτηση για νερό, καθώς η γεωργία αποτελεί τον κύριο χρήστη νερού στην Κύπρο (πάνω από 60% της συνολικής ζήτησης), και την καλοκαιρινή περίοδο όταν τα διαθέσιμα νερού είναι περιορισμένα, επιβάλλονται συχνά περικοπές στην παροχή νερού άρδευσης. Επιπλέον, το ανακυκλωμένο νερό διανέμεται μέσω των Κυβερνητικών Υδατικών Έργων (ΚΥΕ) μόνο στις πεδινές και παράκτιες περιοχές, καθώς η κατασκευή των απαραίτητων υποδομών μεταφοράς στις ορεινές περιοχές δεν είναι οικονομικά εφικτή. Τα μόνα ΚΥΕ για παροχή νερού άρδευσης στις ορεινές περιοχές είναι τα φράγματα τα οποία είναι περιορισμένης χωρητικότητας και τα αποθέματά τους εξαντλούνται σε περιόδους ξηρασίας. Αυτό οδήγησε τους αγρότες στις ορεινές περιοχές να χρησιμοποιούν υπόγεια ύδατα από ιδιωτικές γεωτρήσεις για να καλύψουν τις ανάγκες τους σε άρδευση, με συνέπεια την υπεράντληση των υδροφορέων.

Όπως προαναφέρθηκε, τα επιφανειακά υδάτινα σώματα στην Κύπρο είναι κυρίως οι ταμειυτήρες, στους οποίους η παροχή κατά τους θερινούς μήνες είναι ελάχιστη. Ως αποτέλεσμα, δεν επιτυγχάνεται ικανοποιητική αραίωση της συγκέντρωσης των ρύπων και σε συνδυασμό με τα υψηλά επίπεδα εξάτμισης, η ποιότητα των υδάτων απειλείται με υποβάθμιση. Εν τούτοις, πρέπει να σημειωθεί ότι μια τάση επιδείνωσης της ποιότητας των υδάτων παρατηρείται κυρίως στους υπόγειους υδροφορείς της Κύπρου, λόγω της απότομης αστικοποίησης τα τελευταία χρόνια και της διάθεσης των υγρών αστικών αποβλήτων σε σηπτικούς βόθρους, της εντατικής

καλλιέργειας και χρήσης λιπασμάτων και, της υπεράντλησης των υπογείων υδάτων με αποτέλεσμα την υφαλμύρωση των παράκτιων υδροφορέων

Όσον αφορά την ποιότητα των υδάτων, η κύρια απειλή προκαλείται από τη ρύπανση από εντατικές γεωργικές καλλιέργειες. Μέτρα για την προστασία των υδάτων από τις γεωργικές δραστηριότητες προωθούνται μέσα από το Πρόγραμμα Γεωργικής Ανάπτυξης 2007-13, και συγκεκριμένα μέσα από τις Κανονιστικές Απαιτήσεις Διαχείρισης, την εφαρμογή των Καλών Γεωργικών και Περιβαλλοντικών Συνθηκών και την παροχή επιδοτήσεων για την εφαρμογή άλλων μέτρων για τη μείωση των απορροών (με την εγκατάσταση φυτοφρακτών) και τον περιορισμό της χρήσης χημικών σκευασμάτων (λιπάσματα, εντομοκτόνα), όπως η μηχανική καταστροφή των αγριόχορτων, τα συστήματα ολοκληρωμένης διαχείρισης παραγωγής και/ή χαμηλών εισροών και η οργανική παραγωγή. Επίσης, μέσα από το Σύστημα Παροχής Συμβουλών σε γεωργικές εκμεταλλεύσεις που προβλέπεται από το Πρόγραμμα Γεωργικής Ανάπτυξης, οι γεωργοί μπορούν να ενημερώνονται για τις βέλτιστες πρακτικές για την προστασία των υδάτων.

Λαμβάνοντας υπόψη τους Κοινούς Δείκτες Πλαισίου, η γεωργία αποτελεί τον μεγαλύτερο καταναλωτή ύδατος στην Κύπρο⁶ με 91,5 εκατομμύρια κυβικά μέτρα ετησίως (70% της συνολικής κατανάλωσης). Τα στοιχεία για την ποιότητα των υδάτων⁷ αναδεικνύουν την αναγκαιότητα λήψης μέτρων αφού παρατηρείται περίσσεια αζώτου (115,8 kgN/ha/y, ΕΕ-27: 50,8) και φωσφόρου (20.3 kgP/ha/y, ΕΕ-27: 1,8) στο 17,4% των δειγμάτων των υπογείων υδάτων τα οποία και κατατάσσονται στην κατηγορία χαμηλής ποιότητας (13,3% ΕΕ-27). Οι πρόσφατες θεσμικές ρυθμίσεις (ορισμός ενιαίας αρχής υδάτων αλλά και η πλήρης εφαρμογή της Οδηγίας για τα νερά) σε συνδυασμό με τις προβλέψεις της ΚΑΠ αλλά και την εφαρμογή των αγροπεριβαλλοντικών μέτρων, αναμένεται να μειώσουν τις αρνητικές επιπτώσεις στην ποιότητα των υδάτων. Η προώθηση συλλογικών αρδευτικών έργων για την αξιοποίηση των επιφανειακών απορροών επίσης κρίνεται αναγκαία, έτσι ώστε να περιορισθούν οι πιέσεις στους υπόγειους υδροφορείς από τις γεωτρήσεις.

6.1.6 Αέρας

Η αξιολόγηση της ποιότητας του αέρα της Κύπρου κατά την περίοδο ετοιμασίας της τελευταίας Έκθεσης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Περιβάλλοντος έδειξε διαρκή βελτίωση αφού οι συγκεντρώσεις των πλείστων ρύπων ήταν εντός των επιτρεπόμενων ορίων, με εξαίρεση τις συγκεντρώσεις όζοντος και αιωρούμενων σωματιδίων, οι οποίες οφείλονταν σε μεγάλο βαθμό σε διασυννοριακή ρύπανση. Οι κύριες πηγές ρύπων ήταν οι οδικές μεταφορές και η βιομηχανία.

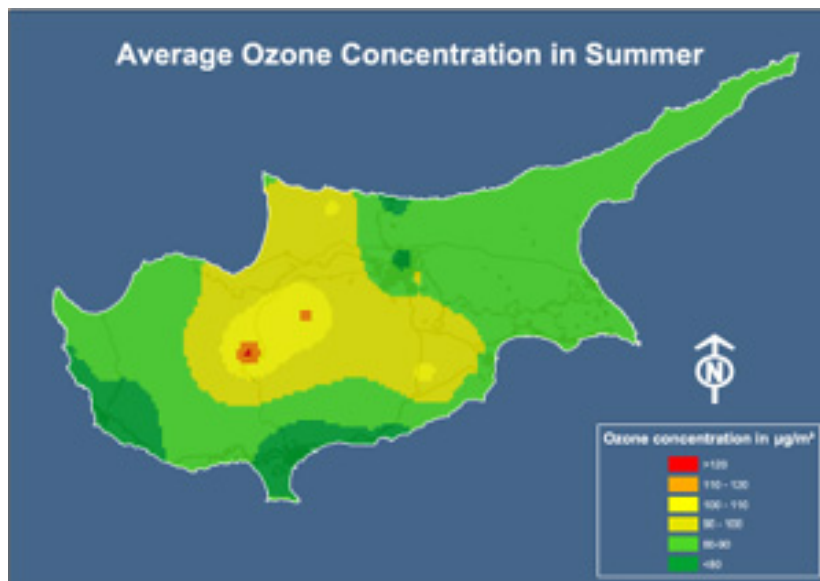
Ειδικότερα, οι κυριότερες ανθρωπογενείς πηγές αιωρούμενων σωματιδίων, σύμφωνα με υπολογισμούς του Τομέα Ατμοσφαιρικής Ποιότητας, είναι οι καύσεις (για σκοπούς παραγωγής ηλεκτρισμού, θέρμανσης, κ.α.), η παραγωγή τσιμέντου και ασβέστη και οι εκπομπές από οχήματα. Όσον αφορά τα φυσικά αίτια στην Κύπρο, σημαντικό ρόλο διαδραματίζουν οι ανεμοθύελλες προερχόμενες από τη Βόρεια Αφρική και τη Μέση Ανατολή, η ξηρασία και ανομβρία που επικρατεί στο νησί με αποτέλεσμα ποσότητες σκόνης να μεταφέρονται στην ατμόσφαιρα από γεωργικές περιοχές, ενώ ένα ποσοστό σκόνης γύρω στο 19% οφείλεται σε άλατα από τη θάλασσα (Baumbach, 2004). Επιστημονικές μελέτες απέδειξαν μέσω μοντέλων κατεύθυνσης ανέμων πως το 13-16% των αέριων μαζών που φθάνουν στην Ανατολική Μεσόγειο

⁶ ΔΚΠ 39 Water abstraction in Agriculture

⁷ ΔΚΠ 40 Water quality

προέρχονται από την έρημο Σαχάρα με αποτέλεσμα να αυξάνονται τα αιωρούμενα σωματίδια σκόνης στην ατμόσφαιρα της Κύπρου (Paschalidou et al., 2010). Η Κύπρος επηρεάζεται από 6-8 ανεμοθύελλες Σαχάρας, διάρκειας 2-4 ημερών σε ετήσια βάση και οι οποίες παρουσιάζουν μεγαλύτερη συχνότητα το καλοκαίρι και την άνοιξη (Kleanthous et al., 2009).

Στην περίπτωση του Όζοντος οι υπερβάσεις του 8ώρου στόχου για το 2010 (120 $\mu\text{g}/\text{m}^3$), που παρατηρούνται κυρίως σε μη αστικές περιοχές, όπως είναι η Αγία Μαρίνα Ξυλιάτου, οφείλονται πρώτιστα στη διασυννοριακή ρύπανση και στις κλιματολογικές συνθήκες που επικρατούν στην Κύπρο και ευρύτερα στο μεσογειακό χώρο (ψηλές θερμοκρασίες, μεγάλη ηλιοφάνεια), οι οποίες ευνοούν τη δημιουργία του. Σύμφωνα με τις πληροφορίες που απεικονίζονται στον χάρτη που ακολουθεί, το όζον είναι ρύπος που απαντάται συχνότερα σε αγροτικές περιοχές με υψηλό υψόμετρο, παρά σε αστικές περιοχές.

Εικόνα 6-2: Μέση εκτιμώμενη συγκέντρωση Όζοντος κατά τη διάρκεια του Καλοκαιριού

Παρότι η Κύπρος συνεισφέρει μόλις το 0,2% στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι το 2008 ήταν η χώρα με την μεγαλύτερη αύξηση εκπομπών σε σχέση με το 1990 (+65%) και είναι στις 10 χώρες με τις μεγαλύτερες ποσότητες εκπομπών ανά κάτοικο (το 2011 ήταν 10.9 t CO₂ e./ κάτοικο για την Κύπρο, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν 9 t CO₂ e./ κάτοικο).

Σύμφωνα με την ετήσια καταγραφή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου του 2013, η συνεισφορά των τομέων σε σχέση με το σύνολο των εκπομπών από τους τομείς εκτός του συστήματος εμπορίας εκπομπών για το έτος 2011 είναι περίπου 49% από τον τομέα των μεταφορών, 16% από την γεωργία, 13% από τα απόβλητα, 14% από τον οικιακό και τριτογενή τομέα, 5% από την βιομηχανία εκτός εμπορίας και 3% από την χρήση φθοριούχων αερίων (HFCs και PFCs).

Η Κύπρος έχει δεσμευτεί μέσα από το Κοινοτικό κεκτημένο (Απόφαση 406/2009/ΕΚ) και τις διεθνείς συμφωνίες (δεύτερη περίοδος Πρωτοκόλλου του Κιότο) για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από την κατανάλωση ενέργειας στους τριτογενείς τομείς και σε μικρές βιομηχανίες, βιομηχανικές διεργασίες, γεωργία και διαχείριση αποβλήτων κατά 5% μέχρι το 2020 σε σχέση με το 2005. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση καταγραφής εκπομπών του 2013, οι εκπομπές το 2011 από τους πιο πάνω τομείς αυξήθηκαν κατά 4,2% σε σχέση με το 2005.

Παράλληλα, σύμφωνα με την τροποποίηση του Πρωτοκόλλου του Γκέτεμποργκ⁸, οι εκπομπές αμμωνίας από γεωργικά λιπάσματα θα πρέπει να μειωθούν κατά 10% έως το 2020 σε σχέση με το 2005. Το 2011 οι εκπομπές αμμωνίας ήταν 5,1 kt, ενώ κατά το έτος βάσης 2005 οι εκπομπές ήταν 5,8 kt.

Με βάση τα πιο πάνω διαφαίνεται η δυνατότητα περαιτέρω μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κυρίως από τους τομείς της ηλεκτροπαραγωγής, των μεταφορών και της γεωργίας, όπως αναλυτικά περιγράφονται στο κεφάλαιο 6.1.7 της παρούσας.

6.1.7 Κλιματικοί Παράγοντες

Η Κύπρος, έχει Μεσογειακό κλίμα με θερμά και ξηρά καλοκαίρια και ήπιους και βροχερούς χειμώνες. Οι κλιματικές διαφοροποιήσεις εντός του νησιού οφείλονται σε χωρικές διαφοροποιήσεις λόγω υψομετρικών διαφορών καθώς και λόγω της επίδρασης της θάλασσας όπου σε παράλιες περιοχές παρατηρούνται πιο δροσερά καλοκαίρια και ήπιοι χειμώνες συγκριτικά με την ενδοχώρα.

Η βροχόπτωση στην Κύπρο είναι γεωγραφικώς ανομοιόμορφα κατανομημένη. Η μέση ετήσια βροχόπτωση κυμαίνεται από 450mm στα χαμηλότερα υψόμετρα μέχρι τα 1100mm περίπου στην περιοχή Τρόοδους με τη μέση τιμή για το έτος 2010-2011 να εκτιμάται στα 465mm. Το 60% της ετήσιας βροχόπτωσης παρατηρείται κατά τη διάρκεια των χειμερινών μηνών ενώ την άνοιξη και το φθινόπωρο σημειώνονται τοπικές βροχές.

Οι θερμοκρασίες που καταγράφονται παρουσιάζουν μεγάλη χωρική και χρονική διακύμανση. Στις ορεινές περιοχές και ειδικότερα στο Τρόοδος καταγράφονται οι μικρότερες τιμές μέσης μέγιστης και ελάχιστης θερμοκρασίας. Οι παραθαλάσσιες περιοχές παρουσιάζουν μικρότερες μέσες τιμές θερμοκρασίας συγκριτικά με την ενδοχώρα.

Γενικώς, παρατηρείται μια εποχιακή μεταβολή των ανέμων και μετατροπή τους από δυτικούς/νοτιοδυτικούς το χειμώνα σε βόρειους/βορειοδυτικούς το καλοκαίρι. Επιπλέον, λόγω μεταβολών στη θερμοκρασία, προκαλούνται διαφορές στην ατμοσφαιρική πίεση πάνω από την ξηρά και τη θάλασσα δημιουργώντας ένα σύστημα κυκλοφορίας του αέρα που συμπεριλαμβάνει τους αναβατικούς και καταβατικούς ανέμους των ορεινών περιοχών και τις θαλάσσιες και απόγειες αύρες των παραλιών. Η ταχύτητα ανέμου που καταγράφεται στις περισσότερες περιοχές της Κύπρου είναι 3-4m/s και η ταχύτητα στα νοτιοανατολικά παράλια 4-5m/s (Iacovides et al., 2002).

Σύμφωνα με τον Οργανισμό Γεωργικής Ασφάλισης Κύπρου, κατά τη διάρκεια της περιόδου 1987-2007 το πιο συχνό ακραίο καιρικό φαινόμενο που προκάλεσε ζημιές στις καλλιέργειες ήταν το χαλάζι με συχνότητα εμφάνισης 100%, στη συνέχεια ο παγετός με συχνότητα εμφάνισης 83%, οι ξηρασίες με 70%, οι καύσωνες και οι ανεμοθύελλες με 53% και οι πλημμύρες με 47%.

Σύμφωνα με τις προβλέψεις του περιοδικού κλιματικού μοντέλου PRECIS για την περίοδο 2021-2050, η διάρκεια των περιόδων ανομβρίας (βροχόπτωση <0.5mm) θα αυξηθεί έως και 12 μέρες το χρόνο κατά μέσο όρο, ο μέσος αριθμός των ημερών με καύσωνα (μέγιστη θερμοκρασία >35oC) θα αυξηθεί από 2 έως 34 μέρες το χρόνο, ενώ ο μέσος αριθμός των νυχτών παγετού (ελάχιστη θερμοκρασία τη νύχτα <0oC) αναμένεται να μειωθεί έως και 8 μέρες κατά μέσο όρο.

⁸ http://www.unece.org/fileadmin/DAM/env/lrtap/full%20text/Informal_document_no_17_No23_Consolidated_text_checked_DB_10_Dec2012_-_YT_-_10.12.2012.pdf

Εκτός από το διοξείδιο του άνθρακα (CO₂), του οποίου η περιεκτικότητα στην ατμόσφαιρα παίζει καταλυτικό ρόλο για την απορρόφηση θερμότητας και επομένως αύξησης της θερμοκρασίας και μεγάλη συμβολή στο φαινόμενο του θερμοκηπίου, υπάρχουν και άλλα αέρια, των οποίων το μόριο έχει ανάλογες ιδιότητες απορρόφησης και συγκράτησης της υπέρυθρης ακτινοβολίας και σημαντικής συμβολής στο φαινόμενο του θερμοκηπίου. Τα βασικότερα είναι το μεθάνιο (CH₄), αζωτούχες ενώσεις (N₂O και NO_x), και το φρέον (Χλωριωμένοι Υδρογονάνθρακες), με πολλαπλάσια ως προς το διοξείδιο του άνθρακα ικανότητα απορρόφησης της θερμότητας. Πιο συγκεκριμένα, οι αντιστοιχίες ικανότητας απορρόφησης της θερμότητας των βασικών αερίων σε ισοδύναμες ποσότητες διοξειδίου του άνθρακα (CO₂ equivalent) είναι μεθάνιο CH₄=23 CO₂ eq, αζωτούχες ενώσεις=296 CO₂ eq και Χλωριωμένοι Υδρογονάνθρακες=150.000 CO₂ eq.

Παρότι η Κύπρος συνεισφέρει μόλις το 0,2% στις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, μέχρι το 2008 ήταν η χώρα με την μεγαλύτερη αύξηση εκπομπών σε σχέση με το 1990 (+65%) και είναι στις 10 χώρες με τις μεγαλύτερες ποσότητες εκπομπών ανά κάτοικο (το 2011 ήταν 10.9 t CO₂ e./ κάτοικο για την Κύπρο, ενώ ο μέσος όρος της ΕΕ ήταν 9 t CO₂ e./ κάτοικο).

Σύμφωνα με την ετήσια καταγραφή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου του 2013, η συνεισφορά των τομέων σε σχέση με το σύνολο των εκπομπών από τους τομείς εκτός του συστήματος εμπορίας εκπομπών για το έτος 2011 είναι περίπου 49% από τον τομέα των μεταφορών, 16% από την γεωργία, 13% από τα απόβλητα, 14% από τον οικιακό και τριτογενή τομέα, 5% από την βιομηχανία εκτός εμπορίας και 3% από την χρήση φθοριούχων αερίων (HFCs και PFCs).

Η Κύπρος έχει δεσμευτεί μέσα από το Κοινοτικό κεκτημένο (Απόφαση 406/2009/ΕΚ) και τις διεθνείς συμφωνίες (δεύτερη περίοδος Πρωτοκόλλου του Κιότο) για μείωση των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από την κατανάλωση ενέργειας στους τριτογενείς τομείς και σε μικρές βιομηχανίες, βιομηχανικές διεργασίες, γεωργία και διαχείριση αποβλήτων κατά 5% μέχρι το 2020 σε σχέση με το 2005. Σύμφωνα με την ετήσια έκθεση καταγραφής εκπομπών του 2013, οι εκπομπές το 2011 από τους πιο πάνω τομείς αυξήθηκαν κατά 4,2% σε σχέση με το 2005.

Με βάση τα πιο πάνω διαφαίνεται η δυνατότητα περαιτέρω μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου κυρίως από τους τομείς της ηλεκτροπαραγωγής, των μεταφορών και της γεωργίας.

Στον τομέα της ενέργειας διαφαίνονται ιδιαίτερες προοπτικές ανάπτυξης από την προώθηση της χρήσης των ΑΠΕ και της ενεργειακής απόδοσης. Το ιδιαίτερα υψηλό κόστος της ενέργειας στην Κύπρο και το γεγονός ότι αποτελεί τη μεγαλύτερη πηγή εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αποτελούν τα βασικά χαρακτηριστικά του ενεργειακού τομέα που αποδίδονται στην υπέρμετρη εξάρτηση του στην εισαγωγή πετρελαιοειδών, την αδυναμία σύνδεσης του με τα Διευρωπαϊκά δίκτυα λόγω του νησιωτικού χαρακτήρα της χώρας, και στο μικρό μέγεθος της αγοράς που αποτρέπει τον ανταγωνισμό στην εγχώρια αγορά. Το 2012, σύμφωνα με στοιχεία της Υπηρεσίας Ενέργειας, τα πετρελαιοειδή συνεισέφεραν 95,2% στην πρωτογενή κατανάλωση και 72,8% στην τελική κατανάλωση ενέργειας. Το ατύχημα στη ναυτική βάση Ευάγγελος Φλωράκης τον Ιούλιο του 2011, που είχε ως συνέπεια την καταστροφή μεγάλου μέρους του μεγαλύτερου και αποδοτικότερου ηλεκτροπαραγωγού σταθμού της Κύπρου και την αναστολή των εργασιών του, ανέδειξε εντονότερα την εξάρτηση του ενεργειακού συστήματος της χώρας από τις εισαγωγές πετρελαιοειδών. Τα τελευταία έτη καταβάλλονται ιδιαίτερες προσπάθειες για απεξάρτηση της οικονομίας από το πετρέλαιο κυρίως μέσω της προώθησης της διείσδυσης των Ανανεώσιμων Πηγών Ενέργειας (ΑΠΕ) στην παραγωγή και κατανάλωση ενέργειας, καθώς και μέτρων

εξοικονόμησης ενέργειας – βελτίωσης της ενεργειακής απόδοσης. Το 2012 το ποσοστό συνεισφοράς των ΑΠΕ στην τελική ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας ανήλθε στο 7,7%, ενώ το 2013 η ηλεκτροπαραγωγή από ΑΠΕ αυξήθηκε κατά περίπου 28% σε σχέση με το 2012. Σημειώνεται ότι ο σχετικός ποσοτικός στόχος (συνεισφορά ΑΠΕ στην τελική ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας) που τέθηκε στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα της Κύπρου ανέρχεται στο 13% μέχρι το 2020. Πρόσθετα, στο Εθνικό Σχέδιο Δράσης για τις ΑΠΕ που υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούλιο του 2010, και το οποίο βρίσκεται υπό αναθεώρηση, τίθεται και ο υποχρεωτικός στόχος για αύξηση του ποσοστού διείσδυσης των ΑΠΕ στην τελική κατανάλωση στις μεταφορές στο 10%, μέχρι το 2020. Όσον αφορά την εξοικονόμηση ενέργειας, για σκοπούς εφαρμογής της Οδηγίας 2012/27/ΕΕ για την ενεργειακή απόδοση αλλά και στα πλαίσια του 2ου Εθνικού Σχεδίου Δράσης για την Ενεργειακή Απόδοση που υποβλήθηκε στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή τον Ιούλιο του 2011, η Κύπρος έχει θεσπίσει ενδεικτικό στόχο για εξοικονόμηση 14,3% στην πρωτογενή κατανάλωση ενέργειας το 2020 (που αποτελεί και Εθνικό Στόχο στο ΕΜΠ) και εξοικονόμηση 10% στην τελική κατανάλωση ενέργειας μέχρι το 2016. Επιπρόσθετα από τα πιο πάνω, για σκοπούς εφαρμογής των Οδηγιών 2012/27/ΕΕ και 2010/31/ΕΕ, η Κύπρος την περίοδο 2014-2020, υποχρεούται να λάβει νέα μέτρα εξοικονόμησης ενέργειας, όπως για παράδειγμα την ενεργειακή αναβάθμιση 3% ετησίως του εμβαδού των χρησιμοποιούμενων ιδιόκτητων δημοσίων κτιρίων, την προώθηση της υλοποίησης έργων συμπαραγωγής ηλεκτρισμού και θερμότητας υψηλής απόδοσης, τη διενέργεια ενεργειακών ελέγχων, την παροχή ενεργειακών υπηρεσιών, τη μεγαλύτερη διείσδυση των κτιρίων με σχεδόν μηδενική κατανάλωση ενέργειας στο κτιριακό απόθεμα κλπ. Στην Κύπρο τα κτίρια ευθύνονται περίπου για το 30% της κατανάλωσης ενέργειας και σε συνδυασμό με την ανάγκη εκπλήρωσης των υποχρεώσεων που θέτουν οι σχετικές κοινοτικές Οδηγίες, η προώθηση επενδύσεων για την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιρίων αποτελεί προτεραιότητα της Κυβέρνησης. Το Σχέδιο Δράσης για την Ενεργειακή Απόδοση περιλαμβάνει μια σειρά από μέτρα που αφορούν, μεταξύ άλλων, επενδύσεις για εξοικονόμηση ενέργειας σε δημόσια κτίρια, οικίες, κτίρια του τριτογενούς τομέα και βιομηχανίες, την προώθηση συμπαραγωγής υψηλής απόδοσης κλπ. Ο στόχος εξοικονόμησης πρωτογενούς ενέργειας το 2012 ήταν 1,58% ενώ η πραγματική εξοικονόμηση πρωτογενούς ενέργειας, σε σύγκριση με το σενάριο αναφοράς, ανήλθε σε 12,34%. Αξίζει να σημειωθεί ότι πέραν των μέτρων εξοικονόμησης που λήφθηκαν το 2012, η μείωση της δραστηριότητας σε επιμέρους τομείς της οικονομίας εξαιτίας της οικονομικής κρίσης, είχε σημαντική επίδραση στην ενεργειακή κατανάλωση του 2012. Η βελτίωση της ενεργειακής αποδοτικότητας της χώρας αντικατοπτρίζεται και στη πτωτική τάση που παρουσιάζει ο δείκτης ενεργειακής έντασης (πρωτογενής κατανάλωση ενέργειας ως προς το ΑΕΠ) που μειώθηκε στο 166,9 το 2012 από 173,6 το 2011 και 176,9 το 2010. Με βάση τα πιο πάνω διαφαίνεται η ανάγκη μείωσης των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου πρωτίστως από τον τομέα της ηλεκτροπαραγωγής, μέσω της ενεργειακής απόδοσης, της προώθησης των ΑΠΕ, και της εισαγωγής του φυσικού αερίου στο ενεργειακό μίγμα της χώρας. Κατά την προγραμματική περίοδο 2007-2013 υλοποιήθηκε μικρός αριθμός έργων στον τομέα της ενέργειας που αφορούσαν στην εγκατάσταση φωτοβολταϊκών συστημάτων σε δημόσια κτίρια (στρατόπεδα, σχολεία) αυξάνοντας τη δυναμικότητα παραγωγής ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές και συμβάλλοντας στην αύξηση της συνεισφοράς των ΑΠΕ στη συνολική κατανάλωση ενέργειας. Οι παρεμβάσεις αυτές παρουσίασαν ιδιαίτερα μεγάλη ζήτηση και ταχείς ρυθμούς υλοποίησης, αποτελώντας τη βάση για την υλοποίηση αντίστοιχου χαρακτήρα παρεμβάσεων κατά τη νέα προγραμματική περίοδο.

Στο τομέα των μεταφορών, η προώθηση του σχεδιασμού και υλοποίησης δράσεων βιώσιμης αστικής κινητικότητας στις πόλεις θα συμβάλουν στην ενίσχυση του συστήματος δημοσίων μεταφορών και στη μείωση των εκπομπών θερμοκηπίου από τον τομέα των μεταφορών. Η προώθηση παρεμβάσεων βιώσιμης αστικής κινητικότητας όπως η εφαρμογή του Ολοκληρωμένου Σχεδίου Κινητικότητας της Λευκωσίας και η ανάπτυξη αντίστοιχων σχεδίων για τις υπόλοιπες πόλεις θα συμβάλουν στην εξισορρόπηση των χρήσεων των διαφόρων μέσων μεταφοράς και κυρίως στην ενίσχυση του συστήματος δημοσίων μεταφορών με συνεπακόλουθη μείωση των εκπομπών θερμοκηπίου από τον τομέα των μεταφορών συμβάλλοντας στην επίτευξη του σχετικού στόχου που τίθεται στο ΕΜΠ. Το λιμάνι Λεμεσού με την προώθηση κατάλληλων βελτιώσεων στις υποδομές του, παρουσιάζει προοπτικές λόγω και της στρατηγικής θέσης της Κύπρου μεταξύ τριών ηπείρων, για να αποτελέσει κέντρο μεταφόρτωσης και διακίνησης προϊόντων μεταξύ της Ευρώπης, Ασίας και Αφρικής(hub), αλλά και για να εξυπηρετήσει εταιρείες από το εξωτερικό που δραστηριοποιούνται στον τομέα των ερευνών για υδρογονάνθρακες. Για την επίτευξη αυτής της στρατηγικής επιδίωξης απαιτείται η περαιτέρω αναβάθμιση των λιμενικών υποδομών της χώρας αφού η υφιστάμενη υποδομή δεν μπορεί να καλύψει τις ανάγκες του κυπριακού φορτίου και του φορτίου μεταφόρτωσης. Η αντιμετώπιση περαιτέρω ελλείψεων στο Διευρωπαϊκό Οδικό Δίκτυο θα συμβάλει στη μείωση του χρόνου διακίνησης και κατ' επέκταση στα σχετικά μεταφορικά κόστη και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας, θα βελτιωθεί η οδική ασφάλεια και η προσπελασιμότητα σε περιαστικές και αγροτικές περιοχές, ενώ παράλληλα θα απαμβλυνθεί η κυκλοφοριακή συμφόρηση με συνεπακόλουθη μείωση των ρύπων.

Η ξηρασία και λειψυδρία εξακολουθούν να αποτελούν το βασικό πρόβλημα όσον αφορά τις επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής. Οι κλιματικές μεταβλητές στην Κύπρο εστιάζονται κυρίως στην άνοδο της μέσης ετήσιας θερμοκρασίας και τη μείωση της μέσης ετήσιας βροχόπτωσης, καθώς και στα εντονότερα και πιο συχνά ακραία καιρικά φαινόμενα.

Οι τάσεις αυτές, που καταγράφηκαν τα τελευταία χρόνια, θα συνεχίσουν να παρατηρούνται σύμφωνα με τις προβλέψεις της Μετεωρολογικής Υπηρεσίας, τις εκθέσεις του παγκόσμιου οργανισμού IPCC και τη διεθνή βιβλιογραφία. Οι βροχοπτώσεις αποτελούν τον μοναδικό φυσικό πόρο νερού στην Κύπρο, εφόσον στο νησί υπάρχουν μόνο εποχικές λίμνες και ποταμοί. Σε συνδυασμό με άλλες κλιματικές αλλαγές που είναι ήδη ορατές στη χώρα, όπως οι δασικές πυρκαγιές, η εγκατάλειψη γεωργικής γης, οι χαμηλές αποδόσεις των καλλιεργειών, η διάβρωση, η ερημοποίηση, η απώλεια βιοποικιλότητας και το χαμηλό επίπεδο άνθρακα στο έδαφος, έχουν και θα συνεχίσουν να έχουν αλυσιδωτές αρνητικές συνέπειες στον άνθρωπο, τα φυσικά συστήματα και τις υποδομές. Ο νησιωτικός χαρακτήρας της Κύπρου και η τοποθεσία της στην ευαίσθητη λεκάνη της Μεσογείου την καθιστούν ακόμη πιο ευάλωτη στις μελλοντικές δυσμενείς συνέπειες της κλιματικής αλλαγής.

Στα πλαίσια του προγράμματος Life CYPADAPT, έχουν επισημανθεί οι επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής σε διάφορους τομείς της οικονομίας της Κύπρου, καθώς και οι επιπτώσεις που αναμένεται να επιδεινωθούν στον μέλλον, και ακολούθως έχουν επιλεγεί αυτές που αξιολογήθηκαν ως καίριας προτεραιότητας για ανάληψη δράσης προσαρμογής. Έχουν επίσης εντοπισθεί οι ανάγκες για επιπρόσθετες μελέτες, στοχεύοντας σε μια πιο λεπτομερή και ακριβή αξιολόγηση της ικανότητας προσαρμογής του κάθε τομέα, ενώ με τη χρήση ενός συστήματος πολύ-κριτηριακής ανάλυσης έχει γίνει προσχέδιο με τα καταλληλότερα μέτρα, δράσεις και τεχνικές προσαρμογής ανά τομέα λαμβάνοντας υπόψη την μεταξύ τους αλληλοεπίδραση. Τα

αποτελέσματα αυτής της εργασίας καταδεικνύουν ότι είναι σοβαρές οι αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής που παρατηρούνται διαχρονικά στο φυσικό περιβάλλον, με οριζόντιες και διατομεακές επιδράσεις σε βασικούς τομείς της οικονομίας, όπως είναι η υγεία, η γεωργία και η κτηνοτροφία, οι υδάτινοι πόροι, ο τουρισμός, τα δάση, οι ακτές, η χερσαία και θαλάσσια βιοποικιλότητα, τα οικοσυστήματα κ.ά.

Η διαμόρφωση της Εθνικής Στρατηγικής για την Προσαρμογή, η οποία θα ολοκληρωθεί τον Ιούνιο του 2014, θα προσφέρει το ολοκληρωμένο πλαίσιο δράσης για την αποτελεσματική πρόληψη και αντιμετώπιση των επιπτώσεων της αλλαγής του κλίματος και των ακραίων φυσικών διαταραχών στην Κύπρο.

Η στρατηγική αυτή έχει εντοπίσει μια σειρά από τομείς οικονομικής δραστηριότητας που επηρεάζονται από την κλιματική αλλαγή, όπως είναι η αλιεία και υδατοκαλλιέργειες, η γεωργία, ο τουρισμός και η ενέργεια, ενώ ταυτόχρονα επηρεάζονται βασικοί φυσικοί πόροι, όπως είναι τα ύδατα, τα δάση, οι παράκτιες ζώνες, το έδαφος και η βιοποικιλότητα. Μέσα από τις δράσεις που θα προτείνει η στρατηγική προσαρμογής αναμένεται να αντιμετωπιστούν τα προβλήματα που προκαλούνται από την κλιματική αλλαγή, δημιουργώντας έτσι συνθήκες βιώσιμης οικονομικής ανάπτυξης.

Επιπρόσθετα, οι δράσεις προσαρμογής θα προσφέρουν νέες ευκαιρίες για την αγορά και την απασχόληση σε τομείς όπως οι γεωργικές τεχνολογίες, η διαχείριση οικοσυστημάτων, οι κατασκευές και η διαχείριση υδάτων. Οι επιχειρήσεις θα μπορούν να αποκτήσουν νωρίς το πλεονέκτημα του πρωτοπόρου στην ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ανθεκτικών στην κλιματική αλλαγή, και να εκμεταλλευτούν επιχειρηματικές ευκαιρίες.

6.1.8 Πληθυσμός

Ο συνολικός πληθυσμός της Κύπρου το 2012 ανέρχεται σε 862.011 κατοίκους. Με έτος αναφοράς το 2011 το 67,4% πληθυσμού της Κύπρου κατοικεί σε αστικές περιοχές, έναντι 69% το 2001 και 67,7% το 1991, ενώ στις αγροτικές⁹ περιοχές κατοικεί αντίστοιχα το 32,6% (2011), 31% (2001).

Οι επιπτώσεις της οικονομικής κρίσης, που οδήγησαν σε ύφεση την οικονομική δραστηριότητα επέφεραν σημαντικές διαφοροποιήσεις και στην αγορά εργασίας. Ειδικότερα, οι αλλαγές εστιάζονται στη μείωση των ποσοστών απασχόλησης και στην αύξηση του ποσοστού ανεργίας, πλήττοντας κυρίως ομάδες πληθυσμού όπως οι νέοι, οι γυναίκες, αλλά και τα άτομα μεγαλύτερης ηλικίας καθώς επίσης και παραδοσιακούς κλάδους της Κυπριακής οικονομίας όπως οι κατασκευές και το εμπόριο.

Η προσέγγιση που ακολουθήθηκε για την καταπολέμηση της αυξανόμενης ανεργίας ήταν η θέσπιση μέτρων σε τρεις πυλώνες και συγκεκριμένα μέτρων για τη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας (κυρίως μέσω επιδοτούμενων προγραμμάτων για την απασχόληση), μέτρων για τη διατήρηση θέσεων εργασίας (κυρίως μέσω προγραμμάτων κατάρτισης με στόχο την απασχόληση) και μέτρων για τη βελτίωση της απασχολησιμότητας των ανέργων (κυρίως μέσω

⁹ Με βάση την κατάταξη των περιοχών που υιοθετεί η Ευρωπαϊκή Επιτροπή και βασίζεται στον αναθεωρημένο ορισμό του ΟΟΣΑ που έχει ως βάση πληθυσμιακά κριτήρια, η Κύπρος θεωρείται στο σύνολο της ενδιάμεση αγροτική περιοχή⁹ (Intermediate rural area). Όμως, ανωτέρω ορισμός όμως δεν αποτυπώνει την πραγματικότητα παρά το μικρό συνολικό μέγεθος της Κύπρου και παρατίθενται στοιχεία από την Στατιστική Υπηρεσία της Κύπρου η οποία καταγράφει αστικές και αγροτικές περιοχές.

προγραμμάτων κατάρτισης εμπειρίας / εργασίας) με στόχο τη διευκόλυνση της εισόδου τους στην αγορά εργασίας.

Μεταξύ των ετών 2008-2012 το ποσοστό απασχόλησης των ατόμων ηλικίας 20-64 ετών μειώθηκε κατά πέντε ποσοστιαίες μονάδες φθάνοντας το 70,2%, και απέκλινε περαιτέρω από το σχετικό εθνικό στόχο που περιλαμβάνεται στο Εθνικό Μεταρρυθμιστικό Πρόγραμμα (ΕΜΠ) της Κύπρου (75%-77% μέχρι το 2020), ενώ το ποσοστό ανεργίας κατά την ίδια περίοδο αυξήθηκε από 3,6% σε 11,8%. Με βάση πρόσφατα στοιχεία (Έρευνα Εργατικού Δυναμικού), το ποσοστό ανεργίας για το 2012 ανήλθε στο 15,9%, παρουσιάζοντας περαιτέρω αυξητικές τάσεις, ενώ σε σχέση με το προηγούμενο έτος καταγράφει αύξηση 4,1%. Τονίζεται δε, ότι ήδη σημαντικός αριθμός εργαζομένων στον Τραπεζικό τομέα έχει εγγραφεί στο Μητρώο Ανέργων της ΔΥΑ, γεγονός που αναμένεται να παρουσιάσει ανοδικές τάσεις βάσει των εξελίξεων.

Το ποσοστό ανεργίας των ανδρών το 2013 ανήλθε σε 16,5% και των γυναικών σε 15,2%, έναντι 12,5% και 11,1%, αντίστοιχα το 2012. Η αύξηση του ποσοστού ανεργίας των ανδρών αποδίδεται εν μέρει στη μείωση της οικονομικής δραστηριότητας σε επαγγέλματα όπου παραδοσιακά απασχολούνται περισσότεροι άνδρες όπως για παράδειγμα ο τομέας των κατασκευών. Παράλληλα, μεταξύ των ετών 2007 και 2012, το ποσοστό ανεργίας των νέων αυξήθηκε κατά 17,5 ποσοστιαίες μονάδες, πάνω από το διπλάσιο της καταγραφόμενης αύξησης του ποσοστού ανεργίας του ενήλικου πληθυσμού την ίδια περίοδο (6,9 ποσοστιαίες μονάδες). Η ανεργία μεταξύ των νέων Κυπρίων έχει αυξηθεί κατά πέντε φορές μεταξύ των ετών 2008 και 2013.

Μεταξύ των ετών 2008 και 2012, η συνολική απασχόληση των ενήλικων εργαζομένων μειώθηκε κατά 3,7 ποσοστιαίες μονάδες, ενώ των νέων εργαζομένων κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες, λόγω της απότομης πτώσης της απασχόλησης στους τομείς της μεταποίησης και των κατασκευών (23,5% και 28,8%, αντίστοιχα) στους οποίους απασχολούνται κυρίως οι νέοι.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία, το ποσοστό ανεργίας των νέων ανήλθε στο 38,9% το 2013 σε σχέση με 27,8% το 2012, σημειώνοντας αύξηση 11,1%.

Η ταχεία αύξηση της ανεργίας των νέων συνοδεύεται από σημαντική αύξηση κατά τα τελευταία χρόνια των νέων 15-24 ετών, οι οποίοι βρίσκονται εκτός απασχόλησης, εκπαίδευσης ή κατάρτισης (Not in Employment, Education or Training – NEETs), φθάνοντας το 16% το 2012. Η ανάγκη αντιμετώπισης της αύξησης της ανεργίας των νέων με έμφαση στις τοποθετήσεις σε επιχειρήσεις και στην προώθηση της νεανικής επιχειρηματικότητας, επισημαίνεται και στη σχετική Σύσταση του Συμβουλίου της 6ης Ιουλίου στο ΕΜΠ της Κύπρου.

Σημαντική αύξηση της ανεργίας παρατηρείται επίσης και στις υπόλοιπες ηλικιακές ομάδες, ενώ επισημαίνεται ότι, η ηλικιακή ομάδα 50-59 ετών αποτελεί ήδη το 20% των ανέργων, γεγονός που είναι εξαιρετικά σημαντικό, ενώ εκτιμάται ότι θα σημειωθεί περαιτέρω αύξηση κατά το επόμενο διάστημα.

Η μακροχρόνια ανεργία ως ποσοστό της συνολικής ανεργίας αυξήθηκε σε 3,6% το 2012 από 1,6% το 2011, ενώ σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία το 2013 η μακροχρόνια ανεργία αυξήθηκε στο 6,1%.

Οι δείκτες που επιμετρούν τις εισοδηματικές ανισότητες και τα επίπεδα φτώχειας και κοινωνικού αποκλεισμού στην Κύπρο (κοινωνικοί δείκτες), παρά τη βελτίωση που είχαν σημειώσει την προηγούμενη δεκαετία, άρχισαν να παρουσιάζουν σταδιακή κάμψη, αντικατοπτρίζοντας την επιδείνωση της κοινωνικοοικονομικής κατάστασης της χώρας, ως αποτέλεσμα της οικονομικής

κρίσης και του αυστηρού δημοσιονομικού πλαισίου που απαιτείται από το Μνημόνιο Συναντίληψης. Συγκεκριμένα, σύμφωνα με το δείκτη S80/S20, η ανισοκατανομή του εισοδήματος αυξήθηκε στο 4,7 το 2012 από 4,5 το 2010, έναντι 5,1 που ήταν το 2012 στην ΕΕ27. Αντίστοιχα, ο συντελεστής Gini αυξήθηκε στο 31% το 2012 από 29,8% το 2010, έναντι 30,6% που ήταν το 2012 στην ΕΕ27. Όσον αφορά στο δείκτη που μετρά τη φτώχεια λαμβάνοντας υπόψη τη σοβαρή υλική υστέρηση, τα παιδιά κάτω των 18 ετών αποτελούν την πιο ευάλωτη ομάδα πληθυσμού, αφού το σχετικό ποσοστό αυξήθηκε στο 18,1% το 2012 από 10,9% το 2010, έναντι 10% στην ΕΕ το 2011.

6.1.9 Ανθρώπινη Υγεία

Λαμβάνοντας υπόψη τη στατιστική υγείας και νοσοκομείων για το έτος 2011, το επίπεδο υγείας στην Κύπρο θεωρείται αρκετά ψηλό και συγκρίνεται ευνοϊκά με αυτό των ανεπτυγμένων χωρών, όπως φαίνεται από τους διάφορους δείκτες υγείας, όπως το ποσοστό βρεφικής θνησιμότητας με 3,1 θανάτους για κάθε 1.000 ζωντανές γεννήσεις, την προσδοκώμενη διάρκεια ζωής κατά τη γέννηση 79,0 χρόνια για τους άνδρες και 82,9 χρόνια για τις γυναίκες και τον αριθμό ατόμων ανά ιατρό σε 335.

Στον τομέα της Ανθρώπινης Υγείας στην Κύπρο, ιδιαίτερη σημασία δίνεται στην πρόληψη ασθενειών και στην οργάνωση και παροχή υψηλού επιπέδου ιατροφαρμακευτικής περίθαλψης και φροντίδας σε όλους τους πολίτες. Το σύστημα υγείας, παρά το καλό επίπεδο υγείας του πληθυσμού, εξακολουθεί να παρουσιάζει σημαντικές αδυναμίες και στρεβλώσεις. Οι κρατικές υπηρεσίες υγείας αδυνατούν να ανταποκριθούν επαρκώς στη ζήτηση με αποτέλεσμα να εξυπηρετείται μόλις το 50% των δικαιούχων και σημαντικό μέρος του πληθυσμού να καταφεύγει σε αγορά υπηρεσιών σε ιδιωτικά νοσηλευτήρια. Η πίεση προς το δημόσιο τομέα της υγείας αναμένεται να οξυνθεί ακόμη περισσότερο, λόγω της επιδείνωσης της κατάστασης της οικονομίας και της συρρίκνωσης των οικογενειακών προϋπολογισμών, με αποτέλεσμα ολόένα και μεγαλύτερο μέρος του πληθυσμού να στρέφεται στην αναζήτηση δημόσιων υπηρεσιών φροντίδας υγείας, γεγονός που αναμένεται να επιφέρει δυσμενείς επιπτώσεις στην ποιότητα των παρεχόμενων υπηρεσιών.

Σε σχέση με το περιβάλλον, στόχος είναι η προαγωγή της καλής δημόσιας υγείας και η βελτίωση και προστασία έναντι των κινδύνων. Εξετάζονται οι δράσεις όσον αφορά την ένταξη της υγείας σε όλες τις πολιτικές, με έμφαση στην πρόληψη και τη βελτίωση των υπηρεσιών υγείας.

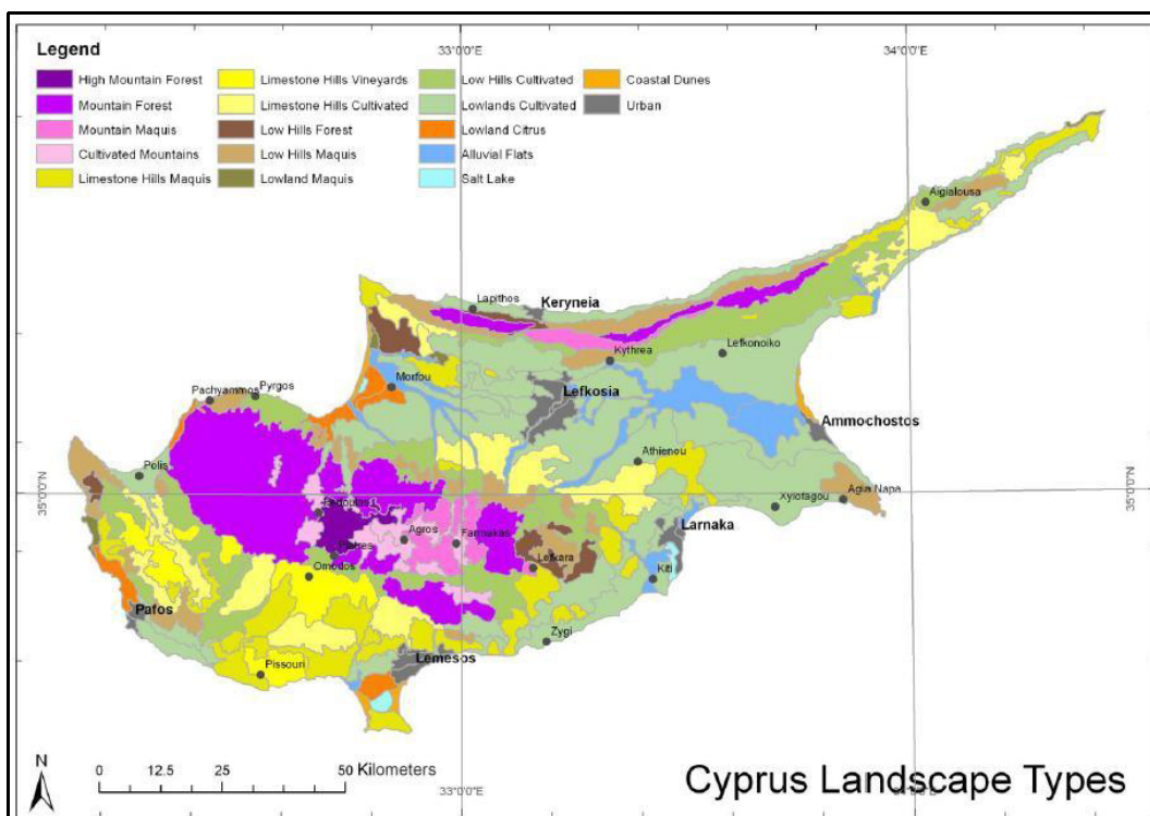
6.1.10 Πολιτιστική Κληρονομιά

Η Κύπρος στο σύνολό της χαρακτηρίζεται από την ύπαρξη πλούσιου πολιτιστικού περιβάλλοντος με μνημεία παγκόσμιας ακτινοβολίας, αρχαιολογικούς χώρους και μουσεία. Στα μνημεία που έχουν ανακηρυχθεί από την UNESCO ως μνημεία παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς συμπεριλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, οι αρχαιότητες της Πάφου, η νεολιθική Χοιροκοιτία και οι δέκα Βυζαντινές εκκλησίες του Τροόδου. Οι παραδοσιακοί οικισμοί και τα ιστορικά κέντρα πόλεων αποτελούν επίσης βασικά στοιχεία της παραδοσιακής αρχιτεκτονικής και πολιτιστικής κληρονομιάς.

Οποιαδήποτε οικιστική ή άλλη ανάπτυξη σε οποιοδήποτε σημείο της Δημοκρατίας της Κύπρου, ελέγχεται κατ' αρχήν από το τμήμα πολεοδομίας, για τα αν γειτνιάζει ή καθ' οιονδήποτε τρόπο εμπλέκεται με περιοχή αρχαιολογικού ενδιαφέροντος. Στην περίπτωση που υπάρχει παρόμοια εμπλοκή ειδοποιείται το αρμόδιο τμήμα προκειμένου να εκφράσει τις απόψεις του.

6.1.11 Τοπίο

Ο νησιωτικός χαρακτήρας, το ποικίλο κλίμα, η γεωλογία και η τοπογραφία, μαζί με τη μακράν ιστορία των ανθρώπινων δραστηριοτήτων που χρονολογείται από το 8200 π.Χ., έχουν διαμορφώσει ένα ποικιλόμορφο τοπίο. Τόσο το Τμήμα Δασών όσο και το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαχείριση και τη διαμόρφωση του τοπίου στο νησί (νόμος προστατευόμενων τοπίων). Η Κύπρος έχει ήδη επικυρώσει με σχετικό Νόμο την Ευρωπαϊκή Σύμβαση για το Τοπίο που τέθηκε σε ισχύ την 1η Οκτωβρίου 2006 για την προώθηση της προστασίας, διαχείρισης και σχεδιασμού του τοπίου. Το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως εκπροσωπεί την Κύπρο στη Σύμβαση αυτή και προωθεί την εφαρμογή της. Για το σκοπό αυτό, το Τμήμα Πολεοδομίας και Οικήσεως έχει ετοιμάσει, σε συνεργασία με το Πανεπιστήμιο Reading του Ηνωμένου Βασιλείου και τον κυπριακό μη κυβερνητικό οργανισμό «Ίδρυμα Λαόνα», τον πρώτο χάρτη αξιολόγησης του χαρακτήρα των τοπίων της Κύπρου (Warnock, Griffiths & Vogiatzakis, 2008). Από την ανάλυση έχουν προκύψει 17 τύποι τοπίου που χαρακτηρίζουν ολόκληρη την Κύπρο, με εξαίρεση τα μεγάλα αστικά συγκροτήματα.

Εικόνα 6-3: Τύποι χαρακτήρα του τοπίου (Warnock et al., 2008)

6.2 ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΤΙΚΑ ΠΟΥ ΕΝΔΕΧΕΤΑΙ ΝΑ ΕΠΗΡΕΑΣΤΟΥΝ ΣΗΜΑΝΤΙΚΑ

Στο κεφάλαιο 7 της παρούσας εξετάστηκαν (εκτιμήθηκαν – χαρακτηρίστηκαν – αξιολογήθηκαν) οι μεταβολές που αναμένεται να επιφέρει η εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος στις σε κάθε μία από τις προαναφερθείσες περιβαλλοντικές παραμέτρους. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την αξιολόγηση αυτή, συνοψίζονται ως εξής:

- Στα ζητήματα των υλικών περιουσιακών στοιχείων, της χλωρίδας, της πανίδας και των διασυνοριακών επιπτώσεων, δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
- Η κατάσταση ως προς
 - την βιοποικιλότητα
 - τον πληθυσμό
 - την υγεία των ανθρώπων
 - το έδαφος
 - τα ύδατα
 - τον αέρα
 - τους κλιματικούς παράγοντες
 - την πολιτιστική κληρονομιά και
 - το τοπίο

αναμένεται να βελτιωθεί κατά και μετά την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος, λόγω της σημαντικής μέριμνας και των ανάλογων στόχων που έχουν προβλεφθεί στο Πρόγραμμα για τα ζητήματα αυτά.

Περαιτέρω ανάλυση για να ανωτέρω γίνεται στο κεφάλαιο 7 της ΣΜΠΕ.

6.3 ΥΦΙΣΤΑΜΕΝΑ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΑ ΠΡΟΒΛΗΜΑΤΑ ΣΕ ΠΕΡΙΟΧΕΣ ΙΔΙΑΙΤΕΡΗΣ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗΣ ΣΗΜΑΣΙΑΣ

Ακολούθως καταγράφονται τα υφιστάμενα προβλήματα σε περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας για την Κύπρο, όπως επισημάνθηκαν στο έργο «Ετοιμασία Στρατηγικής για τη Βιοποικιλότητα στην Κύπρο» που υλοποιήθηκε κατά την περίοδο Μαρτίου – Νοεμβρίου 2012 . Το τελικό παραδοτέο του έργου, η στρατηγική για τη βιοποικιλότητα στην Κύπρο, αναμένεται ότι θα αποτελέσει τη βάση για την ορθολογική διαχείριση και τη διατήρηση της βιοποικιλότητας και θα συμβάλει στην αντιμετώπιση της απώλειάς της σε ολόκληρη την επικράτεια της Κυπριακής Δημοκρατίας, με στόχους που έχουν τεθεί για το 2010 και μετέπειτα.

6.3.1 Πιέσεις που ασκούνται από τον υφιστάμενο αναπτυξιακό σχεδιασμό

6.3.1.1 Τουριστική Ανάπτυξη

Η έντονη τουριστική ανάπτυξη που παρατηρήθηκε στην Κύπρο κατά τις τελευταίες δεκαετίες, μέσω της χωρικής διάχυσης και της δημιουργίας τουριστικών υποδομών μέσα σε φυσικές περιοχές, έχει συμβάλει ουσιαστικά τόσο στον κατακερματισμό και στην καταστροφή οικοτόπων, όσο και στην μείωση του αριθμού ή/και στην απώλεια ειδών χλωρίδας και πανίδας. Σε ορισμένες περιπτώσεις δημιουργίας μεγάλων τουριστικών υποδομών παρατηρήθηκε ότι δεν προηγείται η εκπόνηση των απαραίτητων στρατηγικών μελετών (πχ γήπεδα γκολφ). Έχει επίσης παρατηρηθεί η ανέγερση αυθαίρετων τουριστικών εγκαταστάσεων μέσα σε φυσικές περιοχές. Από την άλλη, δεν έχει αξιοποιηθεί επαρκώς η δυνατότητα της ανάπτυξης οικοτουριστικών δραστηριοτήτων, αξιοποιώντας το γεγονός ότι ο πλούτος της Κυπριακής φύσης είναι μεγάλος και αναγνωρίζεται διεθνώς.

6.3.1.2 Αστικοποίηση – Οικιστική ανάπτυξη

Τις τελευταίες δεκαετίες, η τεράστια επέκταση των οικιστικών περιοχών σε περιοχές που παλαιότερα ήταν πλήρως ή ως επί το πλείστον φυσικές, σε συνδυασμό με τη μη αποτελεσματική προστασία ορισμένων περιβαλλοντικά ευαίσθητων περιοχών και τη μη ορθολογική διασπορά των ορίων των πόλεων και των κοινοτήτων, συνέβαλαν στην απώλεια ή στον κατακερματισμό οικοτόπων και ειδών. Επιπρόσθετα, η υφιστάμενη πολιτική για τη μεμονωμένη κατοικία, δημιουργεί σημαντικά προβλήματα, ιδιαίτερα όταν οι μεμονωμένες κατοικίες δημιουργούνται σε φυσικές περιοχές για τις οποίες δεν υφίσταται Τοπικό Σχέδιο ανάπτυξης.

6.3.1.3 Οδικό δίκτυο

Το οδικό δίκτυο στην Κύπρο έχει επεκταθεί υπέρμετρα, σε πυκνότητες που είναι πολλαπλάσιες από τις μέσες ευρωπαϊκές. Η συνεχής επέκταση του οδικού δικτύου έχει συμβάλει στον κατακερματισμό και στην υποβάθμιση των οικοτόπων με αποτέλεσμα να επηρεάζεται γενικότερα αρνητικά η βιοποικιλότητα. Σε ορισμένες περιπτώσεις η δημιουργία δρόμων ευνοεί την παρουσία ενδημικών σπάνιων και απειλούμενων φυτών στα πρανή, κατά μήκος των οδούσεων. Για την τοποιοτήρηση των περιοχών που παραμένουν διαταραγμένες μετά από την κατασκευή κάποιου δρόμου, στο παρελθόν χρησιμοποιήθηκαν εισβλητικά είδη που ενέτειναν τις αρνητικές επιπτώσεις στην τοπική βιοποικιλότητα.

6.3.2 Ρύπανση

Τα οικοσυστήματα της Κύπρου είναι ευαίσθητα στις αποθέσεις θρεπτικού αζώτου και στον ευτροφισμό.

Κατά την παρακολούθηση των επιπτώσεων της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα δάση προσδιορίστηκαν υψηλές συγκεντρώσεις όζοντος, με ορατές ζημιές σε ορισμένα είδη.

Η ανεξέλεγκτη απόθεση αστικών αποβλήτων συμβάλλει στην υποβάθμιση των φυσικών οικοσυστημάτων (π.χ. στα αλοφυτικά οικοσυστήματα). Απουσιάζουν αποχετευτικά συστήματα σε αρκετές ορεινές κοινότητες, όπως επίσης και σταθμοί επεξεργασίας λυμάτων.

Επιπλέον, παρατηρείται ανεξέλεγκτη απόρριψη σκουπιδιών σε πολλούς χώρους καθώς και σε μεταλλεία/λατομεία που έχουν τερματίσει τη λειτουργία τους, με αποτέλεσμα οι χώροι αυτοί να αποτελούν εστίες ρύπανσης αφού ακόμη δεν έχουν αποκατασταθεί.

6.3.3 Απερήμωση και Κλιματική Αλλαγή

Οι μεταβολές που αναμένεται να επέλθουν στα οικοσυστήματα με την κλιματική αλλαγή, αναμένεται να καθιστούν δύσκολη έως αδύνατη την προσαρμογή τους στις νέες συνθήκες. Οι μεταβολές αυτές μπορεί να αφορούν:

- Μείωση των πληθυσμών φυτικών ειδών στις περιοχές φυσικής εμφάνισής τους.
- Ένταση των πλημμυρικών επεισοδίων (και ως εκ τούτου την υδάτινη ρύπανση από γεωργικές απορροές).
- Εξάπλωση των χωροκατακτητικών ξένων ειδών τόσο στα χερσαία, όσο και στα θαλάσσια οικοσυστήματα.
- Αύξηση της συχνότητας εκδήλωσης πυρκαγιών.

Επιπλέον, δεν έχει γίνει μέχρι σήμερα ολοκληρωμένη αξιολόγηση των πιθανών επιπτώσεων σε είδη χλωρίδας και πανίδας, καθώς και σε οικοτόπους της Κύπρου, με αποτέλεσμα να καθυστερεί η εφαρμογή ενδεχόμενων μέτρων που αφορούν στην προσαρμογή των προστατευόμενων φυσικών περιοχών, ή στη διαχείριση ευάλωτων στην κλιματική αλλαγή ειδών.

Επιπλέον, δεν ελέγχονται επαρκώς παράγοντες που συμβάλλουν στην ερημοποίηση, όπως η υπερβόσκηση και η μη αειφορική χρήση του νερού.

6.3.4 Πυρκαγιές

Υπάρχει σαφές νομοθετικό πλαίσιο για την ευθύνη κατάσβεσης της πυρκαγιάς, ανάλογα με το που αυτή χωροθετείται. Με βάση τα στοιχεία από το Τμήμα Δασών, παρουσιάζεται αύξηση των περιστατικών και της έκτασης που καίγεται κατά τα τελευταία χρόνια με ανθρωπογενή αίτια. Σημειώνεται ότι η μορφή των δεδομένων που διατηρούν σήμερα τα αρμόδια τμήματα, δεν καταδεικνύουν τον ακριβή τύπο βλάβης (οικότοπο) ή τα είδη (πανίδας και χλωρίδας) που επηρεάζονται από κάθε πυρκαγιά (άμεσα και έμμεσα). Επίσης, στο παρελθόν έχουν υιοθετηθεί λανθασμένες επιλογές ως προς την αποκατάσταση καμένων περιοχών, με την εκτεταμένη χρήση μηχανικών μέσων, τη δημιουργία αναβαθμίδων για τεχνητή αναδάσωση και την παράβλεψη των δυνατοτήτων και πλεονεκτημάτων της φυσικής μεταπυρικής αναγέννησης.

6.3.5 Επιπτώσεις γεωργικών, δασοπονικών και άλλων δραστηριοτήτων

Απουσιάζουν λεπτομερείς εκτιμήσεις των πιθανών επιπτώσεων των γεωργικών, δασοπονικών (πχ δημιουργία αντιπυρικών ζωνών, δασικών δρόμων κλπ), στρατιωτικών δραστηριοτήτων αλλά και άλλων πρακτικών χρήσης βιολογικών πόρων (π.χ. συλλογές κλπ) σε περιοχές ιδιαίτερης περιβαλλοντικής σημασίας για την Κύπρο.

ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

7 ΕΚΤΙΜΗΣΗ, ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΚΑΙ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ ΤΟΥ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΟΣ ΣΤΟ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝ

7.1 ΠΡΟΣΔΙΟΡΙΣΜΟΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Στο κεφάλαιο 9 της παρούσας, παρουσιάζονται αναλυτικά οι αρχές και η μεθοδολογία, βάσει των οποίων αναζητούνται οι πιθανές περιβαλλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση του προτεινόμενου Προγράμματος.

Στις ακόλουθες παραγράφους, η μεθοδολογία αυτή εφαρμόζεται ξεχωριστά για κάθε Άξονα Προτεραιότητας. Τα επιμέρους έργα, που περιλαμβάνει ο κάθε Άξονας Προτεραιότητας, παρουσιάζονται στο κεφάλαιο 4 της παρούσας μελέτης.

Για τα χρησιμοποιούμενα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης στους ακόλουθους πίνακες ισχύουν τα εξής:

Η αιτιολόγηση των απαντήσεων κωδικοποιείται ως εξής:	
ΟΧΙ-1: Α:	Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές. Οι εξεταζόμενες ρυθμίσεις δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν ουσιαστικά τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.
ΟΧΙ 2: Β:	Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η αυτονόητη συμμόρφωση του Προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.
ΟΧΙ-3: Γ:	Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Ενδεχόμενες επιπτώσεις θα είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης του κάθε έργου.
ΝΑΙ : +	Είναι πιθανή μεταβολή προς τη θετική κατεύθυνση.
ΝΑΙ : -	Είναι πιθανή μεταβολή προς την αρνητική κατεύθυνση.

Για την πληρότητα του κεφαλαίου, στην αρχή κάθε παραγράφου παρατίθενται κωδικοποιημένα τα σχετικά έργα του κάθε Άξονα Προτεραιότητας.

7.1.1 Έργα του Άξονα Προτεραιότητας Ι: «Ενίσχυση της Ανταγωνιστικότητας της Οικονομίας»

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του Α.Π. Ι του Ε.Π. ανά επενδυτική προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

🏠 **Ε.Π. 1.1: Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας (ΘΣ3)**

- *Ειδικός Στόχος 1.1.1: Εκσυγχρονισμός υφιστάμενων επιχειρηματικών μονάδων και δημιουργία νέων σε τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών*
 - Σχέδιο Ενίσχυσης των ΜΜΕ στους τομείς της μεταποίησης και των υπηρεσιών
- *Ειδικός Στόχος 1.1.2: Εμπλουτισμός και αναβάθμιση των παρεχόμενων υπηρεσιών στον τουριστικό τομέα*
 - Σχέδια Κινήτρων για αναβάθμιση και άλλες δράσεις για εμπλουτισμό και προώθηση του τουριστικού προϊόντος

- **Ειδικός Στόχος 1.1.3: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας**
 - Σχέδια Χορηγιών για Ειδικές Ομάδες Πληθυσμού (π.χ. Νέους)
 - Χρηματοδοτικά εργαλεία (Financial Instruments)
- **Ειδικός Στόχος 1.1.4: Ανάπτυξη υποδομών υποστήριξης και προώθησης της συνεργασίας των ΜΜΕ**
 - Υποδομές Υποστήριξης και Προώθησης της Συνεργασίας των ΜΜΕ (clusters)
- **Ε.Π. 1.2: Προαγωγή επιχειρηματικών επενδύσεων στην Ε&Κ (ΘΣ1)**
 - **Ειδικός Στόχος 1.2.1: Αύξηση των ιδιωτικών επενδύσεων σε δραστηριότητες Έρευνας και Καινοτομίας**
 - Σχέδιο Καινοτόμων Προϊόντων και Υπηρεσιών
 - Πακέτα Καινοτομίας
 - Οικίες Καινοτομίας
 - Στρατηγικά Έργα Ανάπτυξης Ε&Κ
 - Έρευνα και Καινοτομίας στις επιχειρήσεις
 - Ενίσχυση συστήματος υποστήριξης ΕΤΑΚ
 - Αξιοποίηση ερευνητικών αποτελεσμάτων
- **Ε.Π. 1.3: Ενίσχυση Υποδομών και ανάπτυξη Αριστείας σε Έρευνα και Καινοτομία (ΘΣ1)**
 - **Ειδικός Στόχος 1.3.1: Αύξηση της ερευνητικής δυναμικότητας της χώρας σε επιλεγμένους τομείς**
 - Νέες Ερευνητικές Υποδομές
 - Νέοι Ερευνητές-Νέες Ιδέες-Νέες Ευκαιρίες
 - Δομές και Υποδομές Καινοτομίας
- **Ε.Π.1.4: Ενίσχυση των εφαρμογών ΤΠΕ για η-διακυβέρνηση, η-μάθηση, η -ένταξη, η πολιτισμό και η- υγεία (ΘΣ2)**
 - **Ειδικός Στόχος 1.4.1: Αύξηση του αριθμού και της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις και εκσυγχρονισμός της δημόσιας διοίκησης μέσω της χρήσης ΤΠΕ**
 - Έργα η- διακυβέρνησης σε φορείς που προσφέρουν υπηρεσίες
- **Ε.Π. 1.5: Επέκταση της ανάπτυξης των ευρυζωνικών υπηρεσιών και των δικτύων υψηλών ταχυτήτων (ΘΣ2)**
 - **Ειδικός Στόχος 1.5.1: Εκσυγχρονισμός των υποδομών ΤΠΕ (ευρυζωνικά δίκτυα υπερ-υψηλών ταχυτήτων) και βελτίωση στην πρόσβαση τους**
 - Ανάπτυξη Υποδομών για την Παροχή Υπέρ υψηλών ταχυτήτων και άλλων υποδομών ΤΠΕ
- **Ε.Π. 1.6: Ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών ΤΠΕ και του η-εμπορίου και ενίσχυση της ζήτησης για ΤΠΕ (ΘΣ2)**
 - **Ειδικός Στόχος 1.6.1: Αύξηση του αριθμού των ΜΜΕ που ενισχύονται για την ενσωμάτωση ΤΠΕ σε όλα τα επίπεδα της λειτουργίας τους και την προώθηση του ηλεκτρονικού εμπορίου**
 - Σχέδια για προώθηση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας και του ηλεκτρονικού εμπορίου

➤ Ε.Π. 1.7: Προώθηση της Ενεργειακής Αποδοτικότητας και Χρήσης ΑΠΕ από Επιχειρήσεις (ΘΣ4)

- *Ειδικός Στόχος 1.7.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας από ΜΜΕ*
 - Σχέδιο προώθησης ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ στις επιχειρήσεις

Πίνακας 7-1: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. Ι του υπό μελέτη προγράμματος

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	ο τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών	ΟΧΙ-1	A
1.2	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	ΟΧΙ-3	Γ
1.3	ο κρίσιμους παράγοντες για την προστασία /διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως αποστάσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ρύπανση οικοτόπων κ.ά.;	ΟΧΙ-3	Γ
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες);	ΝΑΙ	+
2.2	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής;	ΟΧΙ-1	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο;	ΟΧΙ-1	A
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος);	ΟΧΙ-2	B
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία;	ΟΧΙ-2	B
4.2	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.);	ΟΧΙ-2	B
4.3	ο το συνολικό αριθμό των ειδών;	ΟΧΙ-1	A
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	ΟΧΙ-2	B
5.2	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	ΟΧΙ-2	B
5.3	ο το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας;	ΟΧΙ-1	A
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα;	ΟΧΙ-2	B
6.2	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα;	ΟΧΙ-2	B
6.3	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων (χρήση ζιζανιοκτόνων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, κ.λπ.);	ΟΧΙ-1	A

6.4	ο παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI-2	B
7	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	ο την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού, λόγω μεταβολής στην τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI-1	A
7.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων;	OXI-2	B
7.3	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης;	OXI-2	B
7.4	ο την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την συμμόρφωση με τα όρια;	OXI-2	B
8.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.);	NAI	+
8.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ;	NAI	+
8.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ;	OXI-1	A
9.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	ο παραμέτρους που δύναται να επηρεάσουν το μικροκλίμα μιας περιοχής (όπως υγρασία, θερμοκρασία, ανέμους κ.ά);	OXI-1	A
9.2	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου;	OXI-1	A
10.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	ο το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας;	OXI-1	A
10.2	ο την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών;	OXI-1	A
11.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	OXI-2	B
12.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	ο το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	OXI-2	B
12.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος;	OXI-2	B
12.3	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	OXI-2	B
13.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής μελέτης όπως:		
13.1	ο διασυνοριακές επιπτώσεις;	OXI-1	A

Τα έργα του Α.Π. Ι με στόχο την ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας, βελτιώνουν τις συνθήκες απασχόλησης ιδίως των δραστηριοτήτων του δευτερογενή (μεταποίηση) και τριτογενή τομέα (τουρισμός), συμβάλλοντας καθοριστικά στην ευημερία του πληθυσμού της Κύπρου. Η εμπλοκή των ιδιωτικών επιχειρήσεων σε δραστηριότητες έρευνας και καινοτομίας, ενδέχεται να μεταβάλει το ενεργειακό αποτύπωμα των επιχειρήσεων αυτών συνολικά. Τέλος η βελτίωση της ποιότητας των υπηρεσιών που διατίθενται ηλεκτρονικά σε πολίτες και επιχειρήσεις, αναμένεται να μειώσει δραστικά τις ανάγκες μετακινήσεων, με ενδεχόμενη μεταβολή της ποιότητας του αέρα.

7.1.2 Έργα του Άξονα Προτεραιότητας II: «Μείωση εκπομπών CO₂ και προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή»

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του Α.Π. II του Ε.Π. ανά Επενδυτική Προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

- ⇒ **Ε.Π. 2.1: Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (ΘΣ4)**
- *Ειδικός Στόχος 2.1.1: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε δημόσια κτίρια και δημόσιες υποδομές*
 - Επενδύσεις ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ στα δημόσια κτίρια
 - *Ειδικός Στόχος 2.1.2: Βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης και αύξηση της εξοικονόμησης ενέργειας σε κατοικίες*
 - Σχέδιο προώθησης ενεργειακής απόδοσης και χρήσης ΑΠΕ σε οικίες
- ⇒ **Ε.Π. 2.1: Προώθηση της Ενεργειακής Απόδοσης στις δημόσιες υποδομές και στον τομέα της στέγασης (ΘΣ4)**
- *Ειδικός Στόχος 2.2.1: Περιορισμός των επιπτώσεων που συνεπάγεται η κλιματική αλλαγή, μέσω επενδύσεων για την πρόληψη και αποφυγή κινδύνων*
 - Έργα Προστασίας και Βελτίωσης των παράκτιων ζωνών από τη διάβρωση των ακτών
 - Έργα Προσαρμογής σε διάφορους τομείς (τουρισμός, υποδομές, υγεία κ.ά)
 - Μελέτη Εκτίμησης Κινδύνου

Πίνακας 7-2: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. II του υπό μελέτη προγράμματος

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	ο τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών	OXI-1	A
1.2	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	OXI-1	A
1.3	ο κρίσιμους παράγοντες για την προστασία /διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως αποστάσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ρύπανση οικοτόπων κ.ά.;	OXI-1	A
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες);	NAI	+
2.2	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής;	OXI-1	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο;	NAI	+
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος);	OXI-1	A
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία;	OXI-1-	A

4.2	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.);	OXI-1	A
4.3	ο το συνολικό αριθμό των ειδών;	OXI-1	A
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI-1-	A
5.2	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	OXI-1	A
5.3	ο το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας;	OXI-1	A
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα;	OXI-1-	A
6.2	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα;	OXI-1-	A
6.3	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων (χρήση ζιζανιοκτόνων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, κ.λπ.);	OXI-1-	A
6.4	ο παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI-1-	A
7	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	ο την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού, λόγω μεταβολής στην τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI-1-	A
7.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων;	OXI-1-	A
7.3	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης;	OXI-1-	A
7.4	ο την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την συμμόρφωση με τα όρια;	OXI-1-	A
8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.);	OXI-1	A
8.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ;	OXI-1-	A
8.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ;	NAI	+
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	ο παραμέτρους που δύναται να επηρεάσουν το μικροκλίμα μιας περιοχής (όπως υγρασία, θερμοκρασία, ανέμους κ.ά);	OXI-1	A
9.2	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου;	NAI	+
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	ο το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας;	OXI-1	A
10.2	ο την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών;	OXI-1	A
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	OXI-1	A
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		

12.1	ο το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	ΟΧΙ-1	A
12.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος;	ΝΑΙ	+
12.3	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	ΟΧΙ-1	A
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής μελέτης όπως:		
13.1	ο διασυννοριακές επιπτώσεις;	ΟΧΙ-1	A

Οι παρεμβάσεις που οδηγούν σε αύξηση της συνεισφοράς των ΑΠΕ στο ενεργειακό ισοζύγιο και τη βελτίωση της ενεργειακής απόδοσης στον τομέα της στέγασης και των δημόσιων κτιρίων, αναμένεται να μεταβάλουν καθοριστικά την ποιότητα του αέρα. Επιπλέον οι παρεμβάσεις ενεργειακής αναβάθμισης επιχειρήσεων του δευτερογενή και τριτογενή τομέα (ξενοδοχεία) θα συμβάλλουν στην μείωση του ενεργειακού κόστους των επιχειρήσεων και στην ενίσχυση της ανταγωνιστικότητας τους, με ενδεχόμενη μεταβολή συνολική στην ευημερία του πληθυσμού της Κύπρου. Επίσης με την υλοποίηση έργων και παρεμβάσεων πρόληψης και αποφυγής κινδύνου, αφενός με τα έργα προστασίας και βελτίωσης των παράκτιων ζωνών από τη διάβρωση των ακτών προστατεύεται το τοπίο και αφετέρου βελτιώνεται η δυνατότητα παρακολούθησης των επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής και της διαχείρισης κινδύνου, μεταβάλλοντας καθοριστικούς παράγοντες για την ανθρώπινη υγεία (μείωση της έκθεσης του πληθυσμού σε κίνδυνο).

Τα ανωτέρω είναι σύμφωνα με τον στόχο του άξονα, που είναι η μείωση του διοξειδίου του άνθρακα και η προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή.

7.1.3 Έργα του Άξονα Προτεραιότητας III: «Προστασία του Περιβάλλοντος και αποδοτική χρήση των πόρων»

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του Α.Π. III του Ε.Π. ανά επενδυτική προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

- **Ε.Π. 3Α.1: Επενδύσεις στον τομέα των Αποβλήτων για εναρμόνιση με Κοινωνικό Κεκτημένο (ΘΣ6)**
 - *Ειδικός Στόχος 3Α.1.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης στερεών αποβλήτων*
 - Δημιουργία ΟΕΔΑ στη Λευκωσία
 - Αποκατάσταση ΧΑΔΑ Επαρχίας Λεμεσού
 - Αποκατάσταση ΧΑΔΑ Επαρχίας Λευκωσίας
 - *Ειδικός Στόχος 3Α.1.2: Αύξηση του ποσοστού ανακύκλωσης και προώθηση μέτρων πρόληψης δημιουργίας αποβλήτων*
 - Πρόγραμμα πρόληψης, μείωσης, χωριστής συλλογής και αξιοποίησης οικιακών και παρόμοιου τύπου αποβλήτων
 - Σχέδιο Χορηγιών για προώθηση της αξιοποίησης των χωριστά συλλεγέντων αποβλήτων
- **Ε.Π. 3Α.2: Επενδύσεις στον τομέα των Υδάτων (ΘΣ6)**
 - *Ειδικός Στόχος 3Α.2.1: Κάλυψη των απαιτήσεων του κεκτημένου της Ένωσης στον τομέα της διαχείρισης των υδάτων*
 - Ετοιμασία αναθεωρημένου Σχεδίου Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού και Σχέδιο Διαχείρισης Κινδύνων Πλημμύρας
 - Κατασκευή Αποχετευτικού Συστήματος Πύργου-Παρεκκλησιάς

- Κατασκευή Αποχετευτικού Συστήματος Παλλώδιας
 - Επαναχρησιμοποίηση επεξεργασμένων λυμάτων Λάρνακας (Φράγμα Τερσεφάνου)
- ⇒ **Ε.Π. 3B.1: Προστασία και αποκατάσταση της Βιοποικιλότητας (ΘΣ6)**
- *Ειδικός Στόχος 3B.1.1: Αειφόρος Διαχείριση Περιοχών Δικτύου NATURA 2000*
 - Διαχείριση των περιοχών του Δικτύου NATURA 2000 και υλοποίηση του Σχεδίου Ακάμα
- ⇒ **Ε.Π. 3B.2: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΘΣ6)**
- *Ειδικός Στόχος 3B.2.1: Βελτίωση της ελκυστικότητας περιοχών φυσικού ή πολιτιστικού ενδιαφέροντος*
 - Αρχαιολογικοί χώροι Πάφος 2017

Πίνακας 7-3: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. ΙΙΙ του υπό μελέτη προγράμματος

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	ο τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών	OXI-1	A
1.2	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	NAI	+
1.3	ο κρίσιμους παράγοντες για την προστασία /διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως αποστάσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ρύπανση οικοτόπων κ.ά.;	OXI-3	Γ
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες);	NAI	+
2.2	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής;	OXI-1	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο;	OXI-1	A
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος);	NAI	+
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία;	OXI-2	B
4.2	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.);	OXI-2	B
4.3	ο το συνολικό αριθμό των ειδών;	OXI-2	B
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI-2	B
5.2	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	OXI-2	B
5.3	ο το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας;	OXI-2	B
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		

6.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα;	NAI	+
6.2	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα;	NAI	+
6.3	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων (χρήση ζιζανιοκτόνων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, κ.λπ.);	OXI-1	A
6.4	ο παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI-1	A
7	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	ο την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού, λόγω μεταβολής στην τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI-1	A
7.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων;	NAI	+
7.3	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης;	NAI	+
7.4	ο την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την συμμόρφωση με τα όρια;	OXI-1	A
8.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.);	NAI	+
8.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ;	OXI-1	A
8.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ;	NAI	+
9.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	ο παραμέτρους που δύναται να επηρεάσουν το μικροκλίμα μιας περιοχής (όπως υγρασία, θερμοκρασία, ανέμους κ.ά);	OXI-1	A
9.2	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου;	NAI	+
10.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	ο το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας;	OXI-1	A
10.2	ο την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών;	OXI-1	A
11.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	NAI	+
12.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	ο το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	OXI-1	A
12.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος;	NAI	+
12.3	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	OXI-1	A
13.	H υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής μελέτης όπως:		
13.1	ο διασυννοριακές επιπτώσεις;	OXI-1	A

Με τις παρεμβάσεις του Α.Π. ΙΙΙ, ενδέχεται να μεταβληθούν καθοριστικοί παράγοντες για την βιοποικιλότητα, τον πληθυσμό, την υγεία των ανθρώπων, το έδαφος, τα ύδατα, τον αέρα, τους κλιματικούς παράγοντες, την πολιτιστική κληρονομιά και το τοπίο της Κύπρου, εφόσον ως στόχο έχουν την προστασία του περιβάλλοντος και την αποδοτική χρήση των πόρων.

Ειδικότερα:

Με τις παρεμβάσεις ολοκληρωμένης διαχείρισης των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο NATURA 2000, ενδέχεται να βελτιωθεί η βιοποικιλότητα των οικοσυστημάτων και να μεταβληθεί η συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές. Επιπλέον με την ανάδειξη των περιοχών αυτών και την βελτίωση της προσπελασιμότητας και της επισκεψιμότητας τους καθώς και των Αρχαιολογικών χώρων της Πάφου, αναμένεται να διαφοροποιηθεί το τουριστικό προϊόν της Κύπρου, με ενδεχόμενη την ευημερία του πληθυσμού που ασχολείται με την ανάπτυξη του αγροτουρισμού και του πολιτιστικού τουρισμού. Επιπλέον η προστασία και ανάδειξη των Αρχαιολογικών χώρων της Πάφου καθώς και ορισμένων περιοχών φυσικού ενδιαφέροντος, ενδέχεται να επηρεάσει με ουσιαστικό τρόπο τα μνημεία αυτά και την αντιληπτικότητα των περιοχών με φυσικό κάλλος.

Με τις παρεμβάσεις ολοκληρωμένης διαχείρισης των στερεών αποβλήτων στην επαρχία Λευκωσίας και την παράλληλη αποκατάσταση των Χώρων Ανεξέλεγκτης Διάθεσης Απορριμμάτων (ΧΑΔΑ) στις επαρχίες Λευκωσίας και Λεμεσού, ενδέχεται να μεταβληθεί η ανθρώπινη υγεία, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (έδαφος, ύδατα, ατμόσφαιρα). Παρόμοια μεταβολή αναμένεται και από τις παρεμβάσεις στο τομέα της διαχείρισης υγρών αποβλήτων, στα οποία εντάσσονται και τα διαχειριστικά σχέδια της Λεκάνης Απορροής Ποταμού και των Κινδύνων Πλημμύρας. Το σύνολο των παρεμβάσεων αυτών συμβάλλουν στην δημιουργία συνθηκών βιώσιμης κοινωνικοοικονομικής ανάπτυξης.

Ειδικότερα όσον αφορά την ποιότητα της ατμόσφαιρας και τους κλιματικούς παράγοντες η ολοκληρωμένη διαχείριση στερεών και υγρών αποβλήτων με την παράλληλη αποκατάσταση των ΧΑΔΑ των επαρχιών Λευκωσίας και Λεμεσού, ενδέχεται να μεταβάλλουν τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον και το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου (παύση καύσης σκουπιδιών στους ΧΑΔΑ) καθώς και το ποσοστό συνεισφοράς των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας (αξιοποίηση εκλυόμενων αερίων ΧΥΤΑ και λοιπών βιοαερίων).

7.1.4 Έργα του Άξονα Προτεραιότητας IV: «Προώθηση βιώσιμων μεταφορών»

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του Α.Π. IV του Ε.Π. ανά επενδυτική προτεραιότητα και ειδικό στόχο είναι τα ακόλουθα:

- **Ε.Π. 4.1: Στήριξη ενός πολυτροπικού ενιαίου ευρωπαϊκού χώρου μεταφορών, επενδύοντας στο ΔΕΔ-Μ (ΘΣ7)**
 - *Ειδικός Στόχος 4.1.1: Αύξηση της δυναμικότητας διακίνησης εμπορευμάτων από και προς τους λιμένες της χώρας*
 - Επέκταση Λιμένα Λεμεσού
 - Αναβάθμιση/ανακατασκευή παράλληλου δρόμου Λιμένα Λεμεσού (μέρος του έργου του Καθέτου Δρόμου)
- **Ε.Π. 4.2: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (ΘΣ7)**
 - *Ειδικός Στόχος 4.2.1: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας*
 - Υλοποίηση Δράσεων Ολοκληρωμένου Σχεδίου Προγράμματος Αστικής Κινητικότητας Λευκωσίας

- Ανάπτυξη Ολοκληρωμένων Σχεδίων Αστικής Κινητικότητας για τις άλλες πόλεις
- Αναβάθμιση Συστημάτων Ελέγχου Φωτοελεγχόμενων Κόμβων και Διαβάσεων Πεζών/Ποδηλατών
- Προώθηση της Χρήσης του Ηλεκτρικού Οχήματος

Πίνακας 7-4: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. IV του υπό μελέτη προγράμματος

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	ο τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών	OXI-2	B
1.2	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	OXI-2	B
1.3	ο κρίσιμους παράγοντες για την προστασία /διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως αποστάσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ρύπανση οικοτόπων κ.ά.;	OXI-2	B
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες);	ΝΑΙ	+
2.2	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής;	OXI-1	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο;	OXI-1	A
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος);	OXI-2	B
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία;	OXI-2	B
4.2	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.);	OXI-2	B
4.3	ο το συνολικό αριθμό των ειδών;	OXI-2	B
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI-2	B
5.2	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	OXI-2	B
5.3	ο το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας;	OXI-2	B
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα;	OXI-2	B
6.2	ο την ποιοτική σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα;	OXI-2	B
6.3	ο την ποιοτική σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων (χρήση ζιζανιοκτόνων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, κ.λπ.);	OXI-1	A

6.4	ο παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI-2	B
7	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	ο την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού, λόγω μεταβολής στην τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI-1	A
7.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων;	OXI-2	B
7.3	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης;	OXI-2	B
7.4	ο την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την συμμόρφωση με τα όρια;	OXI-2	B
8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.);	NAI	+
8.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ;	OXI-1	A
8.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ;	OXI-1	A
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	ο παραμέτρους που δύναται να επηρεάσουν το μικροκλίμα μιας περιοχής (όπως υγρασία, θερμοκρασία, ανέμους κ.ά);	OXI-1	A
9.2	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου;	NAI	+
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	ο το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας;	OXI-1	A
10.2	ο την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών;	OXI-1	A
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	OXI-2	B
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	ο το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	OXI-1	A
12.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος;	OXI-1	A
12.3	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	NAI	+
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής μελέτης όπως:		
13.1	ο διασυνοριακές επιπτώσεις;	OXI-1	A

Με τις παρεμβάσεις του Α.Π. IV, ενδέχεται να μεταβληθούν καθοριστικοί παράγοντες για τον πληθυσμό, τον αέρα, τους κλιματικούς παράγοντες και τοπίο, εφόσον ως στόχο έχουν την προώθηση των βιώσιμων μεταφορών και την άρση των προβλημάτων στις βασικές υποδομές και των συνεπαγόμενων επιπτώσεων τους στο περιβάλλον.

Ειδικότερα:

Η αναβάθμιση του Λιμένα Λεμεσού, η βελτίωση της προσπελασιμότητάς του, και η ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας στην Λευκωσία, ενδέχεται να μεταβάλουν καθοριστικά την ευημερία του πληθυσμού της Κύπρου (αντιμετώπιση αυξημένων αναγκών διακίνησης εμπορευμάτων και επιβατών, αντιμετώπιση προβλημάτων κινητικότητας) καθώς και την

αντιληπτικότητα ενός αξιόλογου ανθρωπογενούς τοπίου. Επιπλέον η δημιουργία και επέκταση δικτύων βιώσιμων μεταφορών στην Λευκωσία, ενδέχεται να μεταβάλουν τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον και το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου, συμβάλλοντας στην επίτευξη των στόχων της χώρας στον τομέα της κλιματικής αλλαγής.

7.1.5 Έργα του Άξονα Προτεραιότητας V: «Βιώσιμη αστική ανάπτυξη»

Τα ενδεικτικά έργα που προτείνονται στο πλαίσιο του Α.Π. V του Ε.Π. ανά επενδυτική προτεραιότητα και ειδικό στόχο, είναι τα ακόλουθα:

↗ **Ε.Π. 5.1: Προαγωγή της Επιχειρηματικότητας (ΘΣ3)**

- *Ειδικός Στόχος 5.1.1: Ενίσχυση της επιχειρηματικότητας και δημιουργία νέων επιχειρήσεων σε αστικές περιοχές*
- Σχέδιο ενίσχυσης ΜΜΕ σε επιλεγμένες αστικές περιοχές

↗ **Ε.Π. 5.2: Ανάληψη δράσης για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος, για την ανάπλαση των πόλεων, αναζωογόνησης και απολύμανσης των υποβαθμισμένων περιβαλλοντικά εκτάσεων (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 5.2.1: Αναζωογόνηση και ανάπλαση του αστικού περιβάλλοντος*
- Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για τη βελτίωση του αστικού περιβάλλοντος και την ανάπλαση των πόλεων

↗ **Ε.Π. 5.3: Διατήρηση, προστασία, προαγωγή και ανάπτυξη της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς (ΘΣ6)**

- *Ειδικός Στόχος 5.3.1: Προστασία και ανάδειξη της πολιτιστικής κληρονομιάς και των φυσικών πόρων σε αστικές περιοχές*
- Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για την προώθηση και αξιοποίηση της φυσικής και πολιτιστικής κληρονομιάς

↗ **Ε.Π. 5.4: Ανάπτυξη και βελτίωση συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον (ΘΣ7)**

- *Ειδικός Στόχος 5.4.1: Ενίσχυση της βιώσιμης αστικής κινητικότητας*
- Ολοκληρωμένες παρεμβάσεις αστικής ανάπτυξης στον τομέα των μεταφορών

↗ **Ε.Π. 5.5: Παροχή στήριξης για φυσική, οικονομική και κοινωνική αναζωογόνηση υποβαθμισμένων κοινοτήτων εντός αστικών και αγροτικών περιοχών (ΘΣ9)**

- *Ειδικός Στόχος 5.5.1: Βελτίωση της πρόσβασης του πληθυσμού σε οικονομικές και κοινωνικές υπηρεσίες*
- Ολοκληρωμένες αστικές παρεμβάσεις για ενίσχυση της πρόσβασης ευπαθών ομάδων πληθυσμού σε κοινωνικές υπηρεσίες

Αξίζει να σημειωθεί, ότι οι παρεμβάσεις του Άξονα αυτού θα εξειδικευθούν μέσα από την εκπόνηση ολοκληρωμένων Στρατηγικών Βιώσιμης Αστικής Ανάπτυξης από τις Τοπικές Αρχές.

Πίνακας 7-5: Προσδιορισμός ενδεχόμενων επιπτώσεων από τα έργα του Α.Π. V του υπό μελέτη προγράμματος

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		

1.1	ο τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών	OXI-1	A
1.2	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;	OXI-1	A
1.3	ο κρίσιμους παράγοντες για την προστασία /διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως αποστάσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ρύπανση οικοτόπων κ.ά.;	OXI-1	A
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες);	NAI	+
2.2	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής;	OXI-1	A
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο;	OXI-1	A
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος);	NAI	+
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία;	OXI-1	A
4.2	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.);	OXI-1	A
4.3	ο το συνολικό αριθμό των ειδών;	OXI-1	A
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;	OXI-1	A
5.2	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;	OXI-1	A
5.3	ο το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας;	OXI-1	A
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα;	OXI-1	A
6.2	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα;	OXI-1	A
6.3	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων (χρήση ζιζανιοκτόνων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, κ.λπ.);	OXI-1	A
6.4	ο παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;	OXI-1	A
7	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	ο την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού, λόγω μεταβολής στην τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;	OXI-1	A
7.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων;	OXI-1	A
7.3	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης;	OXI-1	A
7.4	ο την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την συμμόρφωση με τα όρια;	OXI-1	A

8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.);	OXI-1	A
8.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ;	OXI-1	A
8.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ;	OXI-1	A
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	ο παραμέτρους που δύναται να επηρεάσουν το μικροκλίμα μιας περιοχής (όπως υγρασία, θερμοκρασία, ανέμους κ.ά);	OXI-1	A
9.2	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου;	NAI	+
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	ο το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας;	OXI-1	A
10.2	ο την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών;	OXI-1	A
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	NAI	+
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	ο το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;	OXI-1	A
12.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος;	OXI-1	A
12.3	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;	NAI	+
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής μελέτης όπως:		
13.1	ο διασυννοριακές επιπτώσεις;	OXI-1	A

Με τις παρεμβάσεις του Α.Π. V, ενδέχεται να μεταβληθούν καθοριστικοί παράγοντες για τον πληθυσμό, την ανθρώπινη υγεία, και τους κλιματικούς παράγοντες, εφόσον ως στόχο έχουν την βιώσιμη αστική ανάπτυξη.

Ειδικότερα: Με τα σχέδια ενίσχυσης επιχειρήσεων σε επιλεγμένες αστικές περιοχές, επιδιώκεται η αναθέρμανση του παραγωγικού περιβάλλοντος εντός των αστικών περιοχών, επηρεάζονται με ουσιαστικό τρόπο παράγοντες όπως η απασχόληση, το εισόδημα και οι παραγωγικές δραστηριότητες των κατοίκων των περιοχών αυτών. Επιπλέον, οι παρεμβάσεις αναζωογόνησης συγκεκριμένων υποβαθμισμένων περιοχών εντός των αστικών κέντρων, βελτιώνουν την ποιότητα ζωής των κατοίκων και την επισκεψιμότητα των περιοχών, επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος) και την αντιληπτικότητα των περιοχών με ανθρωπογενές τοπίο, συμβάλλοντας καθοριστικά στην ευημερία του πληθυσμού της Κύπρου. Τα ανωτέρω, συνδυαστικά με τις παρεμβάσεις που αποσκοπούν στην προώθηση της κοινωνικής ένταξης και την καταπολέμηση της φτώχειας, ενδέχεται να μεταβάλλουν με ουσιαστικό τρόπο την παράμετρο του πληθυσμού. Επιπλέον με τις παρεμβάσεις ενίσχυσης της βιώσιμης αστικής κινητικότητας, βελτιώνονται οι συνθήκες κυκλοφορίας, με ενδεχόμενη μεταβολή των συνολικών εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου από το τομέα των μεταφορών.

7.1.6 Συμπεράσματα του σταδίου προσδιορισμός των επιπτώσεων

Συνοψίζοντας, στο στάδιο αυτό, του προσδιορισμού των επιπτώσεων, επιχειρείται μια διαλογή, με λεπτομερή κριτήρια στρατηγικού επιπέδου, ώστε το επόμενο στάδιο να εστιάσει μόνο σε

ουσιαστικές μεταβολές που αναμένονται σε επίπεδο χώρας ή περιοχής με σημαντική έκταση. Με τον τρόπο αυτό, στο επόμενο στάδιο, του χαρακτηρισμού, περνούν μόνο οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που είναι πιθανόν να επηρεαστούν, μαζί με τις αιτίες που τους επηρεάζουν.

Στις προηγούμενες ενότητες, τα έργα των πέντε αξόνων προτεραιότητας του Ε.Π., υποβλήθηκαν στο «κόσκινο» (screen) των τριάντα-τριών κρίσιμων ερωτήσεων (δεικτών) που συνθέτουν το εργαλείο διάγνωσης για τις αναμενόμενες περιβαλλοντικές μεταβολές, βάσει της μεθοδολογίας που παρουσιάζετε στο κεφάλαιο 9 της παρούσα.

Μέσα από τη διαδικασία αυτή, εντοπίστηκαν καταρχήν, από τις 13 εξεταζόμενες περιβαλλοντικές παραμέτρους, εκείνες που δεν πρόκειται να υποστούν αλλαγές από την εφαρμογή του Ε.Π., καθώς οι στόχοι και οι ρυθμίσεις που συνθέτουν το περιεχόμενο του δεν συνοδεύονται από αντίστοιχες πιέσεις προς αυτές. Με την ίδια διαδικασία, εντοπίστηκαν εκείνες οι περιβαλλοντικές παράμετροι που αναμένεται να μεταβληθούν από την εφαρμογή του Ε.Π.

Λαμβάνοντας υπόψη, όσα προαναφέρθηκαν, διαπιστώνουμε ότι με την εφαρμογή του Ε.Π. ενδεχόμενες μεταβολές αναμένονται σε εννέα (9) περιβαλλοντικές παραμέτρους, ως ακολούθως:

- βιοποικιλότητα,
- πληθυσμός,
- ανθρώπινη υγεία,
- έδαφος,
- ύδατα
- αέρας,
- κλιματικοί παράγοντες,
- πολιτιστική κληρονομιά και
- τοπίο.

Οι μεταβολές αυτές ανά Α.Π. παρουσιάζονται εποπτικά ακολούθως.

Πίνακας 7-6: Σύνοψη των επηρεαζόμενων περιβαλλοντικών παραμέτρων και των αντίστοιχων μεταβολών από τα έργα του Ε.Π.

α/α	Ερώτηση	Α.Π. I	Α.Π. II	Α.Π. III	Α.Π. IV	Α.Π. V
↑: βελτίωση ↓: επιδείνωση						
1.	Βιοποικιλότητα					
1.1	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές			↑		
2.	Πληθυσμός					
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες)	↑	↑	↑	↑	↑
3.	Υγεία των ανθρώπων					
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο		↑			
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος)			↑		↑
4.	Έδαφος					
4.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα			↑		
4.2	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα			↑		
5.	Υδατα					
5.1	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων			↑		
5.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης			↑		
6.	Αέρας					
6.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.)	↑		↑	↑	
6.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας	↑	↑			
6.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ		↑	↑		
7.	Κλιματικοί παράγοντες					
7.1	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου		↑	↑	↑	↑
8.	Πολιτιστική κληρονομιά					
8.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς			↑		↑
9.	Τοπίο					
9.1	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος			↑		
9.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο		↑		↑	↑

7.2 ΧΑΡΑΚΤΗΡΙΣΜΟΣ & ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Στην ενότητα που προηγήθηκε, εντοπίσθηκαν οι δείκτες οι οποίοι ενδέχεται να μεταβληθούν, λόγω του Ε.Π. είτε ενός είτε περισσότερων Α.Π. Στο σύνολο τους οι μεταβολές που εντοπίσθηκαν οδηγούν σε βελτίωση των περιβαλλοντικών παραμέτρων.

Στην ενότητα αυτή πραγματοποιείται ο χαρακτηρισμός των μεταβολών, δηλαδή ο προσδιορισμός μιας σειράς ιδιοτήτων κάθε μεταβολής, ώστε να διαπιστωθούν οι θετικές συμβολές του Ε.Π.

Για τις επιπτώσεις που εισέρχονται στο στάδιο αυτό, προσδιορίζονται έξι χαρακτηριστικά, τα εξής:

1. η κατεύθυνση της επίπτωσης, δηλαδή εάν πρόκειται για θετική ή αρνητική μεταβολή,
2. η έκταση της επίπτωσης, δηλαδή η εκτιμώμενη γεωγραφική της εξάπλωση,
3. η ένταση της επίπτωσης με όρους τάξης μεγέθους, δηλαδή εάν πρόκειται για μικρής, μέσης ή μεγάλης έντασης μεταβολή,
4. ο μηχανισμός εμφάνισης, δηλαδή εάν πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή επίπτωση,
5. ο χρονικός ορίζοντας της μεταβολής, δηλαδή εάν πρόκειται για βραχυ-, μεσο- ή μακροπρόθεσμη αλλαγή,
6. η συσσώρευση ή/και η συνέργεια που η υπό χαρακτηρισμό μεταβολή μπορεί να παρουσιάσει είτε με άλλες επιπτώσεις του προγράμματος είτε με άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής.

Κατόπιν, με βάση τις παραπάνω ιδιότητες, αλλά και τα ειδικά χαρακτηριστικά της κάθε επίπτωσης, εκτιμώνται οι εξής δυνατότητες:

7. η δυνατότητα πρόληψης και
8. η δυνατότητα εκ των υστέρων αντιμετώπισης.

Ακολούθως γίνεται ο προσδιορισμός των οκτώ χαρακτηριστικών για κάθε μεταβολή που εκτιμήθηκε ως πιθανή.

7.2.1 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες της βιοποικιλότητας**Πίνακας 7-7: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τη βιοποικιλότητα παράγοντες**

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για τη βιοποικιλότητα παράγοντες: ο Αφορά τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές,	
Αιτίες μεταβολής	Παρεμβάσεις ολοκληρωμένης διαχείρισης των περιοχών που έχουν ενταχθεί στο Δίκτυο NATURA 2000 του Α.Π. III	
	Ιδιότητες της επίπτωσης	Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Βελτιώνονται παράμετροι που υποστηρίζουν τη διατήρηση της βιοποικιλότητας.
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Οι αιτιακοί παράγοντες δρουν σε μια περιορισμένη έκταση αλλά τα αποτελέσματά τους μπορούν να εκταθούν σε μεγάλη απόσταση. Οι συσσωρεύσεις των βελτιώσεων ενδέχεται να αυξήσουν την έκταση της επίπτωσης.
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Οι επιπτώσεις των ως άνω παρεμβάσεων έχουν έμμεσο χαρακτήρα και έτσι προβλέπονται ως μέσης έντασης.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενής	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της βελτίωσης της βιοποικιλότητας των οικοσυστημάτων στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά τα έργα αειφόρου διαχείρισης των περιοχών δικτύου NATURA 2000
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων έργων και παραμένει μόνιμω.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως ύδατα, έδαφος κ.λπ.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μεσαία έκταση και μόνιμο χαρακτήρα και επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως ύδατα, έδαφος κ.λπ.		

7.2.2 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του πληθυσμού

Πίνακας 7-8: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τον πληθυσμό παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για τον πληθυσμό παράγοντες: ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες).	
Αιτίες μεταβολής	Παρεμβάσεις από όλους τους Α.Π. του Ε.Π.	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Η κατεύθυνση όλων των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα που προκύπτουν από την υλοποίηση του Ε.Π. στον πληθυσμό είναι θετική.
Έκταση επίπτωσης	Μεγάλη	Οι θετικές επιπτώσεις αναμένεται να καλύψουν το σύνολο του πληθυσμού της χώρας
Ένταση της επίπτωσης	Μικρή	Η επίπτωση έχει ασθενή ένταση λόγω του έμμεσου χαρακτήρα της.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενής	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα σε παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά ορισμένες παρεμβάσεις του Ε.Π.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων έργων και παραμένει μόνιμως, εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Απίθανη	Λόγω της ασθενούς έντασης των επιπτώσεων, δεν αναμένεται οποιαδήποτε συνέργεια ή αθροιστικότητα με άλλες περιβαλλοντικές παραμέτρους.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μεγάλη έκταση, μικρή ένταση και μόνιμο χαρακτήρα. Οι παρεμβάσεις του Ε.Π. βελτιώνουν τις συνθήκες απασχόλησης, συμβάλλοντας καθοριστικά στην ευημερία του πληθυσμού της χώρας.		

7.2.3 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες της υγείας των ανθρώπων

Πίνακας 7-9: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για την ανθρώπινη υγεία παράγοντες

Επιρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για την ανθρώπινη υγεία παράγοντες:	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο ○ την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος) 	
Αιτίες μεταβολής	Παρεμβάσεις για την πρόληψη και αποφυγή κινδύνων του Α.Π. II Αποκατάσταση ΧΑΔΑ επαρχιών Λεμεσού και Λευκωσίας του Α.Π. III Παρεμβάσεις αναζωογόνησης συγκεκριμένων υποβαθμισμένων περιοχών εντός των αστικών κέντρων του Α.Π. V	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Η κατεύθυνση όλων των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα που προκύπτουν από την υλοποίηση των παραπάνω παρεμβάσεων είναι θετική.
Έκταση επίπτωσης	Μεγάλη	Οι θετικές επιπτώσεις αναμένεται να καλύψουν το σύνολο του πληθυσμού της χώρας.
Ένταση της επίπτωσης	Μικρή	Η επίπτωση έχει ασθενή ένταση λόγω του έμμεσου χαρακτήρα της.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενής	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της μείωσης των εκπεμπόμενων ρύπων και την μείωση της έκθεσης τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά οι ως άνω παρεμβάσεις του Ε.Π.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων παρεμβάσεων και παραμένει μόνιμα, εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Απίθανη	Λόγω της ασθενούς έντασης των επιπτώσεων, δεν αναμένεται οποιαδήποτε συνέργεια ή αθροιστικότητα με άλλες περιβαλλοντικές παραμέτρους.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
<p>Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μεγάλη έκταση, μικρή ένταση και μόνιμο χαρακτήρα. Οι παρεμβάσεις του Ε.Π. θα επιφέρουν βελτίωση στην ποιότητα της ατμόσφαιρας, των εδαφικών και υδατικών πόρων, συμβάλλοντας στον περιορισμό κρίσιμων περιβαλλοντικών παραμέτρων που μπορούν να επιδράσουν αρνητικά στο επίπεδο ανθρώπινης υγείας.</p>		

7.2.4 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του εδάφους

Πίνακας 7-10: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για το έδαφος παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για το έδαφος παράγοντες:	
Αιτίες μεταβολής	<ul style="list-style-type: none"> ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα 	
	Παρεμβάσεις στο τομέα αποβλήτων και στο τομέα των υδάτων του Α.Π. ΙΙΙ	
Ιδιότητες της επίπτωσης	Αιτιολόγηση	
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Η κατεύθυνση των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα είναι θετική, ενώ οι αρνητικές επιπτώσεις δεν έχουν στρατηγικό χαρακτήρα. Η συνισταμένη των αντίθετων κατευθύνσεων εκτιμάται θετική.
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Οι αιτιακοί παράγοντες δρουν σε μια περιορισμένη έκταση αλλά τα αποτελέσματά τους μπορούν να εκταθούν σε μεγάλη απόσταση. Οι συσσωρεύσεις των βελτιώσεων ενδέχεται να αυξήσουν την έκταση της επίπτωσης.
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Οι μεταβολές ως προς την βελτίωση της ποιοτικής σύστασης του εδάφους υπερισχύουν των μεταβολών τοπικού χαρακτήρα, και κρίνονται μέσης έντασης.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενή	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της ορθολογικής διαχείρισης των στερεών και υγρών αποβλήτων, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά οι ως άνω παρεμβάσεις του Ε.Π.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων παρεμβάσεων και παραμένει μονίμως εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως ύδατα κ.λπ.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
<p>Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μέση έκταση και μόνιμο χαρακτήρα οδηγούν δε σε καλύτερης ποιότητας εδαφικούς πόρους και αποκατάσταση της φυσικής μορφολογίας. Οι αρνητικές επιπτώσεις θεωρούνται έμμεσες και τοπικής σημασίας, ενώ δεν παρουσιάζουν στρατηγικό χαρακτήρα. Το ισοζύγιο των επιπτώσεων εκτιμάται θετικό.</p>		

7.2.5 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες των υδάτων

Πίνακας 7-11: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τα ύδατα παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για τα ύδατα παράγοντες:	
	<ul style="list-style-type: none"> ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης 	
Αιτίες μεταβολής	Παρεμβάσεις στο τομέα αποβλήτων και στο τομέα των υδάτων του Α.Π. ΙΙΙ	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Η κατεύθυνση των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα είναι θετική, ενώ οι αρνητικές επιπτώσεις δεν έχουν στρατηγικό χαρακτήρα. Η συνισταμένη των αντίθετων κατευθύνσεων εκτιμάται θετική.
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Οι αιτιακοί παράγοντες δρουν σε μια περιορισμένη έκταση αλλά τα αποτελέσματά τους μπορούν να εκταθούν σε μεγάλη απόσταση. Οι συσσωρεύσεις των βελτίσεων ενδέχεται να αυξήσουν την έκταση της επίπτωσης.
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Οι μεταβολές ως προς την βελτίωση της ποιοτικής των υδατικών πόρων υπερσχύουν των μεταβολών τοπικού χαρακτήρα, και κρίνονται μέσης έντασης.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενή	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της ορθολογικής διαχείρισης των υγρών αποβλήτων, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά οι ως άνω παρεμβάσεις του Ε.Π.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων παρεμβάσεων και παραμένει μόνιμως εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως έδαφος κ.λπ.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
<p>Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μέση έκταση και μόνιμο χαρακτήρα οδηγούν δε σε καλύτερης ποιότητας υδατικούς πόρους. Οι αρνητικές επιπτώσεις θεωρούνται έμμεσες και τοπικής σημασίας, ενώ δεν παρουσιάζουν στρατηγικό χαρακτήρα. Το ισοζύγιο των επιπτώσεων εκτιμάται θετικό.</p>		

7.2.6 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του αέρα

Πίνακας 7-12: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για τον αέρα παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για τον αέρα παράγοντες:	
Αιτίες μεταβολής	<ul style="list-style-type: none"> ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O₃, SO₂, NO₂ κ.λπ.) ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ 	
Αιτίες μεταβολής	Παρεμβάσεις του Α.Π. I που οδηγούν σε μείωση του ενεργειακού αποτυπώματος επιχειρήσεων και σε μείωση των αναγκών μετακίνησης μέσω των ηλεκτρονικών υπηρεσιών. Παρεμβάσεις του Α.Π. II για χρήση ΑΠΕ στα δημόσια κτίρια, τις οικίες και στις επιχειρήσεις. Παρεμβάσεις του Α.Π. III που οδηγούν σε παύση λειτουργίας ΧΑΔΑ και σε αύξηση του ποσοστού συνεισφοράς των ΑΠΕ στην παραγωγή ενέργειας (αξιοποίηση βιαερίου) Παρεμβάσεις ανάπτυξης και βελτίωσης συστημάτων μεταφορών φιλικών προς το περιβάλλον, του Α.Π. IV	
Ιδιότητες της επίπτωσης	Αιτιολόγηση	
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	<i>Η κατεύθυνση των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα είναι θετική, ενώ οι αρνητικές επιπτώσεις δεν έχουν στρατηγικό χαρακτήρα. Η συνισταμένη των αντίθετων κατευθύνσεων εκτιμάται θετική.</i>
Έκταση επίπτωσης	Μεγάλη	<i>Οι επηρεαζόμενες από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις του Ε.Π. άρα και οι σχετιζόμενες με αυτά περιοχές καλύπτουν το σύνολο της έκτασης της χώρας</i>
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	<i>Οι επιπτώσεις των ως άνω παρεμβάσεων έχουν έμμεσο χαρακτήρα και έτσι προβλέπονται ως μέσης έντασης.</i>
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενή	<i>Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της βελτίωσης των ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά οι ως άνω παρεμβάσεις του Ε.Π.</i>
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	<i>Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων παρεμβάσεων και παραμένει μόνιμω εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.</i>
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	<i>Επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως κλιματικοί παράγοντες κ.λπ.</i>
Δυνατότητα πρόληψης	-	<i>Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.</i>
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	<i>Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής</i>
Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μεγάλη έκταση και μόνιμο χαρακτήρα οδηγούν δε σε βελτίωση των ατμοσφαιρικών συνθηκών.		

7.2.7 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε κλιματικούς παράγοντες

Πίνακας 7-13: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για την κλιματική αλλαγή παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για την κλιματική αλλαγή παράγοντες: ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου	
Αιτίες μεταβολής	Οι παρεμβάσεις των Α.Π. II, III, IV, V	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Η κατεύθυνση των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα είναι θετική
Έκταση επίπτωσης	Μεγάλη	Οι επηρεαζόμενες από τις προτεινόμενες παρεμβάσεις του Ε.Π. άρα και οι σχετιζόμενες με αυτά περιοχές καλύπτουν το σύνολο της έκτασης της χώρας
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Οι επιπτώσεων των ως άνω παρεμβάσεων έχουν έμμεσο χαρακτήρα και έτσι προβλέπονται ως μέσης έντασης.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενή	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της μείωσης των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά οι ως άνω παρεμβάσεις του Ε.Π.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων παρεμβάσεων και παραμένει μονίμως εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Πιθανή	Επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως αέρας κ.λπ.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μεγάλη έκταση και μόνιμο χαρακτήρα και επηρεάζεται άμεσα και έμμεσα από την κατάσταση άλλων περιβαλλοντικών παραμέτρων όπως αέρας κ.λπ.		

7.2.8 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων στην πολιτιστική κληρονομιά

Πίνακας 7-14: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για την πολιτιστική κληρονομιά παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για την πολιτιστική κληρονομιά παράγοντες:	
Αιτίες μεταβολής	Οι παρεμβάσεις των Α.Π. IIII και V	
Ιδιότητες της επίπτωσης	Αιτιολόγηση	
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Η κατεύθυνση των μεταβολών στρατηγικού χαρακτήρα είναι θετική
Έκταση επίπτωσης	Μέση	Οι αιτιακοί παράγοντες δρουν σε μια περιορισμένη έκταση αλλά τα αποτελέσματά τους μπορούν να εκταθούν σε μεγάλη απόσταση. Οι συσσωρεύσεις των βελτιώσεων ενδέχεται να αυξήσουν την έκταση της επίπτωσης.
Ένταση της επίπτωσης	Μέση	Οι επιπτώσεις των ως άνω παρεμβάσεων έχουν έμμεσο χαρακτήρα και έτσι προβλέπονται ως μέσης έντασης.
Μηχανισμός εμφάνισης	Δευτερογενή	Η βελτίωση αναμένεται ως έμμεσο αποτέλεσμα της ανάδειξης των μνημείων αυτών, στην οποία συμβάλλουν ουσιαστικά οι ως άνω παρεμβάσεις του Ε.Π.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη - Μόνιμη	Η επίπτωση κλιμακώνεται βαθμιαία με τη εφαρμογή των προτεινόμενων έργων και παραμένει μόνιμος.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Απίθανη	Λόγω της μέσης έντασης των επιπτώσεων, δεν αναμένεται οποιαδήποτε συνέργεια ή αθροιστικότητα με άλλες περιβαλλοντικές παραμέτρους.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
Αξιολόγηση: Οι στρατηγικού χαρακτήρα μεταβολές κινούνται προς την θετική κατεύθυνση, έχουν μέση έκταση και μόνιμο χαρακτήρα.		

7.2.9 Χαρακτηρισμός & Αξιολόγηση των επιπτώσεων σε παράγοντες του τοπίου

Πίνακας 7-15: Χαρακτηρισμός επίπτωσης σε ορισμένους από τους καθοριστικούς για το τοπίο παράγοντες

Επηρεαζόμενη περιβαλλοντική παράμετρος	Καθοριστικοί για το τοπίο παράγοντες:	
	<ul style="list-style-type: none"> ○ αφορά την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος ○ αφορά την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο 	
Αιτίες μεταβολής	Παρεμβάσεις προστασία των παράκτιων ζωνών από τη διάβρωση των ακτών Παρεμβάσεις βελτίωσης ελκυστικότητας περιοχών φυσικού ενδιαφέροντος του Α.Π. III Επέκταση Λιμένα Λεμεσού και Υλοποίηση δράσεων ολοκληρωμένου σχεδίου Προγράμματος Αστικής Κινητικότητας Λευκωσίας του Α.Π. IV	
Ιδιότητες της επίπτωσης		Αιτιολόγηση
Κατεύθυνση επίπτωσης	Θετική	Βελτιώνονται παράμετροι που υποστηρίζουν τη προστασία του τοπίου.
Έκταση επίπτωσης	Μικρή	Οι προτεινόμενες δράσεις έχουν σημειακό χαρακτήρα.
Ένταση της επίπτωσης	Μικρή	Η ένταση της επίπτωσης κρίνεται ασθενής, λόγω του σημειακού χαρακτήρα των παρεμβάσεων.
Μηχανισμός εμφάνισης	Πρωτογενής	Η βελτίωση αναμένεται ως άμεσο αποτέλεσμα της βελτίωσης της ελκυστικότητας περιοχών με φυσικό κάλλος και αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο.
Χρονικός ορίζοντας της μεταβολής	Μεσοπρόθεσμη-Μόνιμη	Η αλλαγή σε θέματα αντιληπτικότητας αναμένεται να σημειώσει βελτίωση σταδιακά, η οποία θα παραμείνει εάν δεν εμφανισθούν αντίρροπες τάσεις.
Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Απίθανη	Λόγω της περιορισμένης έκτασης και έντασης των επιπτώσεων η αθροιστικότητα ή συνέργεια με επιπτώσεις σε άλλες παραμέτρους δεν θεωρείται πιθανή.
Δυνατότητα πρόληψης	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα πρόληψης.
Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	-	Η κατεύθυνση της επίπτωσης είναι θετική. Δεν αναζητούνται μέτρα περιορισμού ή αντιστροφής
Αξιολόγηση: Οι μεταβολές κινούνται προς τη θετική κατεύθυνση, έχουν μικρή έκταση και ένταση, αλλά μόνιμο χαρακτήρα, οδηγώντας σε προστασία και αποκατάσταση των τοπιολογικών χαρακτηριστικών ορισμένων περιοχών της Κύπρου		

7.2.10 Συνοπτική αξιολόγηση των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Στις ενότητες που προηγήθηκαν, προσδιορίστηκαν οι ιδιότητες των μεταβολών που αναμένεται να προκαλέσει η εφαρμογή του Ε.Π. σε δεκατρείς περιβαλλοντικές παραμέτρους.

Ο προσδιορισμός των ιδιοτήτων αυτών των μεταβολών πραγματοποιήθηκε με συστηματικό τρόπο, ο οποίος μεθοδολογικά αναλύεται στο κεφάλαιο 9 της παρούσας.

Τα αποτελέσματα του προσδιορισμού των ιδιοτήτων, συνοψίζονται στον επόμενο πίνακα, από τον οποίο προκύπτει ότι:

- Θετικές επιδράσεις δέχονται εννέα (9) περιβαλλοντικές παραμέτρους που εξετάσθηκαν γεγονός αναμενόμενο, λόγω της περιβαλλοντικής φιλικότητας και του ενεργού ρόλου του Ε.Π. στην προώθησή περιβαλλοντικών πρακτικών. Θετικές επιπτώσεις εντοπίσθηκαν στις παραμέτρους βιοποικιλότητα, πληθυσμός, υγεία των ανθρώπων, έδαφος, ύδατα, αέρας, κλιματικοί παράγοντες, πολιτιστική κληρονομιά και τοπίο.
- Αρνητικής κατεύθυνσης επίδρασης δεν εντοπίζεται σε καμία περιβαλλοντική παράμετρο.
- Επιπλέον, η εφαρμογή των έργων του Ε.Π. καθίσταται ουδέτερη σε χλωρίδα, πανίδα και υλικά περιουσιακά στοιχεία, εφόσον στις παραμέτρους αυτές δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα.
- Τέλος, η εφαρμογή των έργων του Ε.Π. δεν συνδέεται με διασυννοριακές επιπτώσεις.

Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται η σύνοψη των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Ε.Π.

Πίνακας 7-16: Σύνοψη των ιδιοτήτων των επιπτώσεων του Ε.Π.

Στη στήλη 1 τα σύμβολα σημαίνουν: + : Θετική - : Αρνητική	Στη στήλη 4 τα σύμβολα σημαίνουν: Π : Πρωτογενής Δ : Δευτερογενής						Στη στήλη 6 τα σύμβολα σημαίνουν: ~ : Μόνιμη ! : Προσωρινή			
Στις στήλες 2, 3, 8 και 9 τα σύμβολα σημαίνουν: ■ : Μικρή ■■ : Μέση ■■■ : Ευρεία ☒ : Δεν απαιτείται	Στη στήλη 5 τα σύμβολα σημαίνουν: Α : Άμεση Μ : Μεσοπρόθεσμη						Στη στήλη 7 τα σύμβολα σημαίνουν: ☑ : Πιθανή ☒ : Απίθανη			
Αριθμός στήλης →	1	2	3	4	5		6	7	8	9
Μεταβολή	Κατεύθυνση	Έκταση	Ένταση	Μηχανισμός	Χρονικός ορίζοντας		Αθροιστικότητα ή συνέργεια	Δυνατότητα πρόληψης	Δυνατότητα περιορισμού ή αντιστροφής	
					Εμφάνιση	Παραμονή				
Βιοποικιλότητα										
Συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές.	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Πληθυσμός										
Παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής.	+	■■■	■	Δ	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Υγεία των Ανθρώπων										
Μείωση έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο	+	■■	■	Δ	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία.	+	■■■	■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Έδαφος										
Ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα.	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα.	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Υδατα										
Ποιότητα επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων.	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω υδρομορφολογικών χαρακτηριστικών των επιφανειακών υδάτων	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Αέρας										
Επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον	+	■■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Συνολική κατανάλωση ενέργειας	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ	+	■	■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Κλιματικοί παράγοντες										
Σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου	+	■■■	■■	Δ	Μ	~	☑	☒	☒	☒
Πολιτιστική κληρονομιά										
Μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς	+	■■	■■	Δ	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Τοπίο										
Αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος.	+	■	■	Π	Μ	~	☒	☒	☒	☒
Αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο	+	■	■	Π	Μ	~	☒	☒	☒	☒

7.3 ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΜΕΤΡΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΝΤΙΜΕΤΩΠΙΣΗ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

7.3.1 Σύνοψη συμπερασμάτων για την αναγκαιότητα λήψης μέτρων αντιμετώπισης

Στο στάδιο αυτό εισέρχονται οι επιπτώσεις που έχουν χαρακτηριστεί ως αρνητικές, αφού οι θετικές περιβαλλοντικές επιδράσεις του προγράμματος θεωρούνται ευπρόσδεκτες και δεν χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης. Ο σκοπός του σταδίου αυτού είναι να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά κάθε επίπτωσης ώστε αφ' ενός να διαπιστωθεί εάν η ένταση, η έκταση, η δυνατότητα πρόληψης, η αντιστάθμιση ή μη από άλλες επιπτώσεις και οι άλλες ιδιότητες της επίπτωσης επιτρέπουν τη λήψη μέτρων και αφ' ετέρου, σε καταφατική περίπτωση, να εντοπισθεί το είδος των μέτρων που προσφέρεται περισσότερο για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών.

Στις προηγούμενες ενότητες αξιολογήθηκαν οι μεταβολές που αναμένεται να επιφέρει η εφαρμογή του Ε.Π. στους περιβαλλοντικούς παράγοντες της Κύπρου. Τα συμπεράσματα που εξήχθησαν από την αξιολόγηση αυτή, συνοψίζονται ως εξής:

- Στα ζητήματα των υλικών περιουσιακών στοιχείων, της χλωρίδας, της πανίδας και των διασυνοριακών επιπτώσεων, δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
- Η κατάσταση ως προς
 - την βιοποικιλότητα
 - τον πληθυσμό
 - την υγεία των ανθρώπων
 - το έδαφος
 - τα ύδατα
 - τον αέρα
 - τους κλιματικούς παράγοντες
 - την πολιτιστική κληρονομιά και
 - το τοπίο

αναμένεται να βελτιωθεί κατά και μετά την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος, λόγω της σημαντικής μέριμνας και των ανάλογων στόχων που έχουν προβλεφθεί στο Πρόγραμμα για τα ζητήματα αυτά.

Λαμβάνοντας υπόψη την μεθοδολογική προσέγγιση που παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 9 της παρούσας, και τα συμπεράσματα των προηγούμενων σταδίων, προκύπτει ότι δεν χρειάζεται να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού, καθ' όσον οι θετικές περιβαλλοντικές επιδράσεις του προγράμματος θεωρούνται ευπρόσδεκτες και δεν χρήζουν καμία αναγκαιότητα λήψης μέτρων πρόληψης, περιορισμού ή αντιστροφής.

7.3.2 Συγκρότηση βελτιωτικών προτάσεων για την αντιμετώπιση υφιστάμενων τάσεων των περιβαλλοντικών παραμέτρων

Εντούτοις, στο πλαίσιο βέλτιστης συμβατότητας του Ε.Π. με το Περιβάλλον και λαμβάνοντας υπόψη την αναγκαιότητα:

- Επίτευξη των στόχων για κλιματικές αλλαγές (εκπομπές, σχέδιο εμπορίας) και βιοποικιλότητα (ΕΥ 2020).
- Εφαρμογή των Ευρωπαϊκών Νομοθεσιών και πολιτικών.
- Προσαρμογή του Ε.Π. σε διαφοροποιημένες κλιματικές συνθήκες.
- Διαχείριση αλληλοεπιδράσεων μεταξύ κλιματικής αλλαγής και βιοποικιλότητας.

ακολούθως παρατίθενται ορισμένα βελτιωτικά μέτρα που οδηγούν α) στον μετριασμό των επιπτώσεων των κλιματικών αλλαγών, β) στην προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές και γ) στην προστασία και διατήρηση της βιοποικιλότητας της Κύπρου, που μπορούν να αποτελέσουν γόνιμο έδαφος για ένταξη έργων και δράσεων στον όλο προγραμματισμό του Ε.Π., με ειδική επισήμανση όπου ήδη αυτά εφαρμόζονται καθολικά ή εν μέρη μέσω του προτεινόμενου Ε.Π.

Ειδικότερα:

α) Αναφορικά με τα **βελτιωτικά μέτρα** σχετικά με τον **μετριασμό των κλιματικών αλλαγών** προτείνεται:

- Για την ενεργειακή ζήτηση στη Βιομηχανία
 - Μείωση ενεργειακής ζήτησης στη βιομηχανία
 - Εναλλακτικές πηγές ενέργειας (χαμηλότερες εκπομπές άνθρακα)
 - Προώθηση της οικο-καινοτομίας στις επιχειρήσεις- εφαρμόζεται ήδη
- Για την Ενεργειακή ζήτηση στα σπίτια και τις κατασκευές
 - Βελτίωση ενεργειακής απόδοσης κτιρίων – εφαρμόζεται ήδη
 - Εξοικονόμηση ενέργειας
 - Αξιοποίηση εναλλακτικών πηγών ενέργειας
- Για τις θερμοκηπιακές εκπομπές στο τομέα των αποβλήτων:
 - Προώθηση μείωσης αποβλήτων, επαναχρησιμοποίησης και ανακύκλωσης – εφαρμόζεται εν μέρη για οικιακά στερεά απόβλητα
 - Παραγωγή ενέργειας από καύση αποβλήτων – εφαρμόζεται ήδη εν μέρη για οικιακά στερεά απόβλητα

β) Αναφορικά με τα **βελτιωτικά μέτρα** σχετικά με την **προσαρμογή στις κλιματικές αλλαγές** προτείνεται:

- Για τα επεισόδια κύματα καύσωνα
 - Βελτίωση πολεοδομικών σχεδιασμών (χώροι πρασίνου και νερού)
 - Βιοκλιματικός σχεδιασμός (πράσινες στέγες, μονώσεις κτιρίων κ.λπ.)
 - Μείωση εκπομπών (εξατμίσεις, βιομηχανίες κ.λπ.) σε περιόδους καύσωνα
 - Σχεδιασμός συστημάτων προειδοποίησης και σχέδια αντιμετώπισης
- Για τα επεισόδια ξηρασίες

- Προώθηση μέτρων ορθής χρήσης και εξοικονόμησης υδάτων – εφαρμόζεται ήδη
- Επαναχρησιμοποίηση γκρίζων νερών και νερού βροχής
- Μέτρα απαγόρευσης υπερβολικών ποσοτήτων νερού
- Για τις πλημμύρες και τις καταστροφικές βροχές
 - Σχέδια προστασίας υφιστάμενων υποδομών
 - Βελτίωση αποχετευτικών συστημάτων – εφαρμόζεται ήδη
 - Πολεοδομικός σχεδιασμός που προβλέπει ανοικτούς διαπερατούς στο νερό χώρους, και πολλές περιοχές πρασίνου- εφαρμόζεται ήδη σε αστικές περιοχές
- γ) Αναφορικά με τα **βελτιωτικά μέτρα** σχετικά με την **βιοποικιλότητα** προτείνεται:
 - Για την αντιμετώπιση της υποβάθμισης των οικοσυστημάτων και των υπηρεσιών που προσφέρουν
 - Επαναφορά υποβαθμισμένων οικοσυστημάτων, λαμβάνοντας υπόψη και την βελτίωση των υπηρεσιών που αυτά προσφέρουν – εφαρμόζεται εν μέρη στις αστικές περιοχές
 - Για την αντιμετώπιση της καταστροφής των οικοτόπων
 - Χρησιμοποίηση μεθόδων όπως το «ecosystem-based approach» και «ecosystem services approach»
 - Προώθηση φυσικών διαδρομών
 - Επαναφορά υγροτόπων, δασών, αλυκών και άλλων υποβαθμισμένων οικοτόπων – εφαρμόζεται εν μέρη στις αστικές περιοχές
 - Για την αντιμετώπιση της καταστροφής της γενετικής ποικιλομορφίας
 - Απαγόρευση διέλευσης και οποιανδήποτε εργασιών σε συγκεκριμένες περιοχές/οικόπους όπου κάτι τέτοιο, δυνατό να έχει μη αντιστρεπτές επιπτώσεις σε σπάνια είδη

ΣΧΕΔΙΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

8 ΣΧΕΔΙΟ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΟΥ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ

8.1 ΕΙΣΑΓΩΓΗ

Στην ενότητα αυτή παρουσιάζεται αναλυτικό σχέδιο παρακολούθησης του περιβάλλοντος, το οποίο περιλαμβάνει τα μέτρα που είναι σχετικά με τον έλεγχο και τα οποία λαμβάνονται για την αποτελεσματική παρακολούθηση και έγκαιρη αντιμετώπιση των επιπτώσεων που ενδεχομένως προκύψουν από την εφαρμογή του Επιχειρησιακού Προγράμματος.

Τόσο η Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και ο Ν. 102(Ι)-2005, απαιτούν την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου ή προγράμματος, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- επιπτώσεις που έχουν υποστεί εκτίμηση και για τις οποίες έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα με την έγκριση του εγγράφου προγραμματισμού· για τις επιπτώσεις αυτές η παρακολούθηση οφείλει να καταγράφει τη διατήρησή τους ή μη εντός του πλαισίου που προβλέπεται στη μελέτη εκτίμησης και στο ως άνω έγγραφο,
- επιπτώσεις που έχουν διαφύγει της εκτίμησης· γι' αυτές απαιτείται ο έγκαιρος εντοπισμός τους και η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αντιμετώπισή τους.

Το σύστημα παρακολούθησης που θα υιοθετηθεί θα πρέπει να καλύπτει και τις δύο παραπάνω κατηγορίες επιπτώσεων. Για το λόγο αυτό, η παρακολούθηση οφείλει να είναι σφαιρικού χαρακτήρα.

Με βάση την μεθοδολογική προσέγγιση που παρουσιάζεται στο κεφάλαιο 9, διαφαίνεται ότι η βέλτιστη χρονική οργάνωση της παρακολούθησης είναι:

- μια πλήρης έκθεση ανά διετία, με αναφορά στις μεταβολές όλων των περιβαλλοντικών παραμέτρων που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη ή και άλλων που να επαυξάνουν τη σφαιρικότητα,
- μια συγκεντρωτική έκθεση, στο στάδιο που έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση του 80% του προγράμματος, ώστε να υπάρχει περιθώριο ανάληψης διορθωτικών μέτρων, εάν τα αποτελέσματα της έκθεσης αυτής καταδείξουν ως αναγκαίο το ενδεχόμενο αυτό.

8.2 ΣΥΓΚΡΟΤΗΣΗ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ

Λαμβάνοντας υπόψη όσα αναλυτικά καταγράφονται στην μεθοδολογική προσέγγιση του κεφαλαίου 9 που αναλύονται οι τρεις βασικές πτυχές του ζητήματος της παρακολούθησης, κατεβλήθη προσπάθεια να επιλεγούν οι βέλτιστες κατευθύνσεις σε καθεμία από τις πτυχές αυτές. Στη συνέχεια, οι κατευθύνσεις αυτές συγκεκριμενοποιούνται σε ένα σώμα εφαρμόσιμων μέτρων.

8.2.1 Διετής αναφορά

Για ορισμένους από τους παράγοντες του περιβάλλοντος, οι οποίοι μένουν ανεπηρέαστοι ή βελτιώνονται, η διετής παρακολούθηση των μεταβολών τους μπορεί να πραγματοποιείται μέσω αντιπροσωπευτικών δεικτών οι οποίοι συνδυάζουν δύο χαρακτηριστικά: αφ' ενός συνδέονται στενά με τα έργα και τις δραστηριότητες του Ε.Π., ώστε να υποδεικνύουν το μέρος των περιβαλλοντικών που οφείλεται σε αυτό και όχι σε γενικότερες αιτίες, και αφ' ετέρου να

μπορούν με εύλογο τρόπο να υπολογιστούν, χωρίς υπερβολική επιβάρυνση των διαδικασιών υλοποίησης του Ε.Π. Οι προτεινόμενοι δείκτες παρουσιάζονται στον επόμενο πίνακα.

Πίνακας 8-1: Προτεινόμενο πρόγραμμα παρακολούθησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων

Περιβαλλοντική παράμετρος	Δείκτη παρακολούθησης	Πηγή δεδομένων
Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα Πανίδα	Ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών στις οποίες έγιναν επεμβάσεις (θετικές και αρνητικές)	Τμήμα Περιβάλλοντος και σχετικές ΜΕΕΠ
Πληθυσμός	Αριθμός απασχολούμενων επί των αστικών περιοχών	Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου, ΥΕΠΚΑ
	Μέση διάρκεια διαμονής τουριστών στην χώρα	Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου
	Ποσοστό των γυναικείων επιχειρηματιών στο σύνολο του γυναικείου εργατικού δυναμικού	Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου
Ανθρώπινη υγεία	Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής	Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου
Έδαφος	Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτροπή ανακυκλώσιμων υλικών από υγειονομική ταφή	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν	Τμήμα Περιβάλλοντος, Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π.
Υδατα	Ισοδύναμος πληθυσμός που καλύπτεται από αποχετευτικά δίκτυα και σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων	Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν	Τμήμα Περιβάλλοντος, Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π.
Ατμόσφαιρα	Συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας Κύπρου
	Ετήσια μείωση των εκπομπών CO ₂ και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα αστικά κέντρα	Τμήμα Περιβάλλοντος
	Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν	Τμήμα Περιβάλλοντος, Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π.
Κλιματικοί παράγοντες	Μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τομέα των μεταφορών	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
Υλικά περιουσιακά στοιχεία	Ποσοστό τουριστικών κλινών στις οποίες γίνονται παρεμβάσεις αναβάθμισης για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος	Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου
Πολιτιστική Κληρονομιά	Αριθμός επισκεπτών σε τοπία πολιτιστικής κληρονομιάς	Τμήμα Αρχαιοτήτων και Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π.
	Αριθμός υποδομών ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος στα οποία έγιναν παρεμβάσεις	Τμήμα Αρχαιοτήτων και Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π.
Τοπίο	Αριθμός (ή μήκος) κυματοθραυστών για την προστασία των παράκτιων ζωνών	Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π. και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν	Παρακολούθηση υλοποίησης Ε.Π. και σχετικές ΜΕΕΠ.
Εξοικονόμηση φυσικών πόρων και ενέργειας	Εκτροπή ανακυκλώσιμων υλικών από υγειονομική ταφή	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
	Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή	Τμήμα Περιβάλλοντος, Στατιστική Υπηρεσία Κύπρου και σχετικές ΜΕΕΠ
	Συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας	Ρυθμιστική Αρχή Ενέργειας Κύπρου

8.2.2 Συγκεντρωτική έκθεση

Η αποτύπωση των συνολικών επιπτώσεων του Ε.Π. προτείνεται να ολοκληρωθεί με την εκπόνηση της συγκεντρωτικής έκθεσης παρακολούθησης στο στάδιο όπου έχει υλοποιηθεί το 80% του προγραμματισμού. Το στάδιο αυτό επελέγη ώστε αφ' ενός να αντιπροσωπεύει το μεγαλύτερο δυνατό ποσοστό ολοκλήρωσης του Ε.Π. και αφ' ετέρου να παρέχει τη δυνατότητα ανάληψης μέριμνας για την αναστροφή περιβαλλοντικών πιέσεων, εάν κάτι τέτοιο διαπιστωθεί.

Το περιεχόμενο της έκθεσης αυτής προτείνεται να στοχεύει στη διαπίστωση των συγκριτικών μεταβολών που θα έχουν επέλθει στο χρόνο εκπόνησής της, σε σχέση με τη σημερινή κατάσταση του περιβάλλοντος, όπως αποτυπώνεται στο κεφάλαιο 6 της παρούσας μελέτης, και παράλληλα στη σύνδεση των μεταβολών που θα διαπιστωθούν με τις παρεμβάσεις του Ε.Π. που θα έχουν ολοκληρωθεί. Η σύνδεση αυτή μπορεί να στηριχθεί, μεταξύ άλλων, και στα δεδομένα των προηγούμενων εργαλείων παρακολούθησης. Για παράδειγμα, εάν οι διετείς εκθέσεις δείχνουν μικρή παρεμβατικότητα του Ε.Π. στα νερά και η συγκεντρωτική έκθεση καταγράψει σημαντικές μεταβολές, τότε μπορεί να συναχθεί ότι οι τελευταίες δεν οφείλονται στην υλοποίηση του Ε.Π..

8.3 ΣΥΝΟΨΗ ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΩΝ ΚΑΙ ΠΡΟΤΑΣΕΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗ

Στο κεφάλαιο αυτό μελετήθηκε το ζήτημα της παρακολούθησης των επιπτώσεων της υλοποίησης του Ε.Π. στο περιβάλλον. Με την ανάλυση δύο βασικών πτυχών του ζητήματος και την αναζήτηση των κατάλληλων δεικτών, διαμορφώθηκε η πρόταση του ακόλουθου σχήματος παρακολούθησης:

1. Διετής παρακολούθηση ορισμένων εκ των περιβαλλοντικών παραμέτρων που εκτιμήθηκε ότι επηρεάζονται ευμενώς ή καθόλου από το Ε.Π. ή και άλλων που να επαυξάνουν τη σφαιρικότητα, μέσω των ακόλουθων δεικτών
 - Βιοποικιλότητα – Χλωρίδα- Πανίδα:
 - Ποσοστό των προστατευόμενων περιοχών στις οποίες έγιναν παρεμβάσεις (θετικές και αρνητικές)
 - Πληθυσμός:
 - Αριθμός απασχολούμενων επί των αστικών περιοχών
 - Μέση διάρκεια διαμονής τουριστών στην χώρα
 - Ποσοστό των γυναικείων επιχειρηματιών στο σύνολο του γυναικείου εργατικού δυναμικού
 - Ανθρώπινη Υγεία:
 - Προσδοκώμενη διάρκεια ζωής
 - Έδαφος:
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτροπή ανακυκλώσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν
 - Ύδατα:

- Ισοδύναμος πληθυσμός που καλύπτεται από αποχετευτικά δίκτυα και σταθμούς επεξεργασίας λυμάτων
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν
 - Ατμόσφαιρα:
 - Συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας
 - Ετήσια μείωση εκπομπών CO₂ και της ατμοσφαιρικής ρύπανσης στα αστικά κέντρα
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν – μείωση ανεξέλεγκτης διάχυσης αέριων αποβλήτων
 - Κλιματικοί παράγοντες:
 - Μείωση εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου από τον τομέα των μεταφορών
 - Υλικά περιουσιακά στοιχεία:
 - Ποσοστό κλινών στις οποίες γίνονται παρεμβάσεις αναβάθμισης για εμπλουτισμό του τουριστικού προϊόντος
 - Πολιτιστική Κληρονομιά:
 - Αριθμός επισκεπτών σε τοπία πολιτιστικής κληρονομιάς
 - Αριθμός υποδομών ιστορικού και πολιτιστικού ενδιαφέροντος στα οποία έγιναν παρεμβάσεις
 - Τοπίο:
 - Αριθμός (ή μήκος) κυματοθραυστών για την προστασία των παράκτιων ζωνών
 - Εκτάσεις ΧΑΔΑ που αποκαταστάθηκαν
 - Εξοικονόμηση φυσικών πόρων και ενέργειας:
 - Εκτροπή ανακυκλώσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Εκτροπή βιοαποδομήσιμων υλικών από υγειονομική ταφή
 - Συνεισφορά των ΑΠΕ στην ακαθάριστη κατανάλωση ενέργειας
2. Συγκεντρωτική αποτίμηση των επιπτώσεων του Ε.Π. στο περιβάλλον, διαμέσου μιας εκτενούς αποτύπωσης όλων των μεγεθών που αναλύθηκαν στο κεφάλαιο 6, στο χρονικό στάδιο που θα έχει υλοποιηθεί το 80% του προγραμματισμού, ώστε να υπάρχει περιθώριο μέτρων αντιστάθμισης ή αναστροφής, εάν κάτι τέτοιο αποδειχθεί αναγκαίο.

ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ

9 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΕΣ

9.1 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΕΚΤΙΜΗΣΗΣ ΚΑΙ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Η εκτίμηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον από ένα πρόγραμμα ή σχέδιο, εξ' αντικειμένου χαρακτηρίζεται από σημαντικό βαθμό αβεβαιότητας, κυρίως διότι:

- οι αδρές γραμμές περιγραφής των έργων και δραστηριοτήτων του προγράμματος, ενδέχεται να μην αναδεικνύουν επαρκώς τα θέματα εκείνα που κατά την υλοποίηση μπορεί να αποδειχθούν μείζονος περιβαλλοντικής σημασίας, αλλά και
- η ευρύτητα που πρέπει να χαρακτηρίζει την αποτύπωση της κατάστασης του περιβάλλοντος πριν την έναρξη υλοποίηση του προγράμματος, ενδέχεται να εμποδίσει ως ένα βαθμό την εμβρίθεια με την οποία πρέπει να αντιμετωπισθούν ορισμένες σημαντικές περιβαλλοντικές μεταβολές.

Κατανοώντας αυτές τις εγγενείς αδυναμίες, η ομάδα μελέτης προσανατολίστηκε στη σύνθεση μιας μεθοδολογικής προσέγγισης που να χαρακτηρίζεται από το μέγιστο βαθμό αναλυτικότητας που επιτρέπει το στρατηγικό επίπεδο, ώστε να εντοπισθεί κάθε πιθανό ζήτημα μείζονος περιβαλλοντικής σημασίας, ακόμη και αν για ορισμένα ζητήματα η προσέγγιση αυτή ενδέχεται να καταλήγει σε υπερβολικά λεπτομερή ανάλυση. Στη βάση αυτού του σκεπτικού, συντέθηκε μια μεθοδολογία τριών σταδίων. Συνοπτικά:

- Στο πρώτο στάδιο προσδιορίζεται η πιθανότητα να επηρεαστεί κάποια περιβαλλοντική παράμετρος ή δείκτης από μια ή περισσότερες δράσεις του Επιχειρησιακού Προγράμματος.
- Στο δεύτερο στάδιο, για τις μεταβολές που εκτιμήθηκαν ως πιθανές, εκτιμώνται τα χαρακτηριστικά των αλλαγών π.χ. η θετική ή αρνητική κατεύθυνση της αλλαγής, η μονιμότητα ή ο περιορισμένος χρόνος παραμονής της κ.ά.
- Τέλος στο τρίτο στάδιο διεξάγεται η αξιολόγηση των χαρακτηριστικών και διαπιστώνεται η αναγκαιότητα ή μη της λήψης μέτρων αντιμετώπισης.

Η μεθοδολογία καθενός από τα τρία στάδια παρουσιάζεται στις ακόλουθες ενότητες.

9.1.1 Μεθοδολογία του σταδίου προσδιορισμού των επιπτώσεων

Στο στάδιο αυτό αποσκοπείται να εντοπισθούν οι περιβαλλοντικές παράμετροι που ενδέχεται να επηρεαστούν από κάποιο έργο ή δράση του Επιχειρησιακού Προγράμματος, μαζί με τις αιτίες της επίδρασης.

Η μέθοδος **διάγνωσης** που αξιοποιείται στο παρόν στάδιο, είναι αυτή των κρίσιμων ερωτήσεων, η οποία χρησιμοποιείται ευρύτατα σε μελέτες στρατηγικού επιπέδου, οι οποίες οφείλουν να συνδυάζουν ποσοτικά με ποιοτικά μέτρα. Για την παρούσα μελέτη, πραγματοποιήθηκε μια λεπτομερής προσπάθεια σύνθεσης μιας υβριδικής μορφής της μεθόδου κρίσιμων ερωτήσεων, η οποία αφενός συνδυάζει τις προτάσεις που περιέχονται τόσο στο «Handbook on SEA for Cohesion Policy 2007-2013» του Greening Regional Development Programmes Network, όσο και στο Manual on Strategic Environmental Assessment of Transport Infrastructure Plans, που ετοίμασε η DHV για τη DG Transport της Ευρωπαϊκής Επιτροπής και αφ' ετέρου εστιάζει την ανάλυση στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά της περιβαλλοντικής και θεσμικής κατάστασης στην Κύπρο.

Κατά την εφαρμογή της μεθόδου αυτής, οι άξονες προτεραιότητας, με τα έργα και τις δράσεις στα οποία εξειδικεύονται, υποβάλλονται σε μια μακρά σειρά ερωτημάτων του τύπου «ενδέχεται να επιφέρουν μεταβολές στην [περιβαλλοντική παράμετρο ή δείκτης x];», όπου x αναφέρεται σε ορισμένους περιβαλλοντικούς παράγοντες. Οι ερωτήσεις ομαδοποιούνται θεματικά στους δεκατρείς περιβαλλοντικούς παράγοντες κατάστασης του σημείου στ' του Παραρτήματος Ι της Οδηγίας 2001/42/ΕΚ, δηλαδή

- βιοποικιλότητα,
- πληθυσμός,
- υγεία των ανθρώπων,
- πανίδα,
- χλωρίδα,
- έδαφος,
- ύδατα,
- αέρας,
- κλιματικοί παράγοντες,
- υλικά περιουσιακά στοιχεία,
- πολιτιστική κληρονομιά, συμπεριλαμβανομένης της αρχιτεκτονικής και αρχαιολογικής κληρονομιάς,
- τοπίο και
- σχέσεις μεταξύ των ανωτέρω παραγόντων

αλλά και σε ορισμένους επιπλέον παράγοντες που αφορούν στις πιέσεις, όπως η διάθεση των αποβλήτων και η ενεργειακή αποτελεσματικότητα. Οι παράγοντες πίεσης αναφέρονται σε ζητήματα που οι επιπτώσεις του διαχέονται σε περισσότερες από μια περιβαλλοντικές συνιστώσες. Για παράδειγμα, ο τρόπος διάθεσης των αποβλήτων είναι δυνατόν να επηρεάσει την ανθρώπινη υγεία, το έδαφος, τα νερά και τη βιοποικιλότητα, καθώς και τις μεταξύ τους σχέσεις.

Τα **κριτήρια** για να εκτιμηθεί εάν σε κάποια περιβαλλοντική παράμετρο αναμένονται ή όχι μεταβολές επελέγησαν ώστε να αρμόζουν στο στρατηγικό χαρακτήρα της μελέτης αυτής, ως εξής:

- Ως μεταβολές σε μια περιβαλλοντική παράμετρο ή δείκτη νοούνται οι διαφοροποιήσεις που αναμένονται στο επίπεδο αναφοράς της παραμέτρου ή του δείκτη, δηλαδή σε επίπεδο χώρας ή σε μια περιοχή σημαντικά ευρύτερη από αυτή κάθε επιμέρους έργου. Συνεπώς, επιπτώσεις τοπικού χαρακτήρα, στην άμεση περιοχή γύρω από κάθε μελλοντικό έργο του ΕΠ δεν θεωρούνται ως μεταβολές στρατηγικού χαρακτήρα και η απάντηση στις σχετικές ερωτήσεις είναι «Όχι». Ένα παράδειγμα ίσως να είναι διαφωτιστικό επί του συγκεκριμένου ζητήματος: Μια από τις κρίσιμες ερωτήσεις είναι «Τα έργα του άξονα των Μεταφορών έχουν τη δυνατότητα να προκαλέσουν μεταβολές στη χλωρίδα της Κύπρου, δηλαδή α) στο ρυθμό ετήσιας μέσης μεταβολής στη δασοκάλυψη ή β) σε άλλους καθοριστικούς για τη χλωρίδα της

χώρας παράγοντες; Η απάντηση και στα δύο σκέλη της ερώτησης είναι «Όχι», παρότι είναι γνωστό ότι κατά την κατασκευή οδικών έργων υπάρχει πιθανότητα να θιγούν ορισμένα δένδρα ή θαμνώδεις εκτάσεις. Ο λόγος είναι ότι οι επιπτώσεις αυτές είναι τοπικού χαρακτήρα και, όπως η εμπειρία αποδεικνύει, μπορούν να αντιμετωπισθούν αποτελεσματικά κατά τη διαδικασία Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, που στην Κύπρο ρυθμίζεται από το Ν. 140(Ι)-2005. Κυρίως όμως, ο λόγος του «Όχι» είναι ότι αυτές οι τοπικές επιπτώσεις στη χλωρίδα, δεν έχουν το εύρος ή την ένταση να μεταβάλλουν σε ανιχνεύσιμο βαθμό ούτε το ρυθμό ετήσιας μέσης μεταβολής στη δασοκάλυψη, ούτε άλλες, αντιστοίχου επιπέδου, παραμέτρους, όπως π.χ. το ποσοστό δασοκάλυψης ή την αναλογία πρασίνου ανά κάτοικο. Αυτό βέβαια συμβαίνει και λόγω του περιορισμένου μεγέθους των έργων του συγκεκριμένου άξονα· στην υποθετική περίπτωση που τα έργα αυτά είχαν μήκος πολλών εκατοντάδων χιλιομέτρων ή καταλάμβαναν δασικές εκτάσεις εκατοντάδων στρεμμάτων, οι μεταβολές που θα επέφεραν ενδεχομένως θα ήταν στρατηγικού χαρακτήρα.

- Επίσης, ως αναμενόμενες μεταβολές θεωρούνται όχι μόνο πρωτογενείς αλλαγές που συνδέονται απ' ευθείας με την υλοποίηση ενός υποσυνόλου έργων, αλλά και διαφοροποιήσεις που είναι πιθανόν να προκληθούν δευτερογενώς, αρκεί να διαπερνούν το φίλτρο του πρώτου κριτηρίου. Π.χ. εάν οι δράσεις ενίσχυσης της ανταγωνιστικότητας οδηγούν σε δημιουργία μεγάλου αριθμού νέων επιχειρήσεων, οι οποίες με τη σειρά τους ανήκουν σε ενεργειακά απαιτητικούς τομείς παραγωγής, εκτιμάται η πιθανότητα να αλλάξει η ενεργειακή αποτελεσματικότητα σε επίπεδο χώρας. Δηλαδή, το σκεπτικό του κριτηρίου αυτού είναι η αναζήτηση πιθανών αλλαγών σε όλο το φάσμα των περιβαλλοντικών παραμέτρων ή δεικτών και όχι μόνο εκεί που εντοπίζονται πρωτογενείς (και εν πολλοίς προφανείς) συσχετίσεις.
- Τέλος, τα δύο παραπάνω κριτήρια διάγνωσης χρησιμοποιούνται και για τις διασυνорιακές επιπτώσεις. Ειδικότερα, εάν μια μεταβολή θεωρείται πιθανή σε στρατηγικό επίπεδο, εξετάζεται κατά πόσο η επίπτωση αυτή ενδέχεται να επεκτείνεται και έξω από τα σύνορα της χώρας.

Το **εργαλείο** που δημιουργείται για την εφαρμογή της μεθοδολογίας αυτής, είναι ένας πίνακας τριάντα τριών (33) κρίσιμων ερωτήσεων, σε δεκατρία θεματικά πεδία. Στον πίνακα αυτό, ζητείται να εκτιμηθεί το εάν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές, στρατηγικού επιπέδου, στην περιβαλλοντική παράμετρο x. Η δομή των ερωτήσεων είναι τέτοια ώστε να δέχονται απαντήσεις ναι/όχι, ενώ η τεκμηρίωση των απαντήσεων πραγματοποιείται με τυποποιημένο τρόπο. Κατά τη συγκρότηση του πίνακα κρίσιμων ερωτήσεων, έγινε κατανοητό ότι οι αρνητικές απαντήσεις, δηλαδή οι εκτιμήσεις μη-μεταβολής της περιβαλλοντικής παραμέτρου x, μπορούσαν να τυποποιηθούν σε συγκεκριμένο αριθμό αιτιολογικών τεκμηριώσεων, ενώ για τις θετικές, αρκούσε μια ένδειξη της κατεύθυνσης, δηλαδή εάν η μεταβολή θα είναι θετική ή αρνητική. Και τούτο διότι, στα επόμενα στάδια, οι θετικές απαντήσεις, δηλαδή οι εκτιμήσεις περιβαλλοντικών μεταβολών, θα τύχουν λεπτομερούς ανάλυσης.

Η μορφή και το περιεχόμενο του εργαλείου των κρίσιμων ερωτήσεων, φαίνεται στην ενότητα 9.1.4.

Συνοψίζοντας, στο στάδιο αυτό, του προσδιορισμού των επιπτώσεων, επιχειρείται μια διαλογή, με λεπτομερή κριτήρια στρατηγικού επιπέδου, ώστε το επόμενο στάδιο να εστιάσει μόνο σε ουσιαστικές μεταβολές που αναμένονται σε επίπεδο χώρας ή περιοχής με σημαντική έκταση. Με

τον τρόπο αυτό, στο επόμενο στάδιο, του χαρακτηρισμού, περνούν μόνο οι περιβαλλοντικοί παράγοντες που είναι πιθανόν να επηρεαστούν, μαζί με τις αιτίες που τους επηρεάζουν.

9.1.2 Μεθοδολογία του σταδίου χαρακτηρισμού των επιπτώσεων

Για τις επιπτώσεις που εισέρχονται στο στάδιο αυτό, προσδιορίζονται έξι χαρακτηριστικά, τα εξής:

1. η κατεύθυνση της επίπτωσης, δηλαδή εάν πρόκειται για θετική ή αρνητική μεταβολή,
2. η έκταση της επίπτωσης, δηλαδή η εκτιμώμενη γεωγραφική της εξάπλωση,
3. η ένταση της επίπτωσης με όρους τάξης μεγέθους, δηλαδή εάν πρόκειται για μικρής, μέσης ή μεγάλης έντασης μεταβολή,
4. ο μηχανισμός εμφάνισης, δηλαδή εάν πρόκειται για πρωτογενή ή δευτερογενή επίπτωση,
5. ο χρονικός ορίζοντας της μεταβολής, δηλαδή εάν πρόκειται για βραχυ-, μεσο- ή μακροπρόθεσμη αλλαγή,
6. η συσσώρευση ή/και η συνέργεια που η υπό χαρακτηρισμό μεταβολή μπορεί να παρουσιάσει είτε με άλλες επιπτώσεις του προγράμματος είτε με άλλα περιβαλλοντικά προβλήματα της περιοχής.

Κατόπιν, με βάση τις παραπάνω ιδιότητες, αλλά και τα ειδικά χαρακτηριστικά της κάθε επίπτωσης, εκτιμώνται οι εξής δυνατότητες:

7. η δυνατότητα πρόληψης και
8. η δυνατότητα εκ των υστέρων αντιμετώπισης.

Αφού ολοκληρωθεί ο προσδιορισμός των συνολικά οκτώ χαρακτηριστικών για κάθε μεταβολή που εκτιμήθηκε ως πιθανή, δημιουργείται ένας συνοπτικός, αλλά ιδιαίτερα χρήσιμος, πίνακας των επιπτώσεων. Εκεί μπορούν εύκολα να διαχωριστούν οι θετικές επιδράσεις από τις αρνητικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις. Οι τελευταίες οδηγούνται στο τρίτο στάδιο, ώστε να αξιολογηθεί η αναγκαιότητα λήψης μέτρων.

9.1.3 Μεθοδολογία του σταδίου αξιολόγησης των επιπτώσεων

Όπως αναφέρθηκε, στο στάδιο αυτό εισέρχονται οι επιπτώσεις που έχουν χαρακτηριστεί ως αρνητικές, αφού οι θετικές περιβαλλοντικές επιδράσεις του προγράμματος θεωρούνται ευπρόσδεκτες και δεν χρήζουν περαιτέρω ανάλυσης.

Ο σκοπός του σταδίου αυτού είναι να αξιολογήσει τα χαρακτηριστικά κάθε επίπτωσης ώστε αφ' ενός να διαπιστωθεί εάν η ένταση, η έκταση, η δυνατότητα πρόληψης, η αντιστάθμιση ή μη από άλλες επιπτώσεις και οι άλλες ιδιότητες της επίπτωσης επιτρέπουν τη λήψη μέτρων και αφ' ετέρου, σε καταφατική περίπτωση, να εντοπισθεί το είδος των μέτρων που προσφέρεται περισσότερο για την πρόληψη ή την αντιμετώπιση των ενδεχόμενων αρνητικών συνεπειών.

Το βασικό κριτήριο αξιολόγησης της αναγκαιότητας ή μη για λήψη μέτρων στο παρόν επίπεδο εκπόνησης του προγράμματος εκπορεύεται τόσο από την Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και από τη φύση και τη διαδοχή των σταδίων σχεδιασμού. Το κριτήριο αυτό είναι:

«Θα πρέπει να ληφθούν ενεργητικά μέτρα στο τρέχον, πρώιμο επίπεδο σχεδιασμού, ή η επίπτωση μπορεί να αντιμετωπισθεί αποτελεσματικά σε επόμενα ωριμότερα στάδια σχεδιασμού;»

Η αιτιολόγηση της προσέγγισης αυτής έχει ως εξής:

- Στο τρέχον, στρατηγικό στάδιο σχεδιασμού, τα χαρακτηριστικά των έργων και των δράσεων είναι γνωστά μόνο σε αδρό βαθμό, ενώ σε επόμενα στάδια θα συγκεκριμενοποιηθούν περισσότερο. Για το λόγο αυτό, τα ωριμότερα εκείνα στάδια είναι προσφορότερα για λήψη λεπτομερών μέτρων και την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητάς τους.
- Η διαδικασία για τη λήψη μέτρων ανά έργο ή δράση είναι γνωστή και καθιερωμένη: πρόκειται για τη διαδικασία Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΕΠΕ) που καθορίζεται στο Ν. 140(Ι)-2005. Συνεπώς, για τα ζητήματα που μπορούν αποτελεσματικά να αντιμετωπιστούν στο στάδιο της ΕΠΕ, το στάδιο εκείνο είναι προσφορότερο.
- Παράλληλα, στο τρέχον στάδιο προγραμματισμού, θα πρέπει να εξεταστούν τα οργανωμένα σύνολα έργων ως προς το σφαιρικό τους περιβαλλοντικό αποτύπωμα, δηλαδή ως προς τις συνολικές αλλαγές που θα επέλθουν από την υλοποίησή τους. Η υπερβολική προσήλωση στην αντιμετώπιση ανά έργο ή δράση, ενδέχεται να υποβαθμίσει τη δυνατότητα σφαιρικής εκτίμησης.
- Τέλος, λαμβάνεται υπόψη η φύση της επίπτωσης, καθώς και αυτή των ενδεχόμενων μέτρων. Εάν τα μέτρα εκφεύγουν από το επίπεδο του έργου, τότε η αντιμετώπιση της επίπτωσης πρέπει να πραγματοποιηθεί σε στρατηγικό επίπεδο. Ως παράδειγμα αναφέρεται ότι τα έργα των μεταφορών ενδέχεται να επηρεάσουν τις εκπομπές NO_x αλλά και την έκθεση σε θόρυβο ορισμένων πολιτών, λόγω της αύξησης στην κυκλοφορία που είναι πιθανόν να επιφέρουν. Η έκθεση στο θόρυβο μπορεί επιτυχώς να αντιμετωπισθεί στη διαδικασία ΕΠΕ, με την ενσωμάτωση κατάλληλων προβλέψεων για ηχοπετάσματα, υπογειοποιήσεις ή αλλαγές χάραξης· συνεπώς, δεν αποτελεί πρόβλημα προς αντιμετώπιση σε στρατηγικό επίπεδο. Όμως, η αύξηση των εκπομπών NO_x είναι δύσκολο να αντιμετωπισθεί στην ΕΠΕ, διότι δεν εξαρτάται από το σχεδιασμό των έργων, αλλά κυρίως από την πολιτική που ασκείται ως προς τα καύσιμα και ιδίως ως προς την πετρελαιοκίνηση. Συνεπώς, η αντιμετώπιση της αύξησης των εκπομπών NO_x θα πρέπει να πραγματοποιηθεί τώρα, στο στρατηγικό επίπεδο, μέσω μέτρων που δεν σχετίζονται απ' ευθείας με τις λεπτομέρειες της υλοποίησης των έργων.

Για την ομαλή και αξιόπιστη **εφαρμογή του κριτηρίου** που διατυπώθηκε πιο πάνω, εξετάζονται μια σειρά από ιδιότητες της περιβαλλοντικής μεταβολής:

1. Η μεταβολή προέρχεται από ένα ή από περισσότερα έργα/δράσεις; Αν οι αιτίες εντοπίζονται σε ένα μόνο έργο, το γεγονός αυτό είναι ένας καλός δείκτης για την παραπομπή της αντιμετώπισης στη διαδικασία ΕΠΕ του συγκεκριμένου έργου. Αντίθετα, εάν η μεταβολή προέρχεται από συνδυασμό έργων και δράσεων, τότε στο τρέχον στάδιο απαιτούνται ενέργειες συντονισμού και μέτρα για τη συνολική αντιμετώπιση της επίπτωσης.
2. Η χωρική εξάπλωση της μεταβολής περιορίζεται στην περιοχή επίδρασης ενός ή περισσότερων έργων; Αν η απάντηση είναι καταφατική, η αντιμετώπιση στη διαδικασία ΕΠΕ είναι μάλλον προσφορότερη. Αν όμως η εξάπλωση της μεταβολής είναι ευρύτερη της

περιοχής επίδρασης των έργων ή δράσεων το τρέχον, στρατηγικό επίπεδο είναι το προσφορότερο για την αντιμετώπιση.

9.1.4 Εργαλείο Προσδιορισμού των επιπτώσεων

Στις προηγούμενες παραγράφους παρουσιάστηκαν αναλυτικά οι αρχές και η μεθοδολογία, βάσει των οποίων αναζητούνται οι πιθανές περιβαλλοντικές μεταβολές από την υλοποίηση του προτεινόμενου Προγράμματος. Στον πίνακα που ακολουθεί παρουσιάζεται το **εργαλείο** που δημιουργείται για την εφαρμογή της μεθοδολογίας αυτής.

Πίνακας 9-1: Το σύνολο των κρίσιμων ερωτήσεων που δημιουργήθηκε για τον προσδιορισμό των ενδεχόμενων επιπτώσεων από τους άξονες του υπό μελέτη προγράμματος

α/α	Ερώτηση	Απάντηση	Αιτιολόγηση
1.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη βιοποικιλότητα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
1.1	ο τη συνολική έκταση περιοχών που ανήκουν στο Εθνικό Σύστημα Προστατευόμενων Περιοχών		
1.2	ο τη συνοχή των οικοτόπων στις προστατευόμενες περιοχές;		
1.3	ο κρίσιμους παράγοντες για την προστασία /διατήρηση της βιοποικιλότητας, όπως αποστάσεις από ανθρωπογενείς δραστηριότητες, ρύπανση οικοτόπων κ.ά.;		
2.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τον πληθυσμό , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
2.1	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα κοινωνικοοικονομικά χαρακτηριστικά της περιοχής (απασχόληση, εισόδημα, παραγωγικές δραστηριότητες);		
2.2	ο παράγοντες που επηρεάζουν τα δημογραφικά χαρακτηριστικά της περιοχής;		
3.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την υγεία των ανθρώπων , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
3.1	ο την έκθεση τμημάτων του πληθυσμού σε κίνδυνο;		
3.2	ο την ποιότητα ζωής μέσω της διαφοροποίησης της έκθεσης σε ρυπαντικά φορτία (ατμόσφαιρα, νερά, έδαφος);		
4.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την πανίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
4.1	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μόνιμη παρουσία;		
4.2	ο τον αριθμό, τον πληθυσμό ή του βιοτόπους σημαντικών ειδών με μη μόνιμη παρουσία (μεταναστευτικά είδη κ.λπ.);		
4.3	ο το συνολικό αριθμό των ειδών;		
5.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την χλωρίδα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
5.1	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των απειλούμενων ειδών;		
5.2	ο τον αριθμό ή την εξάπλωση των ενδημικών ειδών;		
5.3	ο το συνολικό αριθμό ειδών χλωρίδας;		
6.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το έδαφος , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
6.1	ο την ποιοτική σύσταση του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από στερεά απόβλητα;		
6.2	ο την ποιοτική σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης από υγρά απόβλητα;		

6.3	ο την ποιότητα σύστασης του εδάφους μέσω ρύθμισης των επιπέδων ρύπανσης λόγω γεωργικών δραστηριοτήτων (χρήση ζιζανιοκτόνων, φυτοφαρμάκων, λιπασμάτων, κ.λπ.);		
6.4	ο παράγοντες που εμμέσως θα προκαλέσουν εκτεταμένες αλλαγές στις χρήσεις γης;		
7	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα ύδατα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
7.1	ο την κατανάλωση και τα αποθέματα νερού, λόγω μεταβολής στην τομεακή ζήτηση νερού από τη γεωργία, την οικιακή χρήση, τη βιομηχανία και την ηλεκτροπαραγωγή;		
7.2	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των επιφανειακών υδάτων;		
7.3	ο την ποιότητα των επιφανειακών και υπόγειων υδάτων, λόγω των επιπέδων ρύπανσης των υπόγειων υδάτων συμπεριλαμβανομένης και της υφαλμύρισης;		
7.4	ο την ποιότητα των κολυμβητικών υδάτων επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο την συμμόρφωση με τα όρια;		
8.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει την ποιότητα του αέρα , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
8.1	ο τα επίπεδα ατμοσφαιρικών ρύπων στο υφιστάμενο ατμοσφαιρικό περιβάλλον (PM, O ₃ , SO ₂ , NO ₂ κ.λπ.);		
8.2	ο τη συνολική κατανάλωση ενέργειας ;		
8.3	ο το ποσοστό συνεισφοράς στην παραγωγή ενέργειας από ΑΠΕ;		
9.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τους κλιματικούς παράγοντες , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
9.1	ο παραμέτρους που δύναται να επηρεάσουν το μικροκλίμα μιας περιοχής (όπως υγρασία, θερμοκρασία, ανέμους κ.ά);		
9.2	ο το σύνολο των εκπεμπόμενων αερίων του θερμοκηπίου;		
10.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τα υλικά περιουσιακά στοιχεία , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
10.1	ο το ιδιοκτησιακό καθεστώς ακίνητης περιουσίας;		
10.2	ο την υφιστάμενη αξία ιδιωτικών ή δημόσιων περιουσιών;		
11.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει τη πολιτιστική κληρονομιά , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
11.1	ο μνημεία της πολιτιστικής κληρονομιάς		
12.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να μεταβάλει το τοπίο , επηρεάζοντας με ουσιαστικό τρόπο:		
12.1	ο το ανάγλυφο σημαντικών εκτάσεων;		
12.2	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με φυσικό κάλλος;		
12.3	ο την αντιληπτικότητα περιοχών με αξιόλογο ανθρωπογενές τοπίο;		
13.	Η υλοποίηση του Προγράμματος πρόκειται να συνοδεύεται από επιπτώσεις εκτός της περιοχής μελέτης όπως:		
13.1	ο διασυννοριακές επιπτώσεις;		

Για τα χρησιμοποιούμενα σύμβολα στη στήλη της αιτιολόγησης στους ακόλουθους πίνακες ισχύουν τα εξής:

Η αιτιολόγηση των απαντήσεων κωδικοποιείται ως εξής:

ΟΧΙ-1: Α: Δεν αναμένονται ουσιαστικές μεταβολές. Οι εξεταζόμενες ρυθμίσεις δεν έχουν τη δυνατότητα να μεταβάλλουν ουσιαστικά τη συγκεκριμένη περιβαλλοντική παράμετρο.

ΟΧΙ 2: Β: Η περιβαλλοντική παράμετρος προστατεύεται με αυστηρό πάγιο ρυθμιστικό πλαίσιο. Συνεπώς, η αυτονόητη συμμόρφωση του Προγράμματος με το πλαίσιο αυτό θα αποτρέψει ενδεχόμενες μεταβολές.

ΟΧΙ-3: Γ: Δεν αναμένονται μεταβολές στρατηγικού επιπέδου. Ενδεχόμενες επιπτώσεις θα είναι τοπικού χαρακτήρα και χωρίς διαθεματική έκταση, με δυνατότητα πλήρους αντιμετώπισης σε μεταγενέστερα στάδια περιβαλλοντικής αδειοδότησης του κάθε έργου.

ΝΑΙ : + Είναι πιθανή μεταβολή προς τη θετική κατεύθυνση.

ΝΑΙ : - Είναι πιθανή μεταβολή προς την αρνητική κατεύθυνση.

9.2 ΜΕΘΟΔΟΛΟΓΙΑ ΠΑΡΑΚΟΛΟΥΘΗΣΗΣ ΤΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ

Τόσο η Οδηγία 2001/42/ΕΚ όσο και ο Ν. 102(Ι)-2005, απαιτούν την παρακολούθηση των επιπτώσεων στο περιβάλλον κατά την υλοποίηση ενός σχεδίου ή προγράμματος, ώστε να εξασφαλίζεται η δυνατότητα έγκαιρου εντοπισμού και αντιμετώπισης. Οι επιπτώσεις αυτές μπορούν να κατηγοριοποιηθούν ως εξής:

- επιπτώσεις που έχουν υποστεί εκτίμηση και για τις οποίες έχουν ληφθεί κατάλληλα μέτρα με την έγκριση του εγγράφου προγραμματισμού· για τις επιπτώσεις αυτές η παρακολούθηση οφείλει να καταγράφει τη διατήρησή τους ή μη εντός του πλαισίου που προβλέπεται στη μελέτη εκτίμησης και στο ως άνω έγγραφο,
- επιπτώσεις που έχουν διαφύγει της εκτίμησης· γι' αυτές απαιτείται ο έγκαιρος εντοπισμός τους και η ανάληψη πρωτοβουλίας για την αντιμετώπισή τους.

Το σύστημα παρακολούθησης που θα υιοθετηθεί θα πρέπει να καλύπτει και τις δύο παραπάνω κατηγορίες επιπτώσεων. Για το λόγο αυτό, η παρακολούθηση οφείλει να είναι σφαιρικού χαρακτήρα.

Ένα πρώτο ζήτημα που χρήζει ανάλυσης είναι το **ποιοι δείκτες θα πρέπει να παρακολουθούνται**. Το φάσμα δυνατοτήτων ξεκινά από το ένα άκρο, την παρακολούθηση αδιακρίτως όλων των δεικτών της παρούσας μελέτης ενώ στο άλλο άκρο βρίσκεται η παρακολούθηση ελάχιστων σε αριθμό αλλά αντιπροσωπευτικών δεικτών. Η επιλογή, μέσα σε αυτό το φάσμα, μπορεί να πραγματοποιηθεί εάν ληφθούν υπόψη τα συμπεράσματα της εκτίμησης των επιπτώσεων, αναφορικά με το ποιες περιβαλλοντικές παράμετροι αναμένεται να επιδεινωθούν, ποιες αναμένεται να βελτιωθούν και τέλος ποιες αναμένεται να μείνουν ανεπηρέαστες από την υλοποίηση του Προγράμματος (οι τελευταίες δεν σημαίνει ότι θα μείνουν αμετάβλητες· απλώς, μέσα στους παράγοντες που καθορίζουν την εξέλιξή τους δεν περιλαμβάνονται επιρροές του προγράμματος). Προφανώς, *οι περιβαλλοντικές συνιστώσες στις οποίες αναμένονται πιέσεις από την εφαρμογή εντός σχεδίου ή προγράμματος θα πρέπει να παρακολουθούνται κατά προτεραιότητα, ενώ οι ουδέτερες και οι βελτιούμενες δεν είναι απαραίτητο να παρακολουθούνται λεπτομερώς.*

Η **μέθοδος της παρακολούθησης**, δηλαδή τα «εργαλεία» που μπορούν να χρησιμοποιηθούν για την καταγραφή και επεξεργασία των μεταβολών στις περιβαλλοντικές παραμέτρους, αποτελούν το επόμενο προς ανάλυση ζήτημα. Εδώ, το φάσμα δυνατοτήτων ξεκινά από μελέτες βάσης, με αποκλειστικό σκοπό την καταγραφή της κατάστασης σε ένα ή περισσότερα περιβαλλοντικά θέματα, και φθάνει έως την εξαγωγή έμμεσων συμπερασμάτων, μέσω της ανάλυσης υφιστάμενων καταγραφών και αποτυπωμένων τάσεων, χωρίς την πραγματοποίηση απευθείας μετρήσεων. Το κριτήριο για να εντοπισθεί η βέλτιστη μέθοδος εντός του φάσματος αυτού, είναι οι δυνατότητες των διαδικασιών υλοποίησης του σχεδίου ή προγράμματος, ιδίως δε αυτές που σχετίζονται με την υλοποίηση έργων και δραστηριοτήτων, δηλαδή με τους κύριους παράγοντες γένεσης περιβαλλοντικών πιέσεων.¹ Τα περισσότερα εξ αυτών των έργων και δραστηριοτήτων του Προγράμματος, θα χρειαστεί, στην πρώιμη φάση του σχεδιασμού τους να υποβληθούν στη διαδικασία Εκτίμησης Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, που στην Κύπρο ρυθμίζεται από το Ν. 140(Ι)-2005. Η Μελέτη Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον (ΜΕΕΠ) ενός έργου αποτελεί ένα αναλυτικό εργαλείο εκτίμησης των επιπτώσεων του έργου στο περιβάλλον, οπότε περιλαμβάνει δυο από τα βασικά στοιχεία που απαιτεί η παρακολούθηση των περιβαλλοντικών μεταβολών του Προγράμματος: την καταγραφή της κατάστασης του περιβάλλοντος τη χρονική «στιγμή» πριν από το έργο και την εκτίμηση των επιπτώσεων που το έργο ενδέχεται να επιφέρει στο περιβάλλον αυτό. Συνεπώς διαφαίνεται ότι η αξιοποίηση των ΜΕΕΠ των έργων και δραστηριοτήτων του Προγράμματος για τους σκοπούς της παρακολούθησης των επιπτώσεων του Προγράμματος θα πρέπει να είναι ουσιαστική.

Ένα τρίτο ζήτημα που χρήζει ανάλυσης είναι η **χρονική οργάνωση της παρακολούθησης**, δηλαδή η βέλτιστη επιλογή μεταξύ μιας υπερλεπτομερούς, π.χ. τριμηνιαίας περιόδου παρακολούθησης και μιας αδρομερούς, συγκεντρωτικής περιόδου π.χ. τριετίας. Για την επιλογή της περιόδου, θα πρέπει κατ' αρχήν να ληφθεί υπόψη ο επταετής χρονικός ορίζοντας υλοποίησης του προγράμματος, αλλά και το ενδεχόμενο παράτασής, το οποίο είναι βάσιμο σύμφωνα με την εμπειρία των τεσσάρων προηγούμενων προγραμματικών περιόδων. Παράλληλα, θα πρέπει να συνυπολογιστεί ότι, οι περισσότερες επιπτώσεις του προγράμματος δεν πρόκειται να εμφανισθούν άμεσα, αλλά μετά από μια περίοδο «επάσης», η διάρκεια της οποίας κυμαίνεται από λίγους μήνες έως λίγα έτη. Συνεπώς, η παρακολούθηση των επιπτώσεων δεν θα πρέπει να λειτουργεί με χαρακτήρα κατεπείγουσας καταγραφής. Αντίθετα, πολύ σημαντικότερη είναι η αποτύπωση της πλήρους έντασης των ενδεχόμενων περιβαλλοντικών μεταβολών, μετά τον κύκλο γένεσής τους. Με βάση τα στοιχεία αυτά, συνεκτιμώντας και τη διαφορετική βαρύτητα που θα πρέπει να αποδίδεται στις περιβαλλοντικές παραμέτρους που επηρεάζονται δυσμενώς από το πρόγραμμα, σε σχέση με αυτές που παραμένουν ανεπηρέαστες ή βελτιώνονται, διαφαίνεται ότι η βέλτιστη χρονική οργάνωση της παρακολούθησης είναι:

- μια πλήρης έκθεση ανά διετία, με αναφορά στις μεταβολές όλων των περιβαλλοντικών παραμέτρων που εξετάστηκαν στην παρούσα μελέτη ή και άλλων που να επαυξάνουν τη σφαιρικότητα,

1. Υπενθυμίζεται ότι η Οδηγία 2001/42/ΕΚ εστιάζει μόνο σε εκείνα τα σχέδια και προγράμματα που θέτουν το πλαίσιο αδειών για μελλοντικά έργα και δραστηριότητες, του είδους εκείνου που απαιτεί περιβαλλοντική αδειοδότηση. Συνεπώς, σχέδια και προγράμματα που θέτουν πλαίσια πολιτικής ή «άυλων» δράσεων, θεωρείται ότι δεν συνοδεύονται από συγκεκριμένες επιπτώσεις στο περιβάλλον. Στην πράξη, αναγνωρίζεται ότι οι όποιες μεταβολές πρόκειται να επέλθουν στο περιβάλλον μπορούν να αντιμετωπισθούν είτε στα μετέπειτα στάδια εφαρμογής των πολιτικών είτε όταν οι «άυλες» δράσεις αρχίζουν να έχουν από αποτέλεσμα στο περιβάλλον.

- μια συγκεντρωτική έκθεση, στο στάδιο που έχει ολοκληρωθεί η υλοποίηση του 80% του προγράμματος, ώστε να υπάρχει περιθώριο ανάληψης διορθωτικών μέτρων, εάν τα αποτελέσματα της έκθεσης αυτής καταδείξουν ως αναγκαίο το ενδεχόμενο αυτό.

ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ

10 ΔΥΣΚΟΛΙΕΣ ΠΟΥ ΑΝΕΚΥΨΑΝ ΚΑΤΑ ΤΗΝ ΕΚΠΟΝΗΣΗ ΤΗΣ ΣΜΠΕ

Οι συνήθεις δυσκολίες κατά τη φάση εκπόνησης Στρατηγικών Μελετών Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων, ανακύπτουν αφενός για την εξασφάλιση επικαιροποιημένων στοιχείων που είναι απαραίτητα για τη διεξοδική περιγραφή της υφιστάμενης κατάστασης ανθρωπογενούς και φυσικού περιβάλλοντος, και αφετέρου για την εξασφάλιση ενός Προσχεδίου του Προγράμματος που είναι απαραίτητο για την διεξοδική εξέταση (εκτίμηση- χαρακτηρισμός-αξιολόγηση) των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του Προγράμματος στο περιβάλλον, καθ' όσον γίνεται παράλληλη εκπόνηση της ετοιμασίας του Προγράμματος και της ΣΜΠΕ.

Στην προκείμενη περίπτωση, οι δυσκολίες αυτές αντιμετωπίστηκαν ομαλώς λόγω:

- ↗ της άριστης συνεργασίας των εμπλεκόμενων στο πλαίσιο της οποίας υπήρξε άμεση αλληλοτροφοδότηση ουσιαστικών πληροφοριών ικανών να επισπεύσουν την διαδικασία ετοιμασίας της μελέτης, λαμβάνοντας πάντοτε υπόψη τον στενό χρονικό ορίζοντα που τίθεται για την υποβολή του Επιχειρησιακού Προγράμματος στην Ευρωπαϊκή Ένωση (17^η Ιουλίου του 2014), και για την οποία προαπαιτείται η ύπαρξη εγκεκριμένης ΣΜΠΕ.
- ↗ της γνώσης της υφιστάμενης κατάστασης του περιβάλλοντος της Κύπρου, εξαιτίας της πρόσφατης εμπλοκής μελών της ομάδας μελέτης στην ετοιμασία του Επιχειρησιακού Προγράμματος Διασυνοριακής Συνεργασίας Ελλάδας – Κύπρου 2014-2020 και του Προγράμματος Αγροτικής Ανάπτυξης 2014-2020 της Κυπριακής Κυβέρνησης και των αντίστοιχων ΣΜΠΕ.

Από τα ανωτέρω αναφερόμενα καθιστάτε σαφές, ότι η ομάδα μελέτης, δεν αντιμετώπισε ιδιαίτερα προβλήματα κατά την φάση εκπόνησης της παρούσας μελέτης.

ΣΥΜΒΑΣΗ: ΠΑΡΟΧΗ ΥΠΗΡΕΣΙΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΕΚ ΤΩΝ ΠΡΟΤΕΡΩΝ ΑΞΙΟΛΟΓΗΣΗ ΤΗΣ ΣΥΜΦΩΝΙΑΣ ΕΤΑΙΡΙΚΗΣ ΣΧΕΣΗΣ ΚΑΙ ΤΩΝ ΕΠΙΧΕΙΡΗΣΙΑΚΩΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΩΝ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΡΟΓΡΑΜΜΑΤΙΚΗ ΠΕΡΙΟΔΟ 2014-2020

ΣΤΑΔΙΟ: ΣΤΡΑΤΗΓΙΚΗ ΜΕΛΕΤΗ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΕΠΙΠΤΩΣΕΩΝ (ΣΜΠΕ) – ΤΕΛΙΚΟ ΠΡΟΣΧΕΔΙΟ

ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ

11 ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ

11.1 ΠΛΑΝΟ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΩΝ

11.1.1 Εισαγωγή

Οι διαβουλεύσεις αποτελούν αναπόσπαστο τμήμα της εκτίμησης των περιβαλλοντικών επιπτώσεων του προγράμματος. Μέσω των διαβουλεύσεων δίδεται η ευκαιρία σε ορισμένες αρχές και μέλη του κοινού να εκφράζουν τη γνώμη τους για την Στρατηγική Μελέτη Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων (ΣΜΠΕ) του Προγράμματος. Η συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων προβλέπεται και από τη σύμβαση της ΟΕΕ των ΗΕ για την πρόσβαση σε πληροφορίες, τη συμμετοχή του κοινού στη διαδικασία λήψης αποφάσεων και την πρόσβαση στη δικαιοσύνη για περιβαλλοντικά ζητήματα (σύμβαση Άαρχους).

Η διαδικασία διαβούλευσης, της ΣΜΠΕ με τις δημόσιες αρχές και το ενδιαφερόμενο κοινό, θα ξεκινήσει αμέσως μετά την υποβολή του τελικού προσχεδίου στην Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος).

Ειδικότερα η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος), θα διαβάσει το τελικό προσχέδιο της ΣΜΠΕ,

- στην Επιτροπή Αξιολόγησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Σχέδια ή/και Πρόγραμμα για να εκφράσει την γνώμη της και τις τυχόν παρατηρήσεις τους επί του περιεχομένου της και
- στην Αρμόδια Αρχή [Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης (πρώην Γραφείο Προγραμματισμού)];, ώστε να προβεί η τελευταία στην δημοσιοποίηση της στο ενδιαφερόμενο κοινό.

11.1.2 Διαδικασία δημοσιοποίησης της ΣΜΠΕ από την Αρμόδια Αρχή

Η Αρμόδια Αρχή (Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης)

- δημοσιεύει στην Επίσημη Εφημερίδα της Δημοκρατίας,
- ανακοινώνει σε δύο ευρείας κυκλοφορίας ημερήσιες εφημερίδες στη Δημοκρατία και
- γνωστοποιεί μέσω του διαδικτύου

τα ακόλουθα:

- την ημερομηνία υποβολής της μελέτης και το όνομα της αρμόδιας αρχής που την υπέβαλε
- τη φύση του προτεινόμενου προγράμματος και η περιοχή την οποία αφορά
- το ότι η μελέτη μπορεί να τύχει επιθεώρησης κατά τις εργάσιμες ημέρες και ώρες στα γραφεία της Περιβαλλοντικής Αρχής και της αρμόδιας αρχής και
- το ότι οποιαδήποτε πρόσωπο μπορεί να υποβάλει στην Περιβαλλοντική Αρχή απόψεις ή παραστάσεις αναφορικά με το περιεχόμενο της μελέτης ή τις επιπτώσεις που ενδέχεται να επιφέρει στο περιβάλλον η έγκριση του προγράμματος εντός τριανταπέντε (35) ημερών από την ημερομηνία δημοσίευσης της γνωστοποίησης.

Το κοινό με το οποίο η αρμόδια αρχή διαβουλεύεται συμπεριλαμβάνει το κοινό που επηρεάζεται ή είναι δυνατό να επηρεασθεί ή του οποίου διακυβεύονται συμφέροντα από τη διαδικασία

λήψης αποφάσεων σχετικά με πρόγραμμα και περιλαμβάνει μη κυβερνητικές οργανώσεις, όπως οργανώσεις που προάγουν την προστασία του περιβάλλοντος.

Επιπλέον, η Αρμόδια Αρχή (Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης) διαβουλεύεται με κάθε δημόσια επιχείρηση, αρχή τοπικής αυτοδιοίκησης, κρατική υπηρεσία ή οργανισμό δημόσιου δικαίου που με βάση ειδικές περιβαλλοντικές αρμοδιότητες που του ανατίθενται δια νόμου, ενδέχεται να ενδιαφέρεται για τις επιπτώσεις του προγράμματος στο περιβάλλον. Για τον σκοπό αυτό, η Αρμόδια Αρχή (Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης), δύναται να χρησιμοποιήσει επιπροσθέτως της δημοσιοποίησης της σχετικής ανακοίνωσης, και επιλεκτικά οποιαδήποτε άλλο πρόσφορο μέσο όπως ηλεκτρονικά μέσα, συνεντεύξεις, ανοικτές συζητήσεις, διάλογο μέσω διαδικτύου που κατά την κρίση της καθιστά ουσιαστική τη συμμετοχή του ενδιαφερόμενου κοινού.

Ήδη στον διαδικτυακό τόπο www.structuralfunds.org.cy έχει διαμορφωθεί ειδική ιστοσελίδα, (http://www.structuralfunds.org.cy/programming_period_2014_2020) όπου αναρτώνται πληροφορίες σχετικά με τον προγραμματισμό της νέας περιόδου, όπως το ισχύον θεσμικό πλαίσιο, τα Έγγραφα Εργασίας της Επιτροπής σχετικά με την προετοιμασία της Συμφωνίας Εταιρικής Σχέσης και των Προγραμμάτων, προσκλήσεις και πληροφορίες σχετικά με τη διοργάνωση ημερίδων και άλλων διαδικασιών διαβούλευσης και άλλες σχετικές πληροφορίες.

Τα σχετικά συμπεράσματα ή αποτελέσματα τα αποστέλλουν στην Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) μέσα σε εύλογο χρονικό διάστημα για να συναξιολογηθούν πριν την έκδοση της γνωμάτευσης.

11.1.3 Διαδικασία Διαβούλευσης της ΣΜΠΕ από την Περιβαλλοντική Αρχή

11.1.3.1 Εξέταση της πληρότητας του παραδοτέου

Η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) εντός δεκαπέντε (15) ημερών από την παραλαβή του τελικού προσχεδίου της ΣΜΠΕ, αποστέλλει αντίγραφο της στα μέλη της Επιτροπής,.

Τα μέλη της Επιτροπής Αξιολόγησης Επιπτώσεων στο Περιβάλλον από Σχέδια ή/και Προγράμματα, είναι εννέα (9) ως ακολούθως:

- το γενικό διευθυντή του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος ή εκπρόσωπό του, ο οποίος ενεργεί ως πρόεδρος της Επιτροπής
- το γενικό διευθυντή του Υπουργείου Εμπορείου, Βιομηχανίας και Τουρισμό ή εκπρόσωπό του
- το γενικό διευθυντή της Γενικής Διεύθυνσης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης ή εκπρόσωπό του
- το γενικό διευθυντή του Υπουργείου Συγκοινωνιών και Έργων ή εκπρόσωπό του
- το γενικό διευθυντή του Υπουργείου Εσωτερικών ή εκπρόσωπό του
- ένα μέλος που υποδεικνύεται από το Επιστημονικό και Τεχνικό Επιμελητήριο Κύπρου
- ένα μέλος που υποδεικνύεται από την Ομοσπονδία Περιβαλλοντικών και Οικολογικών Οργανώσεων Κύπρου
- ένα μέλος που υποδεικνύεται από τη σύγκλητό του Πανεπιστημίου Κύπρου και
- ένα μέλος που υποδεικνύεται από τη σύγκλητο του Τεχνολογικού Πανεπιστημίου Κύπρου

Στο χρονικό διάστημα που μεσολαβεί μεταξύ της αποστολής της μελέτης στα μέλη της Επιτροπής και της σύγκλησης της συνεδρίασης για εξέτασή της, η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) εξετάζει κατά πόσο οι πληροφορίες που περιέχονται στη μελέτη είναι επαρκείς. Σε περίπτωση που η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) κρίνει ότι οι πληροφορίες που αναφέρονται στη μελέτη δεν είναι επαρκείς, μπορεί να ζητήσει από την Αρμόδια Αρχή (Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης) μέσα σε προθεσμία δεκαπέντε (15) ημερών, να υποβάλει εκ νέου μελέτη, με οποιεσδήποτε πρόσθετες πληροφορίες αναφορικά με το πρόγραμμα που εκπονείται ή τις επιπτώσεις που αυτό ενδέχεται να επιφέρει στο περιβάλλον. Σε περίπτωση που η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) διαπιστώσει ότι οι πληροφορίες που βρίσκονται ενώπιον της αναφορικά με το πρόγραμμα είναι επαρκείς, συγκαλείται συνεδρία της Επιτροπής για την αξιολόγηση της μελέτης.

11.1.3.2 Επιπρόσθετη διαδικασία διαβούλευσης σε περίπτωση διασυνοριακών επιπτώσεων

Σε περίπτωση που κατά την οποία

- η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος), κρίνει ότι η έγκριση του προγράμματος στην επικράτεια της Δημοκρατίας δυνατό να επιφέρει σημαντικές επιπτώσεις στο περιβάλλον άλλου κράτους μέλους ή
- σε περίπτωση που το εν λόγω άλλο κράτος μέλος του οποίου το περιβάλλον δυνατό να υποστεί σημαντικές επιπτώσεις από την έγκρισή του εν λόγω προγράμματος, ζητά να πληροφορηθεί για το εν λόγω πρόγραμμα.

η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) αποστέλλει στο εν λόγω κράτος μέλος, το συντομότερο δυνατό και όχι αργότερα από την ημερομηνία ενημέρωσή του κοινού στη Δημοκρατία σχετικά με το πρόγραμμα και οπωσδήποτε πριν από την έγκρισή του, τις ακόλουθες πληροφορίες:

- αντίγραφο του προκαταρκτικού προγράμματος
- αντίγραφο της μελέτης, η οποία υποβλήθηκε αναφορικά με το πρόγραμμα
- επαρκείς πληροφορίες σχετικά με τη διαδικασία εκτίμησης επιπτώσεων στο περιβάλλον, η οποία προβλέπεται στο Ν. 102(Ι) του 2005.

Η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) παρέχει στο κράτος μέλος εύλογη προθεσμία για να γνωστοποιήσει σε αυτή κατά πόσο επιθυμεί να προβεί σε διαβουλεύσεις, πριν την έγκριση του προγράμματος ή την ολοκλήρωσή της διαδικασίας εκτίμησης επιπτώσεων στο περιβάλλον σύμφωνα με το Ν. 102(Ι) του 2005.

Σε περίπτωση που το κράτος μέλος, γνωστοποιήσει την επιθυμία του να προβεί σε διαβουλεύσεις για το πρόγραμμα, η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) και το εν λόγω κράτος μέλος προβαίνουν σε **διαβουλεύσεις** αναφορικά με

- τις ενδεχόμενες **διασυνοριακές επιπτώσεις** στο περιβάλλον από την έγκριση του προγράμματος
- μέτρα για τον περιορισμό ή την εξάλειψη **των εν διασυνοριακών επιπτώσεων** στο περιβάλλον.

Τα σχετικά συμπεράσματα ή αποτελέσματα θέτονται στην Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) για να συναξιολογηθούν πριν την έκδοση της γνωμάτευσης.

11.1.3.3 Επιπρόσθετη διαδικασία διαβούλευσης σε περίπτωση σημαντικών προγραμμάτων (δημόσια ακρόαση)

Μετά από αιτιολογημένη εισήγηση της Περιβαλλοντικής Αρχής (Τμήμα Περιβάλλοντος), που υποβάλλεται κατόπιν διαβούλευσης με την Αρμόδια Αρχή (Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης) και την Επιτροπή, το Υπουργικό Συμβούλιο μπορεί να αποφασίσει για την **διενέργεια δημόσιας ακρόασης** για μελέτη που υποβάλλεται στις περιπτώσεις σημαντικών σχεδίων ή/και προγραμμάτων, προτού ολοκληρωθεί η αξιολόγηση της μελέτης από την Επιτροπή.

Τα σχετικά συμπεράσματα ή αποτελέσματα θέτονται στην Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) για να συναξιολογηθούν πριν την έκδοση της γνωμάτευσης.

11.1.3.4 Αξιολόγηση ΣΜΠΕ - Έκδοση σχετικής γνωμάτευσης

Αφού ληφθούν υπόψη:

- οι απόψεις ή παραστάσεις οποιωνδήποτε προσώπων οι οποίες τυχόν έχουν υποβληθεί στην Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος) στο πλαίσιο της διαβούλευσης με το κοινό,
- ή πληροφορίες και απόψεις που υποβλήθηκαν στο πλαίσιο της δημόσιας ακρόασης
- ή απόψεις ή παραστάσεις κράτους μέλους που υποβάλλονται στο πλαίσιο της διαβούλευσης για διασυνοριακές επιπτώσεις,

τα μέλη της Επιτροπής διαμορφώνουν τις **αιτιολογημένες θέσεις και εισηγήσεις τους** αναφορικά με την αξιολόγηση και τις επιπτώσεις που η έγκριση του προγράμματος ενδέχεται να επιφέρει στο περιβάλλον.

Η Περιβαλλοντική Αρχή (Τμήμα Περιβάλλοντος), αφού λάβει υπόψη τις θέσεις και εισηγήσεις των μελών της Επιτροπής, ετοιμάζει **σχετική γνωμάτευση**, την οποία διαβιβάζει στην Αρμόδια Αρχή (Γενική Διεύθυνση Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης) και η οποία αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του προγράμματος.

11.2 ΣΜΠΕ & ΑΠΟΤΕΛΕΣΜΑΤΑ ΔΙΑΒΟΥΛΕΥΣΕΙΣ

Η αξιολόγηση των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης θα περιλαμβάνει τα τελικά αποτελέσματα της διαβούλευσης σχετικά με την ΣΜΠΕ του Προγράμματος, κατάλληλα αποδελτιωμένα και ταξινομημένα ανά θεματική ενότητα και ανά ομάδα εμπλεκόμενων με επισημάνσεις τυχόν αντικρουόμενων απόψεων διαφορετικών συμμετεχόντων.

Οι φορείς που συμμετέχουν στην διαβούλευση θα ταξινομηθούν δημιουργώντας 5 ξεχωριστές κατηγορίες:

- α) φορείς δημόσιας διοίκησης και αυτοδιοίκησης,
- β) φορείς από τον ιδιωτικό τομέα, επαγγελματικές οργανώσεις, επιχειρήσεις κλπ.,
- γ) ΜΚΟ και φορείς από την κοινωνία των πολιτών,
- δ) φορείς από το χώρο της γνώσης, όπως Πανεπιστήμια, ερευνητικά κέντρα και ινστιτούτα, εταιρείες μελετών κλπ. και
- ε) απλούς πολίτες.

Σημαντικό στοιχείο στις συμμετοχικές διαδικασίες θα αποτελέσει εκτός από την κατηγοριοποίηση των φορέων και η ταξινόμηση των απόψεών τους, ανάλογα με τα προτεινόμενα μέτρα της Στρατηγικής Μελέτης των Περιβαλλοντικών Επιπτώσεων.

Ακολούθως παρατίθεται ενδεικτικός πίνακας της αποδελτίωσης των αποτελεσμάτων της διαβούλευσης και ο τρόπος ενσωμάτωσής των αποτελεσμάτων.

ΦΟΡΕΑΣ / ΟΡΓΑΝΙΣΜΟΣ / ΙΔΙΩΤΗΣ	Α/Α	ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ	ΠΡΟΒΛΕΠΕΤΑΙ ΣΤΑ ΠΡΟΤΕΙΝΟΜΕΝΑ ΜΕΤΡΑ	ΥΙΟΘΕΤΕΙΤΑΙ Ή ΟΧΙ	ΠΑΡΑΤΗΡΗΣΕΙΣ
			✓	✓	
			✗	✓	

Η οριστική υιοθέτηση ή μη μίας νέας άποψης – πρότασης θα είναι αποτελέσματα γόνιμης συνεργασίας μεταξύ της ομάδας μελέτης, της Γενικής Διεύθυνσης Ευρωπαϊκών Προγραμμάτων, Συντονισμού και Ανάπτυξης και του Τμήματος Περιβάλλοντος.

Οι απόψεις του κοινού και των δημόσιων υπηρεσιών για τις στρατηγικές περιβαλλοντικές επιπτώσεις του Προγράμματος που θα υιοθετηθούν θα ενσωματωθούν στην σχετική γνωμάτευση του Τμήματος Περιβάλλοντος.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΚΕΣ ΠΗΓΕΣ

- *Τμήμα Περιβάλλοντος*: Πρόταση για το Σχέδιο Προσαρμογής της Κύπρου στις Κλιματικές Αλλαγές, 2014, στο πλαίσιο του προγράμματος LIFE+ «Ανάπτυξη μιας εθνικής στρατηγικής για την προσαρμογή στις αρνητικές επιπτώσεις της κλιματικής αλλαγής στην Κύπρο - CYPADAPT» διαθέσιμο και μέσω διαδικτύου από τη <http://uest.ntua.gr/cypadapt/?p=538&lang=EL>
- Προσχέδιο Συμφωνία Εταιρικής Σχέσης 2014-2020, Νοέμβριος 2013
- Guidance on Integrating Climate Change and Biodiversity into Strategic Environmental Assessment, European Commission, 2013
- *Επιτροπή διαχείρισης Ειδικού Ταμείου Α.Π.Ε. και ΕΞ.Ε.*: Σχέδιο Χορηγήσεων για ενθάρρυνση της ηλεκτροπαραγωγής από μεγάλα εμπορικά αιολικά, ηλιοθερμικά και φωτοβολταϊκά συστήματα και την αξιοποίηση βιομάζας, (2012-Νο,3),
- *Frederick University*: Στρατηγική για την Βιοποικιλότητα στην Κύπρο, 2012,
- Θέση των υπηρεσιών της Επιτροπής σχετικά με την κατάρτιση συμφωνίας εταιρικής σχέσης και προγραμμάτων στην Κύπρο για την περίοδο 2014-2020, 2011
- *Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος*: Αναλυτικό Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού, Παράρτημα Ι, 2011
- *Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος*: Τελική Έκθεση Υδατικής Πολιτικής, Παράρτημα VII, 2011
- *Τμήμα Αναπτύξεως Υδάτων του Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος*: Σχέδιο Διαχείρισης Λεκάνης Απορροής Ποταμού Κύπρου, 2011
- *Υπηρεσία Περιβάλλοντος Υπουργείου Γεωργίας, Φυσικών Πόρων και Περιβάλλοντος*: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Καταπολέμηση της Απερήμωσης, 2008
- *ΚΑΠΕ*: Μελέτη Αναφορικά με το Εθνικό Σχέδιο Δράσης Βιομάζας για την Κύπρο περίοδο 2008-2020, Τελική Έκθεση, 2008
- *Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Ασφαλίσεων*: Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Βελτίωση της Ποιότητας του Αέρα στην Κύπρο, 2007
- *Γραφείο Προγραμματισμού Κύπρου*: Μελέτη Εκτίμησης των Επιπτώσεων στο Περιβάλλον, Επιχειρησιακό Πρόγραμμα Αειφόρου Ανάπτυξης και Ανταγωνιστικότητας 2007-2013, Ανάδοχος: ΛΚΝ ΑΝΑΛΥΣΙΣ Σύμβουλοι Επιχειρήσεων και Ανάπτυξης ΕΠΕ- ΟΜΑΣ Α.Ε.-RTD TALOS LTD, Μελετητής ENVIROPLAN A.E., 2006
- *Yale Center for Environmental Law and Policy, University of Yale and Center for International Earth Science Information Network, Columbia University*, 2005 Environmental Sustainability Index, in collaboration with World Economic Forum and Joint Research Centre, European Commission
- *Yale Center for Environmental Law and Policy, University of Yale and Center for International Earth Science Information Network, Columbia University*, Pilot 2006 Environmental Performance Index, in collaboration with World Economic Forum and Joint Research Centre, European Commission
- *European Commission, DG Environment*, A Study to develop and implement an overall strategy for EIA-SEA Research in the EU, 1997

- *European Commission, DG Environment, Case studies on SEA, 1997.*
- *European Commission, DG Environment, (prepared by ERM), Handbook on Environmental Assessment on Regional Development Plans and EU Structural Funds Programmes, 1998.*
- *Sadler, B. and Verheem, R., Strategic Environmental Assessment: Status, Challenges and Future Directions, Report No. 53, Ministry of Housing, Spatial Planning and the Environment, The Hague, The Netherlands, 1996.*
- *University of Manchester EIA Centre, EIA Leaflet Series 13: Strategic Environmental Assessment, 1995*